

รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน
ระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

**THE STRATEGIC MODEL TO PROMOTE BUDDHIST TOURISM
IN THE ASEAN BETWEEN THE KINGDOM OF THAILAND
AND REPUBLIC OF THE UNION OF MYANMAR**

นางโสทรินทร์ โชคคติวัฒน์

ดุขุฎิพนินธิ์นั้เป็นส่วหนึ่งของกรการศึ้กษ
ตามหลั้กสูตรปริญญูปุทธศาสตรดุขุฎิบั้ณจิต
สากวชิษาพระพุทศาสสนา

บั้ณจิตติวิทยาลัย
มหาวชิทยาลั้ยมหาลูฬาลงกรณราชวชิทยาลั้ย
พุทศั้กราช ๒๕๖๑

รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน
ระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

นางโสทรินทร์ โชคคติวัฒน์

ดุขุฎิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขุฎิบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธรศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**The Strategic Model to Promote Buddhist Tourism
in the Asean Between the Kingdom of Thailand
and Republic of the Union of Myanmar**

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับคะแนนเรื่อง
“รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ
สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์

(พระศรีวินยากรณ์, ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระมหาพรชัย สิริโร, ผศ. ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ศุภกาญจน์ วิชานาดี)

กรรมการ

(พระราชปริยัติมณี, รศ. ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร.ประพันธ์ ศุภษร)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

พระราชปริยัติมณี, รศ. ดร.

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร.ประพันธ์ ศุภษร

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางโสทรินทร์ โชคคตวิวัฒน์)

- ชื่อคุณิพนธ์ : รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่าง
ราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์
- ผู้วิจัย : นางโสทรินทร์ โชคคตวัฒน์
- ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์
- : พระราชปริยัติมุนี (เทียบ สิริภาโณ), รศ. ดร., ป.ธ. ๙,
M.A. (Pali & Sanskrit), Ph.D. (Pali)
 - : ผศ. ดร.ประพันธ์ ศุภษร, ป.ธ. ๗, พธ.บ. (ศาสนา),
ศศ.ม. (พุทธศาสนศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา : ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

คุณิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ ดังนี้ คือ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธในพุทธศาสนสถาน ๒. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์ปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ๓. เพื่อเสนอแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์ ในการแสดงความคิดเห็นพบว่า ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์นั้น ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ๔ ด้านคือ ๑. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการพัฒนาการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจ ๒. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านพัฒนาจิตใจ และคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในหลักธรรมเรื่อง ศีล สมาธิ และปัญญา ๓. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในการบริหารจัดการและสิ่งแวดล้อม ๔. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

สรุปผลการวิจัย ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า ผลจากการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ และ Focus group ได้มีมติ ๔ ด้านคือ ๑. ด้านศาสนสถาน ศาสนาวัตถุ ศาสนสถาน คือสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ศาสนวัตถุ คือวัตถุมงคลในพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป พระไตรปิฎก ตำราทางพระพุทธศาสนา ๒. ด้านศาสนธรรม ธรรมคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธพจน์ เนติปกรณ์ ๓. ด้านศาสนบุคคลคือ พระสงฆ์ สามเณร และแม่ชี

๔. ด้านศาสนพิธี คือด้าน วัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ไว้อย่างยั่งยืน เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการ สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยยุทธศาสตร์ทางการบริหารจัดการมาเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว วัดวาอาราม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบที่ได้จากการวิจัยคือ BLANCE TOURISOM MODEL = BSHMEMS

Dissertation Title : The Strategies Model to Promote Buddhist Tourism in the Asean Between the Kingdom of Thailand and Republic of the Union Of Myanmar

Researcher : Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee:

: Phra Rajapariyattimuni (Thaib Siriñaño), Asst.Prof. Dr., Pali IX, M.A. (Pali & Sanskrit), Ph.D. (Pali)

: Asst. Prof. Dr. Prapan Supason, Pali VII, B.A. (Religion), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : March 18, 2019.

Abstract

This research is of three objectives, namely : 1. To study the situation regarding tourism 2. To study Buddhism in the Buddhist monastery on strategic policy issues and obstacles to travel in the Republic of the Union of Myanmar. 3. The proposed strategic plan for the promotion of Buddhist tourism between Thailand and the Republic of the Union of Myanmar.

The findings from interviews found that The Strategies to promote Buddhist tourism in ASEAN and the Republic of the Union of Myanmar. It consists of four key strategic areas: 1. Promoting tourism and education. 2. To understand the strategy of tourism development in mind. And quality of life in practice To achieve a better understanding In principle the precepts, meditation and wisdom 3. strategy to promote tourism in the areas of environmental management and tourism promotion strategy 4. Security of Buddhism.

Conclusions Strategies that promote Buddhist tourism in the region. Between Thailand and Burma The results of the research by interviewing the various reviews and Focus group has dimension four aspects: first, the places of worship, religious objects, places of worship are places of religion, such as temples, churches, pagodas, artifacts are sacred object in Buddhism for example. Buddha Tripitaka Buddhist texts 2 Spiritual theology is the doctrine of Buddha Buddha Sasana terms Natick Exposition Threefold practice the right way called 3 Sikkhās, namely: (1). Sīla (morality) (2). samādhi (concentration) .(3). Paññā (wisdom). 3. The person is a novice monks and nuns 4. The ordinance is a cultural tradition Buddhist rituals. The sustainable To achieve the desired objective. This requires strategic management support to the development of tourism temples to meet the needs of tourists. The researcher proposed the model from the research is BLANCE TOURISOM MODEL = BSHMEMS

กิตติกรรมประกาศ

ดุขฉุฉนัฟนัฟ ฉบัฟนี้สำเร็จลงได้ด้วยควมอนุเคราะห์จากอาจารย์หลายท่าน ซึ่งผู้วิจัย ขอกล่าวนามเพื่อเป็นเกียรติยกย่องท่านไว้ในฐานะครูอาจารย์ผู้มีพระคุณ ดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระราชปรียัติมุณี, รศ. ดร. ประธานกรรมการควบคุมดุขฉุฉนัฟนัฟ ที่อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาด้านเนื้อหาทั้งหมดและการตรวจสอบดุขฉุฉนัฟนัฟ

ขอขอบพระคุณ ผศ. ดร.ประพนธ์ ศุภสร กรรมการควบคุมดุขฉุฉนัฟนัฟ ที่อนุเคราะห์ให้เกียรติเป็นกรรมการที่ปรึกษาดุขฉุฉนัฟนัฟ ให้คำปรึกษาด้านเนื้อหา หลักการค้นคว้า วิธีการเขียนรูปแบบที่ถูกต้อง ของการเขียนดุขฉุฉนัฟนัฟ ตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อให้ฉนัฟได้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักของมหาวิทยาลัยและเป็นผู้ควบคุมงานดุขฉุฉนัฟนัฟ ทั้งหมดพร้อมทั้งให้คำปรึกษาในทุกด้าน

ขอขอบคุณ ผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) ทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลเชิงลึก (Indept interview) แบบกลุ่มย่อย (Focus group) ขอบคุณรุ่นพี่ๆที่ให้คำแนะนำ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอบคุณครอบครัว ญาติ และเพื่อนๆที่ให้กำลังใจและผู้ที่ไม่ได้เอยนามทุกท่าน

และขอขอบคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ที่อำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากห้องสมุดต่าง ๆ มีห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัยวัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ เป็นต้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าดุขฉุฉนัฟนัฟฉบัฟนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจทุกท่าน

บุญกุศลคุณงามความดีและประโยชน์ที่จะเกิดจากดุขฉุฉนัฟนัฟ ฉบัฟนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายสักการบูชาคุณแด่พระรัตนตรัย คุณบิดามารดา บูชาคุณครูบาอาจารย์ ผู้มีอุปการคุณทุก ๆ ท่านตลอดจนสรรพสัตว์ทุกชีวิต คุณประโยชน์ทั้งหลาย อันเกิดจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอให้เกิดผลานิสงส์อันไพบุลย์ ขอให้ทุกท่านได้บรรลุธรรมอันสูงสุดของพระพุทธศาสนาในชาติปัจจุบันนี้

นางโสทรินทร์ โชคคตวิวัฒน์

๒๐ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๕ ระยะเวลาในการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๘
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๒๐
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับยุทธศาสตร์และหลักคำสอนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง	๒๒
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องยุทธศาสตร์	๒๒
๒.๑.๑ ความหมายของยุทธศาสตร์	๒๒
๒.๑.๒ ความเป็นมาของยุทธศาสตร์	๒๖
๒.๑.๓ แนวความคิดทางยุทธศาสตร์	๓๐
๒.๑.๔ ชนิดของยุทธศาสตร์	๓๒
๒.๑.๕ กระบวนการบริหารยุทธศาสตร์	๓๕
๒.๑.๖ การจัดการวางแผนยุทธศาสตร์	๓๗
๒.๒ แนวคิดสถานการณ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๔๑
๒.๒.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๔๑
๒.๒.๒ สถานการณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๔๔
๒.๒.๓ สถานการณ์บทบาทของวัดในฐานะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในพุทธกาล	๔๗
๒.๓ แนวคิดแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙	๔๗

๒.๓.๑ นโยบายยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล	๔๙
๒.๔ แนวคิดแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ.๒๕๕๙-๒๕๖๘	๕๑
๒.๔.๑ แนวคิดยุทธศาสตร์การปรับสมดุลการบริหารจัดการภาครัฐ	๕๒
๒.๔.๒ แนวทางส่งเสริมสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว	๕๕
๒.๕ แนวคิดยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวสาธารณสุขแห่งสหภาพเมียนมาร์	๕๘

บทที่ ๓ นโยบายยุทธศาสตร์กับหลักคำสอนปัญหาอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์

	๖๒
๓.๑ คำสอนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิง (๔ สังฆนียสถาน)	๖๒
๓.๑.๑ คำสอนในสังฆนียสถาน สถานที่ประสูติ	๖๙
๓.๑.๒ คำสอนในสังฆนียสถาน สถานที่ตรัสรู้	๗๑
๓.๑.๓ คำสอนในสังฆนียสถาน สถานที่แสดงธรรม	๗๔
๓.๑.๔ คำสอนในสังฆนียสถาน สถานที่พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน	๗๖
๓.๒ วิเคราะห์คำสอนในพระพุทธศาสนา	๘๐
๓.๒.๑ คำสอนที่ส่งเสริมด้านศีลธรรม	๘๕
๓.๒.๒ คำสอนที่ส่งเสริมด้านจิตใจ	๘๖
๓.๒.๓ คำสอนที่ส่งเสริมด้านปัญญา	๘๗
๓.๓ วิเคราะห์นโยบายยุทธศาสตร์กับคำสอนปัญหาอุปสรรคการท่องเที่ยวในประเทศไทย	๘๘
๓.๓.๑ จุดมุ่งหมายของการจัดทำนโยบายยุทธศาสตร์	๙๔
๓.๓.๒ นโยบายยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยว	๙๔
๓.๔ นโยบายยุทธศาสตร์และทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศไทย	๙๘
๓.๔.๑ นโยบายยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๑๐๑
๓.๔.๒ ผลแนวโน้มการส่งเสริมการท่องเที่ยวในไทยที่ผ่านมา	๑๐๓
๓.๕ ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๑๐๖
๓.๖ นโยบายยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยพ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๐	๑๑๑
๓.๗ นโยบายยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว	๑๑๓
๓.๗.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว	๑๑๓
๓.๗.๒ กลยุทธ์หลักในการดำเนินการ ๔ หลัก	๑๑๔
๓.๘ นโยบายยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว	๑๑๗
๓.๙ นโยบายยุทธศาสตร์ที่ ๓ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว	๑๒๘
๓.๑๐ นโยบายเกี่ยวกับปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยว	๑๓๒
๓.๑๑ ผลกระทบปัญหาด้านสังคมและวัฒนธรรม	๑๓๖
๓.๑๒ แนวทางมาตรการด้านการวางแผน	๑๔๗
๓.๑๓ นโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศเมียนมาร์	๑๕๓

บทที่ ๔ รูปแบบยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างประเทศไทยและ ประเทศพม่า

๔.๑ ด้านการค้นหาและวิเคราะห์ปัญหา	๑๕๘
๔.๑.๑ ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อยุทธศาสตร์การส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๑๕๘
๔.๑.๒ วิเคราะห์นโยบายยุทธศาสตร์ ปัญหาอุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยว	๑๘๐
๔.๑.๓ วิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค	๑๘๕
๔.๒ การบูรณาการยุทธศาสตร์กับคำสอนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ	๑๙๑
๔.๒.๑ วิเคราะห์หลักอริยสัจ ๔	๑๙๑
๔.๒.๒ วิเคราะห์ทางสายกลาง “มัชฌิมาปฏิปทา”	๑๙๒
๔.๒.๓ อริยมรรค มีองค์ ๘	๑๙๒
๔.๓ วิเคราะห์ยุทธศาสตร์กับปัญหา อุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอาเซียน ระหว่างไทย-เมียนมาร์	๑๙๘
๔.๔ สรุปผลจัดทำแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ ๒๐ การส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงพุทธระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า	๑๙๙
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	
๔.๕.๑ ระบบและกลไกด้านกฎหมายและระเบียบวิธีปฏิบัติ	
๔.๕.๒ ข้อมูลเชิงวิชาการ	
๔.๕.๓ การจัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจกัน	
๔.๕.๔ การเรียนรู้ ด้านภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งกันและกัน	

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๑๒
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๒๑๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๒๗
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ	
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	

บรรณานุกรม	๒๒๙
------------	-----

ภาคผนวก	๒๓๕
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๒๓๖
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๔๒
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ขอสัมภาษณ์และผลการสัมภาษณ์	๒๘๘
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๙๖

ภาคผนวก จ แบบคำถามเพื่อการวิจัย
ประวัติผู้วิจัย

๒๙๙

๓๒๖

สารบัญตาราง

ภาพที่

หน้า

- ตารางที่ ๑
- ตารางที่ ๒
- ตารางที่ ๓
- ตารางที่ ๔
- ตารางที่ ๕
- ตารางที่ ๖
- ตารางที่ ๗
- ตารางที่ ๘
- ตารางที่ ๙
- ตารางที่ ๑๐

สารบัญแผนภาพ

ภาพที่

หน้า

ภาพที่

ภาพที่

ภาพที่

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

ดัชนีฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ โดยอ้างอิง ระบุเล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาไทย เช่น เล่มที่ ๑๙ ข้อที่ ๑๐๒๐ หน้า ๕๒๙ ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๒๐/๕๒๙ หมายถึง สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๑๙ ข้อที่ ๑๐๒๐ หน้า ๕๒๙

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.วิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิตามรรค	(ภาษาไทย)

ช.อป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน	(ภาษาไทย)
ช.พุทธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภ.ปุ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)
อภ.ก.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ	(ภาษาไทย)

ข. คัมภีร์อรรถกถา

ดุชนิพนธ์ฉบับนี้ใช้อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๒ โดยระบุชื่อคัมภีร์ ระบุเล่ม/หน้า ตามลำดับ เช่น อภ.วิ.อ. (ไทย) ๗๗/๖๖๕. หมายถึง คัมภีร์อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ เล่มที่ ๗๗ หน้า ๖๖๕

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ช.ธ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา	(ภาษาไทย)
--------------	---	--------------------------	-----------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมโลกในปัจจุบันการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อย่างมหาศาลให้แก่ประเทศไทย การท่องเที่ยวในประเทศไทยได้เติบโตขึ้นอย่างมากในทศวรรษที่ผ่านมา รายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศได้เพิ่มขึ้นจาก ๑๘๗,๘๘๘ ล้านบาทใน พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็น ๓๘๐,๔๑๗ ล้านบาทใน พ.ศ. ๒๕๕๐ ธุรกิจด้านการท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเติบโตมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะการท่องเที่ยวขยายตัวต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวต่างชาติในเดือน พ.ค.มีจำนวน ๑.๘ ล้านคน รวม ๒ เดือนแรกของไตรมาสสอง มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๓.๙ ล้านคน เพิ่มขึ้น ๑๙.๔ % เทียบกับ ๑๘.๙ % ในไตรมาสแรก สมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เปิดเผยข้อมูลล่าสุดเรื่องประเทศที่มีรายได้ด้านการท่องเที่ยวสูงที่สุด ๑๐ อันดับ ในปี ๒๕๕๖ ซึ่งประเทศไทยติดอยู่ที่อันดับ ๕ ด้วยรายได้ ๒๖.๖๘๐ ล้านดอลลาร์ (ประมาณ ๘.๓๑ แสนล้านบาท)^๑ ซึ่งกลุ่มอาชีพท่องเที่ยวเป็น ๑ ใน ๗ สาขาอาชีพที่จะเปิดเสรีในกลุ่มประเทศอาเซียน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย ถูกตั้งเป้าให้เป็นศูนย์กลางท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน เพราะประเทศไทย มีศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชาวพุทธ อันประณีตงดงามตามธรรมชาติ มีศิลปะวัฒนธรรมที่น่าสนใจ นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกเดินทางเข้ามายังประเทศไทย ค้นหาสถานที่ธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมที่แปลกตา ซึ่งเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่ไม่ต้องลงทุน เพราะมีมาแต่ดั้งเดิมแล้วเป็นส่วนใหญ่ เช่น โบราณสถาน เจดีย์ วัดวาอาราม พระบรมราชวัง ซึ่งเป็นแหล่งที่สามารถศึกษาได้หลายรูปแบบ เพื่อต้องการเสริมสร้างความเจริญทางจิตใจ และความเป็นมงคลให้กับชีวิตเพื่อสนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ให้สอดคล้องประสานกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ซึ่งการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธดังกล่าว นอกจากจะเอื้อประโยชน์ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีส่วนช่วยกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งเสริมสร้างให้เกิดการส่งเสริมสินค้าใหม่ทางการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมอีกด้วย แต่อะไรคือเหตุผลสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเลือกที่จะกลับมาเที่ยวที่เมืองไทยซ้ำอีกครั้ง

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เปิดเผยว่า ททท. อยู่ระหว่างการเตรียมจัดทำหนังสือคู่มือท่องเที่ยวประเภทแหล่งปฏิบัติธรรม โดยจะพิมพ์เป็น

^๑ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), เปิดเผยตัวเลขกับ ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ๒๔, มิถุนายน ๒๕๕๖ , [อ อ น ไ ล น์], แ ห ล ง ที่ ม า : <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9560000076593>. [ว ด ป].

ภาษาอังกฤษ เพื่อใช้สำหรับแจกจ่ายแก่นักท่องเที่ยว และบริษัททัวร์ในต่างประเทศ โดยโครงการนี้ ททท. มีจุดประสงค์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เพื่อต้องการลบภาพแหล่งท่องเที่ยวของ ประเทศไทย ในบางแห่งที่นักท่องเที่ยวต่างชาติ มองว่า เป็นแหล่งบันเทิงหรือไนท์ไลฟ์ แต่ต้องการที่จะชูจุดขายมุมมองใหม่ของประเทศไทยในฐานะที่เป็นเมืองพระพุทธศาสนาให้มีความโดดเด่นขึ้น เพราะในปัจจุบันนี้ผู้คนกำลังตกอยู่ในภาวะความเครียดจากปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น และกำลังขยายวงกว้างไปทั่วโลก หากนักท่องเที่ยวจะปรับพฤติกรรมการท่องเที่ยว เพื่อผ่อนคลายความเครียดด้วยการปฏิบัติธรรมเข้าวัดฟังธรรม ก็น่าจะเป็นทางออกที่ดีสำหรับตลาดเป้าหมายของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อปฏิบัติธรรม และยังสามารถใช้ครอบคลุมกับนักท่องเที่ยวได้ทั่วโลก โดยเฉพาะในแถบเอเชีย ซึ่งส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเหมือนกัน ส่วนตลาด ยุโรป อเมริกา ก็เริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น^๒

การเรียนรู้การเข้าใจในประวัติของพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวพุทธในประชาคมเศรษฐกิจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเสาหลักของอาเซียน^๓ ซึ่งเป็นหนึ่งในส่วนของเสาหลักที่ ๓. คือ ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC) การเปิดเสรีสาขาการท่องเที่ยว จึงน่าจะเป็นโอกาสหนึ่งของผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่จะเข้าถึงตลาดการให้บริการที่มีขนาดใหญ่มากขึ้น โดยเฉพาะในแถบอาเซียน และประเทศเพื่อนบ้านของอาเซียนที่มีพรมแดนติดกัน CLMV เพราะจะเป็นโอกาสให้ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวจากไทย เข้าไปทำธุรกิจในประเทศคู่ค้าใกล้เคียงบ้านเพื่อเจรจาทางการค้าได้สะดวกและง่ายขึ้น โดยอาศัยความได้เปรียบในด้านประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวรายใหญ่ของไทยอันเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติทั่วโลก รวมถึงชื่อเสียงของแรงงานไทยในด้านจิตสำนึกในการให้บริการการท่องเที่ยว ต่อนักท่องเที่ยวต่างประเทศ อันจะนำมาซึ่งการมีเงินตราต่างประเทศและเม็ดเงินไหลเข้าสู่ระบบของประเทศเพิ่มมากขึ้น ตามมาด้วยการเข้าไปลงทุนในต่างประเทศของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวของไทย

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ทั้งแบบเถรวาท และมหายาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ได้รับเอาวัฒนธรรมของพวกรวมอูมาเป็นของตนเองเกือบทั้งหมด รวมไปถึงด้านตัวอักษรภาษาวรรณกรรม วรรณคดี และพระพุทธศาสนา เป็นต้น ทำให้ตั้งแต่นั้นสืบมาสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จึงได้เปลี่ยนการนับถือพระพุทธศาสนา มหายาน มาเป็นพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท แต่ก็คงยังหลงเหลืออิทธิพลของ

^๒ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยใช้วิกฤตการณ์การท่องเที่ยววิถีพุทธพิมพ์คู่มือแหล่งปฏิบัติธรรมสำหรับแจกแก่นักท่องเที่ยว และบริษัททัวร์ในต่างประเทศ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/iBizchannel/ViewNews.aspx?NewsID=9520000035694> [๖ กันยายน ๒๕๕๗].

^๓ เสาหลักของอาเซียน คือ ๑. ประชาคมการเมืองและความมั่นคง (Community and political security.) ๒. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asian Economy Community) ๓. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community) ในการเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศในอาเซียนปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๘ [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.uasean.com/kerobow01/18> [๖ กันยายน ๒๕๕๗].

ความเชื่อของพระพุทธศาสนาแบบมหายานอยู่บ้างไม่น้อย พระเจ้าอนรุททรงแลกเปลี่ยนศาสนทูตกับศรีลังกา ทรงนำเอาพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์มาจากศรีลังกา ๓ จบ และนำมาชำระสอบทานกับฉบับที่ได้จากเมืองสะเทิม ทรงอุปถัมภ์ศิลปกรรมต่าง ๆ การบำเพ็ญพระราชกรณียกิจของพระองค์ ทำให้พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทเป็นพระพุทธศาสนาของชนชาติเมียนมาร์ไปทั่วทั้งประเทศ กษัตริย์พระองค์ต่อ ๆ มา ก็ได้เจริญรอยพระปฏิบัติในการทำนุบำรุงพระศาสนา เช่นเดียวกันกับพระองค์ ส่วนศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดูก็เสื่อมสลายหมดไปตามกาลเวลาในขณะนั้น และในระหว่างสมัยที่เมืองพุกามรุ่งเรืองนั้น พระเจ้ากันชิตกษัตริย์องค์ต่อมาของเมียนมาร์ จึงได้โปรดให้สร้างพระธาตุเจดีย์ชะเวดากองขึ้น เพื่อเป็นที่เคารพสักการะตามศรัทธาความเชื่อ ซึ่งต่อมาในสมัยของพระเจ้าอนรธาเม้งซ่อ ได้มาสร้างต่อที่ค้ำไว้จนเสร็จสมบูรณ์ พ.ศ. ๑๖๓๔ และทรงโปรดให้สร้างอาณันทเจดีย์ขึ้นด้วยอีกแห่ง ซึ่งจัดเป็นปูชนียพุทธศาสนสถานที่สวยงามแห่งหนึ่งในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์^๔

ปัจจุบันนี้ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ได้สร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้ทั่วโลกได้เห็นว่า สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ได้พยายามก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการปฏิรูปการเมืองในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ เนื่องจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เห็นว่า หนทางเดียวที่จะทำให้ประเทศก้าวผ่านความล้าหลังต่างๆ ไปได้ คือ “การปฏิรูปการเมืองกับการเปิดประเทศของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” โดยการเติบโตของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ได้พัฒนาก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อยมา ด้วยความพยายามปฏิรูปการเมือง และปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจและการเงินของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ให้มีความเป็นเสรีภาพมากขึ้น ทำให้สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์กลายเป็นชุมทรัพย์แห่งใหม่ของนักลงทุนต่างชาติ ที่หันมาสนใจและแสวงหาโอกาสเข้ามาลงทุนในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญสำหรับการส่งออกและนำเข้าสินค้าต่างๆ ที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ต่อไปในอนาคต นั่นคือสัญญาณแห่งการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ที่จะช่วงชิงความได้เปรียบจากประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียน ในการดึงดูดให้นักลงทุนเข้ามาเปิดตลาดในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ท่ามกลางสภาวะการแข่งขันทางการค้าเสรีในตลาดโลก ที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าการเลือกตั้งทั่วไปของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในปี ค.ศ. ๒๐๑๕ การเปิดประเทศของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ให้ก้าวไปสู่การเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้นำด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของอาเซียนในอนาคต^๕

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจหลากหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อม หรือธุรกิจสนับสนุนต่าง ๆ การซื้อขายบริการของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ถือได้ว่าเป็น การส่งสินค้าออกที่มองไม่เห็นด้วยสายตา invisible production เพราะเป็นการซื้อขายด้วยเงินตราต่างประเทศ การผลิตสินค้า คือ สินค้าบริการต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยว

^๔ ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dhammathai.org/thailand/missionary/burma.php> [๖ กันยายน ๒๕๕๗].

^๕ ปฏิรูปการเมืองพม่ากับการเปิดประเทศ “สัญญาณเตรียมความพร้อมเข้าสู่ AEC” [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.thaiworld.org/th/thailand_monitor/answer.php?question_id=1313 [๖ กันยายน ๒๕๕๗].

ซื้อก็จะต้องมีการลงทุน ซึ่งผลประโยชน์จะตกอยู่ในประเทศนั้นๆ ในการที่จะช่วยให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับประชาชนอีกหลายสาขาวิชาชีพ และหลากหลายแขนงงาน เกิดการหมุนเวียนรายได้ และเม็ดเงินเข้าสู่ระบบ พร้อมทั้งมีการเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับ สังคมในดุลการชำระเงินได้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีบทบาทช่วยกระตุ้นให้เกิด จิตสำนึกในการรักษถิ่นฐานบ้านเรือนของตนเอง โดยการนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ วิถีถิ่น การดำรงชีวิตวัฒนธรรมประเพณี อันดีงามและเก่าแก่ของประเทศมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดและ ขยายวงให้กว้างขวางให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสเยี่ยมชม เพื่อที่จะให้ผู้อยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ ได้นำ วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของตนเองมาแสดง และยังได้จัดแสดงสินค้าและขายสินค้าที่นำวัสดุใน ท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อซื้อเป็นของที่ระลึกให้กับ นักท่องเที่ยวได้เก็บไว้เป็นความทรงจำที่งดงาม ที่ได้มาเยี่ยมชมชุมชนท้องถิ่นของตนเองและเผยแพร่ การท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นของตนให้โลกได้รู้จัก ซึ่งสรุปได้ว่าบทบาทและความสำคัญของ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นมีผลกระทบอย่างมากต่อเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของประเทศ และ ควรให้ความใส่ใจในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตอย่างมั่นคง และอย่างยั่งยืนตลอดไป

สรุปเมื่อมีการเกิดการเดินทางท่องเที่ยว จากภูมิภาคหนึ่งไปยังอีกภูมิภาคหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็น เป็นคนไทยหรือคนต่างประเทศก็ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้น ที่จะได้ช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นใน ท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท ภัตตาคาร ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ด้านโครงสร้าง สาธารณูปโภคต่างๆ (Infrastructure) ถนนหนทาง การคมนาคมขนส่ง ซึ่งก็จะต้องมีผู้ที่สนใจมาร่วม ลงทุนในหลาย ๆ ลักษณะเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นเหล่านั้น จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัยและความมั่นคง ให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็น แหล่งท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปทีใดจะต้องมั่นใจว่าจะมีความปลอดภัย ทั้งชีวิต และ ทรัพย์สิน ฉะนั้น แหล่งใดที่นักท่องเที่ยวเข้าไปได้ แหล่งนั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพสัมพันธ์ไมตรีอันดีงาม และความเข้าใจซึ่งกันและ กันในวิถีถิ่น วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคม ได้มาพบปะทำความรู้จักและเข้าใจกัน เมื่อประชากรในประเทศเดียวกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยการเดินทางไปมาหาสู่กันแล้ว ผลก็ คือ ความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติ ในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวระหว่างประเทศก็จะช่วย เสริมสร้างความเข้าใจอันดี ที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลก ที่จะช่วยกันรักษาสัมพันธไมตรีอันดี งามให้มั่นคงเป็นการช่วยจรรโลงสันติภาพแก่โลกเพื่อความยั่งยืนตลอดไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธในหัวข้อ: “รูปแบบ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยกับของสาธารณรัฐแห่ง สหภาพเมียนมาร์” เพื่อค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ จากตำราและการสัมภาษณ์เพื่อเก็บเป็นข้อมูลมาใช้ ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ที่เน้นแผนยุทธศาสตร์การสง เสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน โดยศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารและการจัดการแผน ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนอย่างเหมาะสมอันจะนำไปสู่การเรียนรู้การ เข้าใจในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวพุทธในประชาคมเศรษฐกิจ

อาเซียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับเสาหลักที่สามคือประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธในพุทธศาสนสถาน
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์กับหลักคำสอน ปัญหาและอุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์
- ๑.๒.๓ เพื่อเสนอแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ นโยบาย-ยุทธศาสตร์ ปัญหาอุปสรรคและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงพุทธในราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์
- ๑.๓.๓ แผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยได้วางขอบเขตการศึกษาดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ คัมภีร์ อรรถกถา รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร วารสาร หนังสือ ตำรา และข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์จากอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ในด้านรายละเอียดของการอธิบาย ผู้วิจัยจะได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องแล้ว วิเคราะห์ สรุปผล อภิปรายผลและเสนอแนะในรูปแบบพรรณนาโวหาร

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านการวิจัยภาคสนาม โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้คำถามปลายเปิด เพื่อสนทนาเรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑) กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย ได้แก่

ก) เจ้าอาวาส จำนวน ๔ ท่าน

ข) เจ้าหน้าที่รัฐ ๓ คน

ค) บริษัทหรือตัวแทนการท่องเที่ยว ๓ คน

ง) นักท่องเที่ยว ๘ คน

๒) กลุ่มตัวอย่างในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ได้แก่

ก) เจ้าอาวาส จำนวน ๔ ท่าน

ข) เจ้าหน้าที่รัฐ ๓ คน

ค) บริษัทหรือตัวแทนการท่องเที่ยว ๓ คน

ง) นักท่องเที่ยว ๘ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

ก) พุทธศาสนสถานในประเทศไทย เขตกรุงเทพมหานคร

ข) พุทธศาสนสถานในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เมืองย่างกุ้ง

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา มีระยะเวลาในการวิจัยระหว่างเดือน พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ถึง เดือน มิถุนายน ๒๕๕๘ เป็นเวลา ๘ เดือน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ ประชาคมอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations : ASEAN) ASEAN Community : One Vision, One Identity, One Community ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) โดยอาเซียนมีเป้าหมายจะก้าวไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ (ค.ศ. ๒๐๑๕) ที่ประกอบด้วยสามเสาหลักได้แก่ ด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม วิสัยทัศน์ร่วมของผู้นำอาเซียน คือ การสร้างประชาคมอาเซียนที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงสุด มีกฎเกณฑ์กติกาที่ชัดเจน และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยเมื่อปี ๒๕๕๑ ได้มีการจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (Roadmap) ในทั้งสามเสาหลักทั้งนี้ เป้าหมายหลักของการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน คือการสร้างประชาคมที่มีความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาสและรับมือสิ่งท้าทายทั้งด้านการเมืองความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ๆ โดยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและสามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น และประชาชนในอาเซียนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๑.๖.๒ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจาริกแสวงบุญท่องเที่ยวไปยังพุทธศาสนสถาน เพื่อปฏิบัติตามศาสนธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า

๑.๖.๓ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การท่องเที่ยวเดินทางไปในพุทธศาสนสถาน งานวิจัยนี้จะเน้นการเดินทางไปในพุทธศาสนสถาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเดินทางไปเพื่อกราบสักการะ

ไหว้พระทำบุญและการสาธารณกุศลต่างๆ เพื่อสักการบูชา พระพุทธรูป เจดีย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเพื่อร่วมปฏิบัติธรรม ชมศิลปะ วัฒนธรรม ในพุทธศาสนสถานต่างๆ หรือในวัดต่างๆ ที่ได้ไปเยี่ยมชม

๑.๖.๔ ยุทธศาสตร์ หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์กร (Corporate Goal)

๑.๖.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หมายถึง การแลกเปลี่ยนและการมีปฏิสัมพันธ์ในอันที่จะเกิดขึ้นข้ามเขตพรมแดนของรัฐ

๑.๖.๖ ราชอาณาจักรไทย หมายถึง ประเทศที่ถูกตั้งขึ้นสมัยยุคอาณานิคมตะวันตกล่าเมืองขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงต้องเปลี่ยนชื่อจาก สยาม มาใช้คำว่า “ไทย” โดยเติม “ย” ท้ายหลังคำว่า “ไท” (อันหมายถึง ความเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่ใคร)

๑.๖.๗ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ หมายถึง ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และคาบสมุทรอินโดจีนซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุด และมีพรมแดนทางแผ่นดินติดต่อกับสองประเทศสำคัญซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก ได้แก่ ประเทศจีน และประเทศอินเดีย

๑.๗ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวในกลุ่มอาเซียน เพื่อการเสนอแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ดังนั้นเพื่อให้งานวิจัยนี้บรรลุวัตถุประสงค์ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับงานที่จะวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ เอกสารวิชาการพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ จะกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงาน และการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่มีคำว่าระยะทางจะใกล้หรือไกล และการเดินทางเพื่อจะเป็นการค้างแรมหรือไม่ก็ตาม^๖ สรุป การท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์

๒) กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว^๗ ได้ให้ความหมายแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทาง พระพุทธศาสนาซึ่งมีองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ ด้านเกจิอาจารย์ ด้านรูปเคารพและวัตถุมงคล ด้าน สถาปัตยกรรมและจิตรกรรม และด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากร ทางกายภาพ ทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพียงแต่จะถ่ายทอดออกไปได้อย่างไร สรุป ถ้าเรา

^๖ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, คือถิ่นฐาน คือบ้านเรา อบต.กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (กรุงเทพมหานคร: แพลน โมทิฟ, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^๗ กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว, การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙).

ไปแยกส่วน ไม่ได้มองอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล เราก็ทำได้เพียงแค่มาวัดเพื่อถ่ายรูป สวยงาม ชาวต่างชาติจำนวนมากที่มีพื้นฐานศาสนาและวัฒนธรรมต่างก็มาเพียงแค่อายุรูป บางครั้งก็มาทำ กริยาที่ไม่เหมาะสม คนไทยบางกลุ่มมาก็ไม่ได้สร้างเสริมปัญญา ส่วนหนึ่งอาจจะ เป็นเพราะวัดไม่ได้ แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่าจะพัฒนาสังคม ทั้งที่บทบาทของวัดสามารถสนองคุณประโยชน์ได้ทั้ง ๒ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมและด้านการนำเข้ารายได้เพื่อเข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น จังหวัดและประเทศโดยรวม ขณะเดียวกันวัดก็เป็นแหล่งที่สามารถให้ความรู้ความคิด ที่กว้างขวางขึ้น ให้ความสงบ ความร่มเย็นกับผู้มาเยือน ทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจพระพุทธศาสนาได้ ดีขึ้น วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ของสังคมไม่ว่าที่ใดในโลกไม่มีอะไรเป็นหลักความมั่นคงเท่ากับ พระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนาเป็น รากเหง้าเก่าแก่ดั้งเดิมของการก่อตั้งชุมชน และสังคมคน เมืองจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

๓) นิคม จารุมณี ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวประกอบด้วย องค์ประกอบอย่างน้อย ๓ ประการคือ (๑) การเดินทางจากที่อยู่ปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (๒) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ (๓) การเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบ อาชีพหรือรายได้ สรุป เห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นเพียงการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป โดยความสมัครใจ

๔) นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว ไว้หลาย ลักษณะซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization (WTO) แห่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดความหมายของ “การท่องเที่ยว” ว่า หมายถึงการเดินทางใด ๆ ก็ตามที่เป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล ๓ ประการ ดังนี้

- (๑) เป็นการเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยเป็นประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ
- (๒) การเดินทางนั้นผู้เดินทาง เดินทางด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ
- (๓) การเดินทางที่เพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เดินทางเพื่อประกอบอาชีพ หรือรายได้ซึ่งความหมายดังกล่าวได้กำหนดขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ ในการประชุมว่าด้วยการเดินทาง และการท่องเที่ยวเพื่อให้ประเทศสมาชิกได้นำไปพิจารณาเป็นแนวทางให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน มี มาตรฐานเดียวกัน และเพื่อนำไปใช้รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวซึ่งสามารถ นำไปใช้ ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ

คอตแมน (Coltman, 1989, p.3) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง ความสัมพันธ์ซึ่ง เกิดขึ้นจากความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้จัดบริการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงาน ของรัฐบาลในท้องถิ่น และประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง ๔ ประการ ดังกล่าวแล้ว ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ในความหมาย ดังกล่าวแล้ว การท่องเที่ยวเป็นผลรวมของกิจกรรมที่เกิดจากการผสมผสานใน การให้บริการต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวอันเกิดจากหน่วยงานของรัฐบาล เช่น ระบบการคมนาคม การสื่อสาร ระบบความ

^๘ นิคม จารุมณี, การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

ปลอดภัย ฯลฯ การบริการของภาคเอกชน เช่น การจัดที่พัก ร้านค้าอาคาร ร้านขายของที่ระลึก การจัดงานเที่ยว หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ และประการสุดท้าย คือ การต้อนรับด้วยไมตรีจิตของประชาชนในท้องถิ่นอันเป็นแหล่งท่องเที่ยว

๕) พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การเที่ยวไป ไปเพื่อหาความสนุกเพลิดเพลินตามที่ต่าง ๆ ^๙

๖) พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๐} กล่าวถึงหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนาส่งเสริม ทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้น คือ ภาวนา ๔ ประการคือ

(๑) กายภาวนา หมายถึงการพัฒนากาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ และปฏิบัติไปในทางที่เป็นคุณ ให้เกิดกุศลธรรมทั้งองกาม

(๒) สีสภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนเสียหาย

(๓) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญองกามด้วยคุณธรรม เช่น เมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ

(๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและหลุดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาการส่งเสริมพัฒนาทางพระพุทธศาสนา นั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่าบุคคลที่อยู่ในสังคมควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาเป็นอันดับแรกทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางด้านกาย ทางด้านศีล ทางด้านจิตใจ และทางด้านปัญญา เมื่อบุคคลพัฒนาแล้วจึงจะส่งผลต่อไปยังการพัฒนาสังคม

สรุป แนวคิดการส่งเสริมตามแนวพระพุทธศาสนา กล่าวถึงการส่งเสริมในส่วนของสังคมและมนุษย์ เน้นการพัฒนาส่งเสริมคนทางร่างกายและจิตใจ เป้าหมายของการพัฒนา คือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจ อันเกิดจากความมีอิสรภาพ พึ่งตนเองได้ แนวคิดดังกล่าวข้างต้นได้กล่าวว่าการส่งเสริมการพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่การกระทำที่เกิดขึ้นหรือวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า และการพัฒนาส่งเสริมมิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นของปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชากรเท่านั้น แต่หมายถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชากรด้วย ซึ่งการพัฒนาหากนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ก็ทำให้การพัฒนานั้นดีมากขึ้นและส่งผลไปยังการพัฒนาสังคมและประเทศชาติสืบไป

๗) วินิจ วีรยางกูร^{๑๑} ได้แบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็น ๓ ประเภท คือ

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๕๑๐

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

^{๑๑} วินิจ วีรยางกูร, การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๗๐-๗๑.

๑. ประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ภูเขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน บ่อน้ำร้อน เขตสงวนพันธุ์สัตว์ สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติ ทะเล หาดทราย หาดหิน ทะเลสาบ เกาะ เขื่อน อ่างเก็บน้ำ แหล่งน้ำจืด และ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

๒. ประเภทโบราณวัตถุสถานและพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือพระพุทธศาสนา ได้แก่ วัด โบราณสถาน เจดีย์ อุทยานประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ ชุมชนโบราณ พุทธศาสนสถาน กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน

๓. ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่ง ในลักษณะของพิธี งานวัฒนธรรมประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต วิถีถิ่น (เช่น หมู่บ้านชาวเขา สภาพ ชีวิตในชนบท) ศูนย์วัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง ไร่ สวน พืช ผัก ผลไม้ และเหมือง

๔) วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี^{๑๒} กล่าวถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) หมายถึง สิ่งที่น่าสนใจ ที่ก่อให้เกิดการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะเป็นทั้งวัตถุดิบแล้วยังเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะ “ขาย” ให้แก่นักท่องเที่ยว อาจจะกล่าวได้ ว่าเป็น “สินค้า” ที่มีคุณลักษณะพิเศษ ที่สามารถดึงดูดให้ “ลูกค้า” หรือนักท่องเที่ยว เดินทางเข้ามา “ซื้อ” กันถึงที่ตั้งอยู่ของสินค้า (แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ) และได้แบ่งประเภทของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

(๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง สภาพทางกายภาพของ ธรรมชาติที่มีความสวยงาม หรือความน่าสนใจต่อการเดินทางไปเที่ยวชมได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ น้ำตก แม่น้ำลำธาร ชายทะเล เกาะแก่ง ภูมิทัศน์ และสภาพภูมิศาสตร์อื่น ๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงบริเวณ ซึ่งมนุษย์เราได้เข้าไปปรับปรุง ตกแต่ง เพิ่มเติมในบางส่วน ให้ความงามของธรรมชาติเด่นชัดขึ้น ได้แก่อ่างเก็บน้ำ เขื่อน และสถานที่ตากอากาศต่าง ๆ

(๒) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์เราได้สร้างสรรค์ขึ้น ตามวัตถุประสงค์ และเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง ทั้งที่เป็นมรดกของอดีต และได้สร้างเสริมขึ้นในสมัยปัจจุบัน แต่มีผลดึงดูดในทางการท่องเที่ยว ได้แก่ พระราชวัง พุทธศาสนสถาน โบราณวัตถุสถาน อนุสรณ์สถาน และพิพิธภัณฑ์

(๓) ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และการประพฤติปฏิบัติที่ยึดถือ และสืบทอดต่อกันมา ตลอดจน พิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้แก่ สภาพวิถีชีวิตชุมชนไทย ริมคลอง ตลาดน้ำ เรือนแพ หมู่บ้านชาวเขา หมู่บ้านประมง งานพิธีในเทศกาลประเพณีต่างๆ ศูนย์แสดงวัฒนธรรม วิถีถิ่น และสวนสนุกต่างๆ เป็นต้น

๕) พระพุทธเจ้าทรงมองเห็นว่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสุขนั้น เราไม่จำเป็นต้องพึ่งปัจจัย ๔ หลังจากที่พระสิทธิตถะศึกษาความรู้จากสำนักต่างๆ ไม่ทรง

^{๑๒} วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี, “การท่องเที่ยว”, ใน ตำรา-เอกสารวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ, หน่วยงานพิเศษ, ๒๕๓๓), หน้า ๘๙-๙๐.

พบหนทางที่จะดับทุกข์ได้ พระองค์จึงคิดที่จะศึกษาหาทางพ้นทุกข์ด้วยพระองค์เอง พระสัทธัตถะราชกุมารทรงเริ่มความเพียรทางจิต^{๑๓} โดยทรงเจริญสมณภาวนาทำจิตให้เป็นสมาธิก่อนแล้วจึงเจริญวิปัสสนาภาวนาจนถึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้นั้น ก็ด้วยหลักธรรมที่มีชื่อว่า อริยสัจ ๔ ประการแล้ว^{๑๔} ต่อจากนั้นจึงได้ทรงเทศนาสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้รู้ยังเห็นจริงตามที่พระองค์ได้ตรัสรู้นั้น ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมชื่อ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร^{๑๕} แก่ปัญจวัคคีย์ การแสดงธรรมครั้งนี้เรียกว่าปฐมเทศนา^{๑๖} ผลของการแสดงปฐมเทศนาส่งผลให้โกณฑัญญะเกิดดวงตาเห็นธรรมและบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ปีถัดมาหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่พระเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ พระสงฆ์สาวกของพระพุทธองค์ที่ออกไปเผยแผ่พระธรรมยังที่ต่างๆ ได้กลับมาเฝ้าพระพุทธองค์อย่างพร้อมเพรียงกันโดยมิได้นัดหมายจำนวน ๑,๒๕๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงเห็นเป็นโอกาสเหมาะ จึงทรงให้จัดประชุมพระสาวกขึ้นในวันนั้น และทรงแสดงธรรมที่เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์”^{๑๗} ซึ่งเป็นธรรมที่ถือว่าเป็นหลักการของพระพุทธศาสนา คือสอนให้ละเว้นการทำความชั่ว ให้กระทำแต่ความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส พระพุทธเจ้าทรงได้กำลังจากพระสงฆ์สาวกเผยแผ่พระศาสนาไปยังเมืองและแคว้นต่างๆ ทั้งแคว้นเล็กแคว้นใหญ่พระพุทธศาสนาเริ่มเป็นปึกแผ่นมั่นคง โดยมีบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญ ๔ กลุ่ม ที่เรียนกว่าพุทธบริษัท^{๑๘} คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา วัดในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ปฐมโพธิกาล โดยการถวายอุทยานเวฬุวันของพระเจ้าพิมพิสาร ด้วยพระราชดำริว่า “หม่อมฉันขอถวายอุทยานเวฬุวันนั้นแด่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขพระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงรับอารามแล้วทรงแสดงธรรมมีกถาให้พระเจ้าพิมพิสารสมาทานอาจหาญรื่นเริงต่อมาพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมมีกถารับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต อาราม”^{๑๙} ตั้งแต่นั้นมาจึงได้มีวัดเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน

๑.๗.๒ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) จิรศักดิ์ เดชวงศ์ญา^{๒๐} ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “พระเจดีย์เมืองเชียงใหม่” และได้สรุปงานวิจัยตอนหนึ่งว่า “...การศึกษาเกี่ยวกับเจดีย์และสถาปัตยกรรมเนื่องในพุทธศาสนาเชิงโบราณคดีและประวัติศาสตร์ศิลป์เป็น ศาสนสถาน เฉพาะกรณีของเชียงใหม่เป็นพิเศษนั้น ยังอยู่ในวงจำกัดอย่างมาก พระเจดีย์เมืองเชียงใหม่ เป็นผลงานอีกประการหนึ่งที่ได้จากความพยายามในการศึกษาวิเคราะห์

^{๑๓} ม. ฎ. (ไทย) ๑๒/๒๗๙/๓๐๓-๓๐๔. วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๙/๗๑-๗๒.

^{๑๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๗/๒๔.

^{๑๕} ส. ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๒-๕๙๖, วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๑๗/๒๐-๒๕, ข.ป. (ไทย) ๓๓/๓๐/๓๕๘.

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑). หน้า ๑๔๕.

^{๑๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๔/๕๗, ข.ธ (ไทย) ๒๕/๒๔/๒๙.

^{๑๘} อด.จตุกก ๒๑/๑๒๙/๑๗๘.

^{๑๙} วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๙/๗/-๗๒.

^{๒๐} จิรศักดิ์ เดชวงศ์ญา, “เจดีย์เมืองเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

ทั้งใน ด้านรูปแบบสถาปัตยกรรม อิทธิพลทางศิลปะ ตลอดจนรายละเอียดอื่น ๆ ของพระเจดีย์เมือง เชียงใหม่ ในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งสถาปัตยกรรมเหล่านี้ มิได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมที่ไร้ชีวิต แต่ยังเป็นเสมือนบันทึกเล่มใหญ่ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเจริญรุ่งเรืองหรือเสื่อมถอยของบ้านเมืองใน สมัยนั้น รวมถึงความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกในแต่ละยุค แต่ละสมัย อันจะช่วยให้เราสามารถ มองเห็นภาพประวัติศาสตร์ ของพระพุทธศาสนาในเมืองเชียงใหม่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น”

๒) ฉัตรสุตา อุ้เมือง^{๒๑} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการ ท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม จังหวัดเชียงใหม่” โดยการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทยชาวพุทธ ที่มาเที่ยวชมโบราณสถานเวียงกุมกามจำนวน ๓๐๐ ราย สถิติที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ผลการศึกษา พบว่าถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวกับครอบครัว และมาเป็นครั้งแรกมากที่สุด ส่วนใหญ่ได้รับ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโบราณสถานเวียงกุมกามจากคำ บอกเล่าของเพื่อนและญาติ และสาเหตุที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ ไทยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเห็นว่าประเทศไทยมีความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยวทางพุทธ ศาสนสถาน ที่น่าสนใจเป็นประการสำคัญ

๓) ญัณฐพงศ์ ถิธำ และ สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์^{๒๒} ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบการ จัดการพิพิธภัณฑ โบราณสถาน ศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน” สรุปได้ ว่ายุทธศาสตร์การจัดพิพิธภัณฑ โบราณสถาน ศาสนสถาน ในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ควร ประกอบด้วยยุทธศาสตร์อย่างน้อย ๒ ยุทธศาสตร์ คือ(๑.) ยุทธศาสตร์พัฒนาทรัพยากรและบริการ ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและ(๒.) ยุทธศาสตร์การจัดการแบบบูรณาการระบบการจัดการ พิพิธภัณฑ โบราณสถาน ศาสนสถาน ในจัดจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ควรเป็น ดังนี้ พิพิธภัณฑ ต้องการการจัดการให้มีอาคารในการจัดแสดงที่มีเอกลักษณ์ มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มี ห้องน้ำที่สะอาด มีที่ นั่งพัก มีสถานที่บริการอาหารและเครื่องดื่ม บุคลากรของพิพิธภัณฑที่ต้องพูดภาษาอังกฤษในการ สื่อสารได้ มีบุคลากรที่ดี และมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องโบราณวัตถุที่จัดแสดงเป็นอย่างดี การ บริหารจัดการองค์กรต้องยึดแบบเอกชน การจัดแสดงในพิพิธภัณฑต้องมีชีวิตชีวา สามารถเข้าไปมี ส่วนร่วมได้ มีข้อความบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างๆ ของชาติต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวมา เยี่ยมชม มีจุดขายที่ชัดเจนและต้องประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม เปิดโอกาสให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วม ศาสนสถานต้องจัดให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มี สถานที่จอดรถเพียงพอ มีห้องน้ำสะอาด และเพียงพอ ปราศจากแมลงหรือสุนัขจรจัดรบกวน มีที่นั่งพัก มีศาสนวัตถุมงคลที่เป็นพระพุทธรูปที่เป็นจุดเด่นชัดเจน มี สถานที่สำหรับกราบนมัสการพระพุทธรูป มีการสนทนาธรรมและประพรมน้ำพระพุทธรูปเป็นสัดส่วน มีเอกสาร แนะนำการใช้ภาษาต่างๆ

^{๒๑} ฉัตรสุตา อุ้เมือง, “การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม จังหวัด เชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะเศรษฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

^{๒๒} ญัณฐพงศ์ ถิธำ และ สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์, “ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ โบราณสถาน ศาสน สถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

ในการสนทนาร่วมกับพระคุณเจ้า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีบุคลากรประจำในการประชาสัมพันธ์ประวัติศาสตร์ของศาสนสถาน และจัดให้มีกิจกรรม พิธีกรรมเพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม จัดสร้างเว็บไซต์ของวัดหรือ พุทธศาสนสถานนั้นๆ เพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้เข้ามาหาความรู้ เพื่อการเข้ามาเยี่ยมชมต่อไป

๔) **นำชัย ทนุผล และคณะ**^{๒๓} ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน ชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในขั้นตอนการวางแผนแก้ไขปัญหา โดยเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะการให้ความร่วมมือ แต่ในขั้นตอนการติดตามและประเมินผลจะเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะไม่แท้จริง คือ แบบเลี้ยงดูและแบบรอรับความช่วยเหลือ

๕) **เพ็ญพัชร สุวรรณสนธิชัย**^{๒๔} ทำการศึกษาเรื่อง “ทัศนคติและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อวัดพระศรีรัตนศาสดาราม” ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นชาวยุโรป เพศชายและหญิงมีจำนวนใกล้เคียงกัน นับถือศาสนา คริสต์ อายุ ๒๕-๓๐ ปี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางเข้ามา ประเทศไทย คือ การท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ไม่เคยมาเที่ยววัดพระศรีรัตนศาสดาราม นักท่องเที่ยวชาว ต่างประเทศส่วนใหญ่ไม่เคยเที่ยววัดอื่นในประเทศไทยมาก่อน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัด พระศรีรัตนศาสดารามของนักท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับน้อย งานอดิเรกของนักท่องเที่ยวชาว ต่างประเทศส่วนใหญ่คือ เล่นดนตรี การใช้เวลารว่างส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยว ในรูปแบบการดำรงชีวิต ของนักท่องเที่ยวสามอันดับแรกคือพักผ่อนโดยอยู่นอกบ้าน ชอบศิลปะตะวันออก พบผู้บริโภค หรือผู้ร่วมงาน ประเภทการท่องเที่ยวที่ชื่นชอบส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมและจารีต ประเพณี นักท่องเที่ยวชาว ต่างประเทศส่วนใหญ่มีทัศนคติด้านวัดว่างดงามและมีเอกลักษณ์มาก ที่สุด ด้านค่าใช้จ่ายว่าคุ้มค่ามาก และบัตรเข้าชมมีราคาปานกลาง ด้านทรัพยากรบุคคลว่า เจ้าหน้าที่มีเพียงพอมาก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยววัดเป็นครั้งแรก ต้องใช้เวลาพอสมควรในการเข้าเยี่ยมชมวัด

๖) **มิ่งสรรพ ขาวสะอาด**^{๒๕} สรุปบทคัดย่อการวิจัย เรื่อง “โครงการพัฒนาการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง” พบว่า โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในระดับชาติ การพยากรณ์ขนาดของตลาดการท่องเที่ยวในอนาคตตลอดจนการบริหาร จัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในระดับชุมชน โดยมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การบริหารจัดการ ท่องเที่ยวใน

^{๒๓} นำชัย ทนุผล, รศ. ดร. และคณะ, “การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้าน โป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๒๔} เพ็ญพัชร สุวรรณสนธิ, “ทัศนคติและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อวัด พระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

^{๒๕} มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, “โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงบูรณาการที่ยั่งยืนใน ภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙).

ระดับชาติและชุมชนระหว่างนักวิจัยของประเทศในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงในระยะแรกเป็น การทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และประเทศไทย โดยมุ่งหวังว่าข้อค้นพบจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์สำหรับการวางนโยบาย สำหรับการท่องเที่ยวของทั้งสามประเทศ และยังสามารถส่งเสริมศักยภาพการวิจัย และการสร้าง นโยบายสาธารณะของบุคลากรในองค์กรส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ผลการศึกษาในด้านสถานภาพการท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว และ การ พยากรณ์แนวโน้มของการท่องเที่ยวพบว่ารายได้จากการท่องเที่ยวของทั้งสามประเทศ มีมูลค่าสูง เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งของประเทศ การท่องเที่ยวของทั้งสามประเทศพึ่งพานักท่องเที่ยวจากเอเชียตะวันออกเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชายแดน แนวโน้มของ จำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคตพบว่า นักท่องเที่ยวโดยรวมจะมีจำนวนเพิ่มมากยิ่งขึ้น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่จะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นคือนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน การวิเคราะห์ความสามารถใน การแข่งขันด้านการท่องเที่ยว ประเทศไทยมีความได้เปรียบในเกือบทุกตลาด ยกเว้นนักท่องเที่ยว จากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศบรูไน ประเทศสิงคโปร์ และประเทศนิวซีแลนด์ ส่วนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์นั้นมีแหล่ง ท่องเที่ยวเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก คือ เจดีย์ชเวดากอง จึงความได้เปรียบในกลุ่มของนักท่องเที่ยวที่มีความ สนใจด้านวัฒนธรรม และพระพุทธศาสนา คือนักท่องเที่ยวจากประเทศยุโรปโดยรวม ประเทศญี่ปุ่น และประเทศออสเตรเลีย สำหรับ สปป.ลาว นั้นมีความได้เปรียบในตลาดประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่ คือ ไทย กัมพูชา เวียดนาม และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก แล้ว ประเทศไทย ยังคงเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบในการท่องเที่ยวอยู่มาก ในขณะที่ สปป.ลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ยัง ไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ส่วนการวิเคราะห์ผลกระทบของโรคซาร์ส (SARs) ที่มีต่อการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจโดยรวม พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว ลดลงอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ครั้งนี้มากที่สุด คือ อุตสาหกรรมของที่ระลึก อุตสาหกรรมที่พัก และอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์และ สปป.ลาว มีการวางแผนอย่างรัดกุม เนื่องจากหน่วยงานจากต่างประเทศได้ เข้ามาให้ความร่วมมือด้านวิชาการ และสนับสนุนเงินทุน สมควรที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สปป.ลาว และประเทศไทยจะได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนรู้วิธีการจัดการการท่องเที่ยวต่าง ๆ อาทิ การป้องกันปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ การอนุรักษ์ธรรมชาติ การนำเสนอ วัฒนธรรมท้องถิ่น การนำเสนอภูมิปัญญาชาวบ้าน การกระจายรายได้ในชุมชน ตลอดจนการบันทึกสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน เพื่อการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวที่ดีในอนาคต ส่วนผล การศึกษาของการท่องเที่ยวกับการกระจายรายได้ในชุมชนของไทย พบว่า รายได้ที่เพิ่มขึ้น ยังไม่สูง และไม่เพียงพอที่จะเป็นรายได้หลัก และเกิดความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้

๓) ยศ สันตสมบัติ และคณะ^{๒๖} ศึกษาวิจัย เรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” พบว่า บริบทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขต ภาคเหนือตอนบนเชื่อมโยงกับปัญหาความด้อยพัฒนาและความเป็นคนชายขอบของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งถูกกระทำให้กลายเป็น “ผู้ถูกเที่ยว” ปัญหาพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงอยู่ที่ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การเสริมองค์การชุมชนในการจัดการทรัพยากร การฟื้นฟู จิตสำนึกในธรรมชาติแวดล้อมและศักดิ์ศรีทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม การสร้างกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน และระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่มี ประสิทธิภาพ มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งจะทำให้การ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีศักยภาพในการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์และพัฒนา ธรรมชาติ แวดล้อมอย่างยั่งยืน

๔) วัชรภรณ์ ระยาศรี^{๒๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติที่มาเที่ยววัดในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร” พบว่า นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าศิลปกรรมไทยเป็นสิ่งควรช่วยกันอนุรักษ์และศึกษา กิจกรรมที่ นักท่องเที่ยวชอบได้แก่การเที่ยวชมศิลปกรรมความสวยงามของวัด และประโยชน์ที่นักท่องเที่ยว ได้รับจากการเดินทางมาเที่ยววัดคือการได้ผ่อนคลายความเครียด เกิดความสบายใจ และได้ พัฒนา จิตใจให้สงบ

๕) อัครชัย ชัยแสง และคณะ^{๒๘} ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “ศิลปะเจดีย์วัดในจังหวัดเชียงใหม่กับการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้เรื่อง ศิลปะเจดีย์วัดในจังหวัดเชียงใหม่เชิงศึกษาสัญลักษณ์ของพุทธปรัชญาเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการ เผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว และเพื่อพัฒนาสารสนเทศเกี่ยวกับองค์ความรู้จากศิลปะเจดีย์ของทั้ง ๓ แบบ สำหรับการท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ศิลปะเจดีย์วัดพระธาตุดอยสุเทพ รูปทรงเป็นทรงระฆังประยุกต์ คือ ย่อมุมทั้ง ๔ ด้าน เป็นที่กำหนดจิตพิจารณากรรมฐาน มาลัยเถาใต้องค์ระฆังมี ๕ ชั้น องค์ระฆัง หมายถึงโพชฌงค์ ๗ ปล้องโหนดเหนือองค์ระฆังมี ๑๒ ปล้อง หมายถึง ปฏิสุมปาปธรรม คือ ศาสนธรรมที่เป็นเหตุปัจจัย อาศัยกันเกิดขึ้น และปลียอดเป็นส่วนที่อยู่สูงที่สุดของพระเจดีย์มีหนึ่งเดียว หมายถึงพระนิพพาน ศิลปะเจดีย์วัดเชียงมั่น รูปทรงเป็นทรงปราสาท มีช้างล้อมด้านล่างและมีองค์ระฆังด้านบน มาลัยเถา ใต้องค์ระฆังมี ๔ ชั้น หมายถึง อริยสัจ ๔ ปล้องโหนดมี ๑๖ ชั้น หมายถึง พรหมโลก ๑๖ ชั้น ปลียอดหมายถึง พระนิพพาน และเม็दन้าค่าง หมายถึงองค์พระพุทธรเจ้า ศิลปะเจดีย์วัดกู่เต้า รูปทรง

^{๒๖} ยศ สันตสมบัติและคณะ, “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและ การจัดการทรัพยากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน”, รายงานผลการวิจัยศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

^{๒๗} วัชรภรณ์ ระยาศรี, “พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวชาวไทยและ ต่างชาติที่มาเที่ยววัดในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๒๘} อัครชัย ชัยแสง และคณะ, “ศิลปะเจดีย์วัดในจังหวัดเชียงใหม่กับการพัฒนาสารสนเทศ เพื่อการท่องเที่ยว”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยญาณสังวร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

คล้าย ลูกน้ำเต้าหรือบาตรพระวางซ้อนกันตามลำดับ ๕ ลูกซึ่งเป็นลักษณะที่เด่นที่สุดน้ำเต้าทั้ง ๕ ลูกนั้น หมายถึง พระพุทธรูป ๕ พระองค์ ในพุทธรูปนี้ คือ พระกกุสันโธ พระโกนาคมโน พระกัสสปโธ พระโคตโม (องค์ปัจจุบันกาล) และ พระศรีอาริยมฤตโย (องค์อนาคตกาล) ส่วนองค์ระฆัง ปล้อง ไฉน และปลียอดมีขนาดเล็กมากซึ่งเป็นเพียงส่วนประกอบพระเจดีย์เท่านั้น

๑๐) อิทธิวัตร ศรีสมบัติ และคณะ^{๒๙} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสายธารธรรมลุ่มแม่น้ำมูล: ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธและทำการประเมินศักยภาพ กำหนดปัจจัยและเกณฑ์การชี้วัดเพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ มืองค์ประกอบ ๒ ด้าน คือ(๑.)ด้านศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและ(๒.) ด้านศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวผลการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธอยู่ในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ส่วนใหญ่

๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบ (Qualitative Research) โดยการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการอื่นๆ มาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๘.๑ ศึกษาวิเคราะห์ เนื้อหาเกี่ยวกับ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ แนวคิด ทฤษฎี และ เอกสารทุติยภูมิ (Secondary sources) “ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” จากหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๘.๒. ศึกษาการวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” เป็นขั้นตอนการบูรณาการที่ได้จากการนำผลการศึกษาจากขั้นตอนในหัวข้อที่ ๑.๗.๒ มาศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคิดและวิธีการ รวบรวมผลการศึกษา และจัดผลการศึกษา นำมาเรียบเรียง เป็น “ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” ต่อจากนั้นเป็นการอภิปรายผลการวิจัย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป ความรู้ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้คำถามปลายเปิด โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ และทำแบบสอบถามการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทยกับกลุ่มตัวอย่างในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ได้แก่ ก) เจ้าอาวาสทั้งสองประเทศรวม ๑๐ ท่าน ข) เจ้าหน้าที่รัฐรวม ๖ คน ค) บริษัทหรือตัวแทนการท่องเที่ยว ๖ คน ง) นักท่องเที่ยว ๑๖ คน

๑.๘.๓ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยจากขั้นตอนในหัวข้อ ๑.๗.๒ เพื่อร่าง “ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์”

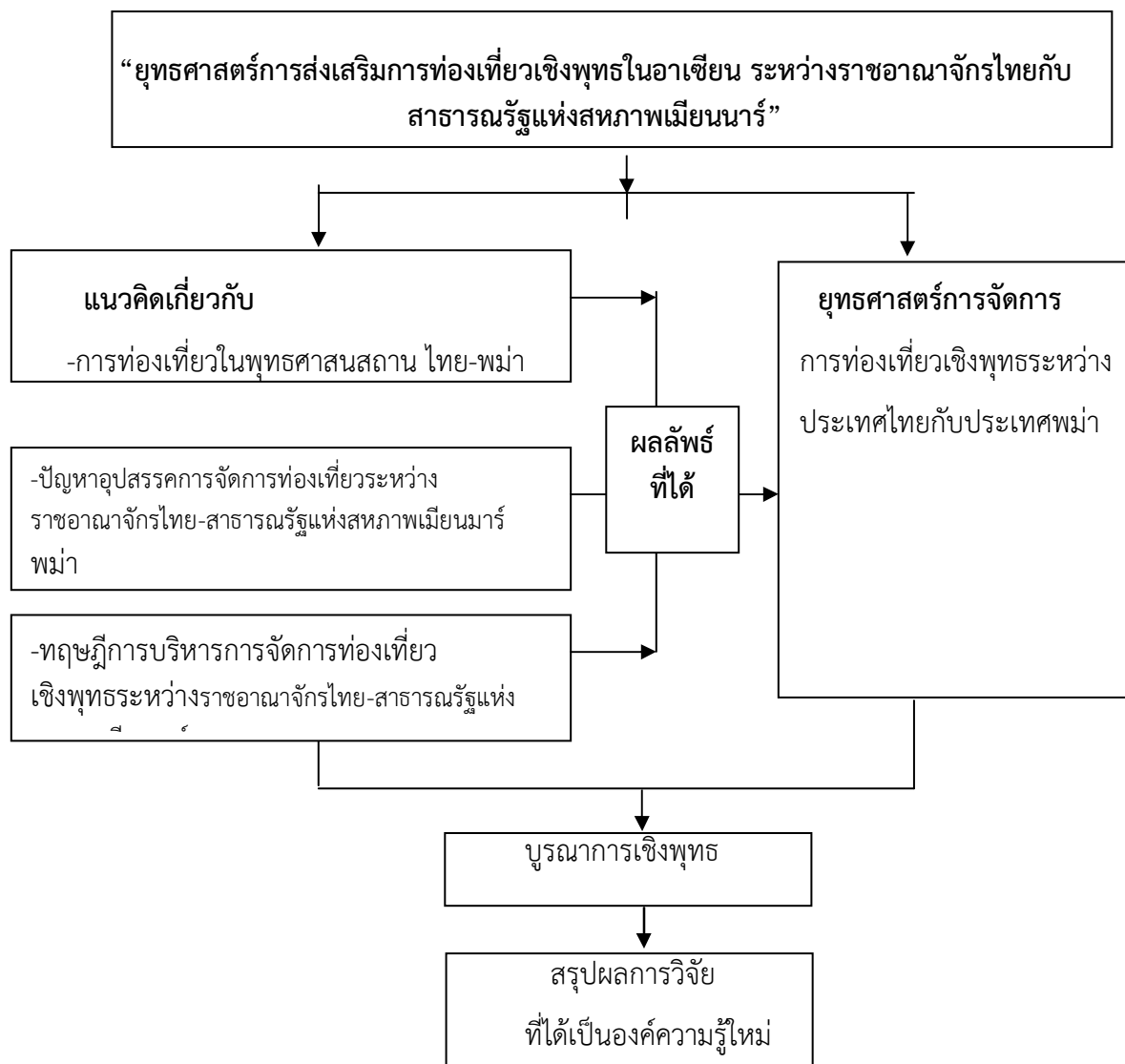
^{๒๙} อิทธิวัตร ศรีสมบัติ และคณะ, “สายธารธรรมลุ่มแม่น้ำมูล: ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กลุ่มจังหวัดอีสานใต้”, รายงานการวิจัย, (สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ อย่างยั่งยืน, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

นำมาดำเนินการจัดประชุมสนทนากลุ่มย่อย(Focus Group Discussion) ซึ่งผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่รัฐ บริษัทหรือตัวแทน การท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ และ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล รวมทั้งหาข้อยุติในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข จัดทำ“ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐ แห่งสหภาพเมียนมาร์” เป็นยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบบูรณาการที่สมบูรณ์ ต่อไป

หลังจากแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมเสวนาทางวิชาการ (Focus Group Discussion) สัมมนากลุ่มย่อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอร่าง “ยุทธศาสตร์การส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” เพื่อให้ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณารับรองเห็นชอบ

๑.๘.๔ การสรุปผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยที่ได้ นำมาสรุปผลการ ศึกษาวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ ที่ได้ตั้งไว้ตามลำดับ และนำเสนอสรุป ผลการวิจัย องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย และข้อเสนอแนะ ในรูปแบบพรรณนาต่อไป

๑.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๑๐ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๑๐.๑. ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยโดยตรง

- ๑.๑๐.๑.๑ ได้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธในพุทธศาสนสถาน
- ๑.๑๐.๑.๒ ได้ทราบปัญหาอุปสรรคและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์
- ๑.๑๐.๑.๓ ได้แผนยุทธศาสตร์การจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

๑.๑๐.๒ ประโยชน์ที่เกิดจากการที่มีผู้นำผลจากการวิจัยไปใช้

๑.๑๐.๒.๑ ควรนำผลการวิจัยนี้ไปขยายผลด้านการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในประเทศอื่นๆ ในกลุ่มอาเซียน

๑.๑๐.๒.๒ ควรนำความรู้จากการวิจัยนี้ไปประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในกลุ่มประเทศอาเซียนอื่นๆ

๑.๑๐.๒.๓ ควรนำผลจากการวิจัยไปพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนด้านต่างๆ ให้มีมาตรฐานเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ด้านพระพุทธศาสนา ด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้านการพัฒนาสังคม และเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนประเทศอื่นๆ เพื่อขยายผลต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสถานการณ์ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในบทที่ ๒ ผู้วิจัยศึกษายุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานเป็นการนิยามความหมายของยุทธศาสตร์ จากนักวิชาการหลายท่าน ที่ได้นิยามความหมายของยุทธศาสตร์ไว้อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะนักวิชาการชาวตะวันตกชื่อ ดร.โทมัส แอล วินเลน และดร. เจ เดวิด ฮันเกอร์^๑

ในการบริหารยุทธศาสตร์ เป็นงานสำคัญของผู้บริหารระดับสูงที่จะกำหนดแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรและนำแผนยุทธศาสตร์นั้นไปปฏิบัติเพื่อให้งานประสบความสำเร็จเหนือคู่แข่ง โดยมีการควบคุมการปฏิบัติงานและติดตามการประเมินผลงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้ หากปราศจากยุทธศาสตร์จะไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงาน ไม่มีแผนงานที่จะปฏิบัติ ให้เป็นไปตามเป้าหมายเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง

ผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นในการศึกษาไว้ ดังนี้ (๑) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ของโทมัส แอล วิลลิสและ เจ.เดวิด ฮันเกอร์ (๒) ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน (๓) แผนและนโยบายยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรม ที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์

๒.๑.๑ ความหมายของยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ (strategy) หรือ กลยุทธ์ เป็นศัพท์ที่มีกำเนิดในทางทหาร หมายถึง แผนการปฏิบัติซึ่งวางเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์จำเพาะ กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ในทางทหารนั้นแตกต่างจากยุทธวิธี ซึ่งว่าด้วยการดำเนินการรบปะทะ (engagement) ขณะที่ยุทธศาสตร์นั้น ว่าด้วยวิธีการเชื่อมโยงการรบปะทะต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คำถามที่ว่า “จะสู้รบอย่างไร” เป็นปัญหาทางยุทธวิธี แต่ข้อกำหนดและเงื่อนไขซึ่งมีการสู้รบกันและความเหมาะสมในการสู้รบกันนั้นเป็นปัญหาทางยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสงคราม (warfare) สี่ระดับ ได้แก่ วัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือยุทธศาสตร์หลัก, ยุทธศาสตร์, ปฏิบัติการและยุทธวิธี

นักคิดคนหนึ่งนิยามยุทธศาสตร์ไว้ว่าเป็นวิถีอย่างครอบคลุมในอันที่จะพยายามปฏิบัติเพื่อผลเบื้องปลายทางการเมือง รวมทั้งการข่มขู่หรือการใช้กำลังอย่างแท้จริง ในวิชาชีพแห่งเจตจำนง ซึ่ง

^๑ Thomas L. Wheelen, David J. Hunger, Strategic Management and Business Policy, Toward Global Sustainability, International Edition, 13th ed, (University of Virginia Boston, Iowa State University: Pearson Education Inc. ๒๐๑๔), p. 49.

จำต้องมีย่างน้อยสองฝ่ายในความขัดแย้งหนึ่ง ๆ ฝ่ายเหล่านี้มีปฏิสัมพันธ์กัน และดังนั้น ยุทธศาสตร์จะประสบความสำเร็จน้อยครั้งหากไม่แสดงความสามารถในการดัดแปลง^๒

ยุทธศาสตร์ได้ขยายออกนอกสาขาการทหาร ไปยังธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีเกม และสาขาอื่น กลยุทธ์ในสาขาอื่นนอกเหนือจากการทหาร หมายถึง การวางแผนงานสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย ภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม หรือการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ SWOT Analysis กล่าวคือ การวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม (อุปสรรค) ในกรอบระยะเวลาที่ต้องการ ทั้งนี้เพื่อประกอบการวางแผนการในการใช้วิธีการ และทรัพยากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดความหมายที่ง่ายที่สุดของคำว่ายุทธศาสตร์ ก็คือแผนการปฏิบัติที่รวบรวมความพยายามทั้งหลายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ในยุคปัจจุบันนี้ จะเป็นการที่ตรงตรงมากกว่า หากพิจารณาว่า Strategy คือขบวนการตัดสินใจอันซับซ้อนซึ่งเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายสุดท้าย (Ends) เข้ากับ วิธี หรือ หนทาง (Ways) และวิธีการ หรือเครื่องมือ (Means) ในอันที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น คำว่า strategy ในภาษาอังกฤษมาจากคำในภาษาฝรั่งเศส ว่า stratégie ซึ่งเป็นคำที่ถอดมาจากภาษากรีก “στρατηγία” ที่หมายถึง ผู้บังคับบัญชา^๓

ยุทธศาสตร์หรือ Strategy มาจากภาษากรีก คือ Strategos ซึ่งเป็นคำที่มีรากคำศัพท์มาจากคำว่า Stratos ที่มีความหมายว่า กองทัพ และคำว่า Ago หมายถึงการนำ หรือคำแนะนำ หรือการเคลื่อนย้ายของผู้นำกองทัพกรีกในสมัยโบราณ ซึ่งเมื่อนำมารวมกันแล้วความหมายของ Strategy คือวิธีการหรือแนวทางในการนำกองทัพ^๔ ให้ความหมายที่ต่างกัน

Cambridge Learner’s Dictionary ภาษาอังกฤษได้อธิบายคำว่า Strategy ไว้ว่า (๑) a plan that you use to achieve something (economic/strategy) (๒) the act of planning how to achieve something (Military strategy) แปลความได้ว่า (๑) ยุทธศาสตร์ คือ แผนที่ท่านจะใช้ให้บรรลุเป้าหมายในสิ่งนั้น(ในทางเศรษฐศาสตร์) (๒) ยุทธศาสตร์ คือ การวางแผนเพื่อหาวิธีการให้บรรลุเป้าหมายในการนั้น(ในทางสงคราม)^๕

Collins cobuild Advanced Learner’s Dictionary ภาษาอังกฤษได้อธิบายคำว่า Strategy ไว้ว่า (1) A strategy is a general plan or set of plans intended to achieve something, especially over a long period. (2) is the act of planning the best way to gain an advantage or achieve success, especially in war. แปลความได้ว่า (๑) ยุทธศาสตร์ คือ

^๒ Beatrice Heuser, **The Evolution of Strategy: Thinking War from Antiquity to the Present**, Cambridge University: Cambridge University Press Inc. 2010), p. 27f.

^๓ Henry George Liddell, Robert Scott “στρατηγία”, **A Greek-English Lexicon, on Perseus Digital Library**, Gregory Crane, Editor in Chief, Tufts University. 2008, แหล่งที่มา: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/searchresult.17>, July, 2558.

^๔ Johnson. G., & Schooles, K. 2006, **Exploring Corporate Strategy**, 8th ed, (United Kingdom: Pretice-Hall, 2010), p. 8.

^๕ Colin McIntosh, **Cambridge Learner’s Dictionary**, 4th ed, (Cambridge University: Cambridge press Inc, 2012), p. 708.

การวางแผนทั่วไป หรือการกำหนดแผนเพื่อให้บรรลุความสำเร็จในสิ่งนั้นโดยเฉพาะในระยะยาว (๒) ยุทธศาสตร์ คือ การวางแผนที่ดีที่สุดเพื่อบรรลุผลประโยชน์หรือบรรลุผลสำเร็จ โดยเฉพาะในเรื่องสงคราม^๖

พจนานุกรมฉบับออนไลน์ของ Merriam-Webster ได้ให้ความหมายไว้ว่า the science and art of employing the political, economic, psychological, and military forces of a nation or group of nations to afford the maximum support to adopted policies in Peace or War. แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่า เป็นศาสตร์และศิลป์ในการนำ การเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังทางทหาร ของประเทศหรือกลุ่มที่มุ่งไปสู่การกำหนดนโยบายในภาวะสงครามหรือสันติภาพ^๗

และพจนานุกรมฉบับออนไลน์ของ Merriam-Webster ได้ให้ความหมายไว้ว่า a careful plan or method for achieving a particular goal usually over a long period of time. : the skill of making or carrying out plans to achieve a goal. แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่า เป็นแผนที่ดีหรือวิธีการที่ทำให้ประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายอย่างรอบคอบในระยะยาวโดยส่วนรวม^๘

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมาย คำว่า ยุทธศาสตร์ว่า วิชาว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหารตามความจำเป็นทั้งในยามสงบและยามสงคราม^๙

ยุทธศาสตร์มีลักษณะที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ยุทธศาสตร์อาจเป็นศาสตร์หากพิจารณาในแง่ของกระบวนการ ที่มีลักษณะที่สามารถลำดับได้ เป็นเหตุเป็นผล มีเป้าหมาย มีความกว้างขวาง มีการแยกแยะ และสามารถรับรู้ได้ และยุทธศาสตร์เป็นศิลป์ เนื่องจากการแก้โจทย์ปัญหาที่ซับซ้อน ที่ต้องใช้จินตนาการ ความคิด ทักษะ ความรอบรู้ เพื่อแปลงสถานการณ์ที่รับรู้และสถานการณ์ที่คาดคะเน นำมาจัดเรียง ผสมผสาน อย่างเหมาะสมเพื่อค้นคว้าหาวิธีการดำเนินการต่อปัญหานั้น^{๑๐}

ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ครั้งใดก็ตาม มักจะเกิดความสับสนและไม่แน่ใจว่าจะเกิดความเข้าใจตรงกันหรือไม่ ฉะนั้น จึงเกิดเป็นปัญหาอยู่เสมอ และจะมีผู้ตั้งคำถามกันอยู่

^๖ Harper Collins, Collins cobuild Advanced Learner's Dictionary, 8th ed, (Glasgow: Harper Collins wester hill Inc, 2010), p. 1545.

^๗ Merriam-Webster พจนานุกรมฉบับออนไลน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/strategy>. 17 July, 2558.

^๘ ร่ อ ง เ ตี ย ว กั น [ออนไลน์] , แหล่งที่มา : <http://www.merriamwebster.com/dictionary/strategy>, ๑๗, July, ๒๕๕๘.

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๗๕๙.

^{๑๐} วิสันติ สระศรีดา, พันเอก, ทฤษฎีทางยุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: กองศึกษา กรมยุทธศึกษาทหารบก, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐.

บ่อย ๆ ว่า “ยุทธศาสตร์คืออะไร หรือยุทธศาสตร์หมายความว่าอย่างไร” นานนับศตวรรษแล้ว นักยุทธศาสตร์และนักวิชาการทางยุทธศาสตร์สำคัญ ๆ หลายท่าน ต่างก็ให้ทัศนะและความคิดเห็นต่าง ๆ กัน สุดแล้วแต่ว่าจะพิจารณาหรือมองในเรื่องที่ตนมีความถนัด หรือเรื่องที่ตนให้ความสนใจเฉพาะ ฉะนั้น จึงเป็นการยากลำบากทีเดียวในการที่จะเลือกสรรหาความหมายให้ชี้ชัดลงไปให้เหมาะสม นอกจากนั้น ข้อคิดเห็นของแต่ละสถาบันและแต่ละประเทศก็ย่อมจะมองแตกต่างกันออกไป^{๑๑} แม้จะเป็นสถาบันในประเทศเดียวกันก็ตามก็หาได้เหมือนกันทีเดียวไม่ ประเทศมหาอำนาจในโลกปัจจุบัน ต่างก็มีหลักนิยมทางยุทธศาสตร์ของตนโดยเฉพาะจึงมักจะมีข้อโต้แย้งกันอยู่เสมอ ๆ ว่า การกล่าวถึงเรื่องยุทธศาสตร์ในแต่ละสถานการณ์นั้น จะใช้ยุทธศาสตร์แบบประเทศใดในโลกเสรี เช่น สหรัฐฯ อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือจะใช้ยุทธศาสตร์ในประเทศแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เช่น สหภาพโซเวียต หรือสาธารณรัฐประชาชนจีน ฯลฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม หากเราจะมองสภาพของความเป็นจริงและยอมรับว่า เรื่องยุทธศาสตร์เป็นเรื่องของความคิด (Ideas) เป็นปรัชญา (Philosophy) และเป็นตรรกวิทยา (Logic) แล้ว ก็ไม่ควรที่จะกำหนดให้แน่ชัดลงไปว่า ความหมายอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นการถูกต้อง^{๑๒} นอกจากจะได้ข้อยุติและมีการกำหนดไว้ในสถาบันหนึ่งเป็นการเฉพาะเพื่อใช้ในการศึกษา หรือเพื่อการพัฒนาต่อไปดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยุทธศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความนึกคิดและมีเหตุผล ฉะนั้นการที่จะวิเคราะห์และศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงจำเป็นต้องใช้วิจารณ์ญาณและพินิจพิเคราะห์อย่างรอบครอบ ไม่เชื่อสิ่งที่ไม่มีความหมายอย่างง่าย ๆ การจะตัดสินใจอะไรลงไปก็จะต้องใคร่ครวญให้มากกว่าจะคุ้มค้ำกับการเสี่ยง (Risks) ที่จะเกิดขึ้นหรือไม่ ดังที่ฝ่ายอำนวยการทางทหารใช้คำว่า “การเสี่ยงที่ใคร่ครวญแล้ว” (Calculated risks) การพิจารณาตัดสินใจอะไรก็ตาม จึงจำเป็นจะต้องอาศัยหลักฐานหรือข้อมูลที่ทันสมัยประกอบด้วยเสมอ

๒.๑.๒ แนวความคิด ทางยุทธศาสตร์

แนวความคิดทางยุทธศาสตร์สมัยใหม่ คือเริ่มในปลายศตวรรษที่ ๑๕ ซึ่งมาเคียเวลลี (Nicolo Machiavelli ค.ศ. ๑๔๖๖-๑๕๒๗) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับพลังอำนาจของรัฐไว้ และถ้าเรายอมรับแนวความคิดที่ว่าความสัมพันธ์ของ “ยุทธศาสตร์” กับ “พลังอำนาจของรัฐ” นั้นมีอยู่อย่างแน่นแฟ้นซึ่งเกือบจะแยกออกจากกันไม่ได้เลยทีเดียว เราก็อาจได้ข้อยุติเรื่องความหมายของยุทธศาสตร์อย่างง่าย ๆ สั้น ๆ ว่า^{๑๓}

ยุทธศาสตร์ คือ การใช้พลังอำนาจของชาติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชาติ เพราะ พลังอำนาจของชาติเปรียบเสมือนเป็น “เครื่องมือ” (Means) วัตถุประสงค์ก็เป็น “เป้าหมายหรือจุดหมาย” (End)^{๑๔} ที่กำหนดไว้ให้บรรลุถึงความมุ่งประสงค์ของชาติเป็นส่วนรวม อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า แทบจะไม่มีชาติใดในโลกที่จะสามารถใช้พลังอำนาจของชาติที่มีอยู่แต่เพียงลำพัง ให้บรรลุ

^{๑๑} ทศพร ศิริสัมพันธ์, ศ.พิเศษ ดร., การศึกษายุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), ๒๕๕๗), หน้า ๑๒.

^{๑๒} ทศพร ศิริสัมพันธ์, ศ.พิเศษ ดร., การศึกษายุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), ๒๕๕๗), หน้า ๑๔.

^{๑๓} นิโคโล มาเคียเวลลี Nicolo Machiavelli, *The Prince* (Italy: Nicolo press, 2005), p. 45.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

ถึงเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายของตนได้ทุกเป้าหมายไป เพราะเครื่องมือหรือองค์ประกอบของพลังอำนาจของชาติในแต่ละประเทศมีอยู่ มักมีอุปสรรคหรือขัดจากที่อยู่เสมอ ฉะนั้นชาติต่าง ๆ จึงต้องพยายามหาทางแก้ไขเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ด้วยวิธีต่าง ๆ กัน

แนวคิดด้านยุทธศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคและช่วงเวลา จุดเริ่มต้นที่ปรากฏชัดของแนวคิดนี้มาจาก Boston School ได้เสนอว่า ยุทธศาสตร์นั้นไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบที่เป็นวิทยาศาสตร์ แต่อาจเกิดจากการใช้สัญชาตญาณการปรับตัวและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ Henry Mintzberg ได้พัฒนาความคิด “Crafting idea” ได้สนับสนุนให้คนใช้ความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น โดยการหันมาใช้สมองซีกขวา เพื่อพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ แทนการใช้สมองซีกซ้ายที่เป็นการคิดด้านตรรกะ^{๑๕}

ยุคต่อมา Michael E. Porter ได้เสนอแนวคิด Five Forces Model เพื่อวิเคราะห์การแข่งขันในอุตสาหกรรม (Industry Structure) อันประกอบด้วย ๑. การเข้ามาของผู้ค้ารายใหม่ (Threat of New Entrants) ๒. อำนาจในการต่อรองของผู้ขาย (Supplier's Power) ๓. อำนาจในการต่อรองของผู้ซื้อ (Buyer's Power) ๔. การทดแทนสินค้าทดแทน (Threat of Substitute Products) ๕. การแข่งขันของอุตสาหกรรม (Rivalry Barriers) เพื่อเป็นการสร้างความแตกต่าง เช่น Cost Leadership หรือ Product/Services Differentiation.^{๑๖}

สรุปความหมายของยุทธศาสตร์และชนิดของยุทธศาสตร์ไว้^{๑๗}

“ยุทธศาสตร์” หมายถึง วิธีการ (Ways) ที่จะนำพลังอำนาจ (Power) มาใช้พัฒนาให้บรรลุวัตถุประสงค์ (Objective) ที่กำหนดไว้ ยุทธศาสตร์จึงเป็นตัวเชื่อมระหว่างเครื่องมือ (Means) กับจุดมุ่งหมาย (Ends) แต่เครื่องมือและจุดมุ่งหมายมักจะไม่เหมาะสมกัน การที่จะหาวิธีการที่สามารถใช้เครื่องมือที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายภายใต้การแข่งขันที่รุนแรงจึงไม่ใช่เรื่องง่าย การค้นหาวิธีการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันข้อผิดพลาด จึงจำเป็นต้องนำมาประกอบการพิจารณา ยุทธศาสตร์ในระดับรองลงมา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือส่วนที่จะสนับสนุนให้บรรลุวัตถุประสงค์แห่งชาติ เป็นยุทธศาสตร์ที่จะใช้เครื่องมือหรือพลังอำนาจของชาติแต่ละสาขา คือยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์การทูต และยุทธศาสตร์ทหาร ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจสถานการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดโอกาส (Opportunity) หรือข้อจำกัด (Constraint) ในการวางแผน จัดหาอาวุธ และการกำหนดท่าทีของกำลังทหาร นักยุทธศาสตร์จึงต้องเข้าใจในเรื่องของเศรษฐกิจ โดยจะต้องเข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ ด้านเศรษฐกิจ เข้าใจบทบาทของรัฐบาลในการดำเนินการด้านเศรษฐกิจ

^{๑๕} Henry Mintzberg and James Brain Quinn, **The Strategy Process: Concept Contexts Cases**, (Toronto: free press, 1991), p.458.

^{๑๖} Michael E. Porter, **Competitive Advantage of Nations: Five Forces Model**, (Harvard Business review New York: Free press, 1998), pp. 95-97.

^{๑๗} จิรวัด โชคทวีวัฒน์, ดร. “ภาวะผู้นำองค์กรเชิงสร้างสรรค์และยุทธศาสตร์เศรษฐกิจยุคโลกไร้พรมแดนเพื่อการแข่งขันอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์ในจังหวัดภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (สาขาภาวะผู้นำยุทธศาสตร์ความเป็นเลิศ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙-๒๓.

การเมือง สามารถแยกแยะปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน และมีแนวความคิดในการแก้ปัญหา จากนั้นจึงสามารถกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับการทหาร ในการแก้ปัญหาพื้นฐานนั้น จะต้องเข้าใจหลักการ แนวคิด ทางเลือกและโอกาส ในระดับชาติ โดยการใช้SWOT มาวิเคราะห์

๒.๑.๕ กระบวนการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน^{๑๘}

เป็นกระบวนการบริหารยุทธศาสตร์ของโทมัส แอล วิลสันและ เจ.เดวิด ฮันเกอร์ แบ่งไว้คือ

๑. การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategy Formulation) เป็นเรื่องของการกำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย กลยุทธ์ Strategy Map

๒. การนำไปสู่การปฏิบัติ (Strategy Implementation) เป็นการนำแผนยุทธศาสตร์ถ่ายทอดออกมาเป็นแผนปฏิบัติการ รวมถึงการปรับแต่งองค์ประกอบทางด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ กระบวนการ โครงสร้าง เทคโนโลยี และคน

๓. การควบคุมเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Control) เป็นการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และการทบทวนสถานการณ์เพื่อปรับแต่งยุทธศาสตร์กระบวนการในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ประเด็นคำถามหลักในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์

Thomas L. Wheelen J. David Hunger

Strategic Management and Business Policy : Achieving Sustainability

^{๑๘} Thomas L. Wheelen , J.David Hunger, **Strategic Management and Business Policy**, Toward Global Sustainability, International Edition ๑๓th ed, (University of Virginia Boston, Iowa State University: Pearson Education Inc. 2014), p. 91.

แผนภาพที่ ๑

๑. เราจะไปในทิศทางไหน? (Where are you going?)

- กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ (vision & mission statement)

๒. สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร? (What is the environment?)

- วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอก (internal & external analysis) การวิเคราะห์หาจุดอ่อน – จุดแข็ง – โอกาส – ภัยคุกคาม ต่าง ๆ (SWOT)

๓. เราจะไปถึงจุดหมายได้อย่างไร? (How do you get there?)

- วางยุทธศาสตร์ หรือกลยุทธ์ แนวทางการดำเนินงาน (strategies) เพื่อให้บรรลุในสิ่งที่เราต้องการจะทำทั้งนี้ ในบางตำราอาจให้เริ่มจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อนที่จะกำหนดทิศทางขององค์กร แต่หากเราสามารถคิดนอกกรอบ หรือ Think out of the box ได้ เราก็สามารถปรับเปลี่ยนขั้นตอน โดยการกำหนดไว้ก่อนว่าเราจะไปในทิศทางใด แล้วจึงค่อยวิเคราะห์ว่าสภาพแวดล้อมที่จะไปในทิศทางนั้นเป็นอย่างไร

๒.๑.๓ การจัดการวางแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร

ในการจัดการวางแผนยุทธศาสตร์นั้น จะต้องมีการกำหนด คำแถลงภารกิจขององค์กร (Mission statement)^{๑๙} ซึ่งคือ การให้คำนิยาม หรือการอธิบายถึงขอบข่ายการดำเนินงานหรือลักษณะของการดำเนินงานขององค์กร เช่น องค์กรของเราจะให้บริการอะไร? มีใครเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะมารับบริการจากเรา? จุดมุ่งหมายของการดำเนินงานและภาพลักษณ์ที่ต้องการจะเป็นคืออะไร? รวมไปถึงปรัชญาการบริหารงาน หรือค่านิยมขององค์กรที่ยึดมั่น (core values)

เมื่อกำหนดคำแถลงภารกิจขององค์กรแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการกำหนด เป้าประสงค์ หรือวัตถุประสงค์ในระดับภาพรวมขององค์กร ว่าเราต้องการที่จะบรรลุอะไร และนั่นก็คือสิ่งที่เรากำหนดให้องค์กรภายในองค์กรดำเนินการ โดยระบุตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน

โดยสรุปแล้ว การที่จะทำให้้องค์กรมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และมีขีดสมรรถนะสูงขึ้นไปสู่การบรรลุผลตามยุทธศาสตร์ที่เราวางไว้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในการกำหนดวิสัยทัศน์ ประเด็นยุทธศาสตร์ ตามเป้าประสงค์ได้นั้น เราจะต้องมีการวิเคราะห์ ๑) สภาพแวดล้อมภายนอก ๒) สภาพแวดล้อมภายใน

๑) สภาพแวดล้อมภายนอก (External : Opportunities and Threats) ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั่วไป ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมในการดำเนินการ ได้แก่ สถานภาพการแข่งขัน ลูกค้า Suppliers แรงงาน และสถานการณ์นานาชาติ คือ การใช้ PEST Analysis.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๙.

๒) สภาพแวดล้อมภายใน (Internal : Strengths and Weaknesses) โดยวิเคราะห์ขีดสมรรถนะขององค์กร ทั้งในด้านโครงสร้าง กระบวนการทำงาน บุคลากร การเงิน เทคโนโลยี และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งก็คือ การทำ SWOT Analysis นั้นเอง

ซึ่งในการทำ SWOT Analysis นั้น จะนำไปสู่การคิดเชิงยุทธศาสตร์ ทำให้เราสามารถวางยุทธศาสตร์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ โดยการวิเคราะห์ SWOT จะทำให้เราได้สถานการณ์ที่เป็นไปได้ ๔ สถานการณ์

๑. ยุทธศาสตร์เชิงรุก คือ องค์กรอยู่ในสถานการณ์ที่มีโอกาส และมีจุดแข็งมาก ส่งผลให้สามารถบุกตลาด โดยการขยายงาน ขยายโอกาส เพื่อให้ได้กำไรเพิ่มขึ้น

๒. ยุทธศาสตร์การปรับตัว คือ มีโอกาสมาก แต่ตัวองค์กรเองมีจุดอ่อนมาก ก็ต้องปรับตัวองค์กรให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น เพื่อใช้โอกาสที่เกิดขึ้นให้เป็นประโยชน์

๓. ยุทธศาสตร์การชะลอตัว คือ องค์กรมีจุดแข็งมาก แต่สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย จะบุกตลาดต่อไปไม่ได้ จึงต้องชะลอตัว

๔. ยุทธศาสตร์การตัดทอน คือ องค์กรมีจุดอ่อน และสภาพการณ์ภายนอกก็เป็นภัยคุกคาม ทำให้ไม่สามารถทำอะไรได้ จึงอาจจะต้องตัดทอนบางอย่าง เพื่อให้องค์กรคงอยู่ต่อไปได้

กลยุทธ์ในการดำเนินการ

ในตำราทางด้าน MBA มียุทธศาสตร์ที่เป็นสูตรสำเร็จมาตรฐานอยู่ ๕ รูปแบบ^{๒๐} คือ

๑. ยุทธศาสตร์การเจาะลึก (Concentration) หลังจากที่เราวิเคราะห์ SWOT แล้ว มีแนวโน้มว่าจะไม่สามารถขยายขอบเขตการทำงานได้ เราจึงอาจจะต้องหันมาเน้นในจุดที่องค์กรมีความชำนาญหรือเก่งมากที่สุด และทำในจุดนั้นก่อน

๒. ยุทธศาสตร์การประคองตัว (Stability) ใช้ในสถานการณ์ที่ยังไม่สามารถบุกตลาดต่อไปได้ เนื่องจากสถานการณ์ยังไม่เอื้ออำนวย จึงต้องรอดูท่าทีก่อน

๓. ยุทธศาสตร์การขยายตัว (Growth) ใช้ในสถานการณ์ที่โอกาสเปิดให้ และองค์กรมีจุดแข็ง สามารถทำอะไรได้มาก ก็สามารถใช้กลยุทธ์ในเชิงรุก ซึ่งมีหลายวิธี เช่น

- การบูรณาการในแนวนอน (horizontal integration) คือ การซื้อกิจการของคู่แข่ง

- การบูรณาการแนวตั้ง (vertical integration) คือ การบูรณาการทั้ง backward และ forward ซึ่งการบูรณาการในด้าน backward คือ การมองย้อนหลังไปถึงกระบวนการผลิต และควบคุมปัจจัยการผลิตเพื่อให้เกิดแน่นอน เช่น ถ้าทำธุรกิจจำหน่ายเบียร์ ก็ทำ backward integration ก็คือการมีไร่ปลูกข้าวมอลต์เพื่อใช้ทำเบียร์ และการตั้งโรงงานผลิตขวดเป็นของตัวเองสำหรับบรรจุเบียร์ ส่วนการบูรณาการในด้าน forward หรือ forward integration นั้น คือ การเข้าไปควบคุมทางด้านการตลาดด้วย เช่น การเปิดร้านเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หรือเบียร์เองด้วย

^{๒๐} Thomas L. Wheelen, J.David Hunger, Strategic Management and Business Policy, Toward Global Sustainability, International Edition 13th ed., (University of Virginia Boston, Iowa State University: Pearson Education Inc., 2014), pp. 255-266.

- การแตกตัว (diversification) คือ การขยายธุรกิจ เช่น เดิมเป็นพ่อค้ารับเหมาก่อสร้าง ก็ขยายธุรกิจออกไปทำคอนโดมิเนียม สนามกอล์ฟ เป็นต้น รวมไปถึงการแตกไลน์ธุรกิจไปในหลาย ๆ ด้าน

- การร่วมทุน (joint venture) คือ การร่วมทุนกับองค์กรอื่นในการขยายธุรกิจ ในกรณีที่องค์กรของเรายังไม่มีความพร้อม

๔. ยุทธศาสตร์การพัฒนา (Development)

- การพัฒนาตลาด (market development) คือ สินค้าตัวเดิมแต่มองหาตลาดใหม่ ๆ

- การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (product development) คือ การพัฒนาสินค้า/ผลิตภัณฑ์ เพื่อนำเข้าสู่ตลาดเดิมและตลาดใหม่

- นวัตกรรม (innovation) คือ การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เข้าสู่ตลาด

๕. ยุทธศาสตร์การตัดทอน (Retrenchment) ใช้ในสถานการณ์ที่มองว่าองค์กรไปไม่รอด เพราะขาดจุดแข็ง และพบภัยคุกคาม ดังนี้ สิ่งที่จะต้องทำก็คือ

- การพลิกฟื้น (turnaround) เช่น การเปลี่ยน CEO โดยนำ CEO ใหม่เข้ามาบริหาร เพื่อพลิกฟื้นสถานการณ์

- การถอนการลงทุน (divestment) เช่น ขอคืนทุน หรือถอนหุ้นออกจากกิจการที่เห็นว่าไปไม่รอดแล้ว

- การเลิกกิจการ (liquidation)

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น จะใช้เมื่อไหร่ หรือใช้ยุทธศาสตร์ใด ก็ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์สถานการณ์

นอกจากนี้ ในการกำหนดยุทธศาสตร์นั้น ยังมีการแยกออกเป็นหลาย Level ด้วย โดยเฉพาะในองค์กรใหญ่ ๆ^{๒๑} ได้แก่

๑. Corporate-level Strategy หรือ ภาพรวมของตัวองค์กร

๒. Business-level Strategy หรือ การมองในแต่ละประเภทของธุรกิจ/ภารกิจ

๓. Functional-level Strategy เช่น ในด้านการผลิต การตลาด ฯลฯ ยกตัวอย่างเช่น Holiday Inns. Inc. เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๘๐ ซึ่งทำธุรกิจหลายประเภท โดยแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ โรงแรม การขนส่ง ร้านอาหาร และคาสีโน ซึ่งเกิดจากการแตกไลน์ธุรกิจจากเดิมที่มีเพียงธุรกิจโรงแรม เนื่องจากองค์กรมีศักยภาพ และตลาดเปิดโอกาสให้

ในการวางยุทธศาสตร์ เมื่อหันกลับมามององค์การของตนเองว่า จะให้ความสำคัญในจุดใดนั้น ก็ต้องมาวิเคราะห์ Portfolio โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น Boston Model ที่มองใน ๒ มิติคือ ส่วนแบ่งตลาด (Market share) และ อัตราการเติบโตของธุรกิจ (Market growth rate) โดยนำธุรกิจหรือภารกิจมาวิเคราะห์ว่า แต่ละธุรกิจหรือภารกิจนั้น อยู่จุดใด เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ที่จะรับมือกับสถานการณ์นั้น ๆ

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๖

๒.๒ แนวคิดสถานการณ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ หรือ พุทธศาสนสถาน

๒.๒.๑ ความหมายของเชิงพุทธหรือพุทธศาสนสถาน

เชิงพุทธ หรือ พุทธศาสนสถาน หมายถึง การเดินทางไปยังพุทธศาสนสถาน ในที่นี้หมายถึงสังเวชนียสถาน ๔ ที่เนปาลและอินเดีย เพื่อไปนมัสการบูชาได้พบเห็นแล้วเกิดพุทธานุสติ ข้อคิดด้านหลักธรรม ได้บำเพ็ญบุญกุญริยาวัตถุ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อบำเพ็ญเพียร คือ ทาน ศีล ภาวนา ดังนี้

๑) เป็นการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุญริยาวัตถุ ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ (๑) ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ (๒) ศีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี (๓) ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา (๔) อปายณมัย ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม (๕) เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยชวนชาวรับใช้ (๖) ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้ผู้อื่น (๗) ปัตตานโมทนามัย ทำบุญด้วยความยินดีในความดีของผู้อื่น (๘) อัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้ (๙) อัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ (๑๐) ทิฏฐุชุกัมม ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง^{๒๒}

๒) เป็นการเดินทางไปเพื่อนมัสการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง ในที่นี้หมายถึงสังเวชนียสถานทั้ง ๔

๓) เป็นการเดินทางไปจาริกบุญเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่างๆ ณ พุทธศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง ในที่นี้หมายถึงสังเวชนียสถานทั้ง ๔ เช่น งานวันวิสาขบูชา มาฆบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา การไปทอดกฐินทอดผ้าป่า เป็นต้น^{๒๓}

๒.๒.๒ แหล่งท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ ที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ ศาสนสถานของศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจดีย์พระธาตุ ปราสาท เป็นต้น^{๒๔} ในที่นี้หมายถึงสังเวชนียสถาน ๔ ที่เนปาลและอินเดีย

๒) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบัติจิตใจ โดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อการ

^{๒๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๙., และดูคำอธิบายเพิ่มเติมใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, ๒๕๕๔), หน้า ๙๓-๙๔.

^{๒๓} ภทร์สุภา สีสานภาพรรณ, “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๕.

^{๒๔} พระมหาธัชช สิริมงคล (มาตรา), “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔.

ฝึกฝนจิตใจให้สงบ สถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น เสถียรธรรมสถาน สำนักปฏิบัติวิปัสสนาอันน้อย เป็นต้น^{๒๕} ในที่นี้หมายถึงสังเวชนียสถาน ๔ ที่เนปาลและอินเดีย

สรุปการท่องเที่ยวเชิงพุทธ หรือในศาสนาสถาน เป็นการเดินทางท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา หมายถึง การเดินทางไปเพื่อหรือกราบนมัสการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการสักการะศาสนสถาน และพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ สถานที่ตั้งของอาคารที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วน ๆ ตามกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกันนอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนายังหมายถึง การเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบัตจิตใจ โดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนาได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน ซึ่งการฝึกตนนี้จะต้องเข้าไปฝึกปฏิบัติตนภายในพุทธสถาน โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อาจเป็น สาม วัน เจ็ดวัน สามเดือน หรือ เจ็ดเดือน ตามแต่วัตถุประสงค์ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นการปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ผู้ที่นับถือศาสนาต่างๆ มักจะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนาซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตามกิจกรรมบางอย่างได้ลดความนิยมไปเนื่องจากจำนวนผู้ที่นับถือศาสนา หรือความเชื่อนั้นลดลง สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาไม่ได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงาม หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันนี้ ผู้คนโดยทั่วไปต่างให้ความนิยมสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมาก^{๒๖}

การท่องเที่ยวในแนวพุทธ มิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ แต่เป็นสิ่งที่มาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล ซึ่งมีค่านิยมต่าง ๆ เช่น “ธรรมสังวร” “การจาริกแสวงบุญ” “การเดินทางแสวงบุญ” หรือแม้แต่ในปัจจุบันที่ว่าการท่องเที่ยวแนวพุทธ หรือ Buddhist Tourism ซึ่งถ้าหากกล่าวถึงพระพุทธวจนะในคราวที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกท่านจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” หรือกล่าวโดยย่อว่า “จงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของคนหมู่มาก” จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวแนวพุทธ ในแต่ละนิกาย ล้วนมีความหมายเพื่อการแสวงหาความรู้ ศึกษาหาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งหมายถึงเป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ อันจะนำมาซึ่งความสงบสุข สันติภาพ แก่มวลมนุษยชาติทุกหมู่เหล่า มิได้เป็นการเดินทางเพื่อบังเบียดผู้อื่น หรือเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเดินทางที่ควบคู่ไปกับการศึกษา การพัฒนาจิตใจของผู้เดินทาง และการ

^{๒๕} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘.

^{๒๖} ศุภลักษณ์ อัครางกูร, พฤติกรรมนักท่องเที่ยว, (ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา, ๒๕๕๑), หน้า ๙๙.

ปฏิบัติในหนทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์ รวมถึงหมู่มสัตว์ และสิ่งแวดล้อมอันวิจิตรทางแห่งธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ที่ทุกสรรพสิ่งล้วนต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และเพื่อความดีงามของสังคมและสรรพสิ่งในโลก ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปว่า “การท่องเที่ยวแนวพุทธ คือ การเดินทางเพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสิ่ง”^{๒๗}

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หรือพุทธศาสนสถาน รวมถึงการเดินทางไปวัดหรือพุทธศาสนสถานโดยมีจุดหมาย เช่น เป็นการเดินทางไปเพื่อทำบุญและสาธารณกุศลต่างๆ เพื่อสักการบูชาพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อร่วมปฏิบัติธรรม ชมศิลปวัฒนธรรมในวัดหรือพุทธศาสนสถานนั้นๆ ไปเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งไปเพื่อร่วมศาสนพิธี และงานเทศกาลประเพณีต่างๆ เช่น ไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง แห่เทียนพรรษา เป็นต้น

๒.๒.๓ บทบาทของวัดในฐานะสถานที่ท่องเที่ยวของประชาชนในสมัยพุทธกาล

บทบาทของวัดในการท่องเที่ยวมีปรากฏมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ในพระวินัยปิฎก ว่าด้วยอาบัติสังฆาทิเสส เรื่องเล่าว่า พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร กล่าวถึงวิหารของพระอุทายีว่ามีความงดงาม และสะอาดเรียบร้อย มักมีผู้คนเดินทางมาชมวิหารเป็นอันมาก พราหมณ์ผู้หนึ่งก็พาภริยามาเที่ยวชม พระอุทายีเป็นมคฺคเทศก์พาเที่ยวชม ให้พราหมณ์เดินนำหน้า ภริยาเดินตามหลัง พระอุทายีเลยถือโอกาสจับต้องกายของภริยาพราหมณ์ นางจึงบอกแก่พราหมณ์ พราหมณ์โกรธไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามภิกษุจับต้องกายหญิง ปรับอาบัติสังฆาทิเสสแก่ผู้ล่วงละเมิด นับเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งที่แสดงร่องรอยว่าวัดเริ่มมีบทบาทในฐานะสถานที่ท่องเที่ยวของประชาชน^{๒๘}

ในสมัยพุทธกาล พระเขมาเถรีเป็นพระธิดาที่รักใคร่โปรดปรานของพระเจ้ามัททราช นางจึงมีนามว่า เขมา เมื่อนางเป็นสาว มีรูปร่างและผิวพรรณงดงาม พระราชบิดาก็โปรดประทานนางให้แก่พระเจ้าพิมพิสาร นางเป็นที่โปรดปรานของพระราชสวามีเป็นอย่างยิ่ง และนางก็มีความยินดีแต่ในการบำรุงรูปโฉมที่งดงามของตน ไม่สนใจที่จะฟังธรรม โดยนางคิดว่า พระพุทธเจ้ามีปกติกล่าวโทษพระเจ้าพิมพิสารโปรดให้นักขบรื่องเพลงพรรณนาพระเวฬุวันเพื่ออนุเคราะห์ให้นางมีความรู้สึกลอยล้าที่จะไปชมสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ เหมือนได้เห็นสวนนันทวัน ของท้าวอัมรินทราธิราช จากนั้นนางได้ชมอุทยานนั้น “...ขณะนั้น พระเวฬุวันมหาวิหาร มีสวนดอกไม้ที่แย้มบาน มีเสียงหึ่งด้วยหมู่ภมรมานาชนิด มีเสียงนกคุเหวร่าร้อง ทั้งหมู่กนกยูงก็รำแพน สงัดจากเสียง

อย่างอื่น ไม่พลุกพล่าน ประดับไปด้วยที่จงกรมต่าง ๆ สะพรั่งไปด้วยแถวแห่งกุฏิและมณฑป เรียงรายไปด้วย พระโยคีผู้บำเพ็ญเพียร”^{๒๙} นางได้ชมอุทยานในพระเวฬุวันวิหารจึงถือเป็นการเดินทางท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาที่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์

^{๒๗} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), “การท่องเที่ยวแนวพุทธ” ใน จุลสารการท่องเที่ยว ปีที่ ๑๘ เล่มที่ ๑ (ม.ค.-มี.ค. ๒๕๔๒): ๔-๕.

^{๒๘} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๖๙/๒๕๓.

^{๒๙} ขุ.อป. (ไทย) ๓๓/๓๓๖-๓๓๘/๔๓๒.

๒.๓ แนวคิดแผนยุทธศาสตร์พัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙

๑) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีแล้วสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติเพื่อผลักดันให้เกิดกระบวนการแปลงแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน

๒. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้วจะประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อเป็นกรอบทิศทางให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (มาตรา ๑๖ ใน พระราชบัญญัติ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑) ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ อย่างมีเอกภาพ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติมีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐและผลักดันให้มีการบูรณาการตั้งแต่ระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ นโยบายของรัฐบาลและถ่ายทอดไปยังหน่วยงานส่วนกลางส่วนภูมิภาคจังหวัดและท้องถิ่น โดยจะใช้กลไกการประสานงานระหว่างคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติและคณะกรรมการในระดับชาติ คณะต่างๆ ที่มีอยู่ในการผลักดันงานในระดับนโยบาย และถ่ายทอดนโยบายไปยังคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ระดับจังหวัด และคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน รวมทั้งภาคประชาชนในการกำกับดูแล การเสนอแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติราชการจากหน่วยงานปฏิบัติให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาทุกระดับกับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการต่อไป^{๓๐}

๒.๓.๑ นโยบายยุทธศาสตร์ภาคการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการบริการของรัฐบาล

นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี^{๓๑} ได้แถลงต่อรัฐสภาไว้เมื่อ วันอังคาร ที่ ๒๓ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ คือ การท่องเที่ยวและการบริการ

๑) ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว

๑.๑) ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนการท่องเที่ยวและเร่งรัดการปรับปรุงมาตรฐานในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกความปลอดภัย และสุขอนามัย โดยคำนึงถึงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้พิการและผู้สูงอายุ

^{๓๐} กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, “แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.tica.or.th/images/plan_tourism๒๕๕๕-๒๕๕๙/๒๕๕๕-๒๕๕๙.pdf. [๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘].

^{๓๑} นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภาไว้เมื่อ วันอังคาร ที่ ๒๓ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔.

๑.๒) พัฒนาบูรณะและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่แล้วส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของประเทศรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงทุนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

๑.๓) ยกระดับและรักษามาตรฐานบริการด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้การประกอบการและดำเนินธุรกิจเป็นไปตามมาตรฐาน สากลรวมทั้งพัฒนามาตรฐานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตลอดจนปรับปรุงการบริการภาครัฐเพื่อให้สามารถดึงดูดและรองรับตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๔) ส่งเสริม สนับสนุนตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพทั้งจากต่างประเทศและในประเทศโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกในกลุ่มต่างๆ ทั้งระดับภายในประเทศและระหว่าง ประเทศเพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก ศูนย์กลางการประชุมและ แสดงสินค้าระหว่างประเทศและศูนย์กลางการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจลงตรา การยกเว้นค่าธรรมเนียมการตรวจลงตราให้นักท่องเที่ยวอยู่ในกรอบการค้าเสรีหรือมีความสัมพันธ์ด้านการค้า การลงทุนร่วมกับประเทศไทย และการยกเว้นการตรวจลงตราให้นักท่องเที่ยวจากประเทศ กลุ่มเป้าหมาย

๑.๕) ส่งเสริมกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวพัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว สนับสนุนการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างชาติในประเทศไทยและส่งเสริม ให้ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการจัดกิจกรรมนานาชาติ ขนาดใหญ่

๑.๖) ผลักดันความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพรวมทั้งพัฒนามาตรฐานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้เพียงพอกับความ ต้องการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวก ดูแลความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งป้องกันแก้ไขปัญหาลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

๑.๗) พัฒนาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วน ร่วมในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวของไทยให้เป็นที่รู้จักทั่ว โลก

๒) ยุทธศาสตร์ด้านการบริการ

๒.๑) เร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้มียุทธศาสตร์ความรู้ เสริมสร้างนวัตกรรมและทักษะทั้งด้านภาษา มาตรฐานการบริการ และการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของความตกลงระหว่างประเทศด้านการค้าบริการ การเสริมสร้างบรรยากาศ การลงทุนมาตรฐานธุรกิจและการพัฒนาบุคลากรให้พร้อมรับการขยายตัวของธุรกิจ และส่งเสริมขีด ความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการไทย

๒.๒) พัฒนาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพเพื่อขยายฐานการผลิตและการตลาดสู่ระดับภูมิภาคโดยเพิ่มให้เป็นแหล่งสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศและรายได้ท้องถิ่น เช่น การ

ท่องเที่ยว ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจการประชุมและแสดงสินค้า การศึกษานานาชาติ การก่อสร้าง ธุรกิจภาพยนตร์ธุรกิจออกแบบแฟชั่น ธุรกิจอัญมณี การบริหารจัดการขนส่งสินค้าและบริการ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกีฬาและนันทนาการ รวมทั้งสินค้าบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

๒.๔ แนวคิดแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๘

“ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ ภูมิภาคอาเซียนจะเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และมีความหลากหลาย ภายใต้การพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ มีความยั่งยืน ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและมีความสมดุล และสามารถส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน ชาวอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

แนวโน้มความเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยการค้า การผลิตขั้นสูง การเกษตรและการท่องเที่ยว จะยังคงดำเนินไปอย่างเข้มแข็งในอนาคต ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ (ASEAN Foreign Ministers’ Retreat) ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ที่อำเภอหัวหิน ราชอาณาจักรไทย ได้มีการพิจารณาถึงวิสัยทัศน์หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๕๘ และได้ข้อสรุปว่าเป้าหมายโดยรวมของอาเซียนต่อจากนี้จะได้ไม่ได้นำความถึงเฉพาะการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนเท่านั้น แต่จะต้องเป็นความเติบโตทางเศรษฐกิจที่ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม (Inclusive) เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green) และอาศัยองค์ความรู้ (Knowledge-based) ซึ่งการท่องเที่ยวจะเป็นหนึ่งในภาคส่วนทางเศรษฐกิจหลักที่จะมีบทบาทสำคัญในการเติมเต็มวิสัยทัศน์โดยรวมหลังจากปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ด้วย

ในระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมาการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนนั้นเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘ และเพื่อเป็นการสานต่อความสำเร็จของแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว อาเซียนได้ตั้งเป้าหมายต่อเนื่องสำหรับ ๑๐ ปี หลังจากที่มีแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้สิ้นสุดลง โดยจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจมากขึ้นผ่าน การรวมตัวของประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อสร้างความเติบโตอย่างมีส่วนร่วม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและอาศัยองค์ความรู้ในการพัฒนามากขึ้น เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายนี้อาเซียนจำ เป็นต้องรักษาจุดแข็งด้านการท่องเที่ยวซึ่งมีอยู่แล้ว และใช้แนวทางเชิงยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับความท้าทายในหลายด้าน ได้แก่ การทำการตลาดจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวร่วมกัน (Single Destination Marketing) การพัฒนามาตรฐานคุณภาพ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การส่งเสริมการคมนาคมและความเชื่อมโยง การส่งเสริม การลงทุน การให้ชุมชนมีส่วนร่วม ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย และการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ความท้าทายเหล่านี้นับเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาให้ภูมิภาคอาเซียนเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวซึ่งมีความสามารถในการแข่งขัน ยั่งยืน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมได้โดยปราศจากอุปสรรคทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนมีการบริหารจัดการแบบบูรณาการภายใต้บริบทเหล่านี้ วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวอาเซียนในระยะเวลา ๑๐ ปีจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๖๘ คือ

ประกาศ“ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ ภูมิภาคอาเซียนจะเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ให้ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และมีความหลากหลาย ภายใต้การพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ มีความยั่งยืน ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมและมีความสมดุล และสามารถส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน ชาวอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

๒.๔.๑ แนวคิดยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐ

มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึด หลัก“ภาครัฐของประชาชน เพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม” โดยภาครัฐต้องมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจแยกแยะบทบาทหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการกำกับ หรือในการให้บริการในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขัน มีสมรรถนะสูงโดยยึดหลัก ธรรมาภิบาลปรับวัฒนธรรมการทำงาน ให้มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวมมีความทันสมัย และพร้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ระบบการทำงาน ที่เป็นดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้อย่างคุ้มค่า และปฏิบัติงานเทียบได้กับมาตรฐานสากล รวมทั้งมีลักษณะเปิดกว้างเชื่อมโยงถึงกัน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และโปร่งใสโดยทุกภาคส่วนในสังคมต้องร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต ความมัยยัสต์และสร้างจิตสำนึกในการปฏิเสธไม่ยอมรับการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้กฎหมายต้องมีความชัดเจนมีเพียงเท่าที่จำเป็น มีความทันสมัยมีความเป็นสากลมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ และเอื้อต่อการพัฒนาโดยกระบวนการยุติธรรมมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ และการอำนวยความสะดวกตามหลักนิติธรรม

ตัวชี้วัด

๓.๑ ความสุขของประชากรไทย

๓.๒ ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ

๓.๓ ความพร้อมของกองทัพ หน่วยงานด้านความมั่นคง และการมีส่วนร่วมของภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง

๓.๔ บทบาทและการยอมรับในด้านความมั่นคงของไทยในประชาคมระหว่างประเทศ

๓.๕ ประสิทธิภาพการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม

การสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ปัญหาความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการแก้ไขจนเกิดความสงบและสันติสุขอย่างยั่งยืนประชาชนในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สินอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรมรวมทั้งได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันกับภาคอื่นๆโดยยกระดับการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงอย่างมีเอกภาพครอบคลุมทุกพื้นที่และทุกกลุ่มเป้าหมายมีการบูรณาการความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นเชิงยุทธศาสตร์และเชิงพื้นที่แผนการดำเนินการการลงมือปฏิบัติ ตลอด

ถึงการติดตาม ประเมิน และรายงานผลอย่างสอดคล้องต่อเนื่องกันทุกระดับ ส่งเสริมและอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา สภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการลดความรุนแรง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่อย่างเหมาะสม มุ่งเน้นการจัดปัญหาความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรมให้ได้อย่างจริงจังและถาวร ส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ให้เข้มแข็งจนเป็นพลังสำคัญ ในการปกป้องและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อไป พร้อมเสริมสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเห็นต่างตามแนวทางสันติวิธี ผ่านกลไกต่าง ๆ รวมไปถึงการพูดคุยกันอย่างเป็นมิตรผลักดันให้มีการยึดถือคำสอนที่ถูกต้องของศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พร้อมดูแลและป้องกันมิให้มีการบิดเบือนคำสอนของศาสนาไปในทางที่ไม่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ มีการส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่อย่างเข้มแข็ง ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับความต้องการของทุกกลุ่มประชาชนโดยเฉพาะเยาวชน ตามยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งศาสตร์พระราชา รวมถึงการสร้างเสริมโอกาสในการเข้าถึงการบริการต่าง ๆ ของรัฐให้ทัดเทียมกับภูมิภาคอื่น ๆ

การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กร ภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ เพื่อสร้างเสริมความสงบ สันติสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติ ภูมิภาค และโลก อย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศที่จะรองรับปัญหาร่วมกันได้

การเสริมสร้างและรักษาดุลยภาพสภาวะแวดล้อมระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดความสันติสุข มั่นคง และสมดุลสำหรับทุกฝ่าย ให้ทุกประเทศพร้อมเข้ามีส่วนร่วมในการประสานและปฏิบัติการกิจต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมุ่งแบ่งปันและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างราบรื่นและยั่งยืนโดยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในทุกระดับและทุกด้านกับนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจและประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในมิติต่าง ๆ อย่างสมดุล พัฒนาและเสริมสร้างระบบ กลไก มาตรการ ตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศที่เป็นประโยชน์กับประเทศไทยให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคงร่วมกันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ผลักดันการหารือทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคีในทุกระดับอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ เชื่อใจ ไปจนถึงความตระหนักรู้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ พร้อมทั้งลดความหวาดระแวงระหว่างกัน โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ และการจัดเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนทำให้บรรยากาศการดำเนินการระหว่างประเทศในทุกเรื่องทุกขั้นตอน ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพอย่างแท้จริง

๒.๔.๒ แนวทางส่งเสริมสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว

โดยรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง มุ่งพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทยและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้อง

รับกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ โดยการสร้างและใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ รวมทั้งเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการส่งเสริมการตลาด การดูแลความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม รวมถึงคนพิการและผู้สูงอายุ การใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนและเศรษฐกิจต่อเนื่อง พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะโดยคำนึงถึง ศักยภาพของแต่ละพื้นที่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบนิเวศ และทรัพยากรที่เอื้อต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เพื่อกระจายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่ชุมชนและเมืองอย่างทั่วถึงและยั่งยืน และพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค เพื่อการเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างประทับใจตลอดการท่องเที่ยวจนเกิดการท่องเที่ยวซ้ำและแนะนำต่อ

๑. ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านการสร้างและพัฒนาสินค้าและบริการ ด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ และทุนทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว การทำการตลาด และการบริหารจัดการสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยมีเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ มีการคุ้มครองและปกป้องด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการป้องกันการลอกเลียนแบบซึ่งรวมถึงการผลักดันให้เมืองประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปะ ได้รับการขึ้นทะเบียนด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมให้ก้าวสู่เมืองที่ได้รับการยอมรับในเวทีสากล อันนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์และการจัดทำแผนพัฒนาเมืองและแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น พร้อมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามฤดูกาลและตามศักยภาพของพื้นที่ ทั้งการท่องเที่ยววิถีชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ เพื่อให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยววิถีพุทธของโลก

๒. ท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ สร้างแรงดึงดูดและสิ่งจูงใจให้ไทยเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ โดยส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางการจัดประชุมและนิทรรศการนานาชาติของโลก เนื่องจากไทยมีความได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การเดินทางเพื่อประกอบธุรกิจและการท่องเที่ยว ทั้งยังมีความพร้อมด้านการบริการที่เป็นเอกลักษณ์ โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ระบบขนส่ง ระบบดิจิทัลเพื่อการติดต่อสื่อสาร เพื่ออำนวยความสะดวกทั้งในการเดินทางเข้ามาเพื่อการประชุมและการสร้างความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างกัน พร้อมทั้งส่งเสริมการขยายพื้นที่จุดหมายปลายทางของการจัดประชุมและนิทรรศการ และการพักผ่อนระหว่างประชุมจากเมืองหลักสู่เมืองอื่นที่มีศักยภาพของไทย รวมถึงสร้างพื้นที่หรือช่องทาง

การจัดแสดงผลงานรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการจัดแสดงผลงานจริงและในรูปแบบเสมือนจริง รวมถึงการส่งเสริมให้การพักผ่อนระหว่างการประชุมเป็นการจูงใจและต่อยอดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมที่เน้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นที่ไทยมีศักยภาพและเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นเพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจร่วมกัน ซึ่งรวมถึงการสร้างรูปแบบและจูงใจการเดินทางเข้ามาประกอบธุรกิจและการท่องเที่ยวด้วยการอำนวยความสะดวกและมาตรการสนับสนุนต่าง ๆ พร้อมทั้งการสร้างความร่วมมือของธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่ธุรกิจ

๓. ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย ผสาน “ศาสตร์” และความชำนาญของการดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาไทย กับ “ศิลป์” และความละเอียดอ่อนในการให้บริการแบบไทย เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์ โดยยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพและการเสริมความงามสู่ตลาดระดับสูง โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมเพื่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์การให้บริการตามแบบความเป็นไทยที่โดดเด่นในระดับสากล พร้อมทั้งการสร้างความหลากหลายของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ รวมถึงการยกระดับมาตรฐานธุรกิจบริการด้านการแพทย์ทางเลือก โดยผสานองค์ความรู้จากเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่เข้ากับองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทยผลิตบุคลากรด้านแพทย์แผนไทยและบริการเชิงสุขภาพอื่นที่มีทักษะภาษา และได้รับการรับรองมาตรฐานวิชาชีพให้เพียงพอต่อทิศทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์ของไทยให้เป็นที่รับรู้ในระดับโลก รวมทั้งการส่งเสริมการจัดการนำเที่ยวเชิงสุขภาพครบวงจรที่เชื่อมโยงกับการแพทย์แผนปัจจุบัน

๔. ท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ ส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสำราญทางทะเลและชายฝั่ง และเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมลุ่มน้ำที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เนื่องจากไทยมีจุดเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่สวยงามและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวผ่านการชื่นชมธรรมชาติ การร้อยเรียงเรื่องราวประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมไทยตามเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ ทั้งเรือสำราญและเรือยอร์ช ตามชายฝั่งทะเลทั้งอันดามันและอ่าวไทยเกาะแก่ง ที่สวยงาม รวมทั้งการท่องเที่ยวตามแม่น้ำลำคลอง นำไปสู่ศูนย์กลางท่องเที่ยวสำราญทางน้ำโดยการปรับบทบาทของท่าเรือในประเทศที่มีศักยภาพให้เป็นท่าเรือหลัก การมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคของท่าเรือ มารีน่า และท่าเทียบเรือให้ได้มาตรฐาน และการบริหารจัดการท่าเรือทั้งในเรื่องความสะอาด และการจัดการความปลอดภัยของท่าเรือและมารีน่าที่ได้มาตรฐานสากล รวมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวตามแม่น้ำลำคลองที่สำคัญ และมีมาตรการกำกับดูแลความปลอดภัยในการเดินทาง รวมถึงการส่งเสริมการเชื่อมโยงระบบเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ ทั้งการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำให้เชื่อมต่อการเดินทางทางบกและทางอากาศให้มีความสะดวกรวดเร็ว รวมทั้งสร้างให้เกิดเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และการจัดทำระบบฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางน้ำ นำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจกับกระบวนการตรวจคนเข้าเมืองที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนาบุคลากรทุกภาคส่วนให้มีความพร้อม รวมถึงการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของพื้นที่การท่องเที่ยว

๕. ท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค ใช้ประโยชน์จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับต่างประเทศ เพื่อขยายการท่องเที่ยวของไทยและภูมิภาคไปพร้อมกัน ผ่านการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานและ โลจิสติกส์จากเมืองหลักสู่เมืองรอง เพื่อบริการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวไทยกับอาเซียนและอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ โดยการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ดังเช่น เส้นทางจตุรร่วมทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงและส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้ประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางทางบก ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศระหว่างกัน

ภูมิภาค และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนร่วมกัน พร้อมทั้งการส่งเสริมการตลาดร่วมกันในเส้นทางการท่องเที่ยวระหว่างประเทศให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ซึ่งรวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในประเทศ ให้เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อรองรับการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวกับต่างประเทศและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ให้มีความปลอดภัยและได้มาตรฐาน รวมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมพร้อมทั้งการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมทั้งอุตสาหกรรมและบริการต่อเนื่อง เพื่อขยายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่เมืองและชุมชนเพิ่มจากการท่องเที่ยวของประเทศ และการส่งเสริมการขยายธุรกิจและทำการตลาดท่องเที่ยวของไทยในต่างประเทศ โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่

๒.๕ แนวคิดยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาประเทศของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เป็นจุดเชื่อมระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานและค่าแรงต่ำ ถึงแม้มีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก เช่น พลังงาน แร่ธาตุ ป่าไม้ พื้นที่การเพาะปลูก รวมทั้งทรัพยากรทางทะเล แต่ยังคงจัดเป็นประเทศในกลุ่มประเทศที่ยากจนที่สุด (Least Developed Country) จึงได้รับการยกเว้นภาษี และสิทธิพิเศษทางการค้าจากหลายประเทศ ปัจจุบันเมียนมาร์ได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยและเปิดประเทศให้ผู้สนใจเข้าไปลงทุนได้เสรีมากขึ้น โดยผ่านนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมาร์ การพัฒนาภาคการเงิน การเดินทางปฏิรูป และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและแรงงาน การสร้างบรรยากาศการลงทุน รวมทั้ง การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมในประเทศเชิงรุกทั้งทางถนน รถไฟ และท่าเรือ ทำให้เมียนมาร์มีการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ คิดเป็นร้อยละ ๖.๓ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ๕ ปีที่ผ่านมาที่อยู่ร้อยละ ๕.๔ อย่างไรก็ตามการเติบโตของเมียนมาร์ยังไม่แน่นอน ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานยังขาดแคลนและมีราคาสูง รวมถึงเครือข่ายคมนาคมยังไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ เมียนมาร์มีข้อจำกัดทางด้านเงินทุนและระบบการเงินที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี ประกอบกับในอดีตที่ผ่านมาเมียนมาร์ได้รับผลกระทบจาก มาตรการคว่ำบาตรของประชาคมโลก จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการลงทุนของภาครัฐและภาคเอกชนมีต้นทุนเฉลี่ยสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค ดังนั้น เมียนมาร์จึงได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งรัฐบาลจะเดินทางไปสู่การปฏิรูประยะที่ ๒ โดยจะให้ความสำคัญต่อประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑. การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๗๔) (National Comprehensive Development Plan- NCDP)

๒. ให้ความสำคัญต่อภาคการค้าและการลงทุน รวมถึงการระดมการลงทุนระหว่างประเทศ

๓. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

๔. การบริหารจัดการความช่วยเหลือจากต่างชาติให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศในการปฏิรูประยะที่ ๒ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวเมียนมาร์ให้ดีขึ้น

สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวข้างต้น เมียนมาร์มีเป้าประสงค์ยึดหลักประชาชนระดับรากหญ้า (Bottom up) ได้รับประโยชน์สูงสุด (People-centered Approach) จากการบริหารจัดการของรัฐ และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางนโยบาย และกระบวนการในการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สภาพความเป็นอยู่ภายในชุมชน เป็นต้น ซึ่งตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (The Framework on Economic and Social Reform: FESR) จะมีโครงการเร่งด่วนเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

- ๑) ปฏิรูปภาษีและการเงิน
- ๒) ปฏิรูปภาคการคลังและการเงิน รวมถึงธนาคารกลาง
- ๓) เปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน
- ๔) พัฒนาธุรกิจภาคเอกชน โดยปฏิรูปกฎหมายและระเบียบที่สำคัญสำหรับภาคการท่องเที่ยว
- ๕) พัฒนาระบบโทรคมนาคมและการสื่อสารให้ทันสมัย
- ๖) พัฒนาสาธารณสุขและการศึกษา
- ๗) สร้างความมั่นคงด้านอาหารและความเจริญเติบโตภาคการเกษตร
- ๘) สร้างระบบบริหารจัดการให้มีความโปร่งใส โดยเน้นความโปร่งใสในการจัดทำและดำเนินงานที่ใช้จ่ายจาก เงินงบประมาณภาครัฐ
- ๙) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งสาธารณะและพลังงาน รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงานและการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ
- ๑๐) สร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการดำเนินงานของรัฐ

นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๗๔) ตามกรอบดังกล่าวข้างต้น เมียนมาร์ยังได้กำหนดเป้าหมายที่สำคัญไว้ ดังนี้

- (๑) ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวเมียนมาร์
- (๒) เพิ่มรายได้ประชากร
- (๓) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสาธาณูปโภค เช่น การคมนาคม แหล่งน้ำและสุขภาพ ไฟฟ้า การศึกษา การสาธารณสุข และระบบประกันสังคม เป็นต้น
- (๔) จัดให้มีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น
- (๕) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- (๖) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ตามวัตถุประสงค์ของสหประชาชาติ และประชาคมอาเซียน

บทที่ ๓

นโยบายยุทธศาสตร์กับหลักคำสอน ปัญหา อุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ในบทที่ ๓ ผู้วิจัยจะศึกษานโยบายยุทธศาสตร์กับหลักคำสอน ปัญหา อุปสรรคการ
ท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยศึกษาจากสภาพจริงของ
ราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวในราชอาณาจักร
ไทย สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จำนวน ๓๖ รูป/คน ถึงปัญหาและอุปสรรคในการกำหนด
นโยบายยุทธศาสตร์กับหลักคำสอน ปัญหา อุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงพุทธในราชอาณาจักรไทยและ
สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มี ๓ ด้าน ๑) ปัญหาด้านบุคลากร ๒) ปัญหาด้านงบประมาณ และ
๓) ปัญหาการบริหารจัดการ ดังนี้

๓.๑ ปัญหาด้านบุคลากร

เนื่องจากบุคลากรไม่มีองค์ความรู้ในการท่องเที่ยว ภาครัฐ ควรจัดให้มีการอบรมโดยให้
ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยว เพื่อสร้างมาตรฐานให้เป็นมาตรฐานเดียวกันโดย
ใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ในหลักของอริยสัจ ๔ คือ ๑. ทุกข์ ต้นเหตุแห่งทุกข์ ได้แก่ชาติ
ชรา มรณะ คือ อุปทานขั้น ๕ เป็นทุกข์ ๒. สมุทัย เหตุเกิดแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา
ภวตัณหา และวิภวตัณหา ๓. นิโรธ ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป กำจัดอวิชชาสิ้นแล้ว
หลุดพ้น เป็น อิสระ คือ พระนิพพาน ๔ มรรค หนทางแห่งความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค
หรือ มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า “ทางสายกลาง” มรรคมรรค ๘ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ
ปัญญา^๑ โดยการศึกษาจากพระไตรปิฎก พุทธพจน์ที่แสดงหลักความจริงที่ตรัสรู้ส่วนหนึ่ง คือ การ
แสดงถึงกฎธรรมชาติแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย คือ การที่ผลเกิดจากเหตุ และเหตุก่อให้เกิดผล
ที่เรียกกันง่ายๆ ว่า กฎปฏิจจสมุปบาท หรือเรียกเต็มว่า อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท และพระองค์ได้
ตรัสต่อมา มีข้อความคล้ายๆ กันว่า “เมื่อใด ธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่
เมื่อนั้น ความสงสัยของพราหมณ์นั้นย่อมหมดสิ้นไป เพราะได้รู้ความสิ้นไปแห่งปัจจัยทั้งหลาย”^๒

อันนี้คือพระองค์ตรัสอ้างอิงไปถึงธรรมอันเป็นที่สิ้นเหตุปัจจัยที่ปรุงแต่งไม่ได้ คือพระ
นิพพาน ธรรมทั้งสามนี้เรียกว่าเป็น “คำสอน” ฉะนั้นหากมีใครถามว่าพระพุทธศาสนาสอนอะไร หรือ
พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร ก็คือตรัสรู้ธรรม คือความจริงที่มีอยู่ ไม่ว่าใครจะรู้หรือไม่รู้ ใครจะเห็นหรือไม่

^๑ ที.สี. (ไทย) ๙/๓๑๗/๑๒๑.

^๒ ข.อุ. (ไทย) ๒๕/๓๙/๑๗๔.

เห็น ความจริงก็มีอยู่อย่างนั้น^๓ พระพุทธเจ้าทรงค้นพบธรรม ตรัสรู้ความจริงแห่งกฎธรรมชาติ ที่ครอบคลุมทั้งเรื่องนามธรรมและรูปธรรม จึงเป็นความจริงที่สมบูรณ์ในตัว การค้นคว้าทางวิชาการต่างๆ เจริญก้าวหน้ามาก ยังต้องค้นคว้าหาความจริงกัน มาถึงปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์หันมาสนใจเรื่องจิตใจความรู้สึก ไม่เกี่ยวกับความจริงในธรรมชาติ ซึ่งจากประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตก สนใจเรื่องจิตใจ คืออะไร ถ้ามนุษย์เข้าถึงความจริงแท้ คำนี้ไม่พ้นที่จะต้องเข้าไปในตัวเอง ถ้ามนุษย์เข้าใจตัวเองแล้วเขาก็จะเข้าใจหมดทุกอย่าง เพราะว่ามันมนุษย์นี้เป็นสุดยอดของสิ่งทั้งหลายในโลกและในสากลพิภพ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้เราค้นพบตัวเอง ให้รู้จักตัวเอง ให้เข้าถึงความจริงที่มีอยู่ใน

ชั้น ๕^๔ นอกจากนี้ยังมีคำสอนอื่นๆ อีก เช่น

หลักธรรมที่ได้จากพระพุทธศาสนาตามคติทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การเดินทางไปนมัสการยังสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า การนมัสการสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล ประกอบด้วย สถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้แจ้งพระสัมมาสัมโพธิญาณ สถานที่แสดงพระธรรมเทศนาครั้งแรก และที่ ดับขันธปรินิพพานทั้ง ๔ แห่ง คือ สถานที่พุทธศาสนิกชนปรารถนาที่จะเดินทางไปกราบสักการะเพื่อความศรัทธาและความเลื่อมใส ณ สถานที่จริง สังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่ง เป็นที่ตั้งแห่งความสังเวช สถานที่เนื่องด้วยพุทธประวัติ ซึ่งพุทธศาสนิกชนควรไปดู เพื่อเตือนใจให้เกิดความไม่ประมาท พระธรรมและคำสอนของพระพุทธองค์มีความสำคัญเป็นพิเศษ ในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความอลเวงวุ่นวาย^๕ จะได้เร่งประกอบกุศลกรรม และสำหรับผู้มีความศรัทธาจะได้เดินทางจาริกไปชมเพื่อสักการบูชาจะทำให้ เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ได้อานิสงส์ประการหนึ่ง

การเดินทางไปแสวงบุญช่วยเพิ่มคุณค่าหรือเพิ่มบุญกุศลในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ได้เดินทางไปนมัสการกราบสักการบูชาได้ไปกราบสักการะสถานที่จริงพร้อมกับได้นำหลักธรรม ความสังเวชใจ คือ เครื่องกระตุ้นเตือนใจให้ได้สำนึก เพื่อไม่ให้ลุ่มหลงอยู่ในความประมาท ของการดำเนินชีวิต คือ ให้สำนึกถึงความเป็นจริง คือ ความจริงแห่งกฎพระไตรลักษณ์ อันได้แก่ ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็นธรรมดาของทุกสรรพสิ่งในโลกเป็นอย่างนี้ คำว่า “สังเวช” ไม่ได้มีความหมายว่าให้เกิดความสลดหดหู่ใจ เพราะว่าความสลดหดหู่ใจ เป็นนิรวณ เป็นอกุศล เป็นพวกถีนมิทธะ แต่ “สังเวช” เป็นการให้เกิดกำลังใจ ได้คิด ได้เห็นอนิจจัง ความจริงของสังขารว่า พระพุทธเจ้าเองก็จะต้องเสด็จจากไป ดังนั้นแม้แต่ตัวเราเองและสิ่งทั้งหลายทุกอย่างก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน^๖

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **จาริกบุญ จาริกธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕ เพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗๐.

^๔ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๑๖/๑๕๘, ดูคำอธิบายเพิ่มเติมใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๒.

^๕ กรุณา กุศลาสัย, **พระพุทธเจ้าในทัศนะสามรัตนบุรุษของอินเดีย**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๘๓.

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **จาริกบุญ จาริกธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๗๑.

หลักธรรมคำสอน คือ การแสดงออกของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อคำสอนของพระพุทธองค์ หลักธรรมนำมาซึ่งความสุขความเจริญเรียกว่า มงคล การบูชาซึ่งสิ่งที่ควรบูชาเป็นมงคลอย่างยิ่ง ทำยของมงคลคาถาบูชา คือ การแสดงออกถึงความเคารพ การกราบไหว้การยกย่องนับถือบุคคลที่ควรเคารพนับถือ เช่น พระพุทธรูป พระสงฆ์ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ ถือเป็นเหตุนำความสุขความเจริญ และความก้าวหน้าในชีวิตมาให้แก่ผู้กระทำเป็นต้น

มงคลชีวิตข้อที่ ๓ ในมงคลชีวิตทั้ง ๓๘ ประการ ข้อที่ ๓ มีอยู่ว่าบูชาบุคคลที่ควรบูชา^๗ บุคคลที่ควรบูชา คือบุคคลที่มีคุณความดีควรค่าแก่การระลึกนึกถึง และน้อมน้อมมาเป็นแบบอย่างต่อการประพฤติปฏิบัติตามได้แก่ ผู้มีศีล สมာธิ ปัญญาซึ่งประมวลได้ คือ

๑. พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นบัณฑิตที่ประเสริฐสุดในโลกทรงไว้ด้วย พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ เป็นบุคคลที่ควรบูชาของพุทธศาสนิกชนและพุทธบริษัท

๒. พระสงฆ์ ผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบแล้วจึงสอนให้ผู้อื่นประพฤติดีปฏิบัติชอบตาม

๓. พระมหากษัตริย์ผู้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม เป็นธรรมราชาเป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชาของประชาชน

๔. บิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ที่มีความประพฤติดี อยู่ในศีลเป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชาหรือปูชนียบุคคลของบุตรหลาน

๕. ครูอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถความประพฤติดี อยู่ในศีลเป็นบัณฑิตที่อยู่ในฐานะสูงเกินกว่าศิษย์จะคบหา จัดเป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชาของศิษย์

สรุป หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การเดินทางไปนมัสการยังสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า การนมัสการสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล แห่ง คือ ๑. สถานที่ประสูติที่ลุมพินี ได้ชีวิตที่ดี ความเป็นเลิศ ประเสริฐสุด ๒. สถานที่ตรัสรู้จนตรัสสัมโพธิญาณที่พุทธคยา ได้ปัญญาเป็นอาวุธ ได้ความรู้แจ้ง ได้ชัยชนะด้วยบารมี ๓. สถานที่ทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ที่สารนาถ เมืองพาราณสี ๔. สถานที่ดับขันธปรินิพพานที่สาละวันทยาน เมืองกุสินารา ได้มีอายุยืนยาว หายป่วย ได้มรดกยกฐานะมีทรัพย์นับไม่ถ้วนหลุดพ้นเข้าสู่นิพพาน

ดังนั้นศาสนสถานทั้ง ๔ แห่งนี้คือสถานที่ที่พุทธศาสนิกชน พิจารณาที่จะเดินทางไปสักการะเพื่อความศรัทธาและความเลื่อมใส ณ สถานที่เหล่านั้น เหมือนการได้เข้าเฝ้าพระพุทธองค์อย่างใกล้ชิด สังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่งเป็นที่ตั้งแห่งความสังเวชสถานที่เนื่องด้วยพุทธประวัติซึ่งพุทธศาสนิกชนควรไปดูเพื่อเตือนใจให้เกิดความไม่ประมาท จะได้เร่งชวนชวนเพียรประกอบกุศลกรรมสำหรับผู้มีความศรัทธาจะได้จาริกไปชมเพื่อสักการบูชาซึ่งจะนำไปเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์หรือเพื่อปฏิบัติศาสนกิจตามคำสอนของพระศาสนา การเดินทางเช่นนี้ต่างจากการเดินทางเกี่ยวกับการงานหรือการเดินทางเพียงเพื่อพักผ่อน พระพุทธเจ้าทรงแนะนำว่าวิธีการหนึ่งในการปฏิบัติตนของชาวพุทธคือการเดินทางไปยังสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล ได้แก่สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนาธรรมครั้งแรก และสถานที่ปรินิพพานของพระองค์ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ให้ชาวพุทธได้รำลึกถึงพระกรณียกิจของ

^๗ ข.บ. (ไทย) ๒๕/๖/๗.

พระพุทธเจ้า พร้อมนำแนวทางแห่งการตรัสรู้มาประพจน์ใช้กับศาสนิกชนหรือพุทธบริษัทให้เกิดความสงบสุขสืบไป^๘

สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา คือ เครื่องเตือนใจในการน้อมรำลึกถึงพระพุทธเจ้า และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ เรียกว่า “พระพุทธเจดีย์” โดยแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. พระธาตุเจดีย์ หมายถึง เจดีย์ที่บรรจุพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า มี ๘ แห่งในชมพูทวีป หรือประเทศอินเดีย คือ ๑. เมืองราชคฤห์ ๒. เมืองกบิลพัสดุ์ ๓. เมืองเวสาลี ๔. เมืองปาวา ๕. เมืองอัลกัปปะ ๖. เมืองเวณฐทีปกะ ๗. เมืองรามคาม และ ๘. เมืองกุสินารา

๒. บริโภคเจดีย์ หมายถึง เจดีย์ที่เกี่ยวข้องด้วยพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า มีมาแต่เดิมในครั้งแรกโดยพระพุทธาณุญาตเพียง ๔ แห่ง เรียกว่า “สังเวชนียสถาน ๔” ได้แก่ ๑. สถานที่พระพุทธเจ้าประสูติ ณ สวนลุมพินี แขวงกบิลพัสดุ์ ๒. สถานที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ ณ โพธิพฤกษมณฑล แขวงเมืองคยา ๓. สถานที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ๔. สถานที่พระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพาน ณ ตำบลสาละวัน แขวงกุสินารา และมีพระสถูปที่สำคัญ คือ พระสถูปที่บรรจุพระอังคารที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ณ เมืองปิณฑลิวัน และพระสถูปที่บรรจุพระนันทโลหะที่ดวงพระธาตุ แขวงเมืองกุสินารา

๓. พระธรรมเจดีย์ หมายถึง เจดีย์ที่บรรจุธรรมซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เช่น คากาที่แสดงหัวใจหรือแก่นคำสอน ในเวลาต่อมา เมื่อมีการเขียนพระธรรมที่เป็นอักษรครั้งแรก ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๔ ณ ประเทศศรีลังกา ก็ถือว่าพระไตรปิฎกเป็นพระธรรมเจดีย์ด้วย

๔. อุเทสิกเจดีย์ หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศแด่พระพุทธเจ้า ไม่กำหนดว่าเป็นอย่างไร ถ้าไม่ใช่เจดีย์ทั้ง ๓ ประเภท ตามที่กล่าวมา นับว่าเป็นอุเทสิกเจดีย์ทั้งสิ้น เช่น ต้นโพธิ์ รูปสลักเกี่ยวกับพุทธประวัติ พระพุทธรูป เป็นต้น^๙

หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ณ ภายใต้ร่มเงาของต้นพระศรีมหาโพธิ์การตรัสรู้ธรรมของเจ้าชายสิทธัตถะ^{๑๐} คือ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบเพราะตรัสรู้ธรรมทั้งปวงโดยชอบและโดยพระองค์เองที่ว่าตรัสรู้ ก็คือ ตรัสรู้อยิสัจ ๔ คือความจริงอันประเสริฐประกอบไปด้วย

ก) ทุกข์ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นทางกายและทางใจทุกสรรพสัตว์ ทุกข์ได้แก่ปัญหาของชีวิตพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ก็เพื่อให้ทราบว่ามนุษย์ทุกคนมีทุกข์เหมือนกัน ทั้งทุกข์ขั้นพื้นฐาน และทุกข์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ทุกข์ขั้นพื้นฐานคือทุกข์ที่เกิดจาก การเกิด การแก่ และการตาย ส่วนทุกข์ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน คือทุกข์ที่เกิดจากการพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ทุกข์ที่

^๘ พระศกกรินทร์ ฒมมัลโย (เจริญครบุรี), “ศึกษาเปรียบเทียบ การจาริกแสวงบุญ: การนมัสการสังเวชนียสถาน ๔ ตำบลและ การประกอบพิธีอัญญ์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕-๑๗.

^๙ อินทรา นวสัมฤทธิ์, “รูปแบบการปฏิบัติต่อพระพุทธเจ้าตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

^{๑๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑/๑-๓๔๓.

เกิดจากการประสบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก ทุกข์ที่เกิดจากไม่ได้ตั้งใจปรารถนา รวมทั้งทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ อาทิความยากจน

ข) สมุทัย คือเหตุแห่งปัญหาพระพุทธรเจ้าทรงแสดงไว้ก็เพื่อให้ทราบว่าทุกข์ทั้งหมดซึ่งเป็นปัญหา ของชีวิตล้วนมีเหตุให้เกิดเหตุคือ ตัณหา ได้แก่ความอยากได้อะไรเป็นต้น

ค) นิโรธ คือ การแก้ปัญหาได้พระพุทธรเจ้าทรงแสดงไว้ก็เพื่อให้ทราบว่า ทุกข์คือปัญหาของชีวิต นิโรธ คือ ความดับทุกข์อย่างแท้จริงคือ ดับความกำหนัดอย่างสิ้นเชิงไม่ให้ตัณหา (ความอยาก) เหลืออยู่สละตัณหาปล่อยวางตัณหาข้ามพ้นจากตัณหาไม่มีเยื่อใยในตัณหาทั้งหมดสามารถแก้ไขได้ต้องแก้ไขตาม (มรรค ๘) ทางหรือวิธีแก้ ๘ ประการคือ มรรคปฏิบัติ

ง) มรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์อย่างแท้จริง คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แก่ ๑) ความเห็นชอบ, ๒) ความดำริชอบ, ๓) วาจาชอบ, ๔) การงานชอบ, ๕) เลี้ยงชีวิตชอบ, ๖) ความเพียรชอบ, ๗) ความระลึกชอบ, ๘) ความตั้งจิตมั่นชอบสาระของพระสัทธรรมตอนหนึ่งว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา”^{๑๑} ที่พระพุทธรองค์ทรงตรัสรู้แจ้งเห็นจริงโดยพระองค์เองเป็นความจริงหรือสัจธรรมที่ทรงด้วยอาการที่ทรงเจริญสมณะภาวนา ทำจิตให้สงบเป็นสมาธิจนได้บรรลุญาณทั้ง ๔ และญาณ ๓ ทรงตรัสรู้ ต่อนั้นก็ทรงเจริญญาณ อันเป็นองค์ปัญญาขั้นสูงทั้ง ๓ ประการ ยังองค์พระโพธิญาณให้เกิดขึ้นเป็นลำดับ ตามระยะกาลแห่งยามสามอันส่วนราตรีนั่นคือ ในปฐมยาม ทรงบรรลุพุพเพนิวาสานุสติญาณ สามารถระลึกชาติที่พระองค์ทรงบังเกิดมาแล้วทั้งสิ้นได้ มัชฌิมยาม ทรงบรรลุจุตูปปาตญาณ หรือ ทิพพจักขุ สามารถหยั่งรู้การเกิดตายตลอดจนการเวียนว่ายของสัตว์ทั้งหลายอันได้หมด ปัจฉิมยาม ทรงบรรลุอาสวักขยญาณ ทรงปรีชาสามารถทำอาสวะกิเลสทั้งหลายให้หมดสิ้นไปด้วย พระปัญญา พิจารณาปัจจัยการแห่งปฏิจจสมุปบาท โดยอนุโลมและปฏิโลมก็ทรงบรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเวลาปัจจุบันสมัยรุ่งอรุณทัย

เมื่อทรงตั้งจิตอธิษฐานพระองค์ก็ทรงสำรวมจิตสงบแน่วแน่ทรงเริ่มบำเพ็ญเพียรทางจิตในที่สุดทรงชนะความลัษณะพระทัย ทรงบรรลุความสำเร็จจิตก็พ้นจากกิเลสทั้งปวง พระองค์ก็ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยความดำริว่ายังมีความเกิด ความแก่ ความตาย เป็นธรรมดาอย่ายังมัวหลงแสวงหาสิ่งที่มีชีวิตเกิด ความแก่ ความตาย เป็นธรรมดา ยังมัวหลงแสวงหาสิ่งที่มีชีวิตความโศก ความเศร้าหมองเป็นธรรมดาอยู่แล้ว แล้วทำไมหนอ เราจึงไม่แสวงหานิพพานที่ไม่เกิดไม่ตาย เป็นธรรมปลดจากเครื่องร้อยรัดใจ ไม่มีธรรมอื่นยิ่งกว่า ที่พระพุทธรเจ้าตรัสรู้ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ คือ ควงโพธิ์

เมื่อพระพุทธรองค์ทรงเอาชนะพญามารแล้วทรงเจริญสมาธิภาวนาทำจิตให้แน่วแน่ปราศจากอุปกิเลสทั้งปวงทรงบรรลุญาณทั้ง ๔ บรรลุญาณเป็นตวปัญญาขั้นสูงทั้ง ๓ คือ พุพเพนิวาสานุสติญาณจุตูปปาตญาณ หรือทิพพจักขุ และอาสวักขยญาณความรู้เป็นเหตุให้สิ้นไปแห่งอาสวะเครื่องเศร้าหมองหมักหมมอยู่ในจิตสันดานครั้นเมื่อพระพุทธรองค์ทรงตรัสรู้และเสวยวิมุตติสุข^{๑๒} ทรงดำริว่า ธรรมที่พระองค์ได้ทรงตรัสรู้ เป็นธรรมที่สุขุมคัมภีรภาพลึกซึ้ง ยากที่ใครจะตรัสรู้ตามได้ จึงทรง

^{๑๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๗๙/๔๔.

^{๑๒} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑/๑.

ท้อพระทัยในการสั่งสอนไวเนยสัตว์ ด้วยอาศัยพระมหากรุณาธิคุณ จึงทรงดำริหาผู้รับรองพระธรรมเทศนาและเปรียบอุปนิสัยมนุษย์ไว้ ๔ แบบเทียบกับดอกบัว ๔ เหล่า คือ

๑) อุคฆัตถัญญ ได้แก่ ผู้มีความฉลาดหลักแหลมพอยกหัวข้อธรรมขึ้นกล่าว ก็สามารถเข้าใจได้ทันทีที่มีปัญญาเฉียบแหลม อาจรู้ธรรมได้โดยฉับพลัน เหยียดหัวข้อก็เข้าใจได้โดยตลอดเปรียบเสมือนดอกบัวพ้นน้ำและจะบานในวันนี้

๒) วิปจิตถัญญ ได้แก่ ผู้มีปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง ต้องอธิบายขยายความจึงจะเข้าใจได้ผู้มีปัญญปานกลาง อาจรู้ธรรมได้เพื่อได้รับคำอธิบายขยายความเพียงเล็กน้อยเปรียบเสมือนดอกบัวที่กำลังพ้นน้ำและจะบานในวันพรุ่งนี้

๓) เนยยะ ได้แก่ ผู้มีปัญญาระดับต่ำพอจะแนะนำได้ แต่ต้องอาศัยเวลาจึงจะเข้าใจได้ผู้มีปัญญาน้อย อาจรู้ธรรมได้โดยได้รับคำอธิบายชี้แจงอุปมาอุปมัย เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ในน้ำที่จะบานในวันต่อ ๆ ไป

๔) ปทปรมะ ได้แก่ ผู้ด้อยปัญญา สอนได้เฉพาะพยัญชนะหรือถ้อยคำ แต่ไม่สามารถเข้าใจความหมายได้ ผู้โง่เขลาไม่อาจรู้ธรรมได้เลย จะอธิบายอย่างไรชี้แจงอย่างไร ก็ไม่อาจเข้าใจได้เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ในตม อาจเป็นอาหารของปลาและเต่าไม่มีโอกาสพ้นน้ำขึ้นมาบานได้หลักธรรมของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมหลักเสียการปฏิบัติที่สุดโต่งทั้ง ๒ สายนี้แล้ว เป็นผลให้พระองค์เกิดความสงบจิตจากกิเลส และการตรัสรู้ ดังพระพุทธพจน์แสดงในคัมภีร์ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ตรัสรู้ทางสายกลางโดยไม่เข้าถึงการปฏิบัติที่สุดโต่ง ๒ อย่างนั้นอันทำให้เกิดจักขุ ทำให้เกิดปัญญา ย่อมเป็นไปเพื่อสงบกิเลสเพื่อความรู้ยิ่งเพื่อความรู้แจ้ง และเพื่อความดับทุกข์”^{๑๓} และได้ตรัสอธิบายไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย อะไรคือทางสายกลางที่ทำให้ตถาคตได้ตรัสรู้ อันทำให้เกิดจักขุ ทำให้เกิดปัญญา ย่อมเป็นไปเพื่อสงบกิเลส เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้แจ้ง และเพื่อความดับทุกข์ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้คือทางสายกลาง ได้แก่ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ

อริยมรรค คือทางอันประเสริฐอันเป็นทางแห่งความหลุดพ้นหรือทางดำเนินของพระอริยะมีองค์ ๘ สรุปความได้เป็น ๓ หมวด

๑) สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จัดเข้าในหมวดศีล

๒) สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ จัดเข้าในหมวดสมาธิ

๓) สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ จัดเข้าในหมวดปัญญา^{๑๔}

ครั้นเมื่อพระพุทธองค์ตรัสพระธรรมเทศนานี้จบลง ดวงตาเห็นธรรมได้ปรากฏแก่ท่านโกณฑัญญะ เป็นใจความว่า “สิ่งใด สิ่งหนึ่ง มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งมวลนั้นมีความดับเป็นธรรมดา”^{๑๕} เป็นเหตุให้พระโกณฑัญญะได้บรรลुเป็นพระอริยบุคคลระดับพระโสดาบัน คือกระแสแห่งการบรรลุขั้นสูง ๆ ขึ้นไปจึงได้นำมานำหน้าเดิมว่า อัญญาโกณฑัญญะตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ต่อมา

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖-๙๗.

^{๑๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๗๙/๔๔. ดูเพิ่มเติมใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๐.

ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้รับเลือกจากบรรดาเหล่าสาวกว่า ปฐมสาวกเท่ากับว่าพระพุทธเจ้าได้ประกาศความเป็นพระพุทธเจ้า ณ ที่นั้น

ธรรมจักรกัปวัตตนสถาน^{๑๖} คือสถานที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา ตั้งอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี เรียกปัจจุบันเรียกว่าสารนาถ พระพุทธศาสนาเรียกวันนี้ว่า อาสาฬหบูชา เนื่องจากเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นเมื่อ ๔๕ ปี ก่อนพุทธศักราช วันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘ คือวันอาสาฬหปุณณมีดิถีหรือวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวันเมืองพาราณสี แคว้นมคธ เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกเป็นปฐมเทศนากัณฑ์แรก คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร^{๑๗} แก่ปัญจวัคคีย์ ทำให้พราหมณ์โกณฑัญญะ โดยปัญจวัคคีย์เกิดความเลื่อมใสพระธรรมของพระพุทธเจ้า จนได้ดวงตาเห็นธรรม (ธรรมจักขุ) บรรลุเป็นพระอริยบุคคล แล้วทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัยของพระศาสดาด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา(พระพุทธเจ้าทรงอุปสมบทด้วยพระองค์เอง) พระอัญญาโกณฑัญญะจึงกลายเป็นพระสงฆ์องค์แรกด้วยที่ท่านสดับพระธรรมนั้นจึงบรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลทำให้มีพระรัตนตรัย ครบองค์สามบริบูรณ์เป็นครั้งแรกในโลกคือมีทั้งพระพุทธเจ้าพระธรรมและพระสงฆ์จตุม่งหมายของพระพุทธศาสนา ปรากฏในปฐมเทศนาที่ชื่อว่า ธรรมจักรกัปวัตตนสูตร คือพระสูตรว่าด้วยการหมุนวงล้อ คือ พระธรรมที่ทรงแสดงว่าทางสายกลางทำให้เกิดดวงตาเห็นธรรม ทำให้เกิดดวงตาเห็นธรรม ทำให้เกิดปัญญา เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อการตรัสรู้ (คือรู้ แจ่มแจ้ง) และเพื่อ พระนิพพาน (สภาพที่ดับกิเลสและทุกข์ทั้งปวง) ความสงบระงับ ความรู้ยิ่ง การตรัสรู้ และนิพพานเป็นจตุม่งหมายของพระพุทธศาสนาเหตุนี้จึงทำให้วันนี้เรียกว่า วันพระธรรม หรือ วันพระธรรมจักร ได้แก่วันที่ล้อแห่งพระธรรมของพระพุทธเจ้าได้หมุนไปเป็นครั้งแรก และวันที่มีพระสงฆ์เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันสังเวชนียสถานแห่งที่ ๒ พระพุทธองค์แสดงพระธรรมเทศนาครั้งแรกได้แก่อริยสัจ ๔ เรียกว่าปฐมเทศนา มีชื่อว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร (Dhammajak) เรียกสั้น ๆ ว่า ธรรมจักร ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงเรื่อง อริยสัจ ๔^{๑๘} ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโร มรรค ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้หลักธรรมในวันอาสาฬหบูชาพร้อมทั้งส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา การแสดงปฐมเทศนาเกิดขึ้นตรงกับ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือนอาสาฬหะเดือน ๘ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระพุทธเจ้าเสด็จไปหาปัญจวัคคีย์ พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เรียกว่า ธรรมจักรกัปวัตตนสูตร ขณะที่ทรงแสดงธรรมโกณฑัญญะ ได้ธรรมจักขุได้ทูลขออุปสมบทในพระธรรมวินัยของสัมมสัมพุทธเจ้าเรียกการบวชครั้งนี้ว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” พระอัญญาโกณฑัญญะ จึงเป็นพระภิกษุรูปแรกในพุทธศาสนาทรงพิจารณาเห็นสมควรว่าควรจะออกไปประกาศศาสนา พระองค์ทรงส่งเสริมพระสาวกให้ปฏิบัติทางสายกลางหรือ มัชฌิมาปฏิปทา^{๑๙} เพื่อขจัดกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวง แล้วให้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความกรุณา โดยย่อ พระพุทธเจ้าทรง

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๕.

^{๑๗} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๑๗/๒๐-๒๕, ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๒, ข.ป. (ไทย) ๓๑/๓๐/๓๕๘.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, หน้า ๑๕๕.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕, ๒๑๕.

สอนประชาชนถึงวิธีที่จะมีความสุข ความเจริญ ทั้งทางโลกและทางธรรม ผู้ดำเนินตามคำสอนของพระองค์อาจเลือกวิถีชีวิตที่ตนสามารถปฏิบัติได้จนเป็นที่แพร่หลายมาโดยลำดับ

หลักธรรมและคำสอนที่ส่งเสริมการท่องเทียวพุทธศาสนสถาน คือ อนุสสติ ที่เรียกว่า “ฐาน” เพราะเป็นเหตุให้ได้รับประโยชน์เกื้อกูล และความสุขทั้งในภพนี้และภพหน้า โดย อนุสสติ ที่ได้จากหลักธรรมและคำสอนที่ส่งเสริมการท่องเทียวพุทธศาสนสถาน คือ (๑) พุทธานุสสติ การระลึกถึงพระพุทธรูป ย่อมเป็นเหตุให้บรรลุคุณวิเศษ เพราะเมื่อบุคคลระลึกถึงพุทธรูปอยู่ ปิติ (ความอิ่มใจ) ย่อมเกิด จากนั้นจึงพิจารณาปิติให้เห็นความสิ้นไปเสื่อมไปจนได้บรรลุอรหัตผล และ (๒) อัมมานุสสติ การระลึกถึงพระธรรม และคำสอนของพระพุทธเจ้า

ในอรรถกถา กล่าวในคัมภีร์มังคลัตถปิณี ถึงการพบเห็นสมณะ ในมงคลสูตร^{๒๐} ข้อที่ ๒๙ ว่าด้วยการพบเห็นสมณะ^{๒๑} คือการเข้าไปหา การบำรุง การระลึกถึง การได้ยินและการเห็นบรรพชิต ผู้มีกิเลสอันสงบแล้ว ผู้มีกาย วาจา จิต และปัญญาอันอบรมแล้ว ผู้ประกอบด้วยการฝึกอย่างสูง เชื่อว่าการเห็นสมณะ ก็จะมีการเข้าไปหาเป็นต้นแม้ทั้งหมด พระพุทธเจ้าตรัสว่าการเห็น โดยเทศนาอย่างต่ำ

พึงทราบว่าเป็นมงคล พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโพฆณกสังยุต^{๒๒} ในมหาวรรคว่า

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นใดสมบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตตญาณทัสสนะ แม้การเห็นภิกษุเหล่านั้น เรากล่าวว่ามีอุปการะมาก แม้การได้ยินภิกษุเหล่านั้น เรา ...แม้การเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น เรา ...แม้การเข้าไปนั่งใกล้ภิกษุเหล่านั้น เรา ...แม้การระลึกถึงภิกษุเหล่านั้น เรา ...แม้การบวชตามภิกษุเหล่านั้น เรากล่าวว่า มีอุปการะมาก ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะบุคคลได้ฟังธรรมของภิกษุเห็นปานนั้นแล้ว ย่อมหลีกออกอยู่ด้วยการหลีกออก ๒ประการ คือ (๑) หลีกออกทางกาย (๒) หลีกออกทางจิต เขาหลีกออกไปอยู่อย่างนั้นย่อมระลึกถึงธรรมนั้น

สรุปผลที่ได้จากหลักธรรมคำสอน

๑. ได้รับรู้และรับทราบถึงการตรัสรู้ การแสดงพระธรรมเทศนาครั้งแรกและที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ที่ตรัสรู้ทำให้มั่นใจได้ว่าพุทธศาสนามีที่มามีตัวตนจริงโดยศึกษาได้จากหลักฐานต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

๒. รับรู้และทราบประวัติของพระพุทธศาสนาตามหลักฐานที่ปรากฏในสถานที่ต่าง ๆ เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นเป็นการได้ศึกษาศิลปะจากวัดวาอาราม ความเจริญรุ่งเรืองเห็นสังคมเห็นระบบชนชั้นวรรณะ ทราบถึงความยิ่งใหญ่ของพระพุทธศาสนาในอดีต เห็นความศรัทธาของบรรพบุรุษชาวพุทธที่มีต่อพุทธศาสนาทราบโบราณสถาน โบราณวัตถุของพระพุทธศาสนา ตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธเจ้าและพระสาวก

๓. รู้ถึงปัจจัยแห่งความเสื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนาในอดีต อันจะนำไปสู่การป้องกันเหตุปัจจัยแห่งความเสื่อม และสร้างเหตุปัจจัยแห่งความเจริญก้าวหน้า ทำให้เรียนรู้

^{๒๐} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๓๑๗/๕๖๑.

^{๒๑} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๒๖๙/๕๖๒.

^{๒๒} ที.ม. (ไทย) ๒๐/๑๔๗/๙๒.

และมีประสบการณ์ในการเดินทาง และทำให้มีความอดทนต่อการเดินทางกระทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ในฐานะเป็นชาวพุทธ ครั้งหนึ่งในชีวิตซึมซับคุณงามความดี ความสัจเวช และสัจธรรมที่มีในโลก และรำลึกอนุสติ ๑๐^{๒๓} คือ พระมหากรุณาธิคุณ พระปัญญาธิคุณ^{๒๔} และพระวิสุทธิคุณ ของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

๔. ได้รับรู้และรับทราบถึงธรรมะ ที่พระพุทธเจ้าได้ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่ผู้อื่น ให้นำคุณทั้งสามประการมาใช้ในชีวิตประจำวัน พุทธคุณ ๓ ประการ คือ พระปัญญาคุณ ได้แก่คุณคือ ความรอบรู้ พระวิสุทธิคุณได้แก่คุณคือความบริสุทธิ์ และพระกรุณาคุณได้แก่คุณคือความกรุณา ทรงพระกรุณาธิคุณคือ มีครอบครัวแล้วยังทรงบำเพ็ญเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น

๓.๒ วิเคราะห์หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนสถาน

วิเคราะห์หลักธรรมคำสอนที่ในพุทธศาสนสถานในสังเวชนียสถาน จากการได้ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก บทความ หนังสือ เอกสาร และงานวิจัย ได้หลักธรรมคำสอนที่สำคัญที่ได้รับรวบรวมมาได้ จากพุทธพจน์ ในการตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในการแสดงปฐมเทศนา เป็น ปฐมพุทธพจน์ เรื่องความไม่เที่ยง ความเสื่อมไป คือ

๑). อริยสัจ ๔ หมายถึง หลักธรรมความจริง ๔ ประการ : ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค หรือ มัชฌิมาปฏิปทา “ทางสายกลาง” กฎธรรมชาติแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย คือ ผลเกิดจากเหตุ และเหตุ ก่อให้เกิดผล ที่เราเรียกว่า “กฎปฏิจจสมุปบาท” หรือ อิทุปปัจจยาตาปฏิจจสมุปบาท ถือว่าเป็น “ปฐมพุทธพจน์” ก่อให้เกิด ทั้ง ศรัทธา และปัญญา เกิดความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีสติ มีความรับผิดชอบ สำนึกในหน้าที่ และมีhiriโอดตปปะ คือ การละอายต่อบาป

๒). ไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ความไม่ประมาท

๓). ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา คือ มรรค มืองค์ ๘

๔). มงคลสูตร การบูชาสิ่งที่ควรบูชา การพบเห็นสมณะ

คำสอนที่ส่งเสริมในเรื่องความไม่ประมาท (Carefulness) และหลักธรรมที่สัมพันธ์กับพุทธศาสนสถาน พุทธพจน์ในมหาปริณิพพานสูตร ของพระพุทธเจ้าก่อนปริณิพพานกล่าวถึงเรื่องความไม่ประมาทเป็นเรื่องที่สำคัญและต้องศึกษาว่า “สิ่งทั้งหลายที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้น ย่อมมีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ที่มุ่งหมายให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท”^{๒๕}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความไม่ประมาทในบทบาทของสติในกระบวนการพัฒนาปัญญา ที่สำคัญ คือ “อับปรมาทหรือ ความไม่ประมาท หมายถึง การมีสติอยู่เสมอในการครองชีวิต ไม่ให้พลาดตกไปในทางชั่ว เตือนไม่ให้เพลินเพลินมัวเมาหลุ่มหลง สำนึกในหน้าที่อยู่เสมอ ตระหนักถึงสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ มีความรอบครอบ.....”^{๒๖}

^{๒๓} อ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๗๙-๑๘๐/๓๙-๔๐.

^{๒๔} ชุ.พุทธ. (ไทย) ๓๓/๓๑/๒๔๒.

^{๒๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๐/๑๔๘.

^{๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๘๐๘.

พระครูประสิทธิสรคุณ (บุรินทร์ ฐิตธมฺโม) กล่าวว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าประมวลลงในอปปมาทธรรม อปปมาทธรรมจึงสัมพันธ์กับธรรมอื่นๆ^{๒๗} ...ความไม่ประมาทเป็นเหตุเบื้องต้นในการเริ่มทำความดี สร้างกุศลธรรมให้เกิดขึ้นกับชีวิต การพัฒนาวิสัยและคุณธรรมให้กับตนเองต้องมีความไม่ประมาทเป็นพื้นฐาน...^{๒๘}

ความไม่ประมาท สัมพันธ์กับอริยมรรคมีองค์ ๘ เรียกเป็นไทยว่า อริยอัฏฐัง แปลว่า มรรคอันประเสริฐ มีองค์ประกอบ ๘ อย่าง คือ ๑). สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ๒). สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ๓). สัมมาวาจา การมีวาจาชอบ ๔). สัมมากัมมันตะ การกระทำธรรม ๕). สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ ๖). สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ ๗). สัมมาสติ ความระลึกชอบ ๘). สัมมาสมาธิ การมีจิตมั่นชอบ

มรรค สัมพันธ์กับข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เป็นวิธีแก้ปัญหา และเป็นข้อปฏิบัติที่สำคัญ ที่พระพุทธเจ้าทรงดำริไว้ ในองค์ ๘ ประการ ให้ถึงความดับทุกข์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตไม่เอียงเข้าหาที่สุดสองอย่าง ได้ตรัสรู้ข้อปฏิบัติ อันมีในท่ามกลาง... กล่าวคือ มรรคมีองค์ ๘ ประการอันประเสริฐ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ^{๒๙} ...เมื่อดวงอาทิตย์กำลังจะอุทัย ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉะนั้นใด ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ก็เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอริยมรรคมีองค์ ๘ แก่ภิกษุ ฉะนั้น^{๓๐} ... ความมีกัลยาณมิตร เท่ากับเป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดทีเดียว เพราะว่าผู้ที่มีกัลยาณมิตรพึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักเจริญ จักทำให้มากซึ่งอริยมรรค มีองค์ ๘... ธรรมเอก ที่มีอุปการะมากเพื่อการเกิดขึ้นของอริยมรรคมีองค์ ๘ คือ ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท^{๓๑} ...เรามองไม่เห็นธรรมข้ออื่นที่เป็นเหตุให้อริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งยังไม่เกิดขึ้น ก็เกิดขึ้น หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ ที่เกิดขึ้นแล้ว ก็ถึงความเจริญสมบูรณ์เหมือนอย่างความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ภิกษุ ผู้ไม่ประมาทพึงหวังสิ่งสิ่งนี้ได้ คือ เธอจักเจริญ จักกระทำให้มาก ซึ่งอริยมรรคมีองค์ ๘^{๓๒}

^{๒๗} พระครูประสิทธิสรคุณ (บุรินทร์ ฐิตธมฺโม), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความไม่ประมาทในพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔-๕๕.

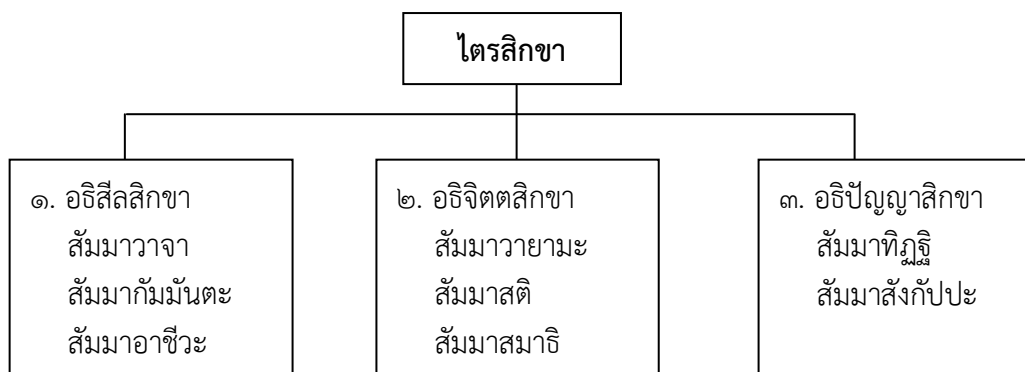
^{๒๙} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๖๖๔/๔๒๘.

^{๓๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๕-๑๒๙/๒-๓๖.

^{๓๑} อจ. เอกก. (ไทย) ๒๐/๓๒-๑๒๘/๑๖-๒๕.

^{๓๒} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๑๙๕/๒๓๗.

มรรคที่สัมพันธ์กับทางปฏิบัติ คือ ไตรสิกขา จากการได้วิเคราะห์รวบรวม คำสอนที่สัมพันธ์กับพุทธศาสนสถานพอจะอธิบายได้โดยสังเขป ดังนี้ คือ

อธิศีล คือ การดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูล ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยเหลือสร้างสรรค์ชีวิตให้เอื้อต่อชีวิตที่พึ่งพาซึ่งกันและกัน เป็นพื้นฐานที่ดีในการพัฒนาคุณภาพจิต และการเจริญปัญญา

อธิจิตตสิกขา คือ การพัฒนาคุณภาพของจิต หรือปรับปรุงจิตให้มีคุณภาพและสมรรถภาพสูง ซึ่งเอื้อต่อการมีชีวิตที่พึ่งพา และพร้อมที่จะใช้งานในทางปัญญาอย่างได้ผลที่สุด

อธิปัญญาสิกขา คือ การมองดูรู้จักและเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หรือรู้เท่าทันธรรมชาติของสังขารธรรมทั้งหลาย ที่ทำให้เป็นอยู่และทำการต่างๆ ด้วยปัญญา คือ รู้จักวางใจ วางท่าที และปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในทางที่เป็นไปเพื่อแผ่ขยายประโยชน์สุข มีจิตใจผ่องใสไร้ทุกข์ เป็นอิสระเสรี และสดชื่นเบิกบาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง ไตรสิกขาว่า “แสดงตัวออกมาไม่เฉพาะที่การปฏิบัติของบุคคลเท่านั้น แต่ส่งถึงการกิจที่มนุษย์จะต้องจัดทำในระดับชุมชนและสังคม ด้วยคือ การจัดวางระบบแบบแผน การจัดสถาบัน จัดกิจการต่างๆ และวิธีการต่างๆ เพื่อให้ไตรสิกขาเป็นไปในหมู่มนุษย์ หรือให้มนุษย์ดำรงอยู่ในสาระของไตรสิกขา”^{๓๓}

อริยสัจ ๔ ที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการความทุกข์และปัญหา แม้พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้และประกาศพระพุทธศาสนาประมาณ ๒,๖๐๐ ปีมาแล้ว แต่พระพุทธศาสนาก็ยังคงดำรงอยู่อย่างมั่นคงเป็นศาสนาที่สำคัญของโลก เนื่องด้วยหลักธรรมคำสอนที่เน้นเรื่องทุกข์ การดับทุกข์ เข้าสู่นิพพาน ผู้คนที่ไม่เข้าใจจะกล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็นทุนนิยม มีแต่ทุกข์ แต่หาได้เป็นเช่นนั้นไม่ พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเรื่องทุกข์นั้นจริง แต่ไม่ใช่มีแต่ทุกข์ พระพุทธเจ้าท่านเสนอ วิธีปฏิบัติที่ได้ผลอย่างแท้จริงเพื่อให้พ้นจากทุกข์หรือปัญหา ดังที่พบในหลักธรรมเช่น อริยสัจ ๔ เป็นเหตุทำให้ชาวพุทธมีความเชื่อเรื่อง ตถาคตโพธิสัทธา^{๓๔} คือ ความเชื่อในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า อัน

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, หน้า ๖๐๔.

^{๓๔} อัง สดตตก. (ไทย) ๒๓/๔/๓.

เป็นศรัทธาที่เป็นรากฐานของความเป็นพุทธศาสนิกชน ดังที่ชาวพุทธกล่าวว่า “พุทธัง สรณัง คัจฉามิ – เรามีพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ คือ พระองค์ทรงเป็นผู้นำเราไปสู่ทางแห่งการพ้นทุกข์ ทำให้ชาวพุทธเชื่อมั่นในคำสอนของพระองค์ แต่ ชาวพุทธต้องรู้จักเลือกธรรมะที่เหมาะสม ไปใช้ในชีวิต เรียกว่า “ธัมมานุสัณฺณมปฏิบัติ” แปลว่าปฏิบัติธรรมน้อยให้ค่อยๆ ธรรมใหญ่ หมายความว่าปฏิบัติข้อธรรมที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย จึงจัดเป็นการประยุกต์ธรรมมาใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง^{๓๕}

อริยสัจ ๔ ที่สัมพันธ์กับการแก้ทุกข์หรือแก้ปัญหาชีวิต

อริยสัจ ๔^{๓๖} หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ เป็นของจริง เป็นของแท้ ไม่แปรเปลี่ยน (อกาลิก) เป็นหลักธรรมสำคัญสุด เป็นพื้นฐานของหลักธรรมทั้งหลาย เมื่อเข้าใจอริยสัจ ๔ ได้ดีแล้ว ก็สามารถเข้าใจหลักธรรมอื่นๆ ได้ดีทั้งในเนื้อหาของหลักธรรมนั้นๆ และอริยสัจ ๔ ยังเป็นอุบายในการแก้ปัญหาชีวิตที่ได้ผลดีที่สุด ดังปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ว่า

๑. ทุกขอริยสัจ การกำหนดรู้
๒. ทุกขสมุทัยอริยสัจ การละ
๓. ทุกขนิโรธอริยสัจ การทำให้แจ้ง
๓. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ การเจริญ^{๓๗} เป็นกิจในมรรค

อริยสัจ ๔ เน้นที่จิตใจอันเป็นต้นเหตุสำคัญของการเกิดปัญหา และการแก้ปัญหา คือ ต้องการให้คนพ้นจากปัญหา หรือพ้นจากทุกข์ โดยการนำความรู้ ที่เกิดจากปัญญามาแก้ปัญหาอริยสัจ ๔ อริยสัจ ๔ จึงเป็นกระบวนการ แก้ปัญหาทั้งภายนอกและภายในของคนธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละเรื่องก็จะมีภาพ อริยสัจ ๔ อยู่ เพราะเป็นเรื่องของเหตุผล

สรุปว่า พระพุทธเจ้าทรงวางแนวทางอริยสัจ ๔ อย่างเป็นรูปธรรมในการแก้ทุกข์หรือการแก้ปัญหาเอาไว้แล้ว ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาทางจิตใจของบุคคลและสังคม คือ สอนศีล ด้านนอกทางร่างกาย (Physical) ให้นำไปปฏิบัติ และสอนสมาธิ ด้านจิตใจ เป็นด้านภายใน ที่พุทธศาสนิกชนพึงนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดปัญญา (wisdom) คือ แสงสว่าง ในการหลุดพ้นทุกข์ สิ้นนิพพาน

พระภิกษุสงฆ์ (เผด็จ ทตตชีโว) ได้เสนอแนะให้นำหลักการบริหารตามแนวพุทธวิธี มาเป็นหลักในการบริหาร โดยท่านกล่าวถึงปัญหาในการใช้แนวคิดและทฤษฎีทางบริหารธุรกิจว่า

เมื่อพิจารณาทบทวนทฤษฎีบริหารต่างๆ ที่ใช้กันอยู่ก็เห็นว่า ทุกทฤษฎีมีจุดบกพร่อง เพราะถ้าดีจริงแล้วก็คงไม่ต้องมีทฤษฎีใหม่ๆ เกิดขึ้น ทฤษฎีใหม่ที่ต้งกันขึ้นมาก็เพราะทฤษฎีเก่า ยังไม่มีประสิทธิภาพสมบูรณ์เต็มที่ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุใดหลักธรรมต่างๆ และพุทธบริษัทซึ่งถือ

^{๓๕} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๒.

^{๓๖} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๙๘/๖๑๐.

^{๓๗} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๖๗๐/๕๓๐.

ว่าเป็นองค์กรในพระพุทธศาสนา จึงสามารถยืนยงอย่างมั่นคงมากกว่า ๒,๕๐๐ ปี โดยที่ไม่เคยมีใครอาจหาญมาตั้งทฤษฎีใหม่ เพื่อลบล้างหลักธรรมและองค์กรในพระพุทธศาสนาได้^{๓๘}

แนวคิดอริยสัจ ๔ กับยุทธศาสตร์กับคำสอนในพุทธศาสนา

โดยศึกษาแนวคิด อริยสัจ ๔ และ กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ จากการสรุปผลการค้นคว้าข้อมูล ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ ดังนี้

อริยสัจ ๔ **ทุกข์** รู้สภาวะที่เป็นทุกข์ หรือรู้ปัญหา ต้องกำหนดรู้ ตามสภาพที่เป็นจริง ตามสภาพแวดล้อมในสภาวะที่ ทุกข์ได้เกิดขึ้น ภายในใจ อายตนภายใน หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่มากระทบ หรือทุกข์ภายนอก อาตนจากภายนอก รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส กำหนดรู้ คือ รู้เป้าหมาย Goal ใช้ SWOT (Environment Scanning)

อริยสัจ ๔ **สมุทัย** รู้สิ่งที่เป็นสาเหตุแห่งทุกข์หรือปัญหา ที่จะต้องกำจัดเสีย คือ รู้วัตถุประสงค์ รู้ถึงตัวปัญหาและต้องการที่จะกำจัดปัญหาออกไป โดยกระบวนการใช้ยุทธศาสตร์ในด้านการวางแผน (Strategy Formulation)

อริยสัจ ๔ **นิโรธ** รู้สภาวะดับทุกข์ ซึ่งต้องกระทำให้ประจักษ์แจ้ง เพื่อให้หมดปัญหา คือ ขั้นตอนที่น่าเอาแผนไปปฏิบัติ ให้บรรลุผล คือ แก้ปัญหาให้ ได้สำเร็จเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ โดยใช้ยุทธศาสตร์การนำแผนไปปฏิบัติ (Strategy Implementation)

อริยสัจ ๔ **มรรค** รู้มรรคา คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ซึ่งต้องควบคุม การปฏิบัติให้เป็นไปตามขั้นตอน วิธีการ รายละเอียดทั้งหลาย ในการแก้ไขกำจัดสาเหตุแห่งปัญหานั้นคือ ในความไม่ประมาท และประเมินผลจากการปฏิบัติให้ถึงความหลุดพ้นเข้าสู่นิพพาน ใช้ยุทธศาสตร์ด้านการควบคุมประเมินผล (Strategy Evaluation and Control)

วิเคราะห์คำสอนกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานที่เกิดขึ้นที่สำคัญ มีแนวคิด ๔ ด้าน โดยการมองความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนในพระพุทธศาสนากับยุทธศาสตร์ในศาสตร์สมัยใหม่ ไว้ดังนี้

๓.๒.๑ คำสอนที่ส่งเสริมด้านศีลธรรม และวัฒนธรรม (Morality and Cultural)

โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

๑) ยึดหลักการปฏิสันถาร คือ อามิสปฏิสันถาร และธรรมปฏิสันถาร กล่าวคือ อามิสปฏิสันถาร เป็นการต้อนรับ เชิญชวน ให้ท่องเที่ยวในด้านรูปธรรม คือการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เพื่อชื่นชม ความงดงามจากภายนอก และควรให้มีธรรมปฏิสันถาร คือการให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ซาบซึ้งถึงหลักธรรมคำสอนที่อยู่ภายในของสิ่งต่างๆ เหล่านั้น มีความเข้าใจอันดีในระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเพื่อให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจากความรู้ในทางธรรมะ คือความเป็นจริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่งที่ทุกคนควรปฏิบัติต่อกัน

^{๓๘} พระภิกษุวันวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), หลักการบริหารตามแนวพุทธวิธี, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทกราฟิคอาร์ตพริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๓๑), หน้า ๒.

๒) ยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่นผู้ให้บริการ รู้จักเคารพ และให้เกียรติแก่นักท่องเที่ยว ผู้เดินทาง ไม่หลอกลวงในทางเสียหาย และนักท่องเที่ยวก็ควรยกย่อง ชื่นชม ความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน หรือของ สิ่งคนนั้นๆ รวมถึงไม่ทำลายแหล่งท่องเที่ยว หรือขโมยความหลากหลายทางชีวภาพ อันเป็นทรัพยากร ของท้องถิ่นหรือประเทศนั้น ๆ

๓) ยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกัน คือ มีการฝึกอบรม เรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดี งามต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ ทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้บริการ บริการและนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางปฏิบัติ คือ

๓.๑ มัคคุเทศก์ ควรเป็นผู้แสดงแนวทาง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจใน ความหมายแห่งการเดินทางอย่างแท้จริง คือ ให้ทั้งอามิสปฏิสันถาร และธรรมปฏิสันถาร เพื่อให้การ เดินทางครั้งนั้นๆ มีสุขแปล่า ปราศจากคุณค่าทางด้านจิตใจและการปฏิบัติที่ดีงามต่อเพื่อนมนุษย์และ สิ่งแวดล้อม

๓.๒ เจ้าของสถานที่พัก โรงแรม ควรมีลักษณะ ของการให้ที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ คือทาน ให้ความสะดวก ปลอดภัยแก่ผู้มาพักผ่อน พยาจา เป็นผู้พูดจา ไพเราะเสนานะหุ ต้อนรับ ด้วยอัธยาศัยอันดี สมานัตตตา ประพฤติตนสม่ำเสมอไม่แยกความมั่งมีหรือยากจนหรือแบ่งแยก ผิวพรรณวรรณะในการให้บริการ และอถกจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็ประโยชน์ เพื่อให้เกิดการ พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมร่วมกัน และทั้งนี้ นักท่องเที่ยวก็ได้รับความพึงพอใจและ ประทับใจการการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งผลที่ตามก็คือ ประเทศไทยได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เป็นการ สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ผู้คนในท้องถิ่นนั่นเอง

๓.๓ องค์กรที่รับผิดชอบของรัฐ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักการที่กล่าว มาแล้วอย่างจริงจัง ด้วยความสำนึกในความกตัญญูรู้คุณของแผ่นดินหรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่ ประเทศไทยมีอยู่ด้วยความพยายามรักษามิให้เสื่อมโทรมไปมากกว่านี้ เพราะว่า ประเทศไทยคงจะหา แหล่งท่องเที่ยวใหม่มาทดแทนไม่ได้ ด้วยการกำหนดมาตรการต่างๆ ให้ชัดเจน

๓.๔ สำหรับนักท่องเที่ยว ควรเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนา ตนเองและจิตใจ คือ มองสรรพสิ่งจากรูปธรรมและนามธรรมให้เป็นองค์รวมและเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันพร้อมทั้งสามารถปฏิบัติให้ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์ และสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

๔) ยึดหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ในการแก้ไขปัญหา หรือเพื่อการพัฒนาในวงการ ท่องเที่ยว คือ ให้ความสุจริต จริ่งใจ ในการให้บริการ แนะนำ ตักเตือนให้นักท่องเที่ยวในทางที่ ถูกต้อง และเสนอปรัชญาของการท่องเที่ยวในแต่ละด้าน เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวแนวพุทธ เป็นต้น

๓.๒.๒ คำสอนที่ส่งเสริมด้านจิตใจหรือสมาธิ (Mentality) or (Mindfulness)

การท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป ที่เป็นการเดินทาง เพื่อชื่นชมความงดงามจากภายนอกที่เป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ชัดเจน แต่มิได้เป็นการพัฒนาในด้าน จิตใจ หรือการเข้าถึงธรรมะที่เป็นองค์รวมของสรรพสิ่งทั้งรูปธรรมและนามธรรม ดังนั้น จึงควรมีการ เดินทางท่องเที่ยวจาริกบุญของชาวพุทธ เพื่อจะได้ไปกราบนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้ง ๔ แห่งเพื่อ

การศึกษาประวัติศาสตร์ ตามรอยพระพุทธบาทขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อพัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติธรรมในแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถระบุวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน ได้ดังนี้

๑. เป็นการเดินทางด้วยศรัทธา เพื่อการศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติ ในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา

๒. เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และจิตใจของผู้เดินทางให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

๓. เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

๔. เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์ ความสงบสุข สันติภาพ ต่อมวลมนุษยชาติและต่อสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

๕. การมุ่งหวังเพื่อสร้างความดีงามทั้งของนักท่องเที่ยวและสังคม ในการที่จะปฏิบัติ ต่อตนเองและผู้อื่น ในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในหลักการของ ศีล สมาธิ และ ปัญญา กล่าวคือ เริ่มต้นจาก ๑). ศีล หลักประกันแห่งความดีงาม คือข้อปฏิบัติทางกายวาจา ที่ไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น แล้วแสวงหาความรู้ ความเข้าใจทางด้านจิตใจ คือเพื่อให้เข้าใจตนเองมากขึ้นจากการเรียนรู้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม และฝึกฝนจิตใจ ๒). สมาธิ หลักความสงบทางจิตใจ โดยจากสนใจที่จะศึกษาและปฏิบัติธรรมเกี่ยวกับสมาธิ วิปัสสนา กรรมฐาน ตามหลักของพระพุทธศาสนา และสุดท้ายคือ เป็นการพัฒนาให้เกิด ๓). ปัญญา เพื่อเป็นอิสระ ความหลุดพ้นสู่นิพพาน ซึ่งจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามแก่เพื่อนมนุษย์ และต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เกื้อกูลกัน

๓.๒.๓ คำสอนที่ส่งเสริมด้านปัญญา (Wisdom)

๑) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวด้วยศรัทธาที่ก่อให้เกิดปัญญา ได้ความรู้ ความเข้าใจทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ เป็นการศึกษาหาความรู้จากสิ่งที่มองเห็นจากภายนอก ทั้งทางธรรมชาติ และทางศิลปวัฒนธรรม แล้วมองสรรพสิ่งโดยเป็นองค์รวม ให้เกิดความเข้าใจในความหมาย และซาบซึ้งถึงภายในธรรมะ และสามารถปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๒) เป็นการสร้างประโยชน์สร้างศรัทธา เกื้อกูลให้เกิดขึ้นแก่ทุกฝ่าย ทั้งผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ หรือให้มีผลกระทบน้อยที่สุด

๓) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้เกิดความเป็นสิริมงคล ความดีงามต่อตนเอง ครอบครัว และผู้อื่น ในลักษณะที่เกื้อกูลช่วยเหลือกันกล่าวคือ เป็นการเยี่ยมเยือน ชื่นชม ชุมชน สังคม และวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าร่วมกัน

๔) เป็นการท่องเที่ยว ที่ยึดหลักของ ศีล สมาธิ ปัญญา กล่าวคือ มีข้อปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ ร่วมกันในทางที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และยึดมั่นในหลักการของความถูกต้องและหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

๕) เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการพัฒนาปัญญาต่อตนเอง ชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ซึ่งจากลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวจะเป็นการเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรมพร้อม ๆ กัน

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา มัชฌิมาปฏิปทา

แผนภาพที่ ๓

๓.๓ วิเคราะห์นโยบายยุทธศาสตร์กับคำสอน ปัญหา อุปสรรคที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในราชอาณาจักรไทย

วิเคราะห์นโยบายยุทธศาสตร์ Thomas L. Wheelen ,J.David Hunger ประกอบด้วย การบริหารจัดการยุทธศาสตร์ใน ๓ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านวางแผน (๒) ด้านนำไปปฏิบัติ และ (๓) ด้านการประเมินและควบคุม แต่ก่อนจะวางแผนต้องมีการทำ SWOT โดยการศึกษาจากสภาพแวดล้อมก่อน(Environmental) ในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

โดยศึกษากระบวนการบริหารยุทธศาสตร์ด้านปัจจัยภายนอก (External: Opprtunities and Threats) และปัจจัยภายใน (Internal: Strengthes and Weeknesses) ใช้ SWOT วิเคราะห์

เพื่อหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรค ให้ได้ข้อมูลมากที่สุด เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

การแสวงบุญและการเดินทางไปการนมัสการสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญด้านการอนุรักษ์คำสอนและการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ก่อให้เกิดศรัทธา และความเชื่อในคำสอนและการปฏิบัติ เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ การรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้เพื่อความเจริญก้าวหน้า ถ้าเราไม่มีพุทธพจน์เป็นคำสอนเท่ากับเราไม่ปฏิบัติตามนั่นเอง และ “ คำสอน ” คือ เอกลักษณ์ของความเป็นพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นรากฐานการสร้างสรรค์ความสามัคคี และความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี เกียรติยศและความภาคภูมิใจร่วมกัน ฉะนั้นจำเป็นจะต้องส่งเสริมให้ มีการปฏิบัติตามคำสอน เพื่อความเจริญก้าวหน้า คำสอนเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคม และคุณภาพชีวิตคนไทย การรักษาและป้องกันคำสอน เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะรักษาจิตวิญญาณของความเป็นพุทธศาสนาแห่งชาติ

๑) Strategy Formulation ยุทธศาสตร์ด้านการวางแผน จะทำอะไรให้ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ ถึงจะเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่สัมพันธ์กับหลักธรรมให้มากที่สุด โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ ๑).การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ๒).การกำหนดภารกิจ (Mission) ๓). การกำหนดเป้าประสงค์ขององค์กร (Corporate Goal) ๔). การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) ๕). การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy) ๖). การกำหนดนโยบาย (Policy)

ในสมัยที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วนั้น พระองค์ทรงพิจารณาเลือกเวลาเมื่อได้หลักธรรมแล้วจะนำไปสอนใคร คนแรก หรือจะไปแสดงธรรมที่ไหน แสดงให้ใครฟัง แสดงเมื่อใด ทำไมแสดงแสดงอะไร ซึ่งตรงกับหลักการวางแผนยุทธศาสตร์ เรื่อง ของ ๕ W (Who Why What Where When) ๑ H (How) เช่น เมื่อจะไปสอนลูกชายเศรษฐี พระยส ให้บวชหลังจากนั้น เพื่อนของพระยสก็ตามมาบวช และเรื่องไปแสดงธรรมสอน ขลุท ซึ่งขลุทสองพี่น้องเป็นหัวหน้าพราหมณ์ มีสมาชิกผู้ปฏิบัติธรรม ๕๐๐ กว่าคน เมื่อขลุท บวชก็ ทำให้ พราหมณ์ที่อยู่กับขลุท ตามมาบวชด้วย และพระพุทธเจ้าก็เลือกธรรมที่จะมาสอนไม่เหมือนกัน เลือกที่จะหยิบยกธรรมที่เหมาะสมมาสอนแต่ละคน เพื่อให้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ เป็นต้น

๒) Strategy Implementation ยุทธศาสตร์การนำแผนไปปฏิบัติ จะนำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุดในชุมชนที่สุด โดยการสร้างกิจกรรมต่างขึ้นมาสนับสนุน เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนประสบความสำเร็จ เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ก็ต้องมีขั้นตอนวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ในแผนยุทธศาสตร์แล้ว เพื่อให้สำเร็จผลตามต้องการ

๑. การสร้างให้เกิดงาน เพื่อให้เกิดเม็ดเงินจากการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน เพื่อช่วยเพิ่มรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ชุมชน เพื่อลดปัญหาความยากจนการพัฒนาการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ จะต้องอาศัยยุทธศาสตร์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ที่ให้บริการหรือผู้ประกอบการ ทั้งนี้การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้นมีความแตกต่างด้านการบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ หรือไม่สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้

๒. สร้างให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาส่วนมากเน้นที่ต้องการความสงบด้านจิตใจ การปฏิบัติธรรม ความรู้ด้านพุทธศาสนา ความประทับใจในคำสอน ความสุนทรีย์การสวดมนต์ ประสพการณ์ที่ได้มาจาริกแสวงบุญ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนาควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งจากการโฆษณาปากต่อปากและการกลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ การสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชม

๓. การสร้างความสัมพันธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวในด้านพุทธศาสนสถาน การส่งเสริมการตลาดเป็นยุทธศาสตร์ที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นความสัมพันธ์ของยุทธศาสตร์และคำสอนที่จะทำการการตลาดนั้น เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือการพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานแบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน หรือการจัดนิทรรศการประวัติพุทธศาสนา การใช้สื่อมวลชนมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน และแนวความคิดอนุรักษ์มรดกทางพระพุทธศาสนา ให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไป ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ตลอดจนวิธีในการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย และสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน เพื่อสร้างการรับรู้และสัมผัสประสบการณ์ จนเกิดกระบวนการท่องเที่ยว^{๓๙}

๓) Evaluation and Control ยุทธศาสตร์ด้านการควบคุมและประเมินผล ในการควบคุมการปฏิบัติงานเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มความสามารถของการดำเนินงานต้องมีการประเมินผล

การควบคุมพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการประเมินผลที่มีเป้าหมายชัดเจน เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นบางอย่างของแต่ละบุคคลทางการท่องเที่ยว การควบคุมพฤติกรรมให้สอดคล้องตามเป้าหมายนี้จะต้องมีแรงจูงใจเป็นตัวผลักดันรวมอยู่ด้วยจึงส่งเสริมเร่งเร้าให้บุคคลเดินทางมากขึ้นและยังมีอิทธิพลที่ทำให้แต่ละบุคคลมีพฤติกรรมกระทำที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านพฤติกรรมกรบริโภคสินค้าและการบริการการท่องเที่ยว และพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้ให้บริการต้อนรับสนใจศึกษา และมุ่งหวังที่จะตอบสนองความต้องการจำเป็น เพื่อสร้างความพอใจสูงสุดให้แก่

^{๓๙} พระมหาธัชธร สิริมงคล (มาตรา), “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๘-๓๐, ๓๙.

นักท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ให้มีความพร้อมและ ความประทับใจที่จะกลับมาเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานแหล่งเดิมอีกครั้งหนึ่ง

สิ่งที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวออกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของตนเอง การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้นั้น นักท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งบันดาลใจเช่น การไปเที่ยวจาริกแสวงบุญในต่างประเทศ ก็จะพิจารณาการท่องเที่ยวอย่างอื่นประกอบด้วยเช่น การชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่และภาษาของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ตามปกตินักท่องเที่ยวจะเดินทางหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ ที่สำคัญ ๔ ประการคือ

๑. แรงจูงใจทางกายภาพ ได้แก่ เพื่อการพักผ่อน สนุกสนานรื่นเริง เปลี่ยนบรรยากาศ เล่นกีฬา นันทนาการ หรือเพื่อรักษาสุขภาพ พักผ่อน เป็นต้น

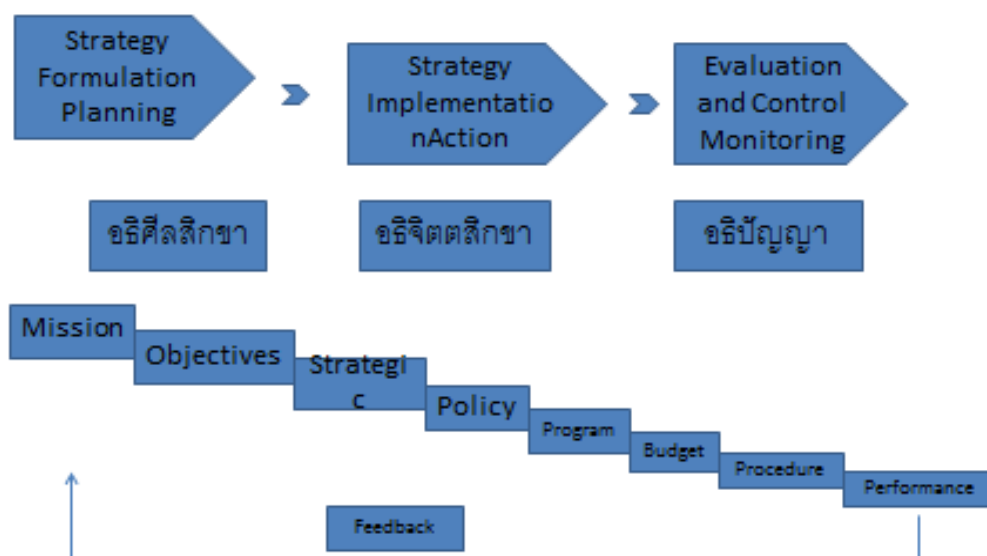
๒. แรงจูงใจทางพุทธศาสนา ศรัทธา ความเชื่อ วัฒนธรรม ได้แก่ เพื่อการศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ในสิ่งที่ตนสนใจ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ และศาสนา เป็นต้น

๓. แรงจูงใจระหว่างบุคคล ได้แก่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งเกิดจากการชักจูง ชักชวนหรือโน้มน้าวจิตใจ ความปรารถนาที่จะได้รู้จักคนใหม่ ๆ

๔. แรงจูงใจทางด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ หมายถึง ความต้องการยกระดับฐานะของตนเองให้สูงขึ้น เช่น การไปทำธุรกิจ การศึกษา หรือ ทำกิจกรรมต่างๆ มูลเหตุจูงใจเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผลักดันในจิตใจของบุคคลทุกคนและเป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรม ตามที่มีการคาดหวังไว้ ซึ่งในเรื่องของการท่องเที่ยว การคาดหวังดังกล่าว คือ ความพึงพอใจที่ได้รับจากกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น การประชุม การอบรม การศึกษาดูงาน อาสาสมัคร เป็นต้น

สรุปตาม chart ได้ดังนี้

Strategic Management and Business Policy : Achieving Sustainability

แผนภาพที่ ๔

๓.๓ นโยบายยุทธศาสตร์ ปัญหา อุปสรรค การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก รัฐบาลของประเทศต่างกล่าวถึงความสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งตลาดท่องเที่ยวโลก โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและอาเซียนต่างกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั่วโลกเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศตนเพิ่มมากขึ้น การกิจด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นภารกิจที่ถูกผลักดันกลับไปกับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ดังนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศต่างๆ จึงได้มีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหากประเทศใดมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ดีทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์และบุคลากรภาคการท่องเที่ยวมีศักยภาพด้วยแล้ว จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศนั้นๆ มีข้อได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของตนให้เติบโตได้อย่างมั่นคง

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะเป็นกลไกหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยว

แห่งชาติได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙^{๔๐} เพื่อเป็นแผนหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาถึงแม้จะประสบความสำเร็จในแง่ของจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยวแต่ในด้านการพัฒนาสินค้าและบริการพบว่ามีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้สะท้อนให้เห็นได้จากตัวชี้วัดการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวและการเดินทาง (Travel and Tourism Competitiveness Index) ของ World Economic Forum หรือ WEF โดยในปี ๒๕๕๖ ความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของไทยอยู่ในอันดับ ๔๓ จาก ๑๔๐ ประเทศทั่วโลก หรืออันดับ ๙ จาก ๒๕ ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยตัวชี้วัดด้านมาตรฐานการเดินทางและการท่องเที่ยวยังเป็นจุดอ่อนสำคัญของประเทศไทย รองลงมา คือ ความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อมของภาคธุรกิจ

ประเด็นสำคัญที่ควรจะมีการพิจารณา คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยเดินมาถูกทิศถูกทางแล้วหรือไม่และจะสามารถเติบโตอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ซึ่งที่ผ่านมาถึงแม้ประเทศไทยจะประสบภาวะวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศ แต่เมื่อผ่านพ้นวิกฤตไปแล้วนักท่องเที่ยวก็ยังคงกลับมาเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แสดงถึงความเชื่อมั่นที่นักท่องเที่ยวมีต่อเมืองไทย ในขณะที่เดียวกันภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวราคาถูก การท่องเที่ยวไทยยังมีปัญหาสะสมมาอย่างยาวนานที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวความไม่พร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทักษะและองค์ความรู้ของบุคลากรท่องเที่ยวขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งรวมถึงปัญหาการบริหารจัดการของภาครัฐและการบูรณาการเพื่อการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ความล้ำสมัยของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น ดังนั้นหากประเทศไทยยังจำเป็นต้องอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อเป็นฐานเศรษฐกิจหลักให้กับประเทศ รวมถึงเป็นแหล่งกระจายรายได้และการจ้างงานเพื่อช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชนและสังคมไทยแล้วควรจะมีการทบทวนทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง ศักยภาพและโอกาสที่จะเกิดขึ้นและเพื่อเป้าหมายการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน

๓.๒.๑ จุดมุ่งหมายหลักของการจัดทำนโยบายยุทธศาสตร์

การจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ ในครั้งนี้อาจถือได้ว่าเป็นมิติใหม่ของการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระยะ ๒-๓ ปีถัดจากนี้ไป โดยคาดหวังว่าประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้จะสามารถตอบโจทย์ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ จุดอ่อนและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจะต้องมีการพิจารณาและได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมพัฒนาสินค้าและบริการให้เต็มตามศักยภาพเพื่อสร้างรายได้อย่างมั่นคงยั่งยืน และมีการ

^{๔๐} กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙, (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๔)

กระจายอย่างทั่วถึงดังนั้น ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยพ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐^{๔๑} จึงมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ๓ ประการ ประการแรกคือ การจัดทำยุทธศาสตร์เป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ซึ่งจะเป็นช่วงรอยต่อเพื่อปูพื้นฐานไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติในปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ต่อไป และต้องการให้เป็นวาระแห่งชาติที่ได้รับการผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง ประการที่สอง มุ่งเน้นกิจกรรมที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้เห็นเป็นรูปธรรมในระยะ ๓ ปีถัดจากนี้และประการที่สามให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกลไกการขับเคลื่อนสู่แหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ โดยกำหนดบทบาทของกลไกการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวทุกระดับให้มีความเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่ระดับนโยบายซึ่งมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติเป็นแกนหลัก ระดับกลุ่มจังหวัดคือคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยว และระดับจังหวัดคือคณะกรรมการท่องเที่ยวจังหวัด

๓.๒.๒ การจัดทำนโยบายยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยว

เป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศในระยะต่อไป จะไม่มุ่งเน้นเฉพาะการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยว แต่จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากขึ้น ทั้งในเรื่องการเพิ่มระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวต่อวันหรือต่อครั้งการพัฒนาในระดับพื้นที่ การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในกลุ่มท่องเที่ยวและระหว่างกลุ่มท่องเที่ยวการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างให้เกิดความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ จึงได้นำแนวคิดการพัฒนาใหม่ๆ มาจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

๑. การปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการวางรากฐานการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย โดยเน้นความเป็นเอกภาพ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบของทุกภาคส่วน และต้องเป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงวัฒนธรรม เป็นต้น

๒. การบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาคม นับเป็นสิ่งสำคัญที่จะให้มีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารหรือตัวบุคคลทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติแต่การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยพ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคีการพัฒนาทั้งสามฝ่าย โดยเฉพาะบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาคมและภาคเอกชนในท้องถิ่น เนื่องจากท้ายที่สุดแล้วประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ดังนั้น การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการกำหนดยุทธศาสตร์และการทำงานร่วมกันเพื่อการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบและไปใน

^{๔๑} http://www.thailandtourismcouncil.org/imgadmins/news_file/TCT_news_file_th_2012-07-28_17-58-42.pdf.

ทิศทางเดียวกัน สามารถก้าวไปพร้อมกันบนความเชื่อถือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

๓. ปรับเปลี่ยนแนวความคิดการวัดความสำเร็จของการพัฒนา ซึ่งที่ผ่านมาการพัฒนาการท่องเที่ยวมุ่งเน้นผลสำเร็จในเชิงปริมาณ ได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว แต่การวัดผลการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะต่อไปจำเป็นต้องมองในหลายมิติที่สมดุลกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป้าหมายสุดท้ายคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน

๔. การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจะต้องใช้ตลาดเป็นตัวนำหรือ Demand Drive เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายได้ชัดเจน สอดคล้องกับระยะเวลาที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขปัญหาสำคัญในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภายในปี ๒๕๖๐ มิฉะนั้นแล้วจะทำให้การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดและแนวทางการพัฒนาสินค้าและบริการไม่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน การดำเนินกิจกรรมกระจายและซ้ำซ้อนกันเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ดังนั้น แนวทางคิดการพัฒนาในระยะต่อไปจำเป็นต้องกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาตัวสินค้าหรือแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตามแผนตลาดการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

๕. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณในระยะยาวทั้งงบประมาณจากส่วนกลาง งบประมาณกลุ่มจังหวัด งบประมาณของจังหวัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และงบประมาณที่สนับสนุนผ่านกองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย เพื่อให้หน่วยงานมีงบประมาณในการบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ให้มีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๓.๒.๓ กระบวนการจัดทำนโยบายยุทธศาสตร์

กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ ได้เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ชุมชน และภาคประชาคมในพื้นที่และภูมิภาค เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็นกำหนดทิศทางการพัฒนาและการปฏิรูปการท่องเที่ยวของประเทศในอนาคตต่อไป ทั้งนี้ภายใต้กรอบแนวทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยว นโยบายรัฐบาลและนโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยมีกระบวนการทำงานที่สำคัญดังนี้

๑. ทบทวนกรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยที่ผ่านมา เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการพัฒนาการปฏิรูปการท่องเที่ยวไทยในระยะ ๓ ปีถัดจากนี้ไป ประกอบด้วย แนวทางการปรับโครงสร้างภาคบริการและการท่องเที่ยวไทยในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ แนวทางการพัฒนา ๕ เขตพัฒนาการท่องเที่ยว ตามแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยว นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติและนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในการแถลงนโยบายของกระทรวงในวาระต่างๆ รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในสาขาต่างๆ ที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นต้น

๒. ประเมินผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ในระยะครึ่งแผน (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗) เพื่อติดตามการดำเนินโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการประเมินผลการพัฒนาตามตัวชี้วัดที่แสดงถึงผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะต่อไป

๓. จัดประชุมระดมความคิดเห็นจากภาคีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน เครือข่ายชุมชน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อระดมความคิดเห็นภายใต้หัวข้อ “แนวทางการปฏิรูปการท่องเที่ยวของประเทศไทย”^{๔๒} จำนวน ๑ ครั้ง ใน ๔ ภูมิภาค ในช่วงระหว่างวันที่ ๒-๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ และการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทย ในปี ๒๐๒๐ ภายใต้หัวข้อ “Imagine Thailand 2020 : A New Public-Private Vision for Thai Tourism” เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๘ ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์เซ็นทรัลเวิลด์กรุงเทพมหานคร

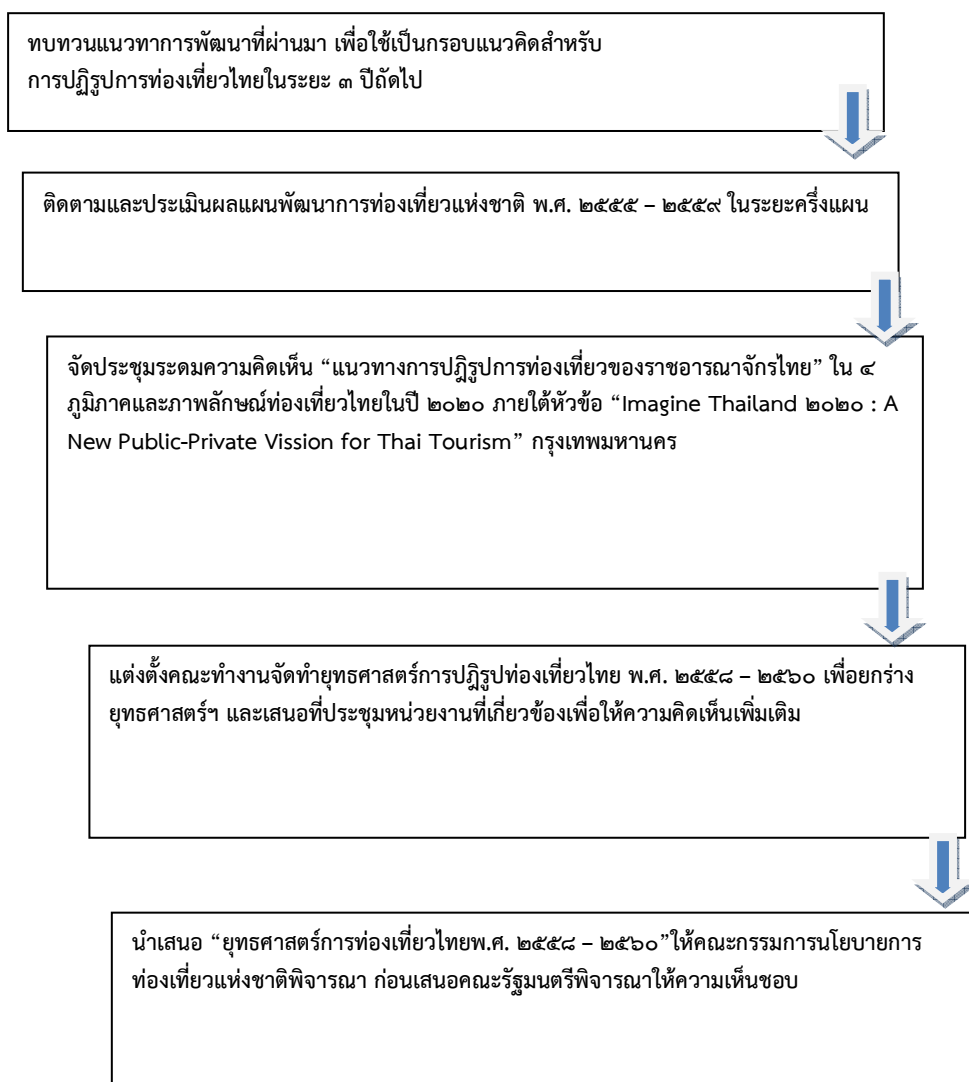
๔. แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ เพื่อยกร่างยุทธศาสตร์การปฏิรูปท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ โดยมีรองปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานคณะทำงาน ที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นที่ปรึกษาคณะทำงาน และคณะทำงานประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

๕. จัดประชุมระดมความคิดเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันพิจารณา “ร่างยุทธศาสตร์การปฏิรูปท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐” เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๘ ณ โรงแรมเบิร์คเลย์ประตูน้ำกรุงเทพมหานคร

๖. นำเสนอ “ร่างยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐” ให้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติพิจารณา เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๘ ก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบตามขั้นตอนต่อไป

^{๔๒} จัดประชุมระดมความคิดเห็นจากภาคีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว, “แนวทางการปฏิรูปการท่องเที่ยวของประเทศไทย” จำนวน ๑ ครั้ง ใน ๔ ภูมิภาค, ๒-๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

ภาพที่ ๕ กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐

๓.๓ สถานการณ์และทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศไทย

สถานการณ์และแนวโน้มของการท่องเที่ยวไทย ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ อาทิ แนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวในตลาดโลก ภาวะการแข่งขันความเสี่ยง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ยังคงอยู่บนความไม่แน่นอนทั้งจากภัยธรรมชาติโรคระบาด ความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจและการเมืองของหลายประเทศทั่วโลก ประกอบกับการพัฒนาที่ผ่านมารการท่องเที่ยวไทยยังคงมีปัญหาและอุปสรรคอีกมากมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยส่งผลกระทบต่อตลาดการท่องเที่ยวโลกและการท่องเที่ยวไทย แต่ในขณะเดียวกันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวความสะดวกสบายในการเดินทาง และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปตามกระแสของโลกาภิวัตน์ทำให้แนวโน้มของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลก

ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นปัจจัยที่เอื้อประโยชน์และสร้างโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ เหล่านี้จะชี้ให้เห็นถึงจุดแข็งจุดอ่อน ศักยภาพและโอกาสของการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะต่อไป และเพื่อใช้ประกอบการกำหนด ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทยในระยะ ๓ ปีถัดจากนี้ไป

๓.๕ สถานการณ์ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียนโลก

๑. นักท่องเที่ยวในตลาดโลกยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากรายงานขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) พบว่า ในปี ๒๕๕๖ มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางระหว่างประเทศทั่วโลกจำนวน ๑,๐๘๗ ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก ๑,๐๓๕ ล้านคน ในปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๕ โดยนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนจะขยายตัวมากที่สุดและส่งผลกระทบต่ออัตราการฟื้นตัวของการท่องเที่ยวโลก และหากนับจากปี ๒๕๔๘ เป็นต้นมา ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีอัตราการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวสูงที่สุดถึงร้อยละ ๖.๒ ทั้งนี้ UNWTO คาดการณ์ว่า ในปีค.ศ. ๒๐๓๐ จำนวนนักท่องเที่ยวโลกจะเพิ่มเป็น ๑.๘๐๐ ล้านคน ด้วยอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๓ ต่อปีและคาดการณ์ว่าในปีค.ศ. ๒๐๑๕ เป็นต้นไป ตลาดเกิดใหม่หรือกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจะเป็นกลุ่มประเทศที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวขยายตัวในอัตราที่สูงกว่าตลาดประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกจะเป็นภูมิภาคที่มีอัตราการขยายตัวสูงที่สุด

๒. ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกมีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและแปซิฟิกจะมีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวโลกเพิ่มขึ้น จากข้อมูลขององค์การการท่องเที่ยวโลกในปีค.ศ. ๑๙๙๕ พบว่าเกือบ ๒ ใน ๓ ของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั่วโลก หรือร้อยละ ๕๙.๘ท่องเที่ยวในภูมิภาคยุโรป รองลงมาได้แก่ ภูมิภาคอเมริกา ร้อยละ ๑๙.๓ เอเชียตะวันออกและแปซิฟิก ร้อยละ ๑๔.๔ แอฟริกา ร้อยละ ๓.๖ ตะวันออกกลาง ร้อยละ ๒.๒ และเอเชียใต้ร้อยละ ๐.๗ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงปีค.ศ. ๒๐๒๐ UNWTO คาดว่า ยุโรปยังคงเป็นภูมิภาคที่มีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศสูงสุด แต่มีสัดส่วนลดลงเหลือร้อยละ ๔๕.๙ ขณะที่ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกจะได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเป็นอันดับ ๒ และมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๕.๔ ภูมิภาคอเมริกาเป็นอันดับ ๓ และมีสัดส่วนลดลงเหลือร้อยละ ๑๘.๑ นอกจากนี้จากสถานการณ์ปัจจุบันที่หลายประเทศในภูมิภาคยุโรปประสบปัญหาเศรษฐกิจ ขณะที่เศรษฐกิจจีนและหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียมีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นภูมิภาคที่มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ซึ่งปัจจัยด้านเศรษฐกิจดังกล่าวจะเป็นตัวแปรสำคัญที่กระตุ้นให้การท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้มีอัตราการเติบโตอย่างรวดเร็ว

ตารางที่ ๑ จำนวนนักท่องเที่ยวจำแนกตามภูมิภาค และอัตราการเติบโต

ภูมิภาค	จำนวนนักท่องเที่ยว (ล้านคน)			สัดส่วน (ร้อยละ)		อัตราการเติบโต
	1995	2010	2020	1995	2020	
World	565	1006	1561	100	100	4.1
Africa	20	47	77	3.6	5.0	5.5
Americas	110	190	282	19.3	18.1	3.8
East Asia and the Pacific	81	195	397	14.4	25.4	6.5
Europe	336	527	717	59.8	45.9	3.1
Middle East	14	36	69	2.2	4.4	6.7
South Asia	4	11	19	0.7	1.2	6.2

ที่มา : The United Nations World Tourism Organization (UNWTO)

๓. กลุ่มประเทศ BRIC จะมีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตของการท่องเที่ยวโลกกลุ่มประเทศ BRIC ซึ่งประกอบด้วยประเทศบราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายจ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามภาวะการเติบโตของเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยในปี ๒๐๑๓ นักท่องเที่ยวจากจีน รัสเซีย และบราซิล มีรายจ่ายด้านการท่องเที่ยวสูงสุดในกลุ่ม ๑๐ อันดับแรกของโลก โดยเฉพาะจีนที่มีรายจ่ายสูงสุดเป็นอันดับที่ ๑ มูลค่า ๑๒๙ พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และยังมีอัตราการขยายตัวสูงสุดร้อยละ ๒๖ รองลงมาคือ รัสเซียอันดับที่ ๔ และบราซิลอันดับ ๑๐ อย่างไรก็ตาม ด้วยสถานการณ์เศรษฐกิจปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวในประเทศกลุ่มนี้เช่นกัน มีเพียงเศรษฐกิจจีนเท่านั้นที่มีแนวโน้มขยายตัวขณะที่เศรษฐกิจในประเทศอื่นมีแนวโน้มชะลอตัว เช่น เศรษฐกิจรัสเซียที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตยูเครนและการลดลงของราคาน้ำมันในตลาดโลก รวมถึงการลดลงของค่าเงินรูเบิล ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ ขณะที่เศรษฐกิจบราซิลคาดว่าจะหดตัวต่อเนื่อง ๒ ปีติดต่อกัน (ค.ศ. ๒๐๑๔-๒๐๑๕) จากปัญหาเงินเฟ้อ รายได้จากการส่งออกที่ลดลง และผลกระทบจากภัยแล้งรายงานของ China Outbound Tourism Research Institute คาดว่าในปีค.ศ. ๒๐๑๔ มีนักท่องเที่ยวจีนเดินทางทั่วโลกกว่า ๑๑๒ ล้านคน และจากผลสำรวจ Visa Global Travel Intentions Study 2013

พบว่า ในปีค.ศ. ๒๐๑๒ นักท่องเที่ยวจีนมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางต่อครั้ง ๓,๘๒๔ เหรียญสหรัฐฯ สูงเป็นอันดับที่ ๓ รองจากซาอุดีอาระเบีย ๖,๖๖๖ เหรียญสหรัฐฯ และออสเตรเลีย ๔,๑๑๘ เหรียญสหรัฐฯ ขณะที่นักท่องเที่ยวโดยรวมมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ๒,๓๙๐ เหรียญสหรัฐฯ และการเดินทางในอนาคตคาดว่าจะใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ ๕ ขณะที่นักท่องเที่ยวจีนจะใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ ๑๘ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของนักท่องเที่ยวจีนทั้งในด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยว

๓.๓.๑ สถานการณ์การส่งเสริมท่องเที่ยวในราชอาณาจักรไทย

๑. การท่องเที่ยวไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องทั้งจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยวในระยะ ๕ ปีที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๑๔.๐ ล้านคน ในปี

๒๕๕๒ เป็น ๒๔.๘ ล้านคนในปี ๒๕๕๗ โดยเพิ่มสูงสุดในปี ๒๕๕๖ มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากถึง ๒๖.๕ ล้านคน และสูงสุดเป็นลำดับที่ ๗ ของโลกแต่ลดลงในปี ๒๕๕๗ เนื่องจากประสบกับวิกฤตทางการเมืองและวิกฤตเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศยุโรป โดยตลาดหลักยังคงเป็น ๑๐ ตลาดที่มีส่วนแบ่งการตลาดรวมกันมากกว่าร้อยละ ๖๐ ได้แก่ จีน อินเดีย สหราชอาณาจักรมาเลเซีย ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนีเกาหลีใต้และฝรั่งเศส สำหรับในปี ๒๕๕๘ คาดการณ์ว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยว ๒๘.๕-๒๙.๐ ล้านคน ส่วนรายได้และค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามจำนวนนักท่องเที่ยว โดยในปี ๒๕๕๖ มีรายได้ ๑.๒๐ ล้านล้านบาท สูงสุดเป็นอันดับ ๑๐ ของโลก และลดลงเหลือ ๑.๑๗ ล้านล้านบาท ในปี ๒๕๕๗ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒๖.๓๕ ต่อปี และคาดว่าในปี ๒๕๕๘ จะมีรายได้ ๑.๔๐ ล้านล้านบาท ซึ่งสอดคล้องกับค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งของนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากค่าใช้จ่าย ๓๖,๐๖๑ บาท/คน/ครั้ง ในปี ๒๕๕๒ เพิ่มขึ้นเป็น ๔๗,๒๗๒ บาท/คน/ครั้ง ในปี ๒๕๕๗ อย่างไรก็ตามระยะเวลาพำนักรักของนักท่องเที่ยวมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างน้อย เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวในระยะใกล้โดยในปี ๒๕๕๔ นักท่องเที่ยวมีจำนวนวันพักเฉลี่ย ๘.๖๒ วัน/ครั้ง เพิ่มขึ้นเป็น ๙.๘๕ วัน/ครั้งในปี ๒๕๕๖ หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ ๐.๑ วัน ซึ่งนับเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งในการเพิ่มรายได้ให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย

๒. นักท่องเที่ยวจากตลาดระยะใกล้มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นนักท่องเที่ยวหลักของไทย ในปี ๒๕๕๔ นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียตะวันออก (รวมอาเซียน) มีสัดส่วนร้อยละ ๕๗.๔๖ ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด รองลงมาได้แก่ยุโรปร้อยละ ๒๔.๐๓ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากกว่าครึ่งหนึ่ง เป็นนักท่องเที่ยวจากตลาดระยะใกล้ที่มีระยะเวลาเดินทางไม่นาน และมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๖ นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๖๐.๔๐ ซึ่งเป็นผลมาจากการเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วของนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนและมาเลเซีย รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้านในแถบอาเซียน ในขณะที่ นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคยุโรปลดลงเหลือร้อยละ ๒๓.๑๙ ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งมีสาเหตุสำคัญมาจากการหดตัวของเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป

๓. ในอีก ๑๕ ปีข้างหน้า คาดการณ์ว่าประเทศไทยจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ๖๗ ล้านคน สำหรับแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศของไทยในอีก ๑๕ ปีข้างหน้า คาดการณ์ว่าจะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากข้อมูลปัจจุบันในปี ๒๕๕๗ มีจำนวนนักท่องเที่ยว ๒๔.๗ ล้านคน จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น ๔๕ ล้านคน ในปี ๒๕๖๓ และเพิ่มเป็น ๖๗ ล้านคน ในปี ๒๕๗๓ ทั้งนี้การคาดการณ์ดังกล่าวเป็นไปตามแนวโน้มที่ควรจะเป็น และภายใต้สมมติฐานว่าสถานการณ์การท่องเที่ยวไทยอยู่ในภาวะปกติไม่มีเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์ใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในช่วงเวลานับจากนี้เป็นต้นไป โดยกลุ่มตลาดหลักยังคงเป็นกลุ่มเดิม แต่นักท่องเที่ยวจีนจะมีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้นอย่างเร็วก็ตาม โดยสภาพข้อเท็จจริงแล้วสถานการณ์เศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติขนาดใหญ่ โรคระบาดร้ายแรงและความขัดแย้งทางการเมืองทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ยังคงเป็นปัจจัยหลักที่จะส่งผลกระทบต่อแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวดังกล่าว

๓.๓.๒ ผลการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวในราชอาณาจักรไทยในระยะที่ผ่านมา

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยรักษาเสถียรภาพและขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยอาศัยข้อได้เปรียบของทำเลที่ตั้ง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยว และความหลากหลายของวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงความเป็นไทยเป็นจุดขายสำคัญในการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวมาอย่างยาวนาน และเพื่อให้ประเทศไทยมีกรอบทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสการพัฒนาใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้น ในระยะที่ผ่านมาคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติจึงได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ขึ้นโดยการติดตามและประเมินผลการพัฒนาในระยะครึ่งแผน รวมทั้งการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับการท่องเที่ยวในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูปการท่องเที่ยวของประเทศไทย และการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ๕ เขตพัฒนาการท่องเที่ยว ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความสอดคล้องกันในการสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการพัฒนาที่ผ่านมา และข้อจำกัด ข้อด้อย และปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ ดังนี้

๑. ชีตความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง จากข้อมูลของ Travel and Tourism Competitiveness Index ในปีพ.ศ. ๒๕๕๗ พบว่าประเทศไทยมีอันดับชีตความสามารถในการแข่งขันในลำดับที่ ๓๕ ของโลก และเป็นอันดับที่ ๑๐ ในภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งเป็นอันดับที่สูงขึ้นจากปี ๒๕๕๕ (ลำดับที่ ๔๓) อย่างไรก็ตาม ชีตความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยยังต่ำกว่าประเทศสิงคโปร์ (อันดับ ๑๑ ของโลก) และมาเลเซีย (อันดับ ๒๕ ของโลก) และเมื่อพิจารณาชีตความสามารถในการแข่งขันแต่ละด้าน พบว่าไทยมีความโดดเด่นในด้านทรัพยากรธรรมชาติ (ลำดับที่ ๑๖) โครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมทางอากาศ (ลำดับที่ ๑๗) โครงสร้างพื้นฐานในการบริการนักท่องเที่ยว (ลำดับที่ ๒๑) สำหรับปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนสำคัญของการท่องเที่ยวไทย ได้แก่ด้านความปลอดภัย(ลำดับที่ ๑๓๒) ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (ลำดับที่ ๑๑๖) และด้านสุขอนามัย (ลำดับที่ ๘๙)

๒. ผลการพัฒนาที่ผ่านมาประสบความสำเร็จในการเพิ่มรายได้แต่ยังมีปัญหาในเรื่องของการกระจายรายได้และการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวโดยในช่วงปี ๒๕๕๔-๒๕๕๗ พบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑๘.๙ ต่อปีแต่นักท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวอยู่เฉพาะในเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ภูเก็ต กระบี่ และเชียงใหม่ และพบว่าการเดินทางท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติกระจุกตัวอยู่ใน ๒๐ จังหวัด ประมาณร้อยละ ๙๔.๒ ของผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติทั้งหมด ในปี ๒๕๕๖ ประเทศไทยมีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติรวมทั้งสิ้น ๕๕,๓๘๗,๗๕๒ คน โดยจำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการกระจุกตัวอยู่ใน ๒๐ จังหวัดแรก จำนวน ๕๒,๑๘๒,๒๑๗ คนหรือคิดเป็นร้อยละ ๙๔.๒ ของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งหมด อีกทั้งจังหวัดที่มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ มากกว่า ๑ ล้านคน มีเพียง ๙ จังหวัดเท่านั้น นอกจากนี้พบว่าตลาดนักท่องเที่ยวยังคงเป็นกลุ่มเดิมที่ต้องพึ่งพารายได้จากนักท่องเที่ยว ๒๐ อันดับแรก โดยเฉพาะจีนและรัสเซีย ซึ่งจะก่อให้เกิดความเสี่ยงในการสูญเสียรายได้หากประเทศเหล่านี้ต้องประสบกับปัญหาหรือวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่ไม่เอื้อต่อการเดินทางท่องเที่ยว

๓. การท่องเที่ยวไทยยังคงมีภาพลักษณ์ด้านลบที่ต้องเร่งปรับปรุงแก้ไข การประเมินภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา ยังคงมีภาพลักษณ์ทั้งในด้านบวกและด้านลบโดยในด้านบวก ได้แก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คุ้มค่าเงิน เป็นที่ที่ใช้ชีวิตในวันพักผ่อนได้อย่างเต็มที่ความมีน้ำใจของผู้คน บรรยากาศที่สนุกสนาน มีสีสัน อธิยาศยไมตรีของคนท้องถิ่น จึงจัดว่าประเทศไทยทำได้ดีมากในเรื่องการสร้างความรู้สึกรักและการสร้างประสบการณ์ที่ดีด้วยความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังมีภาพลักษณ์ด้านลบได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ความปลอดภัย การหลอกลวงในรูปแบบต่างๆ ปัญหาจากความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลต่อภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว เป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวกลุ่มตลาดหลักเปลี่ยนจุดหมายไปยังแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคอื่นๆ จึงเป็นเรื่องที่จะต้องมีความมีแนวทางและหน่วยงานปฏิบัติที่ชัดเจน

๔. ทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ นับเป็นปัญหาที่สะสมมานานจากนโยบายการเร่งส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยว แต่ขาดการเตรียมพร้อมรองรับของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหลักๆ ของประเทศ ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากในแต่ละปีการลงทุนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการนักท่องเที่ยวมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในขณะที่การบริหารจัดการและการควบคุมกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ ปัญหาขยะ น้ำเสีย มลพิษ ระบบนิเวศวิทยา ศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถานเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ซึ่งนับเป็นสาเหตุสำคัญทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง ในขณะเดียวกันการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ยังไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นยังกระจุกตัวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเดิมๆ เช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ พัทยา ภูเก็ต ซึ่งส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว

๕. โครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างดีในระดับหนึ่ง แต่ยังมีปัญหาในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว ประเทศไทยมีโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคมค่อนข้างดีโดยเฉพาะในเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญ มีสนามบิน ๔๑ แห่ง กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ มีถนนที่มีคุณภาพเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดต่างๆ ซึ่งมีคุณภาพและมาตรฐาน แต่ยังคงการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวรองยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

๖. บุคลากรด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะและองค์ความรู้ให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก โดยภาพรวมแล้วบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันในระดับท้องถิ่นหรือในประเทศแต่ยังขาดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากลทั้งนี้เนื่องด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น ข้อจำกัดในการรับรู้ข่าวสารข้อมูลผู้ประกอบการธุรกิจบริการท่องเที่ยวของไทยส่วนใหญ่ยังขาดการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสาร ขาดการประสานงานจากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางในเรื่องการเปิดเสรีบริการท่องเที่ยว ขาดความรู้และทักษะในด้านการบริหารจัดการ เนื่องจาก ธุรกิจส่วนมากเติบโตมาจากธุรกิจครอบครัว ซึ่งมักขาดความรู้ในด้านการจัดการ หรือการบริหารงานที่มีระบบไม่สามารถทำการตลาดเชิงรุกได้ด้านภาษา ด้านเทคโนโลยีผู้ประกอบการจำนวนมากยังขาดความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและ

สารสนเทศ (ICT) โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานเครือข่ายอินเทอร์เน็ตขาดทรัพยากรและเงินทุน ปัจจุบันแม้ว่าภาครัฐจะมีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการทั้งการกู้ยืมและค้ำประกัน แต่ขั้นตอนค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน ใช้เวลาค่อนข้างนาน และมีเงื่อนไขที่ค่อนข้างมากขาดเครือข่าย ปัจจุบันเครือข่ายธุรกิจบริการท่องเที่ยวขนาดกลางและเล็ก ยังมีไม่มากพอที่จะสามารถแข่งขันกับบริษัทต่างชาติขนาดใหญ่ เป็นต้น

๗. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหลายฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นกฎหมายฉบับเก่าล้าสมัย มีความขัดแย้งกันระหว่างกฎหมาย และมีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งต้องมีมาตรการเข้มงวด กวดขัน ให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังเพื่อช่วยขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้บรรลุตามเป้าหมาย

๘. ขาดข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาและส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวไทยให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศทั้งในภาพรวมและภาพเชิงลึกจำนวนมาก แต่ปัจจุบันข้อมูลที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจาย มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ขาดการบริหารจัดการ และขาดการใช้ประโยชน์ข้อมูลอย่างเต็มที่ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว โดยการนำเทคโนโลยีการจัดเก็บส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวไทยให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศทั้งในภาพรวมและภาพเชิงลึกจำนวนมาก แต่ปัจจุบันข้อมูลที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจาย มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ขาดการบริหารจัดการ และขาดการใช้ประโยชน์ข้อมูลอย่างเต็มที่ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว โดยการนำเทคโนโลยีการจัดเก็บออกแบบและกลั่นกรองข้อมูล สร้างระบบการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลเพื่อช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวไทย

๙. กลไกการบริหารจัดการขาดการบูรณาการ การพัฒนาการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน เชื่อมโยงจากระดับชาติสู่ระดับพื้นที่ และชุมชน ที่ผ่านมากลไกการพัฒนาการท่องเที่ยวขาดความเชื่อมโยงระหว่างกลไกในระดับต่างๆ ต่างคนต่างทำ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนของการพัฒนา หรือขาดเจ้าภาพหลักในบางเรื่อง

๓.๔ ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาต่อการท่องเที่ยว

การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมกาท่องเที่ยวในอนาคต จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต ทั้งในประเด็นการเตรียมพร้อมรองรับจากภาวะความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น และการพัฒนาเพิ่มศักยภาพของประเทศไทยเพื่อใช้ประโยชน์จากโอกาสใหม่ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากภาวะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไปพร้อมๆ กัน โดยสามารถสรุปกระแสการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่อาจจะกระทบต่ออุตสาหกรรมกาท่องเที่ยวไทยได้ดังนี้

๑. กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) การเชื่อมโยงของโลกได้ส่งผลกระทบถึงกันหมดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีและการเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Workforce flow) การรวมตัวกันของประเทศต่างๆ ในการเพิ่มอำนาจต่อรอง การไหลเวียนเงินทุน การขยายขอบเขตตลาดซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อการท่องเที่ยวที่ผู้ประกอบการต้องเปลี่ยนมุมมองพัฒนาตัวเอง เพื่อรับกับคู่แข่งคู่ค้า และลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว

๒. สังคมสูงวัย (Aging society) หลายประเทศก้าวสู่สังคมสูงวัย โดยเฉพาะลูกค้าหลักของไทย คือ กลุ่มยุโรป อเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลีได้รวมถึงประเทศไทยเองก็กำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยในปี ๒๐๓๐ และจากการคาดการณ์ขององค์การสหประชาชาติสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๙.๒ ในปี ๒๕๓๓ เป็นร้อยละ ๑๑.๗ ในปี ๒๕๕๖ มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยคาดการณ์ว่าผู้สูงอายุจะเพิ่มสูงถึง ร้อยละ ๒๑.๑ ปี ๒๕๗๓ ซึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่อแรงงานที่อาจจะขาดแคลนในบางสาขา โครงสร้างประชากรและวัยแรงงานที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป และตลาดนักท่องเที่ยวสูงอายุจะมีขนาดใหญ่ขึ้น

๓. สังคมเมือง (Urbanization) การเพิ่มขึ้นของเมืองใหญ่ทั่วโลกนำมาซึ่งความเจริญและโอกาสทางธุรกิจ แต่ก็มีผลกระทบตามมาเช่นกัน ได้แก่ความแออัดของชุมชน ปัญหาขยะ มลพิษ ค่าครองชีพที่สูงขึ้นในมุมด้านการท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดการกลืนวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมแฟชั่น เกาหลีได้ร้านอาหารต่างประเทศ อาจเกิดการสูญเสียความเป็นท้องถิ่นของชุมชน มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง นอกจากนี้ยังเกิดการกระจุกตัวของคนในชุมชนเมืองทำให้หลายเมืองที่บริหารจัดการไม่ดีไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทั้งที่มีโอกาส และเสน่ห์ของเมืองจะสูญเสียไปจากสิ่งก่อสร้างที่คล้ายกันของเมืองใหญ่

๔. ชีวิตดิจิทัล (Digital lifestyle) มีผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางด้วยตนเองเพิ่มขึ้น ความนิยมต่อโทรศัพท์ Smart phone ที่ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร แต่ยังสามารถใช้บริการข้อมูล (Data) ในระบบอินเทอร์เน็ตได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่เพียงแต่สามารถค้นหาข้อมูลด้านการเดินทาง ที่พัก แหล่งท่องเที่ยว แต่ยังสามารถทำการจองได้โดยทันที (Real time) ซึ่งปัจจุบันผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวต่างให้ความสำคัญกับพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) เป็นอย่างมากตั้งแต่การให้บริการด้านข้อมูล การจอง และการซื้อขาย ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเตรียมตัวและเดินทางด้วยตนเองได้ง่ายกว่าเดิมมาก

๕. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการท่องเที่ยวมากขึ้น ประกอบกับการสื่อสารที่สะดวกรวดเร็วมีส่วนในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว โดยเฉพาะพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตที่เกี่ยวข้องกับโรคระบาด การก่อการร้าย การชุมนุมประท้วง และภัยพิบัติทางธรรมชาติดังจะเห็นได้จากวิกฤตทางการเมืองในประเทศไทย ส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลงอย่างมีนัยสำคัญ หรือผลของการระบาดของโรค SARS และไข้หวัดนก ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวทั่วโลก

๖. สายการบินต้นทุนต่ำส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว การให้เปิดบริการสายการบินต้นทุนต่ำ (Low Cost Airline) และการแข่งขันที่สูงในธุรกิจการบิน ส่งผลให้ค่าโดยสารมีราคาถูกกว่าเดิมมากโดยเฉพาะบัตรโดยสารราคาพิเศษสำหรับการเดินทางนอกฤดูกาลท่องเที่ยว (Low season) นอกจากจะส่งผลกระทบตุนให้มีการเดินทางเพิ่มขึ้น เพิ่มการกระจายตัวของการเดินทางนอก

ฤดูกาลท่องเที่ยว ยังส่งผลให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจก่อนการเดินทาง (Last minute) เพิ่มขึ้น ทั้งนี้จากการศึกษาของ Airline profiler พบว่า ในปีค.ศ. ๒๐๑๓ ร้อยละ ๒๓ ของผู้โดยสารเครื่องบินทั่วโลกเดินทางด้วยสายการบินต้นทุนต่ำและสายการบินต้นทุนต่ำ มีอัตราที่นั่งที่ขายได้โดยเฉลี่ยสูงกว่าสายการบินมาตรฐาน แต่โดยภาพรวมผู้โดยสารมีความพึงพอใจในบริการที่ได้รับจากสายการบินมาตรฐาน (Full service airlines) มากกว่าที่ได้รับในสายการบินต้นทุนต่ำสะท้อนให้เห็นว่ามากกว่า ๑ ใน ๕ ของผู้โดยสารเครื่องบิน ให้ความสำคัญต่อราคามากกว่าความสะดวกสบายและสายการบินต้นทุนต่ำมีแนวโน้มได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น

๗. การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Environment) ผลกระทบจากการทำลายสภาพแวดล้อม การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ทำให้โลกได้รับผลกระทบและเป็นต้นเหตุของภัยพิบัติที่เพิ่มมากขึ้น หลายประเทศได้ให้ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังและนำมาสู่ภาคปฏิบัติมีสนธิสัญญาด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและแนวทางปฏิบัติจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม นักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวแบบมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เรื่องของสิ่งแวดล้อมกลายเป็นปัจจัยที่หลายประเทศแสดงจุดยืนและหาแนวทางความร่วมมือและจัดทำเป็นแผนระดับชาติและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวใช้เรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นจุดแข็งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

๘. การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asian Economics Community: AEC) ภูมิภาคอาเซียนหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวสูงที่สุดในโลกนับตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๖ คือร้อยละ ๘.๕ โดยมีการคาดการณ์ว่าภายหลังการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศไทยเพิ่มขึ้น แนวโน้มการเติบโตของภูมิภาคอาเซียนจะกลายเป็นองค์กรทางภูมิรัฐศาสตร์ที่มีความสำคัญและทั่วโลกต่างจับตามอง จึงเป็นความท้าทายของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยที่จะใช้ประโยชน์จากตลาดที่ใหญ่ขึ้นในความร่วมมือในระดับภูมิภาค สำหรับการท่องเที่ยวในประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวจากประเทศกลุ่มอาเซียนกับปริมาณนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ปริมาณนักท่องเที่ยวในประเทศในกลุ่มอาเซียนมีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้น ซึ่งประเทศไทยได้รับผลประโยชน์จากการเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคอาเซียน ดังนั้น เมื่อเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและการเปิดเสรีภาคการท่องเที่ยว จะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้เพิ่มมากขึ้น

๙. การท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มสนใจการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยการท่องเที่ยวเชิงศาสนา การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) เป็นต้น รูปแบบการท่องเที่ยวดังกล่าวมีแนวโน้มขยายตัวเนื่องจากนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มต้องการที่จะเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ต้องการสัมผัสธรรมชาติที่บริสุทธิ์กิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศไทยมีความพร้อมของทรัพยากรพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษดังกล่าว

๓.๕ นโยบายทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทย

ในอนาคต ต้องพัฒนาไปสู่ความมั่นคง (Stability) ความมั่งคั่ง (Prosperity) และความยั่งยืน (Sustainability) โดยความมั่นคงคือ ความสามารถขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้ในภาวะวิกฤตต่างๆ ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ความมั่งคั่ง คือ การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ และความยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และชุมชน ดังนั้น เพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ทิศทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวไทย ต้องสามารถตอบสนองต่อแนวโน้มการท่องเที่ยวในตลาดโลกได้โดยมีส่วนแบ่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น สามารถสร้างความสมดุลของการท่องเที่ยวจากการเพิ่มรายได้เพิ่มค่าใช้จ่าย เพิ่มจำนวนวันพักของนักท่องเที่ยว และมีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามภูมิภาคต่างๆ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังชุมชนและท้องถิ่นอย่างทั่วถึง รวมทั้งได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพและสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันให้กับบุคลากรและผู้ประกอบการไทย ดังนั้น กรอบแนวคิดในการพัฒนาในระยะต่อไป จึงควรให้ความสำคัญกับคุณภาพของการท่องเที่ยว เพื่อจะพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นประเทศจุดหมายปลายทางเพื่อการเดินทางมาพักผ่อนที่มีคุณภาพ(Quality Leisure Destination) โดยมีประเด็นสำคัญในการพัฒนา ๖ ประเด็น ดังนี้

๑. เพิ่มความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Higher Tourist & Stakeholder Satisfaction) โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐาน และมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความปลอดภัย ความสะอาด พัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีใจพร้อมให้บริการ และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวก โดยมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการคมนาคมที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงครอบคลุมเส้นทางหลักและเส้นทางรองที่จะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว

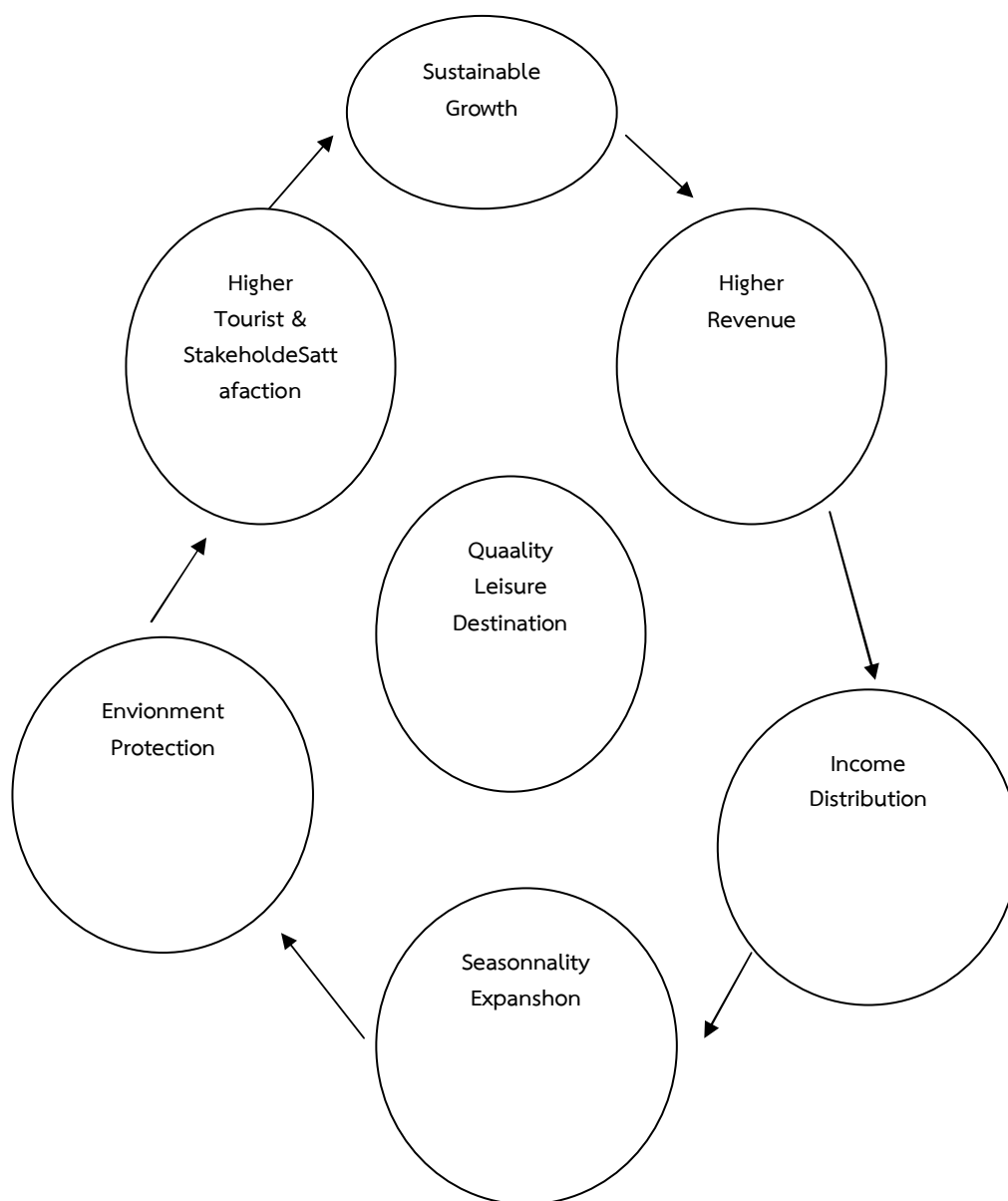
๒. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environment Protection) โดยการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ และมีการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ

๓. การกระจายช่วงเวลาการท่องเที่ยว (Seasonality Expansion) เพื่อเป็นการสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

๔. กระจายแหล่งท่องเที่ยวการจ้างงานสูงขึ้น (Income Distribution) เพื่อเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว และเป็นการเสริมสร้างการจ้างงานในท้องถิ่น เป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

๕. เพิ่มค่าใช้จ่ายต่อหัวการเพิ่มมูลค่าสินค้าการท่องเที่ยว (Higher Revenue)

๖. การเติบโตอย่างยั่งยืนของจำนวนนักท่องเที่ยว อย่างสมดุลกับขีดความสามารถในการรองรับ (Sustainable Growth)

ภาพที่ ๗ ประเด็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อจุดหมายปลายทางแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

การศึกษาวเคราะห์ประเด็นต่างๆ ในข้างต้น อาจจะพอกล่าวสรุปในเบื้องต้นได้ว่าตลาดท่องเที่ยวไทยในระยะ ๕-๑๐ ปีข้างหน้า ยังมีอนาคตที่ดีอย่างแน่นอน เนื่องจากแนวโน้มการเดินทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลกขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๔-๕ ต่อปีโดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจะกลายเป็นตลาดหลักและมีบทบาทต่อการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวในตลาดโลก โดยมีประเทศจีนและอาเซียนเป็นศูนย์กลางการส่งออกนักท่องเที่ยวและแหล่งรองรับนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ซึ่งประเทศไทยในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักและนิยมแพร่หลายในตลาดโลกอยู่แล้ว รวมทั้งยังเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน จึงสามารถใช้ศักยภาพและโอกาสดังกล่าวดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้อีกเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การที่จะกำหนดบทบาท

หรือทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระยะต่อไป จำเป็นต้องมีการพิจารณาทบทวนอย่างรอบคอบและเหมาะสม บนพื้นฐานของศักยภาพความพร้อมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งระบบ ความเร่งด่วนของปัญหา ความจำเป็นต้องพัฒนา คำนึงถึงคุณภาพ ความสมดุล และความยั่งยืนของการพัฒนา และสอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งนี้เพื่อให้เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และสุดท้ายเพื่อให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนอย่างบูรณาการ เพื่อร่วมผลักดันไปสู่วิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน

๓.๖ นโยบายยุทธศาสตร์การส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐

ผลการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา ได้สะท้อนให้เห็นความสำเร็จของการเติบโตในเชิงปริมาณทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว แต่ยังคงมีปัญหาด้านเชิงคุณภาพที่เป็นภัยคุกคามต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต อาทิความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวจากการกระจัดตัวของนักท่องเที่ยว ปัญหาความปลอดภัยนักท่องเที่ยว ขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเข้าถึงและการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว และการรองรับการขยายตัวของสาขาการท่องเที่ยวใหม่ๆ บุคลากรการท่องเที่ยวยังขาดแคลนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น ในขณะที่ โอกาสทางการตลาดยังมีอีกมากจากการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของนักท่องเที่ยวในตลาดโลก รวมถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงในตลาดโลกที่จะเป็นทั้งปัจจัยเสี่ยงและสร้างโอกาสให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ดังนั้น การกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระยะ ๓ ปีถัดจากนี้ไป จึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้ภารกิจที่จะต้องดำเนินการควบคู่และเกื้อหนุนกันไปทั้ง ๓ ด้าน คือด้านการส่งเสริมตลาด ด้านการพัฒนาสินค้าและบริการ และด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยกำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมาย พันธกิจ และยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ดังนี้

๓.๖.๑ วิสัยทัศน์

“วางรากฐานการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างมีดุลยภาพและยั่งยืน”

๓.๖.๒ เป้าหมาย

๑. ในปี ๒๕๖๐ ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๒.๕ ล้านล้านบาท และเป็นแหล่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

๒. สังคมไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และชุมชนมีความเข้มแข็ง

๓. ทุกภาคส่วนมีจิตสำนึกในการพัฒนาโดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน

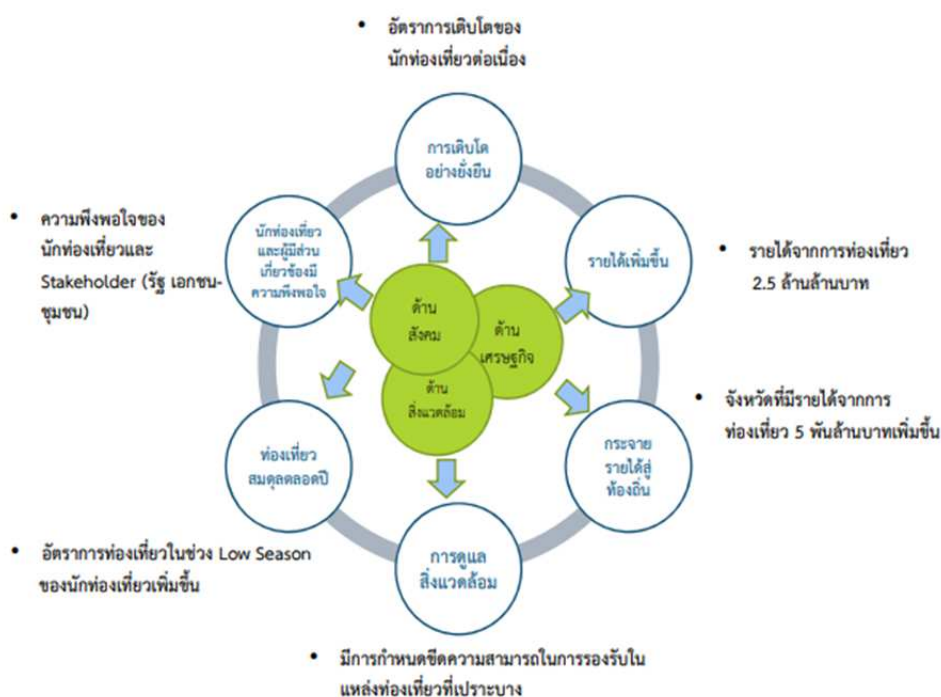
๓.๖.๓ พันธกิจ

๑. กระตุ้นตลาดท่องเที่ยวคุณภาพให้ได้ตามเป้าหมาย
๒. พัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน
๓. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการทำงานเชิงบูรณาการ
๔. เชื่อมโยงระดับชาติภูมิภาค และท้องถิ่น

๓.๖.๔ ดัชนีชี้วัด

๑. รายได้จากการท่องเที่ยว ๒.๕ ล้านล้านบาท ในปี ๒๕๖๐
๒. จังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า ๕ พันล้านบาท/ปีมีจำนวนเพิ่มขึ้น
๓. อัตราการท่องเที่ยวในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวหรือ Low Season เพิ่มขึ้น
๔. นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาการท่องเที่ยว มีความพึงพอใจต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวไทย
๕. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวที่เปราะบาง
๖. อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวไทยดีขึ้น โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และด้านสุขอนามัย

ภาพที่ ๘ ดัชนีชี้วัดตามเป้าหมายการพัฒนา

ภาพดัชนีชี้วัดตามเป้าหมายการพัฒนา

๓.๗ นโยบายยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

๓.๗.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑. การส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว

ผลการพัฒนาที่ผ่านมาอาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยอยู่ในภาวะขาดสมดุล และมีความเสี่ยงต่อการเติบโตอย่างยั่งยืนค่อนข้างสูง เนื่องจากการเติบโตเป็นไปในลักษณะก้าวกระโดดจนเกิดปัญหาการรองรับไม่เพียงพอ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยส่วนแบ่งตลาด ๑ ใน ๓ ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดมาจาก ๒ ตลาดคือตลาดจีนและรัสเซีย และรายได้จากการท่องเที่ยวกว่า ๒ ใน ๓ มาจากจังหวัดท่องเที่ยวเพียง ๕ จังหวัด ดังนั้น หากเกิดเหตุการณ์ทางลบในตลาดหรือจังหวัดท่องเที่ยวหลัก จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทันทีซึ่งเคยปรากฏชัดเจนในช่วงวิกฤตต่างๆ ที่ผ่านมา เช่น เหตุภัยพิบัติจากคลื่น สึนามิ จ.ภูเก็ต เหตุมหาอุทกภัยปี ๒๕๕๔ และเหตุความไม่สงบทางการเมืองในกรุงเทพฯ เป็นต้น ดังนั้น การผลักดันและนำประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่งคั่ง และ ยั่งยืนตามวิสัยทัศน์ของรัฐบาลโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ นั้น จะต้องสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชนเพื่อวางรากฐานการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนในระยะยาว ในขณะเดียวกันจะต้องทำให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้เพื่อฟื้นฟูสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศระยะสั้นเช่นกันยุทธศาสตร์ด้านการตลาด มีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ ๓ ประเด็น ดังนี้

๑. ปรับภาพลักษณ์ประเทศไทยในได้แบรนด์ Amazing Thailand (Rebranding) ยกระดับตำแหน่งทางการตลาด (Positioning) จากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและคุ้มค่า (Variety and Value for Money Destination) สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ (Quality Leisure Destination)

๒. ปรับโครงสร้างตลาด (Market Restructuring) โดยขยายฐานนักท่องเที่ยวกลุ่ม High Value ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวระดับกลาง-บน ใช้จ่ายสูงมีพฤติกรรมเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย สนใจเรียนรู้และสร้างผลกระทบต่อประเทศไทยต่ำให้การเติบโตของรายได้เกิดจากการเติบโตของการใช้จ่ายมากกว่าจำนวนนักท่องเที่ยว

๓. ปรับสมดุลระหว่างอุปสงค์อุปทาน (Rebalancing) ให้เกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืน มุ่งกระจายจังหวัดท่องเที่ยว และการกระจายรายได้สู่จังหวัดท่องเที่ยวศักยภาพรอง สร้างโอกาสให้ประชาชนไทยได้เดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความรัก ความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนเกิดความผูกพันในครอบครัวและหมู่คณะ อันจะเป็นการสร้างรากฐานอันเข้มแข็งของสังคม และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๓.๗.๒ ทั้งนี้กลยุทธ์การดำเนินงานประกอบด้วย ๔ กลยุทธ์ หลัก ดังนี้

๑.๑ กลยุทธ์การยกระดับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวสู่การเป็น Quality Leisure Destination เน้นการสื่อสารข้อมูลเชิงบวก ในด้านสินค้าและบริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน และใช้ “วิถีไทย” เป็นตัวนำสร้างเอกลักษณ์และส่งมอบประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งปลูกกระแสให้คนไทยนิยมไทยภูมิใจในความเป็นไทย และดำรงไว้ซึ่งวิถีไทย และบริหารจัดการ

ภาพลักษณ์ทางลบ ควบคู่กับการยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถให้ผู้เกี่ยวข้องในห่วงโซ่คุณค่ามีความเข้มแข็ง สามารถส่งมอบสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการนักท่องเที่ยว โดยดำเนินการผ่าน ๒ มาตรการ ได้แก่ มาตรการปรับตำแหน่งภาพลักษณ์การท่องเที่ยวสู่การเป็น Quality Leisure Destination และ มาตรการยกระดับคุณภาพ Value Chain ดังนี้

๑.๑.๑ มาตรการปรับตำแหน่งภาพลักษณ์การท่องเที่ยวสู่การเป็น Quality Leisure Destination มีแนวทางการดำเนินงาน โดยการสร้างความเข้าใจร่วมกันและสื่อสารในทางเดียวกัน เพื่อสร้างการรับรู้ประเทศไทยเป็น “Quality Leisure Destination” เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมาตรฐานและสามารถสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว โดยใช้ “วิถีไทย” เป็น content ในการสื่อสาร สื่อสารภาพลักษณ์โดยใช้เทคโนโลยีใหม่โดยให้นักท่องเที่ยวช่วยบอกต่อ (User Generated Content) รวมทั้งสร้างให้เกิดการเชื่อมโยง content จากคนไทยสู่ต่างประเทศ (Inside-Out IMC) สร้าง Cluster Branding ทั้ง 8 Cluster ให้เชื่อมโยงกับ Quality Leisure Destination ร่วมมือกับพันธมิตรที่มีคุณภาพระดับโลก (Co-brand/Quality Alliance) เพื่อพัฒนาระบบแบรนด์ประเทศไทย เช่น ส่งเสริม World Heritage sites ร่วมกับ UNESCO ส่งเสริมการขายผู้ประกอบการที่มีคุณภาพร่วมกับบัตรเครดิต พัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการภาพลักษณ์เชิงบวกของประเทศ โดยเน้นการนำเสนอข้อมูลด้านบวกเพื่อกลบข้อมูลด้านลบ (Positive Negative Ratio) และสร้างเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต-บริหารจัดการ

๑.๑.๒ มาตรการยกระดับคุณภาพห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) มีแนวทางการดำเนินงานได้แก่ (๑) ผู้ประกอบการ/ภาครัฐ/ชุมชน ส่งเสริม สนับสนุน สร้างกลไกในการหาผู้ประกอบการที่มีคุณภาพใน Value chain เพื่อเป็นต้นแบบกับผู้ประกอบการอื่นๆ สร้างความเข้มแข็งเชิงการตลาดให้กับชุมชนในพื้นที่โดยเสริมองค์ความรู้ด้านการตลาดให้ชุมชนสามารถทำการตลาดได้ด้วยตนเองจัดกลุ่มสินค้าคุณภาพ และสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดทำสินค้า/บริการให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มตลาด เพื่อให้สามารถนำไปเสนอขายได้อย่างเหมาะสมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และส่งเสริมให้เกิดการประกอบการอย่างมีคุณภาพและมาตรฐานสูง ใส่ใจสิ่งแวดล้อม (๒) ประชาชน สร้างกระแสให้คนไทยหันมาให้ความนิยมในการท่องเที่ยวเมืองไทย ภาคภูมิใจในความเป็นไทยทำให้วิถีไทยเกิดความเข้มแข็ง ส่งเสริมให้คนไทยเป็นเจ้าบ้านที่ดีซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยสร้าง Quality Experience ให้นักท่องเที่ยว

๑.๒ กลยุทธ์การปรับโครงสร้างตลาดสู่ High Value เน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่ม High Value ทั้งกลุ่มระดับกลาง-บน กลุ่มความสนใจพิเศษ โดยนำเสนอสินค้าและบริการที่มีคุณภาพควบคู่กับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าวิถีไทยและสร้างการเดินทางเชื่อมโยงให้ไทยเป็นประตูสู่อาเซียน โดยดำเนินการผ่าน ๓ มาตรการ คือ มาตรการเร่งเพิ่มรายได้มาตรการปรับโครงสร้างตลาดหลัก และมาตรการแสวงหากลุ่มตลาดใหม่ดังนี้

๑.๒.๑ มาตรการเร่งเพิ่มรายได้มีแนวทางการดำเนินงาน โดยการเจาะตลาดกลุ่มเฉพาะที่มีแนวโน้มการใช้จ่ายสูง ได้แก่ กลุ่ม Health & Wellness, MICE, Green Tourism (Eco Luxury), Aging Sport Tourism, Wedding & Honeymoon กลุ่มครอบครัว กลุ่มตลาดมุสลิม ส่งเสริมการเดินทางของกลุ่มที่สร้างผลกระทบต่อสังคมน้อยเช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่ม Responsible

Tourists กลุ่ม Green Tourism ขยายฐานนักท่องเที่ยวตลาดหลักกลุ่มระดับกลาง-บนจากเอเชีย (ไม่รวมจีน อินเดีย) ยุโรป (ไม่รวมรัสเซีย) อเมริกา ตะวันออกกลาง โอเชียเนีย เพิ่มการเดินทางในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยหาตลาดทดแทน หรือกระตุ้นการเติบโตของตลาดที่เดินทางในช่วง Low Season นำเสนอสินค้าและกิจกรรมที่เพิ่มมูลค่าวิถีไทย ๗ กลุ่ม (ขยายผลต่อเนื่องจากปีท่องเที่ยว วิถีไทย) อาทิ Premium OTOP อาหารไทย (Gastronomy Tourism) บูทีครีเอทีฟ การซื้อสินค้า (Shopping) รวมทั้งสินค้าเกษตร/วิถีชีวิตสังคมเกษตร ศิลปวัฒนธรรม (Arts & Cultures).

๑.๒.๒ มาตรการปรับโครงสร้างตลาดหลัก มีแนวทางการดำเนินงาน อาทิ ขยายฐานตลาดกลุ่มระดับกลาง-บนในพื้นที่ตลาดหลักทดแทนกลุ่มระดับล่าง รวมทั้งขยายฐานกลุ่มความสนใจพิเศษและกลุ่ม FIT ตามกระแสแนวโน้มโลกที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางเองตามความสนใจของตน โดยเฉพาะตลาดจีนอินเดีย รัสเซีย กำหนดเป้าหมายด้านจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างสมดุลกับขีดความสามารถในการรองรับ

๑.๒.๓ มาตรการแสวงหากลุ่มตลาดใหม่ มีแนวทางการดำเนินงาน อาทิ ส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางเดินทางท่องเที่ยวของอาเซียนโดยเน้นการส่งเสริมการเดินทางเชื่อมโยงทางบกจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองโดยเชื่อมโยงทางอากาศ เจาะกลุ่มตลาดใหม่ ได้แก่ ตะวันออกกลาง ลาตินอเมริกา (บราซิล) แอฟริกา (แอฟริกาใต้) ยุโรปตะวันออก (โปแลนด์ สาธารณรัฐเช็ก

๑.๓ กลยุทธ์สร้างโอกาสทางการท่องเที่ยวสู่คนไทยทุกกลุ่มเน้นให้คนไทยทุกคนสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงเศรษฐกิจ ฐานะและข้อจำกัดด้านกายภาพ และส่งเสริมการท่องเที่ยวในลักษณะเรียนรู้เพื่อให้ได้รับประสบการณ์เปิดโลกทัศน์และ เกิดความเข้าใจและภาคภูมิใจในความเป็นไทยประกอบด้วย มาตรการสำคัญ คือ ส่งเสริมไทยเที่ยวไทย มีแนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ ขยายผลปรับแก้ไขข้อจำกัดของมาตรการคีนภาษีสำหรับนักท่องเที่ยวไทย ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยกลุ่มต่างๆ เช่น แรงงาน ข้าราชการ เกษตรกร กลุ่ม Corporate/Expats ผู้มีรายได้กลาง-สูง กลุ่มครอบครัว ผู้สูงอายุและผู้พิการ ส่งเสริมการเดินทางประชุมสัมมนาในประเทศ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เช่น ผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบรรจุเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในหลักสูตรการศึกษา สนับสนุนการเดินทางศึกษาดูงานในประเทศไทยของ เกษตรกร องค์กรบริการส่วนตำบลองค์กรบริหารส่วนจังหวัดเกษตรกร เป็นต้น

๑.๔ กลยุทธ์สร้างสมดุลเชิงเวลาและพื้นที่ เน้นการส่งเสริมให้เกิดการเดินทางสู่พื้นที่ท่องเที่ยวรอง และเดินทางท่องเที่ยวในช่วงนอกฤดูกาล โดยดำเนินการผ่าน ๒ มาตรการ ได้แก่ มาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ใหม่และมาตรการส่งเสริมการกระจายช่วงเวลาการท่องเที่ยว ดังนี้

๑.๔.๑ ส่งเสริมการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ใหม่ มีแนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ ส่งเสริมการเดินทางสู่พื้นที่ท่องเที่ยวใหม่ที่มีความพร้อม เช่น เมืองท่องเที่ยวหลัก กลุ่มจังหวัด ๘ Cluster ๑๒ เมืองต้องห้าม...พลาดเมืองเศรษฐกิจพิเศษ ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนและ Creative Tourism ที่สอดคล้องกับ Thainess ที่กำหนดไว้ ชะลอการส่งเสริมการเดินทางไปยังพื้นที่ที่อ่อนไหว และมี

นักท่องเที่ยวเกินขีดความสามารถในการรองรับส่งเสริมให้ท่องเที่ยวเชื่อมโยงเป็นกลุ่มจังหวัดจากเมืองหลักสู่เมืองรองโดยรอบ

๑.๔.๒ ส่งเสริมการกระจายช่วงเวลาการท่องเที่ยว มีแนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ ปรับทัศนคติของคนไทยให้ออกเดินทางท่องเที่ยวในช่วงนอกฤดูกาลและลาพักผ่อนไปพักผ่อนในวันธรรมดาส่งเสริมการเดินทางของกลุ่มวิชาชีพอิสระ เช่น แพทย์พยาบาล ทนาย นักธุรกิจ เจ้าของกิจการ นักแสดง เป็นต้นส่งเสริมการลาพักผ่อนในวันธรรมดาเพื่อเดินทางท่องเที่ยว อาทิสร้างแรงจูงใจให้บริษัท/นายจ้างอนุญาตให้พนักงานสามารถลาพักผ่อนไปท่องเที่ยว รวมทั้ง หามาตรการสนับสนุนการลาพักผ่อนของข้าราชการ เป็นต้น

๓.๘ นโยบายยุทธศาสตร์ที่ ๒ การส่งเสริมพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

แม้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยจะได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศมาอย่างต่อเนื่อง แต่การท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศไทย และยังเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก นอกจากนี้การรวมกลุ่มเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบทางด้านภูมิศาสตร์เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับหลายประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน ส่งผลให้มีการขยายตัวของการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น มีการเพิ่มเส้นทางการบินของสายการบินต้นทุนต่ำ เกิดการลงทุนของเอกชนในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ๆ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีมาตรการเตรียมความพร้อมของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นความท้าทายของการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว คือ จะทำอย่างไรให้สินค้าและบริการท่องเที่ยวของไทยมีคุณภาพ ได้มาตรฐานระดับสากล เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นได้โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เพิ่มคุณค่าและมูลค่าสินค้าและบริการท่องเที่ยว กระจายรายได้สู่เกษตรกรและท้องถิ่น และยังคงอัตลักษณ์ของชุมชน ดังนั้น การจัดทำยุทธศาสตร์ในด้านนี้จึงมุ่งเน้นการบูรณาการ

การทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์โดยในระยะเร่งด่วนนี้จะให้ความสำคัญในการเร่งพัฒนาเชิงพื้นที่ การพัฒนาสินค้าและบริการรายสาขาเพื่อพัฒนาสินค้าและบริการใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ การเร่งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่สำคัญอีกประการคือ ปัญหาด้านความปลอดภัย การเอาเปรียบหรือหลอกลวงนักท่องเที่ยว การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในสภาวะวิกฤติปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นความท้าทายด้านการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวที่จะสร้างความเชื่อมั่นและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวประเทศไทยและเกิดการเที่ยวซ้ำ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว จึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาออกเป็น ๕ กลยุทธ์หลัก ดังนี้

๒.๑ กลยุทธ์การพัฒนาเชิงพื้นที่กลยุทธ์นี้เป็นการพัฒนาเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพและขีด

ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยส่งเสริมการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และพัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) เข้าสู่ภาคธุรกิจบริการท่องเที่ยว เพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรและการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการเกษตรแทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ ตลอดจนการพัฒนาอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเส้นทางคมนาคมที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง อีกทั้งเน้นการบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของหน่วยงานแต่ละพื้นที่ โดยได้กำหนดพื้นที่ในการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวในระยะเร่งด่วนออกเป็น ๘ เขตพัฒนาการท่องเที่ยว ๑๒ เมืองต้องห้าม...พลาด และ ๘ เขตพื้นที่เมืองชายแดน ดังนี้

๒.๑.๑ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง และพะเยา โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาล้านนาเชิงสร้างสรรค์เชื่อมโยงอนุภาคลุ่มน้ำโขง ผ่านมาตรการการยกระดับวัฒนธรรม และภูมิปัญญาล้านนาสู่สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม ยกระดับและส่งเสริมการค้าการลงทุน อุตสาหกรรมการจัดประชุมและนิทรรศการทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติส่งเสริมการสร้างสรรค์สินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ภาคอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

๒.๑.๒ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก ประกอบด้วย จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ชุมพร และระนอง โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวพักผ่อนเพื่อสุขภาพชั้นนำของโลก ผ่านมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัวและผู้สูงอายุ มีแนวทางการพัฒนา โดยยกระดับเป็นเมืองพักผ่อนเพื่อสุขภาพระดับสากล ยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันเพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น เขตอุทยาน เกาะ ส่งเสริมการสร้างสรรค์สินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่ภาคอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

๒.๑.๓ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรีและตราด โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวชายทะเลสี่แสนตะวันออก ระดับสากลที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงสู่กัมพูชา และเวียดนาม ผ่านมาตรการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยวและกีฬา และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา โดยส่งเสริมให้เมืองพัทยาเป็น Tourism & Sport City พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐานโดยคำนึงถึงชุมชนและสิ่งแวดล้อม

พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตรผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่ภาคอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

๒.๑.๔ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ประกอบด้วย จังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรังและสตูล โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลก บนฐานวัฒนธรรมอันดามัน ผ่านมาตรการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวระดับ High-Class มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันของการเป็นเมืองท่องเที่ยวทางทะเลและทำเทียบเรือสำราญที่มีมาตรฐานระดับสากล พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรและการเพิ่มคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่ภาคอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

๒.๑.๕ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ประกอบด้วย จังหวัด นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวแห่งวิถีชีวิตอีสานใต้ร่วมสมัย เชื่อมโยง ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ผ่านมาตรการการยกระดับอารยธรรมอีสานใต้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าทางการท่องเที่ยว มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านพัฒนาและสร้างสรรค์การท่องเที่ยววิถีชีวิต วัฒนธรรมอีสานใต้ร่วมสมัย ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ภาคอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

๒.๑.๖ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลกด้านวัฒนธรรม ในระยะเร่งด่วนนี้จะให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการท่องเที่ยวของ ๕ เขตพัฒนาการท่องเที่ยวข้างต้น เพื่อเป็นพื้นที่นำร่องอย่างไรก็ดียังได้มีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มเติมอีก ๓ เขต เพื่อดำเนินการวางแผนพัฒนาในระยะต่อไป ได้แก่ (๑) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม โดยยังคงอัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตลอดจนพัฒนาคุณภาพสถานประกอบการโรงแรม โฮมสเตย์ร้านอาหาร และยกระดับบุคลากรในอุตสาหกรรมภาคบริการให้ได้มาตรฐาน (๒) เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง มุ่งเน้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตามลำน้ำโขงเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งเสริมเทศกาลกิจกรรม ประเพณีท้องถิ่นให้เป็นเทศกาลระดับสากลและสนับสนุนกิจกรรมแข่งขันกีฬาทางน้ำ รวมถึงปรับปรุงมาตรฐานการอำนวยความสะดวกในการตรวจลงตรา(VISA) และการผ่านแดน (๓) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลกด้านวัฒนธรรม มุ่งเน้นการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT)

๒.๑.๗ พื้นที่ ๑๒ เมืองต้องห้าม...พลาต มีมาตรการสำคัญคือ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเมืองรองที่มีศักยภาพ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ๑๒ เมือง ประกอบด้วย จังหวัดลำปาง น่านเพชรบูรณ์ เลย บุรีรัมย์ สมุทรสงคราม ราชบุรีจันทบุรีตราด ชุมพร นครศรีธรรมราช และตรัง โดยมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนา พื้นฟูและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทางวัฒนธรรมและที่มนุษย์สร้างขึ้น ยกกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว คงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนของแต่ละพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยว (Cluster) และพื้นที่จังหวัดเมืองรองส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า

๒.๑.๘ เขตพื้นที่เมืองชายแดน ประกอบด้วย จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตราด สงขลา เชียงราย หนองคาย และสตูล มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน (ASEAN Connectivity) ผ่านมาตรการสำคัญคือการส่งเสริมเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละ Cluster และแหล่งท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้าน มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ส่งเสริมการค้าการลงทุน การบริการและระบบโลจิสติกส์ให้ได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน และกลุ่มประเทศกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม (CLMV) อินโดนีเซีย มาเลเซีย (IMT-GT) และจีน ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า

๒.๒ กลยุทธ์การพัฒนารายสาขา โดยประเด็นกลยุทธ์การพัฒนารายสาขา จะมุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ส่งเสริมผู้ประกอบการไทยให้มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบริการมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมผู้ประกอบการไทยที่มีศักยภาพในการไปลงทุนในต่างประเทศด้วยและสร้างสรรคกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยว และตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้านดังนี้

๒.๒.๑ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health & Wellness Tourism) โดยมุ่งสู่การเป็นหนึ่งในผู้นำการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับภูมิภาค ผ่านมาตรการยกระดับการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพระดับสากล ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนามาตรฐานการบริการสปาเพื่อสุขภาพ ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องใช้มาตรฐานเดียวกัน ส่งเสริมและผลักดันให้สถานประกอบการนำมาตรฐานสากล (ISO) : มาตรฐานการบริการสปาเพื่อสุขภาพไปปรับใช้เพื่อพัฒนาผู้ให้บริการและสถานประกอบการของตนเอง ตรวจสอบขึ้นทะเบียน และจัดทำฐานข้อมูลสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการให้โดดเด่นและมีมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว

๒.๒.๒ การท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางแห่งการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุในภูมิภาคเอเชีย ผ่านมาตรการยกระดับเป็นศูนย์กลางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาอุตสาหกรรมภาคบริการและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดกลุ่มผู้สูงอายุ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมให้ได้มาตรฐาน และมีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเพิ่มรูปแบบการ

ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเสริมสร้างศักยภาพสถานประกอบการ และบุคลากรภาคบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุสร้างและผลักดันมาตรการจูงใจและสิทธิประโยชน์ที่เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มการพำนักระยะยาวของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

๒.๒.๓ การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) โดยมุ่งสู่การพัฒนาสู่เมืองสีเขียว ชุมชนเข้มแข็ง มั่งคั่ง มั่งคั่งอย่างยั่งยืน ผ่านมาตรการพัฒนาสู่เมืองสีเขียว ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาได้แก่ พัฒนาเพื่อสร้างความสมดุลต่อขีดความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับการท่องเที่ยว ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR) สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐประชาชน และเอกชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

๒.๒.๔ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) โดยมุ่งสู่การเป็นเจ้าภาพในการจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติผ่านมาตรการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา Sport Tourism มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ สร้างมูลค่ากีฬาที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ มวยไทย กอล์ฟ ดำน้ำ ส่งเสริมให้มีศูนย์ฝึก โรงเรียน สนามแข่งขันที่ได้มาตรฐาน จัดกิจกรรม Sport Tourism ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละ cluster เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย โดยมีแผนงานที่สำคัญ ได้แก่ แผนงานปรับปรุงสนามแข่งขันให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์การเป็นเมืองเจ้าภาพ แผนงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาให้เป็น Sport Tourism Destination แผนงานส่งเสริมการจัดงาน Sport Tourism Event ระดับนานาชาติ แผนงานเสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ

๒.๓ กลยุทธ์พัฒนาการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เป้าหมายหลักของกลยุทธ์นี้คือ เร่งพัฒนาการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ผ่านมาตรการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถช่วยเพิ่มรูปแบบการบริการสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่

๒.๓.๑ พัฒนาระบบอำนวยความสะดวก ในขั้นตอนการขอวีซ่าและการอำนวยความสะดวกในการตรวจลงตราแบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Visa) และการผ่านแดนทั้งจุดเข้าออกชายแดนและสนามบิน โดยเฉพาะบริเวณด่านชายแดนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และการปรับปรุงกฎระเบียบให้มีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

๒.๓.๒ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและมีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐานตามหลักสากล โดยคำนึงถึงอารยะ การท่องเที่ยวเรือสำราญ มุ่งสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวทางทะเลและท่าเทียบเรือสำราญที่มีมาตรฐานระดับสากลผ่านมาตรการสำคัญ คือ การพัฒนาการจัดการเส้นทางการเดินเรือเพื่อการท่องเที่ยวในทะเลให้มีศักยภาพในการเป็นท่าเรือเพื่อการท่องเที่ยวในระดับสากล มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญได้แก่ พัฒนาและส่งเสริมการลงทุนสร้างพื้นที่ท่าเทียบเรือเพื่อรองรับเรือสำราญในพื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ ท่าเทียบเรือภูเก็ต กระบี่ และเกาะสมุย ผลักดันให้เป็นศูนย์กลางการเดินทางเชื่อมต่อทางเรือสำราญไปยังประเทศอื่นในอาเซียน มาตรการจูงใจและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ รวมถึงการบริการด้านต่างๆ

สู่มาตรฐานสากล และการประชาสัมพันธ์ความพร้อมในการส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวข้องกับเรือสำราญ ตลอดจนสนับสนุนการจัดกิจกรรมประจำปีของภาคเอกชน เช่น Yacht Show ปรับปรุงและทบทวนกฎระเบียบว่าด้วยเรือสำราญ ทั้งในเรื่องการประกอบธุรกิจและด้านการควบคุมบริหารจัดการ รวมถึงด้านความปลอดภัยของการเดินเรือ ด้านการสงวนรักษาสิ่งแวดล้อม และด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

๒.๔ กลยุทธ์พัฒนาการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เป้าหมายหลักของกลยุทธ์นี้คือ เร่งพัฒนาการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ผ่านมาตรการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถช่วยเพิ่มรูปแบบการบริการสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่

๒.๔.๑ พัฒนาระบบอำนวยความสะดวก ในขั้นตอนการขอวีซ่าและการอำนวยความสะดวกในการตรวจลงตราแบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Visa) และการผ่านแดนทั้งจุดเข้าออกชายแดนและสนามบิน โดยเฉพาะบริเวณด่านชายแดนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และการปรับปรุงกฎระเบียบให้มีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

๒.๔.๒ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและมีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐานตามหลักสากล โดยคำนึงถึงอารยะสถาปัตยกรรมสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวคนพิการ และผู้สูงอายุ เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ป้ายบอกทาง ป้ายข้อมูล จุดบริการ Wifi ทางลาด รววจับ ห้องละหมาด เป็นต้น

๒.๔.๓ พัฒนาการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์ข้อมูล ศูนย์เรียนรู้เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ โดยได้มุ่งเน้นการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ในการพัฒนารูปแบบสื่อความหมาย เพื่อบอกเล่าเรื่องราวข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้ดูโดดเด่นน่าสนใจ การสร้างสุนทรียภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น Augmented Reality (AR), QR Code, Info Graphic เป็นต้นแต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงศักยภาพในการเข้าถึง Internet ของแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวมีความพร้อมที่จะใช้ในการรับข้อมูลหรือไม่

๒.๔.๔ ขยายศูนย์บริการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวครอบคลุมทุกพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และสร้างเครือข่ายอาสาสมัครอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นล่ามแปลสื่อสารกับนักท่องเที่ยว และให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ข้อมูลการเดินทาง โรงแรมที่พัก เป็นต้น ด้วยจิตสำนึกการเป็นเจ้าบ้านที่ดีและมีใจให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนช่วยเหลือประสานงานแก้ไขปัญหา และช่วยเหลือนักท่องเที่ยวกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินได้สะดวกรวดเร็วทันที่

๒.๕ กลยุทธ์พัฒนาความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว กลยุทธ์นี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากเนื่องจากเกี่ยวข้องกับเรื่องความปลอดภัยกับชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และสามารถส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของประเทศไทย โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๒.๕.๑ ผลักดันแนวทางการแก้ไขปัญหาการหลอกลวงนักท่องเที่ยว ปัญหาทัวร์ศูนย์เหรียญปัญหามัคคุเทศก์เถื่อน และการทำร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เช่น การชักชวน

ความเข้าใจและกำหนดแนวทางมาตรฐานกับผู้ประกอบการต่างๆ กรณีการเช่ารถยนต์หรือจักรยานยนต์โดยการกดขี่จับกุมไม่ให้มีการค้าขายที่เป็นลักษณะหลอกลวง ขายเกินราคา หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่นักท่องเที่ยวการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาการประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยใช้คนไทยเป็นตัวแทนอำพราง (Nominee) ร่วมกับ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์และกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม และการออกตรวจปฏิบัติตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยกำกับดูแลให้ธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และป้องปรามไม่ให้กระทำความผิดกฎหมาย เป็นต้นตลอดจนการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูล ประวัติอาชญา กรรม เพื่อสืบค้นได้สะดวก รวดเร็ว และสามารถแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้ง นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้มีมาตรการป้องกันอุบัติเหตุที่อาจขึ้นกับนักท่องเที่ยว เช่น สำรวจและปรับสภาพจุดที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง หรือจุดที่อยู่นอกเหนือวิสัยระมัดระวังของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการประชาสัมพันธ์จัดทำป้ายเตือนภัยภาษาต่างๆ

๒.๕.๒ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์เพื่อเป็นเครือข่ายในการสอดส่องผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำ ความผิดต่อพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์พ.ศ. ๒๕๕๑ และการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครตำรวจท่องเที่ยวเพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

๒.๕.๓ พัฒนากลไกและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของศูนย์รับแจ้งเหตุของตำรวจท่องเที่ยวและศูนย์บริการนักท่องเที่ยวทางโทรศัพท์ ๑๑๕๕ (Call Center ๑๑๕๕) ให้เป็นศูนย์บริการเบ็ดเสร็จโดยให้สามารถช่วยเหลือและตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างครอบคลุม สะดวกรวดเร็วตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง รวมถึงการขยายศูนย์แก้ไขปัญหานักท่องเที่ยว ในภาวะวิกฤต ประจำภูมิภาค และแหล่งท่องเที่ยวหลัก ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการต่างๆ

๒.๕.๔ จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือเยียวยานักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือเยียวยานักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทุกคนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว แล้วเกิดความสูญเสียหรือเสียหายใดๆ โดยมีได้เกิดจากความประมาท เจตนาหรือการกระทำที่ผิดกฎหมายของนักท่องเที่ยว ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤต

๒.๕.๕ จัดตั้งศาลแผนกคดีนักท่องเที่ยวในศาลยุติธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการดำเนินคดีต่างๆ เป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการพำนักอยู่ในประเทศไทย

๒.๕.๖ สนับสนุนมาตรการจัดการความปลอดภัยในการเดินทาง ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ และปรับปรุงกฎระเบียบให้เกิดการบังคับใช้อย่างจริงจัง และมีการบังคับใช้บทลงโทษตามกฎหมาย

๒.๕.๗ ผลักดันให้มีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการและมาตรฐานความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ เช่น มาตรฐานหน่วยกู้ภัย เพื่อจัดทำมาตรฐานการกู้ภัยและสนับสนุนพัฒนาการปฏิบัติงานของหน่วยกู้ภัยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยต้องให้มีการบังคับใช้อย่างจริงจัง

๒.๖ กลยุทธ์พัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว กลยุทธ์นี้เน้นการพัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐาน ให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก รวดเร็ว มีความปลอดภัยในการเดินทางและการบริการการขนส่งสาธารณะ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยขยายความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศภายในประเทศรวมถึงเส้นทางการท่องเที่ยวสู่ประเทศอาเซียน ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๒.๖.๑ พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อม ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน และมีความปลอดภัยในการเดินทางและการบริการการขนส่งสาธารณะ โดยสามารถเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเส้นทางการท่องเที่ยวสู่ประเทศอาเซียน

๒.๖.๒ พัฒนามาตรฐานยานพาหนะและระบบการให้บริการขนส่งสาธารณะ ให้มีความสอดคล้องและพอเพียงกับความต้องการเดินทาง และมีความคล่องตัวและความสามารถในการเข้าถึง(Mobility & Accessibility)

๒.๖.๓ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการสนับสนุนการวางแผนการเดินทางโดยให้มีระบบการให้บริการข้อมูลแบบครบวงจร ทั้งข้อมูลเส้นทางพาหนะในการเดินทาง ระบบจองตั๋วออนไลน์ตลอดจนการสร้างแอปพลิเคชันให้นักท่องเที่ยวตรวจสอบเส้นทางและยานพาหนะขนส่งสาธารณะได้

๓.๙ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การบริหารจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ด้วยภาวะการแข่งขันในตลาดท่องเที่ยวโลก การก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และแนวโน้มการแข่งขันในอนาคตที่จะยิ่งทวีความเข้มข้นมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้การกำหนดนโยบายและการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ช่วยสนับสนุนส่งเสริมการตลาดและการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันซึ่งที่ผ่านมาการพัฒนาการท่องเที่ยวพบว่า การบริหารจัดการยังมีจุดอ่อน ข้อด้อยอยู่หลายประการ ได้แก่ ขาดการบูรณาการงบประมาณและการประสานงานทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวขาดทิศทางที่ชัดเจน บุคลากรขาดทักษะและความรู้ด้านการจัดการและภาษา ขาดระบบการจัดการข้อมูลในการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และกฎระเบียบที่ล้าสมัยไม่ทันต่อการแข่งขันและการเปิดเสรีด้านการท่องเที่ยวการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงต้องมีการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ดังกล่าว โดยการบูรณาการระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาคม ผ่านกลไกการดำเนินงานตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติมีการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในทุกระดับ พัฒนาระบบข้อมูลและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นับเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคีการพัฒนาทั้งสามฝ่ายโดยเฉพาะบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาคมและภาคเอกชนในท้องถิ่น เนื่องจากท้ายที่สุดแล้วประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรจะเป็นผู้ที่ได้รับ

ผลกระทบมากที่สุด ดังนั้น ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาเป็น ๔ กลยุทธ์หลัก ดังนี้

๓.๑ กลยุทธ์บูรณาการการทำงานผ่านกลไกการขับเคลื่อนทั้งระบบ มุ่งเน้นให้มีการบูรณาการการทำงานผ่านกลไกการขับเคลื่อนตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับพื้นที่ ระดับท้องถิ่น รวมถึงกลไกการขับเคลื่อนงานในแต่ละเรื่องที่สำคัญ (Issue Based) มีการบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ อย่างเป็นระบบทั้งกลไกการทำงาน กลไกการสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กร และปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน โดยมีมาตรการที่สำคัญดังนี้

๓.๑.๑ เพิ่มบทบาทการขับเคลื่อนของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ โดยการจัดตั้งสำนักคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติการปรับปรุงโครงสร้างและบุคลากรของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาให้สอดคล้องกับภารกิจการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวของประเทศ แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวในรายสาขาหรือประเด็นการพัฒนาที่มีความจำเป็นเร่งด่วน เพิ่มบทบาทในการจัดสรรงบประมาณเชิงบูรณาการด้านการท่องเที่ยว และการส่งเสริมบทบาทของกองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติและแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยว^{๔๓}

๓.๑.๒ บูรณาการการทำงานร่วมกับกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับนโยบาย จนถึงระดับชุมชน โดยมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติเป็นแกนกลางในระดับนโยบาย และคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยวทั้ง 8 เขต เป็นแกนกลางในระดับพื้นที่เพื่อบูรณาการการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวร่วมกับคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ(ก.บ.ก.) และคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) สำหรับการบริหารงานในระดับท้องถิ่นจะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เช่น การสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว โดยการบูรณาการจะดำเนินการผ่านกลไกการจัดทำแผนและการจัดทำงบประมาณเชิงบูรณาการ ทั้งงบประมาณด้านการท่องเที่ยว งบประมาณของหน่วยงานงบประมาณของจังหวัด/กลุ่มจังหวัด กองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย กองทุนเพื่อช่วยเหลือเยี่ยวยานักท่องเที่ยว

๓.๒ กลยุทธ์พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและยกระดับผู้ประกอบการ กลยุทธ์นี้ มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและยกระดับผู้ประกอบการ เพื่อให้บุคลากรด้านการท่องเที่ยวภาครัฐมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พัฒนาผู้ประกอบการและผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานและจรรยาบรรณ ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเตรียมความพร้อมการบริหารจัดการบุคลากรเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีมาตรการและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๒.๑ การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งระบบ พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกกลุ่มทั้งในระดับผู้บริหาร

^{๔๓} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๕).

นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติการให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และองค์ความรู้อื่นที่เหมาะสมสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่โดยพัฒนาบุคลากรภาครัฐและเอกชนใน ๕ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มนักบริหาร นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานภาครัฐและท้องถิ่น ให้มีสมรรถนะในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และและยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้มีคุณภาพ ๒) กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ให้มีทักษะและองค์ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพ การบริหารจัดการธุรกิจ การตลาด ภาษา เทคโนโลยีและสารสนเทศ นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ๓) กลุ่มผู้ให้บริการแรงงาน พัฒนาการบริการที่มีคุณภาพมาตรฐานและมีจรรยาบรรณ ๔) กลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน และ ๕) กลุ่มประชาชนชนโดยทั่วไป ทั้ง ๒ กลุ่มดังกล่าวต้องเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว และพัฒนาทักษะในการผลิตและจำหน่ายสินค้าของชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

๓.๒.๒ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการท่องเที่ยวสร้างความเข้มแข็งและเครือข่ายทางธุรกิจของผู้ประกอบการ และพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมเพื่อการขยายธุรกิจและปรับปรุงบริการ ซึ่งจะต้องมีความร่วมมือกันระหว่างกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยมีแผนงาน/โครงการที่สำคัญ ได้แก่ แผนงานจัดทำฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาและเคลื่อนย้ายแรงงานบุคลากรการท่องเที่ยวทั้งระบบ แผนงานจัดตั้งองค์กรหลักในการดูแลการเคลื่อนย้ายแรงงานตามข้อตกลงร่วมอาเซียน MRA

๓.๓ กลยุทธ์การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Intelligence Center) การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศจำนวนมาก แต่ปัจจุบันข้อมูลที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจาย มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นขาดการบริหารจัดการและขาดการใช้ประโยชน์ข้อมูลอย่างเต็มที่ จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว(Tourism Intelligence Center) โดยการนำเทคโนโลยีการจัดเก็บ ออกแบบและกลั่นกรองข้อมูลสร้างระบบการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลเพื่อช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวของไทยเพื่อการวางแผนและตัดสินใจเชิงนโยบายของผู้บริหาร และเพื่อบริการข้อมูลและสารสนเทศแก่ซึ่ง TIC มีบทบาทหน้าที่ในการเชื่อมโยงและนำเข้าข้อมูล พัฒนาเป็นคลังข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว วิเคราะห์และประยุกต์ใช้ข้อมูลด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสมัย และพัฒนาเป็นศูนย์ปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวของประเทศ มีมาตรการและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๓.๑ การบริหารจัดการ Tourism Intelligence Center (TIC) จัดตั้งศูนย์ TIC และห้องปฏิบัติการทางการท่องเที่ยว โดยพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานใหม่ หรือการแก้ไขกฎกระทรวง และพัฒนาระบบ Project Management Office จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาศูนย์ TIC และพัฒนาโครงสร้างศูนย์ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและดำเนินการ TIC ได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาบุคลากร สำหรับการบริหารและใช้ระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นด้วยการจัดหาบุคลากรที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของศูนย์ TIC อาทิ นักวิเคราะห์นักวิจัย นักจัดการข้อมูลสารสนเทศ และพัฒนาทักษะให้ตอบรับกับความต้องการ

๓.๓.๒ พัฒนาล้างข้อมูลและงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของประเทศ บริหารจัดการฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยว เพื่อวางแผน กำหนดนโยบาย และให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยรวบรวมฐานข้อมูลและงานวิจัยที่มีการจัดเก็บในปัจจุบันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งพัฒนาและวางฐานข้อมูลบน G-cloud ทั้งฐานข้อมูล Demand, Supply, KPI และงานวิจัย เชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลและงานวิจัยที่มีอยู่ปัจจุบัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการจัดเก็บข้อมูลและเชื่อมโยงข้อมูลให้ได้มาตรฐานที่ตรงกันและสามารถใช้ประโยชน์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำรวจ จัดเก็บข้อมูลและศึกษาวิจัยใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลและงานวิจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ครอบคลุมในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง และทันสมัย เป็นไปตามความต้องการ

๓.๓.๓ พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ทุกระดับ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์สำหรับผู้บริหารและปฏิบัติงานในการตัดสินใจเชิงนโยบาย วางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว และบริหารจัดการระบบท่องเที่ยว ด้วยการ (1) พัฒนา Model และ software อาทิ TSA, Thailand Gateway, TCI (2) พัฒนาระบบนำเสนอข้อมูล/รายงาน เช่น GIS Application ฯลฯ (3) พัฒนาระบบ ICT อาทิ ระบบ Tourism Supply Chain Management, Smart Destination Clever FIT และ Quick Thainess ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริการนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการประชาชนโดยทั่วไปพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ เพื่อให้บริการข้อมูลแก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง Real time อาทิ ระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนการท่องเที่ยว และช่วยเหลือนักท่องเที่ยว Online และพัฒนาระบบ Thai Event ระบบ KM

๓.๔ กลยุทธ์ปรับปรุงกฎหมายและกลไกการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เนื่องจากปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวหลายฉบับยังล้าสมัยไม่ทันต่อสถานการณ์จนทำให้กลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหรือเป็นข้อเสียเปรียบต่อประเทศคู่แข่ง ในขณะที่บางฉบับหน่วยงานรับผิดชอบไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างจริงจัง จึงควรมีมาตรการและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๔.๑ ปรับปรุงกฎหมายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันโดยการทบทวนและแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยว เช่น พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. ๒๕๔๗ รวมทั้งแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานสนับสนุนการท่องเที่ยว ผลักดันให้มีการออกกฎหมายใหม่หรือกฎหมายลูกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น กฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการท่องเที่ยวธุรกิจรถยนต์เช่า และธุรกิจการจัดประชุมและการจัดแสดงสินค้า เป็นต้น

๓.๔.๒ การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดยการปรับปรุงกลไกการควบคุมการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ น้ำเสีย รถทัวร์รถแท็กซี่ เป็นต้น หาวิธีการ มาตรการจูงใจให้มีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้อง การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการปรับปรุงแก้ไขปัญหา

การใช้กฎหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย และส่งเสริมและกำกับติดตามการบังคับใช้กฎหมายด้านการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานเจ้าภาพอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น พระราชบัญญัติตรวจคนเข้าเมือง พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๔๖ พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. ๒๕๓๗ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. ๒๕๓๕ พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๔๖ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๔๒ พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๔๗ พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๓ พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. ๒๕๔๒ และพระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นต้น

๓.๑๐ นโยบายเกี่ยวกับปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยว

เท่าที่ผ่านมา เราทราบกันแล้วว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้นำผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเข้ามาสู่ชุมชนท้องถิ่นและประเทศอย่างมากมายมหาศาล แต่ในขณะเดียวกันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็ยังมีความเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อมนุษย์หลากหลายประการเช่นกัน ซึ่งผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวมีทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบ และจากการศึกษาพบว่า นักวิชาการส่วนใหญ่มักจำแนกผลกระทบปัญหาจากการท่องเที่ยวที่มี ๓ ด้านด้วยกันคือ ผลกระทบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบปัญหาด้านสังคมวัฒนธรรม และผลกระทบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม Bruner (1996) กล่าวว่าผลกระทบปัญหาของการท่องเที่ยวมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวก ได้แก่ การสร้างงานและการสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น ในหลายแห่งการท่องเที่ยวช่วยให้คนมีงานทำ โดยไม่ต้องอพยพไปทำงานในเมืองทำให้ครอบครัวและชุมชนไม่ต้องแยกกันอยู่ ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวอาจมีส่วนช่วยกระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจและความสนใจในวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น ทำให้สนใจศึกษาค้นคว้าและรู้พื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นมาใหม่ ช่วยทำให้ชีวิตของนักท่องเที่ยวดีขึ้น การดนตรี ศิลปะการแสดงต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี ของท้องถิ่น ฯลฯ ไม่ให้สูญหายไป

๓.๑๐ ผลกระทบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

จากนโยบายการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน เห็นได้อย่างชัดเจนว่ารัฐบาลไทยได้ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการเพิ่มรายได้ทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้เกิดเงินตราดังที่มนัส สุวรรณ (๒๕๓๙)^{๔๔} ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดงานและรายได้ต่อบุคคลจำนวนมาก ทั้งที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยตรงและในกิจกรรมเกี่ยวเนื่องอื่นๆ เช่น การนำเที่ยว ขายของที่ระลึก รถเช่า ร้านอาหาร และร้านถ่ายรูป แต่ในทางกลับกันเมื่อการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ ย่อมก่อให้เกิดโทษ กล่าวคือทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นผลให้สัดส่วนการใช้แรงงานในภาคเศรษฐกิจหลักเปลี่ยนไปด้วย นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวอาจทำให้การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรมมากขึ้น เนื่องจากผู้ที่ได้ประโยชน์โดยตรง อาจเป็นเฉพาะกลุ่มและอาจเป็นคนจากต่างถิ่น ประชาชนในพื้นที่ ที่มีแหล่ง

^{๔๔} ศ.ดร.มนัส สุวรรณ, สาขาวิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙.

ท่องเที่ยวที่สมควรได้รับประโยชน์แต่กลับไม่ได้รับประโยชน์นั้นๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (๒๕๔๔) ที่ได้กล่าวถึงผลกระทบปัญหาด้านบวกว่าเกิดการกระจายรายได้ สร้างงานให้ชุมชน สร้างผู้ประกอบการ สร้างผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน มีการพัฒนาด้านการตลาด แต่เกิดผลกระทบด้านลบคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักค่าครองชีพสูง การว่างงาน ความไม่คุ้มค่าในการลงทุน ยกตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากชาวไร่ชาวนามาทำงานด้านการท่องเที่ยว จะทำให้เกิดปัญหาผลิตผลการเกษตรลดลง ในขณะที่ความต้องการเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวมาร่วมกินร่วมใช้ ราคาสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันก็เพิ่มขึ้น ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น และเกิดลักษณะความเป็นฤดูกาลของการท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดปัญหาวางงาน รวมถึงความไม่คุ้มค่าในการลงทุนตามมา (กองวิชาการฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.) นอกจากนี้สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๒๕๔๘) ยังเห็นว่าผลกระทบปัญหา จากการท่องเที่ยวที่มีผลต่อชุมชน จะทำให้เงินมีอิทธิพลกับชาวบ้านมากขึ้น เกิดการกระจายรายได้ของชุมชนกระจุกตัวเฉพาะพื้นที่ และมีชาวบ้านบางกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง จากผลกระทบปัญหาที่กล่าวมา ข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (๒๕๔๒) ได้อธิบายถึงผลกระทบปัญหา ของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจที่มีต่อคนในชุมชน ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นหลักๆ ดังนี้

๓.๑๐.๑ ผลกระทบปัญหาด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

- การท่องเที่ยวช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงานแก่ ชุมชนท้องถิ่นเพราะธุรกิจท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ต้องใช้แรงงานมาก (Labor Intensive) จึงเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดค้นนำทรัพยากรที่ไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ มาประดิษฐ์เป็นสินค้า ของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว นับเป็นการสร้างอาชีพและการจ้างงานให้แก่ชุมชนเพิ่มมากขึ้น

- เมื่อมีการท่องเที่ยวเข้าไปจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน เนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจการผลิตของชุมชนแต่ดั้งเดิมจะเป็นเศรษฐกิจการเกษตร แต่เมื่อชุมชนท้องถิ่นเกิดการท่องเที่ยวขึ้น จึงมีการลงทุนผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว เป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน จากเศรษฐกิจการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จึงทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น เพื่อสามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ

- เป็นการนำรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อชุมชนมีการสร้างอาชีพและการจ้างงานจากการท่องเที่ยว ย่อมก่อให้เกิดรายได้สู่ชนบทท้องถิ่น เนื่องจากนักท่องเที่ยวได้นำเงินไปใช้จ่าย ซื้อสินค้า และบริการท่องเที่ยวจากชุมชนท้องถิ่น ทำให้มีรายได้เข้าสู่ชุมชนท้องถิ่น

- เกิดการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค กล่าวคือ เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีรายได้จากการท่องเที่ยว ย่อมหมายถึงการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาการสร้างความเจริญแก่ชุมชนท้องถิ่นในภูมิภาค

- การท่องเที่ยวช่วยเพิ่มรายได้ต่อหัวของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครื่องชี้สถานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นว่ามีความอยู่ดีกินดีมากขึ้น

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์การกระตุ้นการผลิตด้านอื่นๆ ของชุมชนท้องถิ่นดังกล่าวคือ เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีรายได้ต่อหัวของประชากรสูงขึ้น ทำให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นสามารถนำรายได้ไปใช้จ่ายใช้สอยได้มากขึ้น จึงก่อให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นกระตุ้นให้เกิดการผลิตสินค้าการท่องเที่ยวด้านอื่นๆ และนำทรัพยากรของชุมชนในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากขึ้น

๓.๑๐.๒ ผลกระทบปัญหาด้านลบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจที่แสดงออกมาในรูป ของปัญหาต่างๆ คือ

- เกิดปัญหารายได้เป็นฤดูกาลแก่ชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดปัญหารายได้ที่ไม่สม่ำเสมอขึ้นตามฤดูกาลท่องเที่ยว โดยเฉพาะในฤดูกาลท่องเที่ยวต่ำ (Low Season) ก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยววันน้อยลงด้วย เป็นเหตุให้ชุมชนไม่สามารถพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักได้ เพราะจะมีความเสี่ยงสูง ขาดรายได้สนับสนุนอีกทั้งเกิดปัญหาการว่างงานขึ้นในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว

- เกิดปัญหาคุณภาพของแรงงานในชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมต้องการแรงงานด้านการท่องเที่ยวให้มาทำงานมากขึ้น เป็นเหตุให้เกิดการถ่ายเทอพยพแรงงานจากชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ เข้ามาทำงานในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีแรงงานส่วนหนึ่งที่ด้อยคุณภาพก็เข้า มาด้วยทำให้เกิดผลเสียต่อการท่องเที่ยวโดยรวมและยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการพัฒนาคุณภาพแรงงานอีก

- เกิดปัญหาราคาและค่าครองชีพแก่ชุมชน กล่าวคือ เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นนั้น ย่อมต้องการสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว จึงเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวถือโอกาสโก่งราคาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นในท้องถิ่น ทำให้ค่าครองชีพของชุมชนท้องถิ่นสูงขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้ยังทำให้ราคาที่ดินของชุมชนท้องถิ่นเพิ่มสูงขึ้น เพราะแย่งกันประมูลซื้อที่ดินที่มีทำเลดีเหมาะสมกับการท่องเที่ยว ก็ยังทำให้เกิดเงินเฟ้อมากขึ้น

- เกิดปัญหาการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศแก่ชุมชน เพราะความต้องการผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อจะสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว

- ปัญหาการแก่งแย่ง ผลประโยชน์แก่ชุมชน นำมาซึ่งการแข่งขันในการผลิตและจำหน่ายสินค้า บริการทางการท่องเที่ยว เป็นเหตุให้เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์กันขึ้นในหมู่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งอาจมีการตัดราคากันและยอมขาดทุน จะเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวมของการท่องเที่ยว

- เกิดปัญหาส่วนแบ่งผลประโยชน์อันควรได้ของชุมชนท้องถิ่นไม่ลงตัว เพราะการท่องเที่ยวอาจเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกชุมชนเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้ชุมชนในท้องถิ่น

ได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในอัตราส่วนค่อนข้างน้อย ซึ่งในความถูกต้องแล้ว ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ควรตกอยู่กับคนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เท่านั้น

- เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชนในท้องถิ่น เนื่องจากเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวและแรงงานต่างถิ่นหลั่งไหลเข้ามา จึงสร้างปัญหาให้กับชุมชนโดยต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น เพื่อการจัดระเบียบชุมชน เพื่อคงไว้ซึ่งการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป เช่น ค่าใช้จ่ายในการกำจัดของเสียและขยะมูลฝอย ค่าใช้จ่ายในการบูรณะซ่อมแซมความเสียหายของทรัพยากรท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการจัด สาธารณูปโภคแก่ชุมชนท้องถิ่น

- เกิดปัญหาในราคาที่ดินในชุมชนท้องถิ่นเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งธุรกิจจำเป็นต้องใช้ที่ดินที่มีทำเลดีๆ ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ แม้ว่าภาวะที่ดินราคาสูงขึ้น อาจเป็นผลดีต่อเจ้าของที่ดิน เพราะสามารถขายที่ดินได้ราคาดี แต่ในระยะยาวจะเป็นผลเสียต่อชุมชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ของชุมชนที่ต้องการตั้งหลักฐานให้แก่ครอบครัว จำเป็นต้องมีที่ดินสำหรับปลูกบ้านหรือทำมาหากิน ก็จะไม่มีการลงทุนเศรษฐกิจพอที่จะซื้อได้ ยิ่งบรรพบุรุษไม่มีที่ดินยกให้แก่ลูกหลาน ก็จะทำให้เกิดการอพยพออกนอกชุมชนหรือทำการบุกรุกป่าสงวน และที่ดินสาธารณประโยชน์อื่นๆ เพิ่มขึ้นได้

๓.๑๑ ผลกระทบปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

ในการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวทางด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น ได้มีผู้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้ไว้หลายท่าน บางท่านได้ศึกษาถึงผลกระทบปัญหาทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กันดังที่มันัส สุวรรณ (๒๕๓๙) ได้ศึกษาถึงผลกระทบปัญหาของการท่องเที่ยวต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมไปพร้อมๆ กัน โดยชี้ให้เห็นถึงผลกระทบปัญหาทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือผลกระทบปัญหาทางตรงของการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของวัฒนธรรมดั้งเดิม วัฒนธรรมเดิมถูกนำมาดัดแปลง เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในลักษณะที่เรียกกันว่า “การขายวัฒนธรรม” Cohen (1996) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมประเพณีที่นักท่องเที่ยวชื่นชมนั้นกลายเป็นวัฒนธรรมเพื่อการแสดงเป็นเพียงสินค้า อย่างหนึ่งที่น่าออกมาขายโดยไม่มีส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (๒๕๔๔) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวัฒนธรรม ประเพณี เนื่องจากการนำวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม และประเพณีของสังคมไทย มาสร้างเป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งหากไม่มีการระมัดระวังสิ่งที่เกิดขึ้นคือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ เนื้อหาดั้งเดิมของประเพณีวัฒนธรรมเดิมที่นำมาเป็นจุดขาย มุ่งเน้นเพียงในด้านการค้า ความสวยงามอลังการ ลดความประณีต ดัดแปลงตัดขั้นตอนที่เป็นเนื้อหาเดิมไป สิ่งที่น่าเสียดายให้ชมคือการแสดงที่ตื้นตื้นใจ ละเลยประเด็นด้านวิถีชีวิตและคุณค่าที่แท้จริงของชุมชน สังคมท้องถิ่นนั้นๆ ไปโดยทางอ้อม และการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดกิจกรรมเกี่ยวเนื่องอื่นๆ ตามมา ได้มีส่วนทำให้สายสัมพันธ์ทางสังคม-วัฒนธรรม (Social-culture linkages) ของประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องหย่อนยาน คนรุ่นใหม่ต่างมุ่งหวัง จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นมากกว่าการสืบทอดอาชีพดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ยิ่งไปกว่านั้น การมีส่วนร่วมในโอกาสงานภาคบริการนี้ทำให้ผู้มีส่วนร่วมเริ่มเห็นห่างจากญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงและกิจกรรมในชุมชนก็จะมีส่วนร่วมงานน้อยลง ขนบธรรมเนียม ประเพณีท้องถิ่นก็จะเริ่มจางหายไป คนรุ่นใหม่ก็จะชื่นชมกับความก้าวหน้าของสังคม

สมัยใหม่มากกว่าการผูกติดกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม นอกจากนี้อาจเกิดผลกระทบปัญหาต่อแหล่งท่องเที่ยวอย่างรุนแรง เนื่องจากความอ่อนแอของสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ณ แหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นจะปรับตัวให้ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวจากต่างท้องถิ่น มากกว่าความพยายามที่จะคงรักษาวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของตนที่มีลักษณะเด่นเฉพาะไว้ แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวก็มีผลดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือประเทศเอาไว้ทั้งนี้เพื่อให้เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว หากไม่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมอันเป็นมรดกและเอกลักษณ์ของชุมชนไว้อาจทำให้เสื่อมหรือสูญหายไปเป็นไฉนนอกจากนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (๒๕๓๐)^{๔๕} ยังได้อธิบายถึงผลกระทบปัญหาทางการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรมชุมชนในแง่ของความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งกับวิถีชีวิตเกิดการลอกเลียนแบบอย่างจากนักท่องเที่ยว ว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดการลอกเลียนแบบอย่างทางวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวโดยคนท้องถิ่น จึงทำให้เกิดปัญหาการใช้วัฒนธรรมที่ไม่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่ลอกเลียนแบบมาจากนักท่องเที่ยว อันจะทำให้เกิดปัญหากับคนในท้องถิ่นและสังคมชุมชนท้องถิ่นอย่างยิ่ง การเลียนแบบทางวัฒนธรรมที่ไม่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่เป็นจริงของผู้คนในสังคมชุมชนนั้น คืออุดมการณ์ที่นำไปสู่การพึ่งพา เช่น บ้านนอกพึ่งพากรุงเทพซึ่งเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมการท่องเที่ยว และกรุงเทพก็พึ่งพาต่างประเทศ ซึ่งเป็นผู้ส่งนักท่องเที่ยวเข้ามา วัฒนธรรมการพึ่งพาพาเหล่านี้ไม่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่ตัดขาดจากวิถีชีวิตเหล่านี้ ย่อมไม่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคม ดังนั้นจึงไม่อำนวยประโยชน์สุขแก่ชุมชนและสังคมเลยนอกจากนี้ผลกระทบปัญหาจากการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมยังสร้างให้เกิดการปรับเปลี่ยนตัวเองของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อรับใช้วัฒนธรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความไม่สัมพันธ์กันกับวิถีชีวิตของชุมชนจน ในที่สุดก็จะเกิดการดัดแปลงวัฒนธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น คุณค่าเดิมของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เคยสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชนได้ถูกทำลายและปรับเปลี่ยนให้หมดคุณค่าของความมีเสน่ห์แบบเดิมลดลงไปและสูญหายไป

กองวิชาการและฝึกอบรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.) ได้ให้แนวคิดคล้ายคลึงกับมนัส สุวรรณ และนิธิ เอียวศรีวงศ์^{๔๖} เช่นกัน แต่ได้ให้มุมมองที่ต่างออกไป กล่าวคือการท่องเที่ยวทำให้เกิดการนำวัฒนธรรมมาเป็นสินค้าเพื่อการค้า เช่น การดัดแปลงงานประเพณีให้เป็นงานบันเทิงทางการท่องเที่ยว อาจทำให้สูญเสียความภาคภูมิใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมทางธรรมชาติไป เกิดการลอกเลียนแบบหรือผลิตศิลปวัตถุโบราณ โดยขาดคุณค่าทางศิลปะ และความประณีตบรรจง ทำให้วัฒนธรรมการแต่งกายและค่านิยมของวัฒนธรรมท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเลียนแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นวิถีไทยแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นไป และในด้านผลกระทบปัญหาทางสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกว่า นักท่องเที่ยวมีอิทธิพลทำให้เกิด

^{๔๕} นิธิ เอียวศรีวงศ์, การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๒ ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ซิตี จอมเทียน, จังหวัดชลบุรี, ๒๕๔๔.

^{๔๖} มนัส สุวรรณ และนิธิ เอียวศรีวงศ์, “การตรวจสอบขององค์กรภาคประชาชนในระบบการบริหารงานและกิจการสาธารณะของท้องถิ่น”, รายงานสรุปสำหรับผู้บริหารโครงการวิจัย, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖).

ความรู้สึกต่อต้านที่เป็นต้นเหตุของความเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยใจคอ ที่เคยโอบอ้อมอารีและความเป็นมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยวไป เกิดปัญหาอาชญากรรมเนื่องจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น และนักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นปัญหาของสังคม เช่น การบริการทางเพศ การเสพยาเสพติด Lea (1988) กล่าวคือ ในทางสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่นำผู้คนจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาพบปะกันย่อมต้องมีการติดต่อแลกเปลี่ยนการรับหรือการลอกเลียนแบบวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน สำหรับการท่องเที่ยวในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย การรับวัฒนธรรมมักจะเป็นไปในลักษณะของคนท้องถิ่น การเลียนแบบรับเอาวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวมาปฏิบัติ มีส่วนบิดเบือนวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม เช่น วัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย ศีลธรรมจรรยา และค่านิยมทางวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มของอาชญากรรมหรือโสเภณีได้นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (๒๕๕๔) ได้กล่าวถึงผลกระทบปัญหาด้านลบในแง่ของการก่อให้เกิดปัญหา คือ ปัญหาความแตกต่างและไม่เสมอภาคระหว่างชุมชน เนื่องจากความเหลื่อมล้ำของรัฐ ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ระบบไฟฟ้า การประปา การคมนาคมขนส่ง ระบบโทรศัพท์ ซึ่งมักดำเนินการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเปรียบเทียบและทำให้ชุมชนต่างๆ เกิดความรู้สึกว่าหากมิได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็มักถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการพัฒนา ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าของท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว เพราะพฤติกรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยว เช่น การแต่งกายไม่สุภาพเข้าไปยังศาสนสถาน หรือปูชนียสถานหรือการกระทำที่ไม่เหมาะสมอันเป็นการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ จะก่อให้เกิดความขัดแย้งกับคนในท้องถิ่น เนื่องจากความแตกต่างด้านขนบธรรมเนียมและประเพณี บางประกา(วรรณ วรชวานิช, ๒๕๕๖)^{๔๗} พร้อมกันนี้ พลอยศรี โปราณานนท์ (๒๕๔๘)^{๔๘} ได้ชี้ให้เห็นถึง ปัญหาอาชญากรรมทางการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ค่อยมีคนกล่าวถึงนัก คือการเข้ามาหาผลประโยชน์จากกลุ่มนายทุนโดยการปลอมตัวเป็นนายทุนท้องถิ่น เพื่อให้กว้านซื้อที่ดินของชุมชนในราคาถูก และเมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้นที่ดินจึงเป็นของมีค่าและสามารถสร้างมูลค่าได้สูงมาก แต่ในทางกลับกันเจ้าของที่ดินดั้งเดิมได้รับผลประโยชน์น้อยมาก ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยรัฐบาลและกลุ่มนายทุน ซึ่งเป็นผลมาจากเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่กำจัดผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นให้ออกไปจากการพัฒนาพื้นที่ท้องถิ่นของเขาเองนอกจากนี้ ชูลิทธิ์ ชูชาติ (๒๕๔๓)^{๔๙} ได้กล่าวถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Impact) ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งเป็นมุมมองที่แตกต่างออกไปโดยการพิจารณาลักษณะของ 1) การเผยแพร่วัฒนธรรมและการยอมรับวัฒนธรรม (Diffusion and Acculturation of Culture) 2) การต่อต้านด้านวัฒนธรรม (Reaction of Culture) 3) การซื้อขายวัฒนธรรม (Commodification of Culture) การอนุรักษ์วัฒนธรรม (Preservation of Culture) และการเปลี่ยนแปลงครอบครัว ซึ่งอธิบายได้ต่อไปนี้

^{๔๗} วรรณ วรชวานิช, ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖).

^{๔๘} พลอยศรี โปราณานนท์, เชียงใหม่กับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘).

^{๔๙} ชูลิทธิ์ ชูชาติ, ๒๕๔๓, รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำาวาง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.trang.deae.go.th/paliam/Pol.htm>. [๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๐].

๑. การเผยแพร่วัฒนธรรม หมายถึง การเผยแพร่ขยายวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง อาจเกิดขึ้นโดยเจ้าของวัฒนธรรมนำไปเผยแพร่หรือการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนวัฒนธรรมบางอย่างที่รับเข้ามาได้มีการเปลี่ยนแปลงสรรให้เหมาะสมและไม่ขัดแย้งกับจารีตประเพณี การยอมรับวัฒนธรรม หมายถึง การที่วัฒนธรรมที่เข้มแข็งกว่า เผยแพร่เข้าสู่วัฒนธรรมที่อ่อนแอกว่า แล้วทำให้เกิดการยอมรับโดยวิธีการบังคับบางครั้งอาจเกิดการยอมรับเป็นบางส่วนก็ทำให้เกิดการผสมผสาน (Assimilation) ระหว่างวัฒนธรรมเก่ากับวัฒนธรรมใหม่ แต่บางกรณีเจ้าของวัฒนธรรมเก่าก็อาจแสดงการต่อต้าน (Reaction) วัฒนธรรมใหม่การทอ้งเที่ยวทำให้เกิดการพบกันระหว่างวัฒนธรรมใหม่ของนักท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมเก่าของชาวบ้านในท้องถิ่น จึงยอมทำให้เกิดการยอมรับปฏิสธหรือการผสมผสานกลมกลืนซึ่งกันและกัน หลอมรวมเป็นสิ่งใหม่เกิดขึ้นในชุมชนจนไม่หลงเหลือความเป็นวิถีท้องถิ่นแบบดั้งเดิม

๒. การต่อต้านวัฒนธรรม (Reaction of Culture) เกิดจากวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวกระทบต่อจารีตประเพณี ความเชื่อหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยว กับประชาชนในท้องถิ่น ถ้าความขัดแย้งไม่รุนแรงก็ก่อให้เกิดการรังเกียจ การไม่ยอมรับนักท่องเที่ยว แต่ถ้ามีความขัดแย้งที่รุนแรงอาจเกิดการขับไล่นักท่องเที่ยวออกไปจากพื้นที่ท้องถิ่น ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในท้องถิ่นได้ เนื่องจากคนในท้องถิ่นส่วนหนึ่งได้รับประโยชน์โดยตรงจากนักท่องเที่ยว จึงต้องเอาใจนักท่องเที่ยว เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่ประชาชนท้องถิ่น ผู้ซึ่งไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ก็คิดว่านักท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้นปัญหาเรื่องความขัดแย้งทางวัฒนธรรมดังกล่าว จึงส่งผลให้บุคคลในท้องถิ่นเกิดความแตกแยกกัน อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว และการเข้าไปของนักท่องเที่ยวที่ไม่ทราบถึงกฎ ระเบียบ และวิถีชีวิตของความเป็นคนในท้องถิ่น

๓. การซื้อขายวัฒนธรรม (Commoditization of Culture) เกิดจากนักท่องเที่ยวมีความสนใจทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ศิลปะสาขาจิตรศิลป์ ประติมากรรมสถาปัตยกรรม ตลอดจนจารีตประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และศาสนาจึงเกิดการซื้อขายทางวัฒนธรรม โดยคนท้องถิ่นผลิตวัฒนธรรมขายแก่นักท่องเที่ยว การนำเอาวัฒนธรรมไปตอบสนองทางด้านการค้ามากเกินไป ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพราะผลผลิตที่เกิดขึ้นใหม่ต้องเปลี่ยนวัตถุประสงค์ รูปแบบและจิตวิญญาณในการผลิตเพื่อตอบสนอง ความต้องการทางด้านธุรกิจการค้า ซึ่งทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปอย่างเลื่อนลอย (Cultural Drift) ผิดจารีต ประเพณี ของท้องถิ่นไปอย่างน่าเสียดาย

๔. การอนุรักษ์วัฒนธรรม (Preservation of Culture) การท่องเที่ยวมิได้ทำให้เกิดการฟื้นฟู แคลสิปวัตถุ แม้แต่ด้านประเพณีต่างๆ ก็ได้รับการฟื้นฟูด้วย บางอย่างอาจดัดแปลงให้ยิ่งใหญ่ น่าสนใจกว่าเดิม แต่ยังคงรักษาสภาพความเชื่อ และดำรงภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมไว้ เช่น ประเพณีลอยกระทงจังหวัดเชียงใหม่

๕. การเปลี่ยนแปลงครอบครัว (Family Change) การท่องเที่ยวทำให้ครอบครัวเปลี่ยนแปลง ในเรื่องสถานภาพหน้าที่ และลักษณะของครอบครัวในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ในเรื่องสถานภาพและหน้าที่บทบาทของผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ในครอบครัว

ได้มากขึ้นกว่าเดิม ชายหนุ่มมีบทบาทหน้าที่ดูแลครอบครัวและชุมชนแทนผู้อาวุโสมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (๒๕๔๘)^{๕๐} ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบปัญหาของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นโดยได้แบ่งออกเป็นผลกระทบด้านสังคม และผลกระทบด้านวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด ดังนี้ คือ

๒.๒.๑ ผลกระทบปัญหาด้านบวกของแหล่งท่องเที่ยวต่อชุมชนด้านสังคม

- เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของชุมชนท้องถิ่นกล่าวคือ เกิดธุรกิจท่องเที่ยวขึ้น เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่เปลี่ยนจากอาชีพการเกษตรดั้งเดิม มาสู่อาชีพด้านการท่องเที่ยวอันเป็นอาชีพหลักใหม่หรืออาชีพเสริมของคนในท้องถิ่น

- การท่องเที่ยวช่วยสร้างสรรคความเจริญสังคมแก่ชุมชน เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวก่อให้เกิดการลงทุนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการสร้างสิ่งใหม่ๆ ซึ่งเป็นการสร้างสรรคความเจริญให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นด้วย

- ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้และมีอำนาจซื้อมากขึ้น ความเป็นอยู่ที่ดีเป็นการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของชุมชนให้ดีขึ้นกว่าเดิม

- เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวของชุมชน คือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก็ทำให้เกิดการสร้างอาชีพและการจ้างงาน ซึ่งผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวต้องการความมั่นคงของครอบครัว จึงมีแนวโน้มที่จะให้ขนาดของครอบครัวเล็กลง อันเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางครอบครัวของชุมชนในท้องถิ่นให้มีความมั่นคงขึ้น แม้ว่าคนที่แต่งงานแล้วและอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ก็ประสงค์จะทำงานหารายได้สร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว โดยชะลอ การมีบุตรไว้เก็บเงินออมให้มากขึ้น

- การท่องเที่ยวช่วยสร้างความมั่นใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เพราะการท่องเที่ยวจะช่วยเปิดโอกาสให้มีการสังสรรค์สมาคมเกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยวกับประชาชนในท้องถิ่นทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

- การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดการสร้างความสามัคคีให้แก่สังคมชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจตระหนักในคุณค่าความรักและความห่วงใยทรัพยากรท่องเที่ยว ยังผลให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในการร่วมมือพัฒนาการท่องเที่ยว และอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกันให้คงอยู่อย่างยั่งยืนเกิดความเข้มแข็งของชุมชน กระตุ้นการมีส่วนร่วมความภาคภูมิใจความรักถิ่นฐาน บ้านเกิด

- การท่องเที่ยวช่วยให้การอพยพย้ายถิ่นของคนในชุมชน กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดการสร้างอาชีพการจ้างงานในชุมชน ซึ่งโดยธรรมชาติมนุษย์มักจะรักถิ่นฐานบ้าน

^{๕๐} บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด, ๒๕๔๘).

เกิดของตนเอง เมื่อมีโอกาสประกอบอาชีพที่เหมาะสมในชุมชนของตนก็จะไม่อยากจะย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่นที่ไกลออกไป

- การท่องเที่ยวช่วยเสริมสร้างความปลอดภัยแก่ชุมชนท้องถิ่น เพราะการท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวมาก นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนที่มีความปลอดภัยทั้งในชีวิต และทรัพย์สินดังนั้นชุมชนที่เป็น แหล่งท่องเที่ยวจึงต้องเสริมสร้างให้มีความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างมากว่าแค่ความเพียงพอ

๒.๒.๒ ผลกระทบปัญหาด้านลบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสังคม

- ปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมในชุมชน กล่าวคือ ชุมชนเคยมีความเป็นอยู่ในสังคมที่เรียบง่าย เมื่อการท่องเที่ยวเข้าไปย้อมเป็นเหตุให้คนในชุมชนเกิดความชื่นชม และเลียนแบบนักท่องเที่ยว จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมที่มีมาแต่ดั้งเดิม เช่นการเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งกายพื้นเมืองสมัยใหม่ เกิดค่านิยมในการบริโภคสินค้าต่างๆ ใช้เครื่องจักรกลมาผลิตสินค้า พื้นเมืองแทนแรงงานผลิตมือ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เป็นการทำลายเอกลักษณ์ของชุมชน อันเป็นเสน่ห์ที่เคยดึงดูดใจนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังเป็นการใช้ชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อ ไม่ประหยัดและสร้างให้เกิดปัญหาแก่สังคมในระยะยาว

- ปัญหาความผูกพันทางครอบครัว กล่าวคือ เมื่อกลุ่มหนุ่มสาวมีงานทำธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งการทำงานมีวันหยุดไม่แน่นอน จึงทำให้ต้องห่างเหินจากครอบครัว นอกจากนี้ เมื่อมีรายได้ดีก็มักปลื้มตัวหนีจากความเข้มงวดทางสังคมของชุมชนในท้องถิ่นไป ทำให้ความผูกพันทางครอบครัวลดน้อยลงไปอีก

- เกิดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นเข้ามา เมื่อชุมชนมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นย่อมทำให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาหางานทำจึงสร้างปัญหาต่างๆ มากมายให้แก่ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น

- เกิดปัญหาการหลอกลวงเอาเปรียบกับนักท่องเที่ยว เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนบางรายเกิดความโลภจึงเอาเปรียบนักท่องเที่ยว โดยเล็งเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม คิดกำไรเกินควร เกิดการหลอกลวงหรือโกงนักท่องเที่ยวด้วยการ ขายสินค้าและบริการที่มีคุณภาพต่ำกว่าราคา ทำให้ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นติดลบจนนักท่องเที่ยวไม่อยากเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ อีกต่อไป เกิดความเสียหายและผลกระทบปัญหากับวงการการท่องเที่ยวในอนาคตเป็นอย่างมาก ควรร่วมกันเข้าไปหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยด่วน

๒.๓ ผลกระทบด้านวัฒนธรรม

๒.๓.๑ ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม

- การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดประโยชน์ในการใช้วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นเป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยว และสามารถให้ผลตอบแทนเป็นรายได้จากการท่องเที่ยวในรูปแบบ ค่าเข้าชม เช่น รายได้จากการเก็บค่าเข้า ชมโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ วัด วัง และวัดพุทธศาสนสถาน เป็นต้น

- การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ช่วยให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับในคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

- การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความรักความหวงแหนและความภาคภูมิใจของวัฒนธรรมแก่ชุมชน เนื่องจากวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ที่สำคัญ ย่อมทำให้ชุมชนในท้องถิ่นเกิดความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณีของตนเป็นเหตุให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความภาคภูมิใจในสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และทำให้เกิดประโยชน์ในการร่วมมือร่วมใจช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นต่อไป

- การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันระหว่างประชาชนในชุมชนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกันและกันขึ้นอีกด้วย

- การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมการผลิตและการจำหน่ายงานศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น แล้วนำมาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนคนในท้องถิ่น

๒.๓.๒ ผลกระทบปัญหาด้านลบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม

- ปัญหาการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมนำความเจริญทางวัตถุเข้ามาสู่ชุมชนท้องถิ่น จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ ถ้ามองในระยะยาวแล้วนับเป็นการทำลายเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น ที่เป็นเสน่ห์ที่ใช้ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม ชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่นโดยไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ เนื่องจากไม่รู้คุณค่าของศิลปวัตถุ เช่น การขีดเขียนบนศิลปวัตถุอันเป็นสมบัติส่วนตัวแล้วยังเกิดการขโมยศิลปวัตถุไปขายให้นักท่องเที่ยว หรือตัดเศียรพระพุทธรูปไปขายให้นักท่องเที่ยวเพื่อเงิน โดยขาดจิตสำนึกรักในศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่นของตน

๒.๔ ผลกระทบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเมื่อก้าวถึงการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ถือเป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่สำคัญยิ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม เพื่อเกิดผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจมาสู่สังคม การสร้างรายได้ สร้างงาน หรือการนำมาซึ่งกระแสเงินตราต่างประเทศหลั่งไหลเข้าสู่ประเทศโลกที่สาม แต่อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งสิ่งแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวได้แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) สิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติ(Natural Environment) หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ แผ่นดิน น้ำ พืชและสัตว์ ๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man-made Environment) ได้แก่ โบราณสถาน

สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน วัดวาอาราม พระราชวัง อาคาร ที่พักอาศัย เครื่องสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นต้น (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, ๒๕๔๓)^{๕๑} ดังนั้น ผลกระทบปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของสิ่งแวดล้อม สร้างเป็นสภาพแวดล้อมใหม่ขึ้นมาโดยสภาพแวดล้อมใหม่ที่สร้างขึ้นอาจจะก่อผลกระทบปัญหาด้านบวก หรือด้านลบต่อสภาพแวดล้อมเดิมที่เป็นอยู่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับสถานะของสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่สนใจ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ หรือเกิดขึ้นโดยมนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ (กนกพร สว่างแจ้ง, ๒๕๔๐)^{๕๒} ผลกระทบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็น ๒ ประเด็นกว้างๆ คือ ๑) ความกลมกลืน (Harmony) เกิดขึ้นเมื่อการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเกื้อกูลอำนวยผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ๒) ความขัดแย้ง (Conflict) เกิดขึ้นเมื่อการท่องเที่ยวทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหาย อาจมีสาเหตุมาจากปริมาณนักท่องเที่ยวมากเกินไป ขาดความระมัดระวัง จงใจกระทำหรือขาดการศึกษา^{๕๓} การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการทางการท่องเที่ยว อาจก่อให้เกิดการทำลายธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ โดยผลกระทบปัญหาด้านนี้จะเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เช่น การบุกรุกที่ดินสาธารณะ การปลูกสร้างอาคารที่มีรูปแบบขัดต่อสภาพแวดล้อมการจัดสิ่งปลูกสร้างที่ไม่มีประสิทธิภาพ^{๕๔} นอกจากนี้บุณเลิศจิตตั้งวัฒนา ได้ให้แนวคิดเรื่องผลกระทบปัญหาการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม ในแง่ประโยชน์และความกลมกลืนที่เกิดขึ้นต่อชุมชนท้องถิ่น คือ

- การท่องเที่ยวช่วยสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่นก่อให้เกิดการกระตุ้น ให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้า มาเยี่ยมเยียนมากขึ้น

- การท่องเที่ยวช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนแหล่งท่องเที่ยว เพราะชุมชนเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยว จึงช่วยกันรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชนและสามารถอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวมาใช้สนับสนุนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนอีกด้วย

- การท่องเที่ยวช่วยฟื้นฟูและเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่นทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม และเกิดการนำทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหรือวัตถุดิบในชุมชนท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔)^{๕๕}

^{๕๑} ชูสิทธิ์ ชูชาติ, “การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, จังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๕๓).

^{๕๒} รศ.ดร.กนกพร สว่างแจ้ง, ๒๕๔๐, อาจารย์ประจำหลักสูตรภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, คณะวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

^{๕๓} อุดร วงษ์ทับทิม และคณะ, ๒๕๔๖, รายงานการศึกษาและดูงานที่นครคุนหมิงของนักศึกษาคุนหมิงบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. (เอกสารถ่ายสำเนา)

^{๕๔} กองวิชาการและฝึกอบรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.

^{๕๕} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔, ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, กรุงเทพมหานคร.

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาและการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชน การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดการร่วมมือร่วมใจพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเช่น ช่วยกันรักษาความสะอาด ช่วยกันปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นสวยงาม และผลกระทบปัญหาของการท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อมในแง่และความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นต่อชุมชนท้องถิ่น ดังนี้ คือ

- เกิดปัญหาทรัพยากรด้านน้ำของชุมชน กล่าวคือ เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมต้องการน้ำดื่ม น้ำใช้มากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นเหตุให้มีการเจาะน้ำบาดาลเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ สถานบริการนักท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นยังมีระบบบำบัดน้ำ ที่ไม่ได้มาตรฐาน ทำให้น้ำเสียไหลลงสู่แหล่งน้ำในบริเวณใกล้เคียง และส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำของชุมชนท้องถิ่นเสื่อมโทรม รวมถึงสิ่งมีชีวิตในน้ำอาจตายได้ เพราะน้ำเสีย น้ำเน่าที่ไม่มีการดูแล บำบัดให้ถูกต้อง

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และมลภาวะในชุมชนเช่น ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาอากาศเป็นพิษ ปัญหาภาวะทางเสียง ปัญหาเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น และ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ทั้งสิ้น

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทรุดตัวของทรัพยากรดินในชุมชนท้องถิ่นโดยเฉพาะ การท่องเที่ยวแบบเดินป่า ย่อมมีผลทำให้เกิดการพังทลายของดิน นอกจากนี้ ธุรกิจการท่องเที่ยวหัน มาใช้น้ำบาดาลมากขึ้นทำให้ง่ายต่อการทรุดตัวของบริเวณผิวดินเพิ่มมากขึ้น

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือ จะต้องมีการสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาคารและสิ่งปลูกสร้างบางแห่งก่อให้เกิดปัญหา และทำลายทัศนียภาพอันสวยงามของชุมชนท้องถิ่น บางแห่งก็มีลักษณะไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมนอกจากนี้ยังเกิดปัญหาความไม่เป็นระเบียบในการก่อสร้างอาคารต่างๆ ก่อให้เกิดความไม่น่ามองเกิดขึ้นในชุมชนได้

- ปัญหาการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนา สาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ตามนโยบายของรัฐ รวมถึงการพัฒนาสิ่งก่อสร้างของ ผู้ประกอบการ โดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม เช่น การถมที่ ถมทะเล การสร้างถนนประชิดชายฝั่ง ฯลฯ ล้วนแต่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวผลกระทบทางกายภาพอื่นๆ ตามมามากมาย เช่น การพังทลายและ การกัดเซาะชายฝั่ง การเกิดตะกอน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๔) สรุปได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศปีละหลายแสนล้านบาท แต่ในขณะเดียวกัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็ยังส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบเช่นกัน ซึ่งผลกระทบปัญหาจากการท่องเที่ยวสามารถจำแนกได้ดังนี้ ๑) ผลกระทบปัญหาด้านเศรษฐกิจ

๒) ผลกระทบปัญหาด้านสังคมวัฒนธรรม ๓) ผลกระทบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ผลกระทบทางด้านบวกที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดรายได้ สร้างงานให้ชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน และมีการพัฒนาด้านการตลาด ส่วนผลกระทบทางด้านลบคือ เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพหลัก เช่น การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากชาวไร่ชาวนามาทำงานด้านการท่องเที่ยว จะทำให้เกิดปัญหาผลผลิต

การเกษตรลดลงในขณะที่ความต้องการเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวมาร่วมกันร่วมใช้ ราคาสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันก็เพิ่มขึ้น ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น เป็นต้น

๓.๑๑ แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยว

วรรณา ศิลปะอาษา (๒๕๔๖)^{๕๖} การป้องกันและแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อรองรับและสอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยว มีดังนี้

๓.๑๐ มาตรการด้านการวางแผน ประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

๓.๑๐.๑ การศึกษาวิจัย เพื่อการวางแผนการป้องกันและการแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น

จากการท่องเที่ยวทั้งระดับการสำรวจเบื้องต้น การศึกษาเบื้องต้นการจัดทำแผนหลักและการศึกษา

ความเหมาะสมของโครงสร้าง โดยเน้นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ระบุถึงสภาพปัญหาการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่

๓.๑๐.๒ การจัดทำแผนและคู่มือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ โดยอาจจำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหาดทราย ชายทะเล ป่าเขา แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นและธุรกิจ MICE ทั้งแผนพัฒนาควรให้ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ และด้านการตลาดโดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน และสอดคล้องกับนโยบายการบริหารผู้ว่าซีไอโอ ที่กำหนดพื้นที่ออกเป็นกลุ่มจังหวัด ๙ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๒) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๓) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ๔) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ๕) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๖) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๗) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๘) กลุ่มจังหวัดภาคใต้ ๙) กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน การจัดทำคู่มือพัฒนาลักษณะนี้จัดขึ้นเพื่อให้เป็น แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่ขัดต่อสภาพแวดล้อม

๓.๓.๓ การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ เป็นมาตรการป้องกันผลกระทบปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการพัฒนาการขยายตัว ของการท่องเที่ยว รวมทั้งควบคุมการจัดการของเสีย หรือมลพิษที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การกำหนดเขตผังเมืองรวม การกำหนดเขตแผนผังเมืองเฉพาะ เป็นต้น

๓.๑.๔ การศึกษาถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ต่อการรองรับนักท่องเที่ยว และการพัฒนาการท่องเที่ยว อันจะเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาทางด้านสภาพแวดล้อมด้วย

^{๕๖} วรรณา ศิลปะอาษา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว, หน่วยที่๑-๗ พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖).

๓.๑.๕ การกำหนดเขตควบคุมอาคาร เป็นการกำหนดบริเวณห้ามสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิด บางประเภท เช่น กำหนดความสูง และประเภทอาคารต่างๆ ที่จะสามารถก่อสร้างได้บริเวณชายฝั่ง เป็นต้น

๓.๒ มาตรการด้านการส่งเสริม ประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

๓.๒.๑ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัยสื่อมวลชนสาขาต่างๆ ทั้งรายการวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารต่างๆ ตลอดจนสิ่งพิมพ์ ที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว หรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดทำเผยแพร่ เช่นอนุสาร อ.ส.ท. จุลสารการท่องเที่ยวและจดหมายข่าว เป็นต้น นอกจากนี้ยัง มีการจัดทำโครงการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยขอความร่วมมือจากเยาวชน ประชาชนเจ้าของท้องถิ่น และผู้ประกอบการอาชีพที่เกี่ยวข้องร่วมกันบำเพ็ญประโยชน์รักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยวเป็นครั้งคราว เช่น โครงการภูเก็ตสวยงามด้วยความร่วมมือที่จังหวัดภูเก็ต โครงการรักอู๋ผาง รักษาธรรมชาติที่จังหวัดตาก เป็นต้น

๓.๒.๒ การจัดตั้งมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดตั้งมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว (พ.ส.พ.) ขึ้นเมื่อกลางปี ๒๕๓๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจกรรมอันเนื่องด้วยการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของไทยในด้านการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และมรดกทางการท่องเที่ยวตลอดจนร่วมมือกับองค์กรการกุศลอื่นๆ ดำเนินกิจกรรม อันเป็นสาธารณประโยชน์

๓.๒.๓ การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นแนวทางที่สำคัญที่สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ ด้วยความรู้สึกรักเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ก่อให้เกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรเหล่านั้น โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเอง เช่น ให้ความร่วมมือในการพัฒนาจุดขายต่างๆ เช่น ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้านักเดินทางวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น

๓.๒.๔ การจัดตั้งองค์กรเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นร่วมมือร่วมใจกันจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว อนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น พิพิธภัณฑ์เรือไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชมรมแพทย์แผนโบราณวัดศาลามีชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช และกลุ่มอนุรักษ์ประเพณีบ้าน จังหวัดนราธิวาส เป็นต้น

๓.๓ มาตรฐานด้านการจัดการ ประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

๓.๓.๑ การสนับสนุนงบประมาณ ในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นการจัดสรรงบประมาณในโครงการต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง กับการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนาสาธารณูปการ พัฒนาสภาพภูมิทัศน์ พัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

๓.๓.๒ การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว เป็นแนวทางที่สำคัญ ในการป้องกันและแก้ไขผลกระทบปัญหา โดยการจัดให้มี การอบรม การบรรยายให้ความรู้ ในเรื่องต่าง ๆ การปลูกจิตสำนึกทั้งในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ผู้มีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในวงการต่างๆ โดยเน้น การรณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อบรมอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว เป็นต้น

๓.๓.๓ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวมีหลายลักษณะ มีความซับซ้อนและรุนแรงแตกต่างกันไป การป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่อาจกระทำได้เพียงหน่วยงานเดียว จึงจำเป็นต้องประสานความร่วมมือกับ หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓.๔ มาตรการด้านการควบคุม ประกอบด้วยแนวทาง ดังนี้

๓.๔.๑ การตรวจสอบและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพชีวิต ในแต่ละพื้นที่ โดยอาศัยเทคนิค วิธีการ ความรู้ ประสบการณ์ การศึกษา เพื่อหาทางควบคุมและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

๓.๔.๒ การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นการวิเคราะห์และประเมินผลโครงการพัฒนาว่าจะเกิดความเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบอย่างไรบ้างต่อสิ่งแวดล้อม อาจใช้เครื่องมือในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับนโยบาย ซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจในระดับนโยบายว่า ควรจะดำเนินการโครงการหรือไม่ เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

๓.๔.๓ การกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นการกำหนดปริมาณหรือความเข้มข้นสูงอีกระดับหนึ่ง ที่จะยอมให้สารหรือพลังงานที่อาจก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษ โดยไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ พืช และสัตว์ รวมทั้งไม่ทำลายความสงบสุขของสาธารณชนด้วย

๓.๔.๔ การกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำทั้งจากอาคารประเภทต่างๆ เพื่อเป็นการควบคุมการปล่อยน้ำเสียจากอาคารประเภทต่างๆ ลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ หรือออกสู่สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อแหล่งท่องเที่ยว

๓.๔.๕ มาตรการทางกฎหมาย เป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวที่สำคัญด้วยการใช้มาตรการทางกฎหมายนี้ จะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ย่อมขึ้นอยู่กับความทันสมัย และความเข้มงวดของการดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับของกฎหมาย

สรุปได้ว่าการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อรองรับและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวประกอบไปด้วย ๑) มาตรการด้านการวางแผน เช่น การศึกษาวิจัยการจัดทำแผนหลัก และการศึกษาความเหมาะสมของโครงสร้าง โดยเน้นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ระบุถึงสภาพปัญหา ๒) มาตรการด้านการส่งเสริม เช่น การประชาสัมพันธ์เผยแพร่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวทางรายการวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารต่างๆ เป็นต้น ๓) มาตรฐานด้านการจัดการ เช่น การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นการจัดสรรงบประมาณ ในโครงการต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนาสาธารณูปการ พัฒนาสภาพภูมิทัศน์ พัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ๔) มาตรการด้านการควบคุม เช่น

การตรวจสอบและควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งในด้าน ปริมาณและคุณภาพชีวิตในแต่ละพื้นที่ รวมถึงปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น ซึ่งมาตรการต่างๆ เหล่านี้จะเป็นกรอบแนวทางในการ แก้ไขและป้องกัน ปัญหาด้านการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

มีจุดสำคัญอยู่ที่รูปแบบของการพัฒนาจะต้องตอบสนองเป้าหมายของระบบ ๓ ระบบ คือ

๑. ระบบชีววิทยา (Biological System) การพัฒนาจะต้องไม่ทำลายในเรื่องของความ หลากหลายของพันธุกรรม (Genetic Diversity) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอยู่ใน ขอบเขตที่ธรรมชาติสามารถผลิตทดแทนได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการ (Biological Productivity) และธรรมชาติสามารถฟื้นตัวกลับมาได้อีกครั้ง (Resilience)

๒. ระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของ สมาชิกในสังคมได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันระบบสังคม การพัฒนาจะต้องคงไว้ซึ่งความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม (Cultural Diversity) สร้างให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วม ในการพัฒนาสังคมของตนเอง (รังสรรค์ ประทุมวรรณ, ๒๕๔๓)^{๕๗} ในแวดวงอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ก็เช่นกันการพัฒนาทฤษฎีสัมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศโลกที่สาม ได้นำมาซึ่งผลเสียต่อ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวอย่างมากมาย อีกทั้งคนในชุมชนกลับ เป็นผู้เสียเปรียบและมีได้ผลประโยชน์อย่างแท้จริง ดังนั้น จึงได้เกิดนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแนว ใหม่ขึ้นเพื่อที่มุ่งหวังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น คือ นโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) (พลอยศรี โปราณนันท, ๒๕๔๕)^{๕๘} ซึ่งสอดคล้อง และมีหลักการเดียวกันกับ นโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) แนวคิด ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) เริ่มได้รับความนิยมและแพร่หลายในระยะ ๘- ๙ ปี ที่ผ่านมา จากการประชุม Globe'90 ณ ประเทศแคนาดา ซึ่งได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยว แบบยั่งยืน ว่าเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของ ท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวนี้ จึงหมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทาง สุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย (นำชัย ทุนผล, ๒๕๔๒)^{๕๙} มณีวรรณ ผิวนิมและคณะ (๒๕๔๖)^{๖๐} กล่าวถึงเป้าหมายในการจัดการการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนแต่เน้นให้ความสำคัญในเรื่องศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน โดยได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องมีการสนับสนุนค่านิยมที่มีการส่งเสริมให้มีมาตรฐานการบริ โภค ทรัพยากรที่ไม่ฟุ่มเฟือย อยู่ในขอบขีดความสามารถของระบบนิเวศที่จะรองรับได้ คำนึงถึงประโยชน์ ของประชากรเป็นหลักหรือมีประชากรเป็นศูนย์กลาง(People centered development)เป็นการ

^{๕๗} อ.รังสรรค์ ประทุมวรรณ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓

^{๕๘} อ.พลอยศรี โปราณนันท, ๒๕๔๕, เชียงใหม่กับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

^{๕๙} นำชัย ทุนผล, ๒๕๔๒, แนวคิดและวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เอกสารประกอบการสอน คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้, จังหวัดเชียงใหม่

^{๖๐} มณีวรรณ ผิวนิมและคณะ, ๒๕๔๖,

พัฒนาที่มีชุมชนเป็นฐาน (Community-base development) โดยพยายามสานประโยชน์ทางเศรษฐกิจเข้ากับการสงวนรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และการคงอยู่ของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยาวนานที่สุดสอดคล้องกับ วรรณ วรชวานิช (๒๕๔๖)^{๖๑} ที่กล่าวว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องเป็นการพัฒนาและจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด รอบคอบ ระมัดระวัง ให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุด และต้องก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ใช้ประโยชน์ได้นานที่สุดโดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วยนอกจากนี้ หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ (๒๕๔๒) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้นควรคำนึงถึงการกระจายผลประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น ให้คนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเป็นสำคัญ และต้องไม่ลืมที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยวความสำเร็จในการปฏิบัติตามแนวทางของการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่า จะเป็นผู้ประกอบการ คนในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐตลอดจนนักท่องเที่ยวเองในการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่อย่างจำกัด อย่างรอบคอบ และชาญฉลาดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในปัจจุบัน และอนาคตด้วย ดังนั้น เราสามารถแยกองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้ดังนี้

๑) องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาสถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว และเยี่ยมชม โดยมีการประเมินศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับพื้นที่ และกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวด้วย

๒) องค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่สภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม และป้องกันผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว โดยมีการติดตามประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

๓) องค์ประกอบด้านการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนารัฐกิจด้านบริการอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจ โดยมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วย

๔) องค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการพัฒนาการแสวงหานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ ได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวตามที่เขาพึงพอใจ

๕) องค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวของตนเองและให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับ

^{๖๑} วรรณ วรชวานิช, ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖).

ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความหวงแหนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

๓.๑๑ นโยบายยุทธศาสตร์การพัฒนาสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์^{๖๒}

ประเทศเมียนมาร์เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานและค่าแรงต่ำ ถึงแม้มีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก เช่น พลังงาน แร่ธาตุ ป่าไม้ พื้นที่การเพาะปลูก รวมทั้งทรัพยากรทางทะเล แต่ยังคงจัดเป็นประเทศในกลุ่มประเทศที่ยากจนที่สุด (Least Developed Country) จึงได้รับการยกเว้นภาษีและสิทธิพิเศษทางการค้าจากหลายประเทศ ปัจจุบันเมียนมาร์ได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยและเปิดประเทศให้ผู้สนใจเข้าไปลงทุนได้เสรีมากขึ้น โดยผ่านนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมาร์ การพัฒนาภาคการเงิน การเดินทางปฏิรูปและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและแรงงาน การสร้างบรรยากาศการลงทุน รวมทั้ง การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมในประเทศเชิงรุกทั้งทางถนน รถไฟ และท่าเรือ ทำให้เมียนมาร์มีการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ คิดเป็นร้อยละ ๖.๓ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ๕ ปีที่ผ่านมาที่อยู่ร้อยละ ๕.๔ อย่างไรก็ตามระบบการเมืองและนโยบายของเมียนมาร์ยังไม่แน่นอน ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานยังขาดแคลนและมีราคาสูง รวมถึงเครือข่ายคมนาคมยังไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ เมียนมาร์มีข้อจำกัดทางด้านเงินทุนและระบบการเงินที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี ประกอบกับในอดีตที่ผ่านมาเมียนมาร์ได้รับผลกระทบจาก มาตรการคว่ำบาตรของประชาคมโลก จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการลงทุนของภาครัฐและภาคเอกชนมีต้นทุนเฉลี่ยสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค ดังนั้น เมียนมาร์จึงได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งรัฐบาลจะเดินหน้าสู่การปฏิรูประยะที่ ๒ โดยจะให้ความสำคัญต่อประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑. การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๗๔) (National Comprehensive Development Plan- NCDP)

๒. ให้ความสำคัญต่อภาคการค้าและการลงทุน รวมถึงการระดมการลงทุนระหว่างประเทศ

๓. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

๔. การบริหารจัดการความช่วยเหลือจากต่างชาติให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศในการปฏิรูประยะที่ ๒ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวเมียนมาร์ให้ดีขึ้น

สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวข้างต้น เมียนมาร์มีเป้าประสงค์ยึดหลักประชาชนระดับรากหญ้า (Bottom up) ได้รับประโยชน์สูงสุด (People-centered Approach) จากการบริหารจัดการของรัฐ และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางนโยบาย และกระบวนการในการ

^{๖๒}

http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=4636&filename=index.

พัฒนา ซึ่งมีปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สภาพความเป็นอยู่ภายในชุมชน เป็นต้น ซึ่งตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (The Framework on Economic and Social Reform: FESR) จะมีโครงการเร่งด่วนเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

- ๑) ปฏิรูปภาษีและการเงิน
 - ๒) ปฏิรูปภาคการคลังและการเงิน รวมถึงธนาคารกลาง
 - ๓) เปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน
 - ๔) พัฒนาธุรกิจภาคเอกชน โดยปฏิรูปกฎหมายและระเบียบที่สำคัญสำหรับภาคการ
ท่องเที่ยว
 - ๕) พัฒนาระบบโทรคมนาคมและการสื่อสารให้ทันสมัย
 - ๖) พัฒนาสาธารณสุขและการศึกษา
 - ๗) สร้างความมั่นคงด้านอาหารและความเจริญเติบโตภาคการเกษตร
 - ๘) สร้างระบบบริหารจัดการให้มีความโปร่งใส โดยเน้นความโปร่งใสในการจัดทำและ
ดำเนินงานที่ใช้จ่ายจาก เงินงบประมาณภาครัฐ
 - ๙) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งสาธารณะและพลังงาน
รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงานและการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ
 - ๑๐) สร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการดำเนินงานของรัฐ
- สรุปนอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๗๔) ตาม
กรอบดังกล่าวข้างต้น เมียนมาร์ยังได้กำหนดเป้าหมายที่สำคัญไว้ ดังนี้
- (๑) ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวเมียนมาร์
 - (๒) เพิ่มรายได้ประชากร
 - (๓) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสาธารณสุขูปโภค เช่น การ
คมนาคม แหล่งน้ำและสุขาภิบาล พลังงานไฟฟ้า การศึกษา การสาธารณสุข และระบบประกันสังคม
เป็นต้น
 - (๔) จัดให้มีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น
 - (๕) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
 - (๖) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ตามวัตถุประสงค์ของสหประชาชาติ และประชาคมอาเซียน

ที่ ๔

รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่าง

ราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอรูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากจำนวนประชากร ๓๖ รูป/คน โดยจะศึกษารูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ดังนี้

๔.๑ การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

๔.๒ การบริหารจัดการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา

๔.๓ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยว

๔.๑ การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา

๑. วิเคราะห์แนวคิดสถานการณ์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับประเทศเมียนมาร์

ในความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในราชอาณาจักรไทยได้ให้สัมภาษณ์เรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในทางพุทธศาสนาว่า การท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน วัดวาอารามในประเทศไทยเป็นหลักสำคัญ เพราะชาวต่างชาติมาเที่ยวไทย จะไปวัดที่มีชื่อเสียง เช่น วัดพระแก้ว วัดโพธิ์ วัดสระเกศ ฯลฯ นักท่องเที่ยวต่างชาติ ก็จะมาเยี่ยมชมมาดูวิถีพุทธ แต่ปัจจุบันเมียนมาร์เข้ามามาก และ คริสต์มาสก็มามาก ต้องจัดเรื่องนี้เข้าไปในโปรแกรม พุทธศาสนสถาน กลายเป็นเส้นทางบุญ เป็นมิติ สำคัญที่ละเลยไม่ได้ ต่างชาติอยากมาสัมผัสเรียนรู้ความเป็นวิถีไทย เช่น ในลพบุรีถือกำเนิดมหายานก่อน ล้านนาอินมณฑลพะระสงฆ์

ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในราชอาณาจักรไทยว่าการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานนั้นถือเป็นเอกลักษณ์ หรือสัญลักษณ์ของประเทศไทย และประเทศไทยในสายตาของเพื่อนบ้าน เรามีอารยธรรมเก่าแก่ที่มาพร้อมกับพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็เป็นพื้นฐานทำให้เกิดเอกลักษณ์ มากมาย เช่น รอยยิ้มต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยมิตรไมตรี มีวัดวาอารามที่นอกจากจะได้ให้ความวิจิตรสวยงามทางกายภาพแล้ว ยังได้ให้คุณค่าทางด้านจิตใจ เข้าถึงอารมณ์ ที่ศิลปินได้ถ่ายทอดไว้ในจิตรกรรมฝาผนัง และยังเป็นสะพานให้ผู้ที่จะเข้าศึกษาได้ค้นคว้าหาความรู้ในหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าว่าเป็นมาเช่นไรทำไมเกิดงานเช่นนี้

ขึ้นมา และในส่วนของประเพณีวัฒนธรรม ในวันธรรมสวนะ หรือในวันที่สำคัญต่างๆ ที่มีสังฆกรรมเกิดขึ้นในวัดนักท่องเที่ยวดำมาเจอสงสัยและอยากรู้ ถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอ้อมอีกทางหนึ่ง การท่องเที่ยวในลักษณะแบบนี้ถือเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางจิตใจอย่างยิ่ง ไม่ใช่แค่มาพบแล้วผ่านไปแต่สามารถดึงดูดใจให้เข้าถึงพระธรรมคำสั่งสอนได้อีกด้วย

ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ไว้ว่า ตัวอย่างวัดพระแก้วควรเปิดกลางคืน ความสวยงาม ในเวลากลางคืนแสงไฟ ไทยมีความพร้อม ควรเปิดให้เข้าเพื่อเป็นการปิดอบาย ประเทศพม่าเจดีย์ชเวดากองเปิดถึง ๔ ทุ่ม เราต้องเปิดเยอะๆ ให้คนเข้าไปตอนกลางคืนเปิดเราปิดอบาย คนกำลังหาทางออก เราเปิดให้คนมา ด้านภาษาแปลให้นักท่องเที่ยวหลักธรรม ก็ให้ผู้รู้ตรวจสอบความถูกต้องตามพระไตรปิฎก เสนอภาครัฐให้ทำให้เกิดประโยชน์ ชาวต่างชาติคนจีนเยอะ ไม่ใช่ชาวพุทธ ไม่เข้าใจหลักพุทธ อย่าเอนเอียงตามคำเสนอของเค้า การห้ามถ่ายภาพพระแก้วมรกต เหมือนการถอดรองเท้าในพม่า ทำให้เกิด ความศักระสือ เกิดศรัทธา ในพระศาสนา เข้าใจหลักพุทธสร้างให้เกิดมวลชน มีความสะอาด สวยงาม ห้องน้ำบริการดี มีความปลอดภัย พระวิทยากรมีน้อย มักคุเทศก์ไม่รู้จริง ต้องเข้าใจให้ถูกต้อง ต้องทั้งซุบและแซ่ให้เข้าใจตรงกัน องค์การพุทธไม่ทำหน้าที่ของตน ต้องมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ศาสนิกชนตลอดปี มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวว่าชาวพุทธทำอะไรกันบ้างดูแต่วัด โบสถ์ไม่ได้ ต้องทำให้ชัดเจน

ได้ให้ความคิดเห็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ในประเทศไทยว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานนั้นเป็นเรื่องที่ดีอยู่แล้ว เพราะมีอยู่แล้วไม่ต้องลงทุนสร้างชิ้นใหม่ แต่ต้องสอดคล้องเกิดความงาม ความดี ด้านพุทธศาสนสถานให้ความรู้ที่ชัดเจนในพระพุทธศาสนา ต้องให้ข้อมูลด้านศาสนวัตถุ เชื่อมโยงถึงศาสนธรรม คำสอนเพื่อให้ครบทั้งศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนวัตถุศาสนสถานและศาสนพิธีให้ครบทั้ง ๔ มิติ บารมี ๑๐ ขาติศาสนวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม หลักการหลักธรรม สร้างเพื่ออะไร บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๒๕๐๐ ปี ที่ดับ ชันธปรินิพพาน กระจกมีความ ยกจิตใจไปสู่ความดี เป็นกำลังใจให้โยมทำดีคนออกจากเรือนมาอยู่มากินแต่คนศรัทธาสร้างที่อยู่ให้ คนสละความสุขมาปฏิบัติในศาสนาแสดงศรัทธาให้ญาติโยมบูชาความดี ศาสนบุคคลมาที่ศาสนธรรม มาที่ศาสนวัตถุ และศาสนพิธีเป็นพิธีกรรม เชื่อมโยงไปที่ศาสนธรรมธรรมและวินัยน้อมสู่ใจให้เกิดปัญญา ได้เจริญ พุทธานุสติ เชื่อมโยงศาสนพิธี สู่ศาสนธรรม ศาสนธรรมคือแก่นของพระพุทธศาสนาโยงเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เพื่ออะไร อริยสัจ ๔ เพื่อความพ้นทุกข์ ความดับทุกข์ เราเป็นเชิงวัฒนธรรมและประเพณี พุทธศาสนาแบบวัฒนธรรมประเพณี

ในการสัมภาษณ์ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ว่า โลกทุกวันนี้ได้เป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ ที่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ รับรู้ รับทราบกันได้อย่างรวดเร็วมากโดยโซเชียลมีเดีย เป็นสิ่งที่ดีในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เหมือนกันด้านหลักธรรมแต่อาจแตกต่างกันที่การปฏิบัติ และภาษาเท่านั้น จึงเป็นสิ่งที่ดีมากที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานให้ชาวพุทธทุกท่านได้ไปกราบสักการะ ไปพบเห็นประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของพระพุทธเจ้า ความเพียรทางจิตในได้การตรัสรู้สัมโพธิญาณได้หลักธรรมความจริงแท้อันประเสริฐ คือ อริยสัจ ๔ มาให้กับชาวโลกทุกคนได้ปฏิบัติ เพื่อความหลุดพ้นทั้งปวง

ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ว่า^๑ ภารกิจที่ต้องเร่งทำคือ ภูมิภาพลักษณ์ของประเทศหลังเกิดรัฐประหาร และร่างแผนเรียก “ความเชื่อมั่น” จากนั้นนักท่องเที่ยวต่างชาติให้กลับมาให้เร็วที่สุด การเข้าดูแลกระทรวงฯ กอบกาญจน์ประกาศนโยบายชัด ว่าด้วยเรื่องการสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ยั่งยืนเนื่องจากการทำงานของกระทรวงท่องเที่ยวฯ ต้องเกี่ยวข้องกับอีก ๙ กระทรวง ไม่สามารถตัดสินใจทำอะไรได้ทั้งหมด ดังนั้น เธอจึงพยายาม “บูรณาการ” หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิผลสูงสุด นอกจากนั้น ท่านยังมองว่า การท่องเที่ยวยังเป็นการช่วยการกระจายรายได้ สามารถลดช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวย ด้วยเหตุนี้ เธอจึงสนับสนุน โครงการท่องเที่ยววิถีไทย “๑๒ เมืองห้ามพลาด” อย่างเต็มที่ เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น สร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยทำไปควบคู่กับการสร้างคน เน้นปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่กลับบ้านเกิด เพื่อพัฒนาถิ่นฐานการท่องเที่ยวของตัวเอง ถือเป็นการสร้าง “ผู้ประกอบการ” หน้าใหม่ให้วงจรเศรษฐกิจท่องเที่ยวของประเทศไทย

ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ไว้ว่า ควรมีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว^๒ ได้จัดตั้งโครงการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี ๒๕๕๘ ได้ให้ความสำคัญกับการจัดงาน “ท่องเที่ยวไทย วิถีไทย ๒๕๕๘” เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และ สนับสนุนการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืน ท่านได้เดินทางเข้าเยี่ยมคารวะ H.E. Mr. U Htay Aung รักษาการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงโรงแรมและการท่องเที่ยวเมียนมาร์ และคณะผู้บริหารกระทรวงโรงแรมและการท่องเที่ยวเมียนมาร์ ณ ห้องประชุมกระทรวงโรงแรมและการท่องเที่ยวเมียนมาร์ กรุงเนปิดอว์ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการท่องเที่ยวระหว่างไทยและเมียนมาร์ ตลอดจนเตรียมการสำหรับการเดินทางเยือนเมืองมะริดของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและคณะ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและ การลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๘ และท่านได้เข้าพบคารวะนายชัยณรงค์ กิริติยศวงศ์ อัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง และคณะข้าราชการ ณ สถานเอกอัครราชทูตกรุงย่างกุ้ง เพื่อขอรับนโยบายด้านการต่างประเทศที่เกี่ยวข้องต่อการลงทุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้องในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๘ ในการประชุมหารือกับ Mr. U Naing Win ผู้อำนวยการโรงแรมและการท่องเที่ยวภาคตะนาวศรี และคณะผู้แทนกระทรวงโรงแรมและการท่องเที่ยวเมืองมะริด ในเรื่อง การส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของเมืองมะริด และการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างไทยและเมียนมาร์ เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๕๘ ได้ไปการสำรวจพื้นที่ร่วมกับ Mr. U Moe Kyaw Aung หัวหน้าสำนักงานโรงแรม

^๑ สัมภาษณ์ ๗พณฯ กอบกาญจน์ วัฒนวรางกูร, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ทางโทรศัพท์, ๙ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^๒ สัมภาษณ์ นายพรหมโชติ ไตรเวช ผู้ตรวจราชการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ทางโทรศัพท์, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๕๘.

และการท่องเที่ยวเมืองมะริด ณ บริเวณโดยรอบทั้งทางบกและทางทะเลของเมืองมะริด สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เพื่อศึกษาข้อมูลและเตรียมการสำหรับการเดินทางเยือนเมืองมะริดของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและคณะ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการลงทุนของนักลงทุนไทยในเมียนมาร์ ระหว่างวันที่ ๒๙ – ๓๑ มกราคม ๒๕๕๘.อีกด้วย

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธน่าจะตอบโจทย์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของชาวพุทธในสังคมไทย เพราะคนไทยส่วนหนึ่งชอบไปวัด ไหว้พระ ทำบุญ ปฏิบัติธรรมกันมากอยู่แล้ว ควรมีจัดกิจกรรม เทศน์แอนด์ทอค เป็นการบูรณาการพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยว^๓ เข้าด้วยกันในแบบมิติใหม่ที่หลายท่านให้ความสนใจ เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบใหม่ ซึ่งสร้างความเป็น Unique เช่น ในช่วงเทศกาลวาเลนไทน์ ให้นักเรียนได้ปฏิบัติธรรม เข้าวัดทำบุญ นั่งสมาธิ สวดมนต์ ซึ่งเป็นกิจกรรมแบบใหม่ที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการส่งเสริมอย่างบูรณาการในมิติแบบใหม่ที่นำเสนออย่างสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้เกิดการท่องเที่ยวมิติใหม่ในสังคมชาวพุทธอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ได้ให้ความเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และบูรณาการของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน หรือชุมชนในการบริหารจัดการจัดการด้านการท่องเที่ยวร่วมกันและความร่วมมือกันระหว่างประเทศด้วย คือมีการวางแผน มีการวางนโยบาย^๔ ที่ชัดเจนในระดับประเทศ ภาครัฐควรมีการบูรณาการกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ นโยบายชาติให้เป็นรูปธรรมมากกว่าเดิม และภาครัฐควรมีการจัดระบบประมาณการบริหารจัดการให้พอเพียงทั้งในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว เพราะการจะส่งเสริมพัฒนาต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งองค์การพบและต้องเข้าถึงประชาชนและชุมชน เพื่อให้เกิดการรับรู้ในนโยบายและการทำงานที่สอดคล้องร่วมกัน

ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่อง ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวว่า ยุทธศาสตร์ เป็นเรื่องของประเทศชาติ การจัดทำยุทธศาสตร์ชาตินั้นสำคัญเหมือนมีพิมพ์เขียวในการบริหารจัดการในเรื่องท่องเที่ยวและภาครัฐก็ต้องร่วมมือกับภาคเอกชนในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทั้งด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว^๕ โดยการสร้างสมดุลในนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ ทางการตลาดส่งเสริมความเป็นวิถีไทย ส่งเสริมด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริม ส่งเสริมด้านการอบรมให้ความรู้ด้านภาษาในการทำงาน เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว มีการจัดสรรส่งเสริมช่วยเหลืองบประมาณให้นักท่องเที่ยวในแต่ละไตรมาส และมีการติดตามประเมินผล

^๓ สัมภาษณ์ นางจิราณี พูนายม, ผอ.กองการตลาดภาคกลาง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙.

^๔ สัมภาษณ์ ดร.ศมพรรัตน์ เดชะรินทร์, นักพัฒนาการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^๕ สัมภาษณ์ นางพัชราภรณ์ ทวีกสิกรรม, หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ได้ให้ความคิดเห็นว่า เรื่องยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นเรื่องของการพัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในภาคการท่องเที่ยวและสร้างจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวให้กับประชาชน รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม^๖

ได้ให้สัมภาษณ์ แนวความคิดเห็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ว่า ตามหลักคำสอนการปฏิบัติธรรมที่ชาวพุทธปฏิบัติต่อกันมาหลายชั่วอายุคนแล้วนั้น กิจกรรมทางด้านพระพุทธศาสนา และประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ยังคงถ่ายทอดมาสู่รุ่นต่อไป อย่างสวยงามทรงคุณค่า เราต้องภาคภูมิใจในความเป็นชาวพุทธ ได้อยู่ในร่มกาสาวพัตร์ที่ดั่งาม ยาวนานมาหลายพันปี ด้วยความศรัทธา บูชาในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และได้จัดกิจกรรมการเทศน์ มหาชาติขึ้นในทุกปี ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^๗

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวคือการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และความเป็นอัตลักษณ์วิถีไทย^๘ ให้เป็นที่เข้าใจในเวทีโลก ส่งเสริมเอกลักษณ์ด้านตลาด สินค้าและบริการในแต่ละชุมชน ส่งเสริมพัฒนาการใช้เทคโนโลยี การจัดทำแอปพลิเคชันใหม่ๆ ส่งเสริมการตลาดในสื่อออนไลน์และ สร้างคุณค่าความเป็นไทย

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวได้นั้นควร สร้างการเติบโตในธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ เติบโตบนพื้นฐานของความเป็นไทยอย่างมีคุณภาพและอย่างยั่งยืน^๙ เพื่อรักษาอันดับของประเทศไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมชั้นนำของโลก ส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าเข้าใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาสินค้าและบริการบนพื้นฐานของมรดกและวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการอบรมหลักสูตรธุรกิจพื้นฐานโดยร่วมมือกับสถานศึกษาและวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นให้มีโอกาสเรียนรู้เข้าใจกลไก ของตลาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยมีการส่งเสริมการลงทุนจากภาครัฐและเอกชน ในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมสูง เช่น CBT หรือ อพท.เป็นที่ปรึกษาให้ความรู้ สนับสนุนการท่องเที่ยวกับผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและสร้างให้เกิดรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องตลอดไป

^๖ สัมภาษณ์ นายดุสิตภาค กรณธ์แสง นักพัฒนาการท่องเที่ยวชำนาญการ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^๗ สัมภาษณ์ นายสุเทพ อารมณรัชช์ สมาคมส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวไทย (สธทท), บริษัทซิลเวอร์ สโตน ทัวร์ แอนด์ แทรเวล จำกัด, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^๘ สัมภาษณ์ ดร. หลินฟ้า คูพิพัฒน์ นักวิชาการอิสระ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ที่ปรึกษาด้านวิชาการสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^๙ สัมภาษณ์ นางสาวกฤติยา วรรตม ผู้บริหารธุรกิจท่องเที่ยวภายในและต่างประเทศ หน่อโพธิ์ ทราเวล กรมการสมาคมส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวไทย, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

ได้ให้ความคิดเห็น ว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธนั้น ควรตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นวิถีไทยตามแนวพระพุทธศาสนา^{๑๐} วัฒนธรรม ประเพณี ในความเป็นอัตลักษณ์วิถีชุมชนไทย เสริมสร้างภาพลักษณ์ด้านคุณภาพและความปลอดภัยให้เกิดความมั่นใจของนักท่องเที่ยว ทางการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมถึงการปรับปรุงกฎหมาย ข้อบังคับและมาตรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางด้านคุณภาพและความปลอดภัยในธุรกิจท่องเที่ยวทั้งหมด เช่น โรงแรม รถบัส ฯลฯ เพื่อพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชนเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย กำหนดบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ส่งเสริมให้ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การจัดตั้งทะเบียนธุรกิจออนไลน์เพื่อความสะดวกรวดเร็วให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวและประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลอย่างเท่าเทียมกัน

ได้ให้ความคิดเห็น ว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ต้องพัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในการแข่งขันเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยวที่มีการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นให้มีคุณภาพสร้างจิตสำนึกที่ดีของผู้ประกอบการท่องเที่ยว และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยว^{๑๑} รวมถึงการร่วมมือกันระหว่างประเทศ ให้เกิดการเสริมสร้างการทำงานอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานให้สอดคล้องกับการพัฒนาตามแผนโดยมีการกำหนดหน้าที่และขอบเขตการดำเนินงานที่ชัดเจน ลดขั้นตอนในการอนุมัติที่ล่าช้าจากส่วนกลาง โดยปรับปรุงให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อความยั่งยืนต่อไป

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวควรต้องพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวทั้งระบบให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยร่วมกันทำงานทั้งทางภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน สร้างให้มีหลักสูตรการด้านภาษา^{๑๒} การสื่อสาร IT และการให้บริการสร้างแรงจูงใจผู้ประกอบการในการฝึกอบรมบุคลากรให้ได้มาตรฐาน ทางสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมวิถีความเป็นไทยให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวควรจัดให้มีการฝึกอบรมทางทักษะเฉพาะวิชาชีพเพื่อสนับสนุนการพัฒนารองรับกลุ่มทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย โดยมีการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมเฉพาะ เช่น บุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ด้านภาษาต่างประเทศ^{๑๓} ด้าน

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายวิโรจน์ สิตประเสริฐนันท์, นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย ที่ปรึกษาสมาคมส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวไทย, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางพัชรกาญจน์ บุญยวัฒน์, กรรมการผู้จัดการบริษัทควีนออกคิด อินเตอร์เนชั่นแนล แทรเวล จำกัด กรรมการสมาคมส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวไทย, ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายชาติ จันทนประยูร, เลขาธิการสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางสาวอรทัย เทิดนามวงศ์, มัคคุเทศก์ภาษารัสเซีย กรรมการสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย, ๑ ธันวาคม ๒๕๕๘.

เทคโนโลยีการสื่อสาร รวมถึงโครงการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงพุทธต่างๆ ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธนั้นควรมีการจัดหลักสูตรฝึกอบรมทางด้านทักษะการบริหารเพื่อเน้นพัฒนาผู้บริหารตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงเน้นการปฏิบัติงานได้จริงรวมถึงการสร้างแรงจูงใจในการส่งเสริมบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานรวมถึงการกำหนดมาตรฐานของบุคลากรในธุรกิจการท่องเที่ยว^{๑๔} ทักษะที่ตรงตามตำแหน่งวิชาชีพ ออกใบอนุญาตละใบรับรอง เน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ควรพัฒนาที่ความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นวิถีไทยในแต่ละท้องถิ่น การสร้างคุณค่าความเป็นไทยในสินค้าและบริการ ส่งเสริมและพัฒนาถึงความแตกต่างของแต่ละภาคแต่ละจังหวัดในรูปแบบของการสร้าง Story telling ส่งเสริมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางเชื่อมโยง การทำการตลาด กำหนดกลยุทธ์ระหว่างประเทศส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้หลากหลายประเทศเชื่อมโยงกัน^{๑๕} เช่น ใน CLMVT อำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าประเทศ การจัดทิวทัศน์ on Arrival และใบอนุญาตขึ้นที่ครอบคลุมระหว่างประเทศ เพื่อเป็นการลดขั้นตอนความยุ่งยาก ให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วอย่างมีประสิทธิภาพ

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ นั้นควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศสร้างความสมดุลในพื้นที่และเวลา^{๑๖} ส่งเสริมวัฒนธรรม ไทยเที่ยวไทยสร้างความสนใจการท่องเที่ยวนอกฤดูกาล สร้างความนิยมในพื้นที่ท่องเที่ยว โฆษณาประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขายแพคเกจการท่องเที่ยวแบบครบวงจร จัดโปรโมชั่นเฉพาะเพื่อกลุ่มต่างๆ เช่น ใบเสร็จในการท่องเที่ยวสามารถนำมาลดหย่อนภาษีได้ไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ บาท และส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง ส่งเสริมความพร้อมของเครื่องมือการให้บริการ เช่น จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวให้ข้อมูลครบวงจรแบบออนไลน์ กล้องวงจรปิดเครื่องแปลภาษาไว้บริการ พร้อมทั้งสุขอนามัยการปรับปรุงห้องน้ำระบบจัดการขยะและการบำบัดน้ำเสียให้ได้มาตรฐานทางการท่องเที่ยว

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้น เป็นเรื่องของพระพุทธรูปสลั่วนๆ ที่ทำให้ผู้คนหลงใหลมาท่องเที่ยวในเมียนมาร์ เจดีย์สุเล เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยมสีทองอร่าม (Sule Pagoda) ณ เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า หรือที่เรียกกันว่า สุเลพญา (Sule Paya) ตั้งอยู่ใจกลางเมือง ถนนสายหลักทุกสายพุ่งเข้าหาเจดีย์นี้ นั่นเพราะว่าในสมัยที่อังกฤษได้ครอบครอง

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายไพศาล ชื่อธนาวงศ์, มัคคุเทศก์ภาษาจีน กรรมการสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางขวัญใจ จิรายุส, กรรมการผู้จัดการโรงแรมในเครือจังหวัดภูเก็ต การท่องเที่ยว, ๑ ธันวาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางกัญญาวิรี ณ.สงขลา, กรรมการผู้จัดการธุรกิจท่องเที่ยวและประกันภัยเอไอเอจำกัด, ๑ ธันวาคม ๒๕๕๘.

เมียนมาร์นั้น ได้วางผังเมืองแบบ Victorian grid-plan โดยยึด เจดีย์สุเล เป็นศูนย์กลาง ถ้าเข้าไปดูแผนที่ตัวเมืองอย่างถี่ถ้วน จะเห็นว่าถนนตัดกันเป็นบล็อกสี่เหลี่ยมแล้วมีเจดีย์สุเลอยู่ตรงกลาง ช่างงดงาม ดังเทพสรรสร้างเลยทีเดียว ว่าไปแล้ว ประเทศอังกฤษก็พัฒนาอะไรดีๆ ไว้ให้เมียนมาร์มากมายเช่นกัน เจดีย์สุเลไม่ได้เป็นแค่ศูนย์กลางหรือวงเวียนให้รถวิ่งวนไปวนมา แต่ยังเป็นมหาเจดีย์เก่าแก่ที่ชาวเมียนมาร์ ที่นับถือกันมายาวนานมีอายุเป็นพันๆ ปี ซึ่งเก่ากว่า มหาเจดีย์ชเวดากอง ด้วยความที่เจดีย์เหมือนเป็นวงเวียนอยู่ชะงักกลางถนน วิธีการเดินเข้าเจดีย์นั้น ทำได้ทั้งการข้ามสะพานลอยซึ่งจะไปต่อกับลานเจดีย์ด้านบนพอดี หรือจะเดินข้ามถนนเข้าทางเข้าด้านล่าง แล้วเดินขึ้นเจดีย์ไปอีกทีก็ได้ พอเข้ามาด้านในแล้วจะลืมนี่ไปเลยว่า ตอนนี้อยู่กลางวงเวียน ลานเจดีย์โดยรอบ มีพระประจำวันเกิดให้กราบสักการบูชาตามธรรมเนียม เราจะได้เห็นชาวเมียนมาร์เข้ามาราบไหว้ ทำบุญ เป็นเรื่องปกติมาก ที่พระมหาเจดีย์สุเลแห่งนี้มีผู้คนมาเยี่ยมชมสักการะกราบไหว้แน่นหนาทุกวัน นอกจากความสวยงามแล้วยังเป็นที่นั่งสวดมนต์ ปฏิบัติธรรมของชาวเมียนมาร์ ที่มีความเคารพในพระพุทธศาสนาอย่างมาก สวดมนต์เก่ง นั่งสมาธิ ถอดรองเท้าเดินกันแต่ไกล เพราะชาวเมียนมาร์ มีศรัทธาที่ยึดมั่นในคำสอนของพระศาสนา^{๑๗} อย่างเคร่งครัดมากจนชาติหนึ่งเลยทีเดียว และในด้านการท่องเที่ยว เมียนมาร์นับเป็นประเทศที่นักท่องเที่ยวอยากเดินทางไปสัมผัสมากที่สุดอีกประเทศหนึ่ง เพราะชาวเมียนมาร์เป็นผู้ที่มีศรัทธาเหนียวแน่นในพระพุทธศาสนา เขาได้ทำนุบำรุงรักษาโบราณสถานของเค้าไว้อย่างดี และชาวเมียนมาร์ให้ความสำคัญกับการไปวัด ทำบุญ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิตามปกติ เราจะได้พบเห็นได้ตลอดเวลาที่เราเข้าไปวัด เข้าไปเจดีย์ของเมียนมาร์ทุกแห่งผู้คนจะถอดรองเท้าเดินเข้าวัดไป สักการะกราบไหว้ขอพรกันอย่างหนาแน่นตลอดเวลา จึงเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมียนมาร์ ในการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมเก่าแก่ไว้อย่างเหนียวแน่นและชาวเมียนมาร์ เป็นชนชาติที่ยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดมากที่สุดในแถบประเทศอาเซียนด้วยกัน มากกว่าประเทศไทยด้วยเพราะเรายังอ่อนแอกว่าเค้ามากเท่าที่ได้พบเห็นมา

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้น ชาวเมียนมาร์เป็นผู้ที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงแน่นแฟ้น ทำให้การท่องเที่ยวในโบราณสถานวัดวาอารามของเมียนมาร์ ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากและนักท่องเที่ยวอยากไปเยี่ยมชมความเป็นชนชาติเมียนมาร์ ที่ยึดมั่นคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างมาก มีความเป็นอารยะธรรมที่เก่าแก่

มีปูชนียสถาน วัดวาอารามและสถาปัตยกรรมแบบโบราณ^{๑๘} ซึ่งยังคงมีความวิจิตรตระการงดงามน่าประทับใจอยู่มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหาเจดีย์ที่บรรจุพระธาตุ พระเกศา และพระทันตธาตุของพระพุทธเจ้า ๕ แห่งอันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณและเป็นสุดยอดมหาบูชาสถานของทั้งชาวเมียนมาร์และชาวมอญ และที่ Kaba Aya กาบาเอนี้ เจดีย์มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงกลม ซึ่งมีทางเข้าทั้งหมดห้าด้านด้วยกัน นายอุณุนายคนแรกของพม่าได้สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นสถานที่ชำระพระไตรปิฎกนั่นเองและที่กาบาเอก็ยังเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่

^{๑๗} สัมภาษณ์ Phra Khrajai Sule Pagoda, Myanmar พระ Khrajai เจดีย์ Sule ที่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๑๘} สัมภาษณ์ Phra U Parwada Kaba Aya Pagoda, Myanmar พระ U Parwada เจดีย์ที่ Kaba Aya ที่สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ยิ่งใหญ่มากในการจัดสังคายนาพระไตรปิฎกของทุกปี ชาวพุทธทั่วทุกมุมโลกจะหลั่งไหลให้ความสนใจเข้าร่วมมากมายทุกประเทศทั่วโลก จึงกลายเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกแห่งหนึ่งในประเทศเมียนมาร์ เจดีย์กาบาเอ ถ้ามองดูแล้วก็ดูแปลกตาและมีความสวยงามเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านใน คำว่า กาบาเอ ในภาษาเมียนมาร์นั้น หมายถึง “โลกแห่งสันติสุข” ที่นี้ได้ถูกสร้างขึ้นในปี ๒๔๙๕ เจดีย์แห่งนี้เป็นที่รำลึกถึงการประชุมประสาธน์ระดับโลก ครั้งที่ ๖ เพื่อให้เกิดสันติสุขแก่ชาวโลกของพุทธศาสนา ซึ่งจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ในปี ๒๔๙๗ หลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษนั่นเอง มีตำนานเล่าว่า การสร้างพระเจดีย์กาบาเอนั้น

ในสมัยโบราณกาลได้มีพระภิกษุอยู่รูปหนึ่งนั่งสมาธิ อยู่ริมฝั่งแม่น้ำอิรวดี ต่อมาเมื่อมีชีปะขาวผู้หนึ่งนำลำไผ่ที่มีข้อความจารึกอยู่เต็มไปหมดมามอบให้แก่พระภิกษุ ผাগไปมอบต่อท่านอนุและบอกให้ท่านอนุทำนุบำรุงศาสนาพุทธให้เจริญและมั่นคงยิ่งๆ ขึ้นไป ท่านอนุเป็นบุคคลที่เคร่งครัดในศาสนาพุทธพอๆ กับที่ท่านรอบรู้ในเรื่องการเมือง ท่านรับไผ่ลำนั้นไว้และปฏิบัติตามคำบอกของชีปะขาวผู้นั้น โดยการสร้างพระเจดีย์กาบาเอขึ้นทางตอนเหนือของนครย่างกุ้งห่างกันประมาณ ๑๕ กิโลเมตร เพื่อเตรียมการสังคายนาพระไตรปิฎกในปี ค.ศ. ๒๔๙๗ - ๒๔๙๙ และอุทิศพระเจดีย์องค์นี้เพื่อให้เกิดการสร้างสันติภาพขึ้นในโลกและในประเทศเมียนมาร์นั่นเอง^{๑๙}

พระเจดีย์กาบาเอแม้จะไม่สวยงามโดดเด่นเช่นพระเจดีย์องค์อื่นในนครย่างกุ้ง แต่พระเจดีย์กาบาเอก็มีความน่าสนใจมาก ลักษณะของเจดีย์เป็นรูปทรงกลมมีความสูงและเส้นผ่าศูนย์กลางคือ ๓๔ เมตร ภายในองค์พระเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุ มีพระอรหันต์สาวกองค์สำคัญสององค์ พระเจดีย์กาบาเอนี้มีทางเข้าทั้งหมดห้าด้าน ทุกด้านมีพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่บนฐานทักษิณ มีพระพุทธรูปหุ้มด้วยทองคำองค์เล็กๆ อีก ๒๘ องค์ แทนอดีตสาวกของพระพุทธเจ้าทั้ง ๒๘ องค์ ที่อุบัติขึ้นในโลกนี้ ส่วนพระพุทธรูปองค์พระประธานที่อยู่ข้างในหล่อด้วยเงินบริสุทธิ์มีน้ำหนัก กว่า ๕๐๐ กิโลกรัม บริเวณเจดีย์กาบาเอ เราต้องถอดรองเท้า ถังเท้า ถังน่อง เดินเข้าเจดีย์ เพราะที่นี่ยะเมียนมาร์เค้าศรัทธามากเค้าไม่ให้สวมใส่รองเท้าเข้าไป เมื่อเดินเข้าไปก็จะเห็นชาวพม่าเขาเดินมาเที่ยวชมสักการบูชา เขาก็ไม่ใส่รองเท้า อาจจะร้อนเท้าตอนแรกแต่พอเข้าไปความร้อนก็หายไปหมดเพราะข้างในสวยงามมากๆ เห็นสีทองเหลืองอร่าม มีพระสงฆ์ชาวเมียนมาร์นั่งสวดมนต์อยู่หลายรูป อีกทั้งมีพระพุทธรูปสวยสง่างามมากเกินคำบรรยายจริงๆ ต้องลองไปชมเองถึงจะรู้ว่าเป็นอย่างไร เมื่อเดินเข้าไปด้านในแล้วเย็นๆ มาก ด้านในของที่นี่เขามีการเปิดแอร์ให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาชม และสามารถจุดธูปเทียนด้านในได้ เมียนมาร์เค้าทุ่มทุนสร้างเพราะแรงศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นเค้ายึดมั่นสืบทอดกันมายาวนานจริงๆ ด้านนอกจะมีบริการขายดอกไม้ธูปเทียน ชาวบ้านเขานำมาขาย ชาวบ้านที่นี่สามารถพูดไทยได้ด้วย ราคาจะอยู่ประมาณที่ ๕๐๐-๖๐๐ จ๊าด เป็นเงินไทยก็ประมาณยี่สิบกว่าบาท เจดีย์ กาบาเอ (KaBa Aye Pagoda) นั้นตั้งอยู่ที่ถนนกาบาเอ เมืองย่างกุ้ง เป็นสถานที่ที่เกี่ยวทางพระพุทธศาสนาในเมียนมาร์อีกแห่งหนึ่งที่น่าสนใจมาก

๑๙

[ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://burma-travel.blogspot.com/๒๐๑๓/๑๑/KaBaAyePagoda.html>, [๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘].

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้น แม้เมียนมาร์จะเพิ่งเปิดประเทศแต่มีการเติบโตด้านการท่องเที่ยวพัฒนาไปแบบก้าวกระโดด เพราะเมียนมาร์มีวัฒนธรรมโบราณสถาน สถาปัตยกรรม ซึ่งมีความวิจิตรงดงามอย่างน่าประทับใจอยู่มากมาย^{๒๐} โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหาเจดีย์ที่บรรจุพระธาตุ พระเกศา และพระทันตธาตุ ของพระพุทธเจ้า ๕ แห่ง และพระมหาเจดีย์ชเวดากอง ก็เป็น ๑ ใน ๕ แห่งอันศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมือง เป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณและเป็นสุดยอดความศรัทธาของชาวเมียนมาร์ และชาวมอญ มหาเจดีย์ชเวดากอง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอายุกว่า ๒๐๐๐ ปี เชื่อกันว่าเป็นมหาเจดีย์ที่บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าจำนวน ๘ เส้น จากหนังสือ Guinness Book of Records ได้จัดให้พระมหาเจดีย์ชเวดากองเป็นเจดีย์ที่สูงที่สุดและเก่าแก่ที่สุดในโลก พระเจดีย์ในยามค่ำคืนจะเป็นสีทองเหลืองอร่ามงดงามวิจิตรตระการตายังมีทางเข้า ๔ ด้าน ทางเข้าใหญ่อยู่ทางทิศใต้ มีรูปสิงห์ ๒ ตัวเฝ้าอยู่ เมื่อเข้าไปแล้วทุกท่านต้องถอดรองเท้า เจ้าหน้าที่จะพาเดินไปยังลานอธิษฐานซึ่งเชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์มาก แล้วไปสักการะกราบไหว้ขอพรจากองค์พระเกศาธาตุ ซึ่งที่ผ่านมาก็เคยมีคนใหญ่คนโตของไทยไปตั้งจิตอธิษฐาน จนประสบความสำเร็จมาแล้วหลายท่าน รอบลานจะมีวิหารใหญ่อันวิจิตรงดงามอีก ๔ แห่ง และจะมีจุดยืนที่ทำไว้เฉพาะให้ยืนแหงนมองขึ้นไปบนยอดองค์พระเจดีย์ จะได้เห็นภาพอันงดงามซึ่งหาดูได้ยากยิ่งของประกายเพชร ระยิบระยับมีน้ำหนัก ๗๖.๖ กะรัตที่ประดับบนยอดองค์พระมหาเจดีย์แห่งนี้ด้วยอัญมณีที่ประดับบนยอดมากมายและงดงามมากจนไม่น่าเชื่อว่าศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวเมียนมาร์นั้นยิ่งใหญ่จริงๆ

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้น เน้นเรื่องของพระพุทธศาสนา และมหาเจดีย์สำคัญมากมายในเมียนมาร์เป็นหลัก ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถบอกเล่าถึงความเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนาในสมัยนั้นได้อย่างดี มหาเจดีย์ต่างๆ ที่สำคัญที่มีความงดงามสวยสง่าตระการตา เข้าไปแล้วดูสะอาดตา สงบเงียบ มีผู้คนชาวเมียนมาร์มากมายที่เคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา ได้มากราบไหว้สักการะ สวดมนต์ นั่งสมาธิ ไม่ขาดสาย ดูเหมือนทุกคนมีความศรัทธาอย่างมาก จนไม่น่าเชื่อว่าที่นี้ศรัทธาของผู้คนในพระพุทธศาสนาจะแรงกล้าได้ขนาดนี้^{๒๑} มหาเจดีย์โบตาทาวน์ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเมียนมาร์นับถืออย่างมาก และเป็นมหาเจดีย์ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าพระเกศาธาตุถูกบรรจุประดิษฐานไว้กลางเจดีย์ ต้องเดินไปตามช่องทางเล็กๆ เพื่อเข้าไปยังด้านในใจกลางองค์เจดีย์ จึงจะได้เห็นพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าที่บรรจุอยู่ในมณฑปครอบแก้วใส ซึ่งมีเพียงแค่กระจกกันเท่านั้น เรียกได้ว่าได้กราบสักการะขอพรอย่างใกล้ชิดมาก ที่วิหารด้านข้างเจดีย์ ยังมีพระพุทธรูปทองคำปางมารวิชัยที่มีพุทธลักษณะงดงามยิ่งนัก จึงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากที่อยากมากราบสักการะขอพรเพื่อเป็นสิริมงคล แต่ที่ทำให้มหาเจดีย์โบตาทาวน์แห่งนี้มีชื่อเสียงโด่งดังโดดเด่นเป็นอย่างมากคือ ความศักดิ์สิทธิ์ของเทพทันใจหรือนัตโบโบยี ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่ศาลาริมน้ำด้านข้างของเจดีย์ นักท่องเที่ยวที่มาเชื่อกันว่าพรที่ขอจะ

^{๒๐} สัมภาษณ์ Mr. Phyo mg mg Shwedagon Pagoda, Myanmar ที่มหาเจดีย์ Shwedagon นี้ ท่าน Mr. Phyo mg mg ท่านเป็นเจ้าหน้าที่รัฐผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ชเวดากอง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๑} สัมภาษณ์ Phra Tu sai Botahtaung Pagoda, Myanmar ที่มหาเจดีย์ Botahtaung นี้ ท่าน Phra Tu sai ท่านเป็นพระสงฆ์ สอนอยู่ที่ มหาลัทธิสงฆ์ Buddhist University, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

สมปรารถนารวดเร็วทันใจสมกับคำว่า เทพทันใจนั่นเอง เจดียโอบตาหวานไม่ได้มีเพียงแต่เทพทันใจ แต่ยังมี เทพกระซิบ หรือ เมื่อยะนานน้อย ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามของเจดีย ตามตำนานเล่าว่า เทพกระซิบเป็นธิดาของพญานาคราช เชื่อกันว่าถ้ากระซิบขออะไรแล้วจะได้ประสบความสำเร็จทุกประการ

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเมียนมาร์นั้น คือการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานเพื่อไปกราบไหว้ สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในปัจจุบันเมียนมาร์ได้เปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยและเปิดประเทศให้ผู้สนใจเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรีมากขึ้นโดยผ่านนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมาร์^{๒๒} การเดินทางปฏิรูปและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและแรงงาน การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมทั้งทางถนน รถไฟ และท่าเรือ ทำให้เมียนมาร์มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวที่ภาครัฐให้การสนับสนุน ในปีพ.ศ. ๒๕๕๕ เศรษฐกิจเติบโตคิดเป็นร้อยละ ๖.๓ สูงกว่าค่าเฉลี่ย ๕ ปีที่ผ่านมาแต่เนื่องจากระบบการเมืองทำให้นโยบายของเมียนมาร์ยังไม่แน่นอนชัดเจนด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานยังขาดแคลน รวมถึงเครือข่ายคมนาคมยังไม่สมบูรณ์ และเมียนมาร์มีข้อจำกัดทางด้านเงินทุนและระบบการเงินที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี และในอดีตที่ผ่านมาเมียนมาร์ได้รับผลกระทบจากมาตรการคว่ำบาตรของประชาคมโลก จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการลงทุนของภาครัฐและภาคเอกชนมีต้นทุนเฉลี่ยสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในแถบภูมิภาค เมียนมาร์จึงได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเมื่อ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งรัฐบาลจะเดินทางสู่การปฏิรูประยะที่ ๒ โดยให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๗๔) (From National Comprehensive Development Plan –NCDP) เพื่อพัฒนาธุรกิจภาคเอกชน โดยปฏิรูปกฎหมายและระเบียบที่สำคัญสำหรับภาคการท่องเที่ยว ให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) ตามวัตถุประสงค์ของสหประชาชาติ และประชาคมอาเซียน

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา^{๒๓} แม้รัฐบาลเมียนมาร์จะส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ป่าเขา น้ำตก แต่นักท่องเที่ยวที่มาเมียนมาร์ก็นิยมมากราบสักการะบูชามหาเจดีย์ต่างๆ มากกว่าไปท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติจะหลังความไม่สงบทางการเมือง เมียนมาร์ได้เปิดประเทศและเป็นที่จับตามองของนักลงทุนต่างชาติต่างที่ให้ความสนใจทั้งในด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว และหลายสิบปีที่เมียนมาร์ปิดประเทศ ขาดการติดต่อกับโลกภายนอก ภายใต้การปกครองแบบรัฐบาลเผด็จการ หลายประเทศทราบดีว่าเมียนมาร์อุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ แร่ธาตุ ก๊าซธรรมชาติและโบราณสถาน วัดวาอาราม อุดมสมบูรณ์มาก เมียนมาร์จึงเป็นเสมือนขุมทรัพย์ที่นักลงทุนทั่วโลกต่างให้ความสนใจอย่างมาก และในด้านการท่องเที่ยว เมียนมาร์นับเป็นประเทศที่

^{๒๒} สัมภาษณ์ Mrs. Ohn mar Maw, Managing Director Ancient Golden Angles Co., Ltd, Myanmar ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๓} สัมภาษณ์ Mrs. Hla Hla Yee, Honey Tha Managing Director Myanmar Mercury Int’L Co.,Ltd., Myanmar ที่บริษัทเมียนมาร์ เมอร์คิวรี่ อิน จำกัด, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

นักท่องเที่ยวอยากเดินทางไปสัมผัสมากที่สุดอีกประเทศหนึ่ง เพราะชาวเมียนมาร์เป็นผู้ที่มีศรัทธาเหนียวแน่นในพระพุทธศาสนา เขาได้ทำนุบำรุงรักษาโบราณสถานของเค้าไว้อย่างดี และชาวเมียนมาร์ให้ความสำคัญกับการไปวัด ทำบุญ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิตามปกติ เราจะพบเห็นได้ตลอดเวลาที่เราเข้าไปวัด เข้าไปเจดีย์ของเมียนมาร์ทุกแห่งผู้คนจะถอดรองเท้าเดินเข้าวัดไป สักการะกราบไหว้ขอพรกันอย่างหนาแน่นตลอดเวลา จึงเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมียนมาร์ ในการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมเก่าแก่ว่างอย่างเหนียวแน่น

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา การไปเคารพสักการะ กราบไหว้ เจดีย์ที่สำคัญๆ ในเมียนมาร์ แม้รัฐบาลเมียนมาร์จะส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แต่นักท่องเที่ยวที่มาก็นิยมจะไปท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานเจดีย์กันเป็นส่วนใหญ่ เพราะเชื่อว่าพระพุทธศาสนาในเมียนมาร์มีประวัติศาสตร์เก่าแก่ยาวนานมาเป็นเวลากว่า ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว^{๒๔} จึงทำให้ผู้คนสนใจอยากไปศึกษาฟังเรื่องราวความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในเมียนมาร์กันอย่างมากมาย เพราะชาวเมียนมาร์เคร่งครัด และยึดมั่นในการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าพระศาสดาของโลกเป็นอย่างยิ่ง ทวัธแสวงบุญ ทวัธไหว้พระกราบไหว้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในเมียนมาร์จึงน่าสนใจและมีชื่อเสียงมากในด้านพระพุทธศาสนา ทำให้คนไทยเองก็ไปท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานน่ายินดีเข้าประเทศเมียนมาร์เป็นอันดับ๑เลยก็ว่าได้ ชาวเมียนมาร์จึงรักนักท่องเที่ยวไทยมากดีใจเมื่อคนไทยไปเที่ยว นั้นแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาในเมียนมาร์ได้เจริญรุ่งเรืองมากในอดีต จึงมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาให้สืบค้นหา และเป็นที่น่าสนใจของชาวโลก ซึ่งน่าภาคภูมิใจมากที่เมียนมาร์ยังคงรักษาความเป็นเมืองพระพุทธศาสนาไว้อย่างดีเพื่อให้ทราบความเป็นมาของพระพุทธศาสนาที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาในอดีต ยังคงเหลืออยู่ให้ชาวโลกได้ไปเยี่ยมชม ศึกษา ค้นหา ที่มาที่ไป และชื่นชมกับความงดงามของพระมหาเจดีย์ต่างๆ ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระเกศาธาตุ พระทนต์ของพระพุทธเจ้า ธุรกิจท่องเที่ยวบริษัททัวร์ในเมียนมาร์ จึงเติบโตเร็วมาก ที่พักโรงแรมไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและมีราคาแพงเพราะจะต้องจองกันนานกว่าจะได้ที่พักที่ดีๆ ให้กับคณะที่ต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวที่เมียนมาร์ นั้นแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในเมียนมาร์เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวมาก และรัฐบาลเมียนมาร์ก็ให้การสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวกับผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากจนวางแผนแม่บท ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ ๒๐ ปีขึ้นในปี ๒๕๕๕ และขยายผลต่อไปในปีถัดไปอีก ๒๐ ปี ทำให้เกิดความสนใจกับนักลงทุนต่างชาติที่ต้องการมาลงทุนในเมียนมาร์ รวมถึงคนไทยด้วย เพราะเมียนมาร์กับไทยเหมือนเป็นเมืองพี่เมืองน้องกันมาช้านานกษัตริย์ไทย สมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพี่สาวคือนางสุพรรณกัลยาท่านก็ไปเป็นเชลยไปเติบโตอยู่ในเมืองหงสาวดีตั้งแต่พระชนมายุ ๙ พรรษา เสด็จกลับมาอยู่ยาตอ ๑๗ พรรษา ในประวัติศาสตร์ของชาวเมียนมาร์นับถือพระพุทธศาสนา มีระบบการปกครองแบบเจ้าเมืองที่สืบทอดมรดกมาถึงลูกหลาน ปัจจุบันอำนาจของเจ้าเมืองได้หมดไป เพราะอำนาจของรัฐบาลถิ่นเข้ามาแทนที่ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองประเทศไทยได้ส่งกองทัพพ

^{๒๔} สัมภาษณ์ Mr. Sangnoom Krong kaew Director Siam Tai travel & Tour Co., Ltd., Myanmar ที่บริษัทสยาม ไท แทรเวล จำกัด, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

เข้าไปยึดครองเมืองตองยีของเมียนมาร์มาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย หลังสงครามไทยได้ส่งมอบเมืองคืนให้กับกองพลอินเดียที่ ๗ ในวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ ต่อมารัฐบาลไทยในสมัยนายควง อภัยวงศ์ ต้องคืนดินแดนนี้ให้กับสหประชาชาติ ซึ่งอังกฤษได้ผนวกดินแดนของเมืองตองยี (ไทยใหญ่) เข้ามารวมกับเมียนมาร์ในเวลาต่อมา ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า เมียนมาร์และไทยเสมือนเมืองพี่เมืองน้องกันมายาวนานมาก

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวที่เน้นด้านพระพุทธศาสนา เพราะเมียนมาร์มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณสถานเก่าแก่มากกว่า ๒๐๐๐ ปีมาแล้ว การท่องเที่ยวของเมียนมาร์เติบโตมากและทำให้นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกอยากไปสัมผัสกับวิถีชีวิตความอยู่เป็นชาวพุทธ^{๒๕} ในเมียนมาร์ที่ยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัดสืบต่อกันมายาวนาน ข้อมูลจาก Ministry of Hotel and Tourism ของเมียนมาร์ ระบุว่า ตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา (๒๕๕๕-๒๕๕๗) มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากจำนวน ๑.๙๓ แสนคนในปี ๒๕๕๔ เพิ่มขึ้นเป็น ๓.๙๑ แสนคนในปี ๒๕๕๗ ถือว่าค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๖.๕% ซึ่งสร้างรายได้ให้กับเมียนมาร์ จากเดิมมูลค่า ๑๖๕ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ปี ๒๕๕๔ เพิ่มขึ้นเป็น ๓๑๙ ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ๒๕๕๗ นับว่าเป็นสิ่งที่ดีในการเติบโตด้านการท่องเที่ยวของเมียนมาร์ นอกจากนี้ชาวเมียนมาร์เป็นผู้ที่มีศรัทธาเหนียวแน่นในพระพุทธศาสนา เขาได้ทำนุบำรุงรักษาโบราณสถานของเค้าไว้อย่างดี และชาวเมียนมาร์ให้ความสำคัญกับการไปวัด ทำบุญ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิตามปกติ เราจะพบเห็นได้ตลอดเวลาที่เราเข้าไปวัด เข้าไปเจดีย์ของเมียนมาร์ทุกแห่งผู้คนจะถอดรองเท้าเดินเข้าวัดไป สักการะกราบไหว้ขอพรกันอย่างหนาแน่นตลอดเวลา จึงเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมียนมาร์ ในการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมเก่าแกไว้อย่างเหนียวแน่นยาวนานของชาวเมียนมาร์ ซึ่งเป็นชนชาติที่ยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดมากที่สุดในแถบประเทศอาเซียนด้วยกัน

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวที่เน้นด้านพระพุทธศาสนา ชมศิลปะ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม อลังดงามของเจดีย์ และโบราณสถานอันเก่าแก่ คำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเรานับถือกันมา เรียกว่า เถรวาท^{๒๖} แปลว่า คำสอนที่วางไว้เป็นหลักการของพระเถระ คำว่าเถระในที่นี้ หมายถึงพระเถระผู้ประชุมทำสังคายนาครั้งที่ ๑ และที่วัดมหาคันดายงค์ ยังเป็นวิทยาลัยสงฆ์เป็นสถานที่ศึกษาพระธรรมและรักษาพระธรรมวินัยมากที่สุด ด้วยวัตรปฏิบัติอันงดงามของภิกษุสงฆ์ในวัดมหาคันดายงค์ ทำให้มีชาวพม่าจำนวนมากส่งบุตรหลานมาศึกษาพุทธศาสนาที่นี่ และทำให้ผู้มีจิตศรัทธาจองคิวกันนำภัตตาหารมาถวายพระทั้ง ๑,๒๐๐ รูปไม่เว้นแต่ละวัน ทำให้วิทยาลัยสงฆ์แห่งนี้ดำรงอยู่ได้แม้จะได้รับการงบประมาณจากรัฐบาลพม่าไม่มากนัก พระพุทธศาสนาเถรวาทกับประเทศพม่าจึงมีความผูกพันกันมาอย่างยาวนาน ต้องพานพบกับความเสื่อมและความเจริญ แต่ก็สามารถอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมของพม่าเรื่อยมา มี

^{๒๕} สัมภาษณ์ Mr. U Tin Nyunt Team Kaba Aya Office, Myanmar, เจ้าหน้าที่รัฐ ทีมกาบาเอในเมียนมาร์, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๖} สัมภาษณ์ Ashin Saykayda Teacher teaching Theravadi in Mahagandayone, Myanmar ท่านสอนอยู่ที่วัดมหาคันดายงค์ที่ย่างกุ้ง, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าปัจจุบันพม่าจะไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเหมือนในอดีต แต่คณะสงฆ์พม่าก็ยังมีอิทธิพลสำหรับประชาชน ดังจะเห็นได้จากการเป็นผู้นำในการเดินขบวนเรียกร้องความเป็นธรรมจากอำนาจรัฐ คณะสงฆ์พม่ายังได้สร้างความสัมพันธ์กับประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทจากทั่วโลก

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นด้านไหว้พระ กราบสักการะขอพระสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาซึ่งถือตามหลักที่ได้สังคายนาครั้งแรกดังกล่าว เรียกว่า เถรวาท หมายความว่า คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือพระธรรมวินัย^{๒๗} ทั้งถ้อยคำและเนื้อความ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ท่านสังคายนาไว้ ก็ทรงจำกันมาอย่างนั้น ถือตามนั้นโดยเคร่งครัด พุทธศาสนิกชนชาวเมียนมาร์จะให้การนับถือพระไตรปิฎก (พระที่สามารถท่องพระไตรปิฎกได้ทั้งหมด ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ทั้งบาลีและคำแปลโดยปากเปล่า) เป็นอย่างยิ่ง การได้พบนมัสการ กราบไหว้ครั้งหนึ่งในชีวิต ถือเป็นโอกาสสำคัญในชีวิต ซึ่งเดิมที่มีเพียง ๑๑ รูป แต่ได้มรณภาพไปแล้ว ๔ รูป สำหรับพระไตรปิฎกที่มีชื่อเสียง คือ พระอาจารย์ภักทันตะ วิจิตตะ สาราภิวงสะปฐมตรีปิฎกเถระ ตรีปิฎกโกวิทะ ตรีปิฎกเถระมณฑลาคาริกะ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปฐมเมิงกุน สยาดอ เมืองสะกาย ท่านสามารถจำได้ทุกหน้าทุกบรรทัดราวกับเปิดข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ ถึงขนาดที่ว่าหนังสือกินเนสส์บุ๊ก พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งตีพิมพ์ในสหราชอาณาจักรอังกฤษ ได้บันทึกความทรงจำที่น่ามหัศจรรย์ ของท่านไว้ว่า “พระอาจารย์ใหญ่เมิงกุนสยาดอ ประเทศพม่า มีความทรงจำท่องพระไตรปิฎก ๑๖,๐๐๐ หน้า (๒๔๐,๐๐๐ ตัวอักษร) ได้ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ (ค.ศ. ๑๙๕๔) ซึ่งเป็นตัวอย่างของความทรงจำของมนุษย์ที่หาได้ยากมาก”

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ การทำบุญไหว้พระ กราบสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะชาวเมียนมาร์ผูกพันยาวนานกับพระพุทธศาสนาเถรวาทมาหลายพันปี ต้องพบพบกับความเสื่อมและความเจริญ แต่ก็สามารถอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมของเมียนมาร์เรื่อยมา มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ^{๒๘} ตลอดจนการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าปัจจุบันเมียนมาร์จะไม่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเหมือนในอดีต แต่คณะสงฆ์ในเมียนมาร์ก็ยังมีอิทธิพลสำหรับประชาชน ดังจะเห็นได้จากการเป็นผู้นำในการเดินขบวนเรียกร้องความเป็นธรรมจากอำนาจรัฐ คณะสงฆ์เมียนมาร์ยังได้สร้างความสัมพันธ์กับประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทไปทั่วโลกอีกด้วย

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวในโบราณสถาน มหาเจดีย์ และวัดวาอารามซึ่งเป็นการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา เชื่อว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่เมียนมาร์ เมื่อคราวที่พระเจ้าอโศกมหาราช แห่งอินเดีย ได้อุปถัมภ์การสังคายนา ครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖ หม่องทินอ่องนักประวัติศาสตร์เมียนมาร์ได้บันทึกไว้ว่า “พระเจ้า

^{๒๗} สัมภาษณ์ Ashin Nandiya Teacher of Tipitaka Mahagandayone, Myanmar ท่านสอนพระไตรปิฎกอยู่ที่วัดมหากันตาดายคี่ที่ย่างกุ้ง, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๒๘} สัมภาษณ์ Mr.Than Tun General Manager The Wheel Travel Co., Ltd. Myanmar เป็นผู้จัดการทั่วไปบริษัทเดอะวีล แทรเวล จำกัด, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

อโศกทรงส่งสมณทูตไปยังดินแดนที่ห่างไกลหลายแห่งด้วยกัน สมณทูตคณะหนึ่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนในสุวรรณภูมิ^{๒๙} เมืองหลวงของสุวรรณภูมิคือเมืองสะเทิม(Thaton)ในเมียนมาร์ตอนล่าง จากประวัติศาสตร์บางตอนพบว่า พุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในเมียนมาร์ในราวพุทธศตวรรษที่ ๖ เพราะ ได้พบหลักฐานเป็นคำจารึกภาษาบาลี นักประวัติศาสตร์ท่านหนึ่ง ชื่อว่า ตา รนาถ เห็นว่า พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทได้เข้ามาสู่เมือง เมียนมาร์ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ต่อมาได้มีพระสงฆ์ฝ่ายมหายานซึ่งเป็นศิษย์ของพระวสุพันธุ ได้นำเอาพระพุทธศาสนาแบบมหายาน ลัทธิตันตระ เข้าไปเผยแผ่ ในครั้งนั้น เมียนมาร์มีเมืองพุกามเป็นเมืองหลวง มีชื่อเรียกชาวพม่าว่า “มรัมมะ” ส่วนพวกมอญ หรือ ตะเลง ซึ่งมีเมืองหลวงชื่อ “สะเทิม” (สุธรรมวดี) และถิ่นใกล้เคียงรวมๆ เรียกว่า รามัญประกาศ จนพระพุทธศาสนาทั้งแบบมหายาน และแบบเถรวาทเจริญรุ่งเรืองในเมียนมาร์ เป็นเวลาหลายร้อยปี พระพุทธศาสนาในเมียนมาร์จึงมีความเกี่ยวพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์ การเจริญหรือเสื่อมของคณะสงฆ์ก็ย่อมมีส่วนกับสถาบันกษัตริย์ด้วย ดังนั้นกษัตริย์จึงมีหน้าที่อีกอย่างหนึ่งคือการปฏิรูปสถาบันสงฆ์ดังที่มีการบรรยายถึงการปฏิรูปสถาบันสงฆ์ไว้ว่า “กษัตริย์เมียนมาร์ได้ทรงริเริ่มการปฏิรูปศาสนา หรือการชำระสถาบันสงฆ์ให้บริสุทธิ์ เพื่อจะได้ยึดทรัพย์สินสมบัติของทางสงฆ์มาเป็นที่ยอมรับทั้งทางกฎหมายและสังคม สังฆะที่ร่ำรวยย่อมหมายถึงว่าพระสงฆ์ไม่ได้ดำเนินชีวิตตามกฎของพระวินัย ดังนั้นการปฏิรูปจึงนับว่าถูกต้องชอบธรรมตามอุดมการณ์ การปฏิรูปศาสนาส่งผลทางวัตถุให้ขนาดของสังฆะลดลง ทางด้านอุดมการณ์เท่ากับว่าทำให้พระศาสนาบริสุทธิ์ขึ้น เมื่อสังฆะบริสุทธิ์ขึ้น ประชาชนต่างก็จะมาทำบุญเพิ่มขึ้น เพราะบุญที่บุคคลจะได้ขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์ของพระที่บุคคลนั้นนับถือ สังฆะเองก็เริ่มได้รับพระมหากรุณาธิคุณเพิ่มขึ้น เพราะโดยหลักการถือว่าพระมหากษัตริย์ต้องเป็นผู้ทรงปกป้องและอุปถัมภ์ค้ำจุนพระศาสนา การที่ประชาชนและพระมหากษัตริย์หันมาอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา สุดท้ายจะนำกลับไปสู่ลัทธิเจ้าที่ดินของวัดอีก และแล้วรัฐก็ต้องเข้ามาจัดการปฏิรูปสังฆะใหม่อีกหมุนเวียนไปไม่รู้จบ

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวในแดนพระพุทธศาสนา และภาครัฐให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนาด้วย เพราะเมียนมาร์ มีประวัติความเป็นมาทางพระพุทธศาสนาที่ยาวนานสัมพันธ์กันกับชาวเมียนมาร์มาหลายพันปี จึงถือเป็นสิ่งสำคัญในการจะพัฒนาโบราณสถาน เจดีย์ สถาปัตยกรรมต่างๆ ให้ นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชมอย่างเป็นระเบียบมีการบริหารจัดการวัดและชุมชนใกล้เคียงอย่างลงตัว ชาวบ้านในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยดูแลเก็บกวาดให้โบราณสถานมีความสะอาดงดงามน่าดู มีความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยว^{๓๐} มาขายดอกไม้ให้นักท่องเที่ยวเก็บเงินที่ได้ไว้บำรุงวัด ชาวบ้านที่ว่างต่างผลัดเปลี่ยนกันมาช่วยเหลือวัด วัดกับชุมชนในเมียนมาร์จึงมีความผูกพันกันมายาวนานเพราะช่วยเหลือเกื้อกูลกันมา ไม่ใช่แยกโบราณสถานกับชาวบ้านออกจากกัน เพราะจะทำให้เกิดปัญหาใน

^{๒๙} สัมภาษณ์ Mr. Sai Dao Wide View Travel & tour Co., Ltd. Guide, Myanmar เป็นผู้นำเที่ยว บริษัทวายด์ วิว แทรเวล จำกัด อยู่ที่เมืองย่างกุ้ง, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๐} สัมภาษณ์ Mr. Mu Mu Myint Senior Manager Forever Top travel & Tour Co., Ltd. Myanmar, เป็น Senior Manager & Operation ของบริษัท ฟอว์เพเวอร์ ท็อป แทรเวลแอนด์ทัวร์ จำกัด อยู่ที่เมืองย่างกุ้ง, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ชุมชนชาวบ้านก็ไม่สามารถเข้ามาช่วยเหลือได้เพราะขัดกับกฎระเบียบต่างๆ แต่ที่เมียนมาร์ทุกอย่างชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโบราณสถานเสมือนเป็นบ้านของตัวเองจึงทำให้โบราณสถานในเมียนมาร์เป็นโบราณสถานที่มีชีวิตของผู้คนรอบๆ เข้ามาบริหารจัดการอย่างลงตัวไม่ต้องให้ภาครัฐมาคอยสอดส่องดูแล จึงเกิดความรัก ความศรัทธา ความสามัคคีขึ้นในหมู่พุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งประเทศ นับเป็นสิ่งที่ดีที่ไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดสรรดูแลโบราณสถานเพราะชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีงามและยึดมั่นในคำสอนพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีความเจริญก้าวหน้าอย่างเป็นรูปธรรม

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน และเมียนมาร์มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในทางพระพุทธศาสนามากมายเพราะพระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองมาในเมียนมาร์หลายพันปี จึงเป็นโอกาสอันดีที่เมียนมาร์เปิดประเทศแล้วนักท่องเที่ยวต่างชาติ และนักลงทุนต่างสนใจอยากเข้าไปลงทุนในเมียนมาร์มาก โบราณสถานต่างๆ ยังทำนุบำรุงและเก็บรักษาไว้อย่างดี และชาวเมียนมาร์เป็นชนชาติที่ยึดมั่นในคำสอนของพระศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ทำให้เมียนมาร์มีจุดแข็ง^{๓๑}ในแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมที่มีมากมาย ชาวเมียนมาร์ไม่ค่อยสนใจว่านักท่องเที่ยวจะมามากมายหรือไม่ แต่ในชีวิตประจำวันของชาวเมียนมาร์ยังคงไปวัด ไปทำบุญ ไปนั่งสมาธิตามปกติ และแหล่งโบราณสถานของเมียนมาร์เป็นแหล่งโบราณสถานที่มีชีวิตมีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ไม่ใช่เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ที่มีแต่ซากโบราณสถาน แล้วย้ายผู้คนออกไปหมด แต่ที่เมียนมาร์ยังมีผู้คนอยู่อาศัยร่วมกัน และคนเหล่านี้ก็ดูแลบำรุงรักษาสถานที่ของตนไว้ด้วยความรัก ความศรัทธา ส่วนเรื่องจุดอ่อนก็เป็นเรื่องการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เรื่องถนนหนทาง รถนำเที่ยวต่างๆ แต่สิ่งประกอบเหล่านี้สามารถจะพัฒนาได้ และการท่องเที่ยวบูมมากในเมียนมาร์ มีการเติบโตแบบก้าวกระโดด เพราะเมียนมาร์ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงามอีกมากเช่น หาดทราย ชายทะเล เทือกเขาสูง ภูเขาไฟ ทะเลสาบ หมู่บ้านชนพื้นเมืองที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมเก่าแก่เอาไว้เป็นอย่างดี แน่น จึงมีปูชนียสถาน วัดวาอารามและสถาปัตยกรรมแบบโบราณ ซึ่งมีความวิจิตรงดงาม น่าประทับใจอยู่มากมาย โดยเฉพาะพระมหาเจดีย์ที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของเมียนมาร์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณหลายแห่งที่ชาวโลกอยากไปเยี่ยมชม

ได้ให้ความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเมียนมาร์นั้นส่วนใหญ่ คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะเมียนมาร์มีวัฒนธรรมเก่าแก่โบราณมากมายมีอายุกว่า พันปี ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติให้ความสนใจอยากไปเยี่ยมชมความยิ่งใหญ่ของพุทธศาสนสถานโบราณหลายๆ แห่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา เช่น มหาเจดีย์ชเวดากอง มหาเจดีย์สุเล มหาเจดีย์โบตาทาวน์ มหาเจดีย์กาบาเอ วัดมหากันดายงค์ ฯลฯ และอีกมากมาย ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว สรรวรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับประเทศเมียนมาร์มหาศาลในช่วง ๒-๓ ปี ที่ผ่านมา ผู้คนหลั่งไหลเข้าไปเยี่ยมชมโบราณสถานวัดวาอารามต่างๆ มากจนทำให้เกิดวิกฤตเรื่องที่พักไม่พอเพียงกับนักท่องเที่ยว จึงทำให้ที่พักมีราคาแพง ยิ่งในช่วงไฮซีซั่นห้องพักจะถูกจอง

^{๓๑} สัมภาษณ์ Mr. Zaw Oo Trainer Navy Future Boom Co., Ltd. Myanmar, เป็น Leading Tour Operation & Trainer ของ อยู่ที่เมืองย่างกุ้ง, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

กันจนเต็มเพราะผู้คนที่ต้องการเดินทางไปมากจึงทำให้การบริหารการจัดการการท่องเที่ยว^{๓๒} ในเมียนมาร์มีปัญหาเพราะโรงแรมไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงพอ จึงต้องมีการวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแม่บทของเมียนมาร์ขึ้นมาเพื่อมาตอบโจทย์สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้ อย่างพอเพียงและมีคุณภาพที่ดี แผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวจะบูรณาการร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ฉะนั้นแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแม่บทของเมียนมาร์จึงมีความสำคัญและต้องสอดคล้องนโยบายจากภาครัฐ เพื่อความสำเร็จและมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน

๒.วิเคราะห์นโยบายยุทธศาสตร์ ปัญหาและอุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

นโยบายการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธนั้น วัดมีส่วนสำคัญมาก ต้องร่วมมือกันทำงาน ภาครัฐต้องมึนโยบายทำกันอย่างจริงจังพุทธเถรวาท จะสู้มหายานไม่ได้เลย มหายานเค้าช่วยเหลือโลก แหล่งท่องเที่ยวเค้าจัดอิสระมากกว่า นอกจากภาครัฐ มีภาคประชาชน ต้องมาร่วมมือกันในทางปฏิบัติเรื่องกฎหมายต้องระวัง ความร่วมมือกันส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดเป็นรูปธรรม^{๓๓}

ในอาเซียนผู้ที่มาชมสถาน วัด วาอาราม มีมากที่ไม่มีความเข้าใจพระพุทธศาสนา ต้องการขึ้นไปชมทิวทัศน์เห็นโค้งน้ำสวยงามมาก คนมาไหว้มากชาวเมียนมาร์ มาทำบุญกันเค้ากันเงินส่วนหนึ่งไว้ทำบุญ หลวงพ่อสมเด็จจรรยาองค์เรื่องศีล ๕ เมื่อตัดออกไปแล้วคนไม่รู้หน้าที่ ไม่รู้ศีลธรรม สมัยนั้นผู้นำที่จะเข้ามาดูแล เราจะออกไปแสดงสัญลักษณ์แบบนั้นไม่ได้ ต้องมีวิธีการปกป้องรักษา อิสลามรุกรหนักในการสร้างมัสยิด ที่จังหวัดน่านคงรักษา ถิ่นกาขาว รักษาความดีงามรักษผลประโยชน์มากกว่าเมียนมาร์ไหว้พระอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นจีน และศรีลังกา เจ้าอาวาสเก่า วัดอรุณ ไปทำพิธีอุปสมบทบวช^{๓๔} ให้พระที่ศรีลังกาในสายสยามวงศ์ ดั้งเดิม หนึ่งในสยาม การสวดมนต์สายการบิณศรีลังการ กรุงโคลัมโบเราเห็นว่าเจ้าหน้าที่สายการบิณเค้าเข้มแข็งเค้าสวดได้หมดในบทกถียเมตตาสสูตร ชาวพุทธเค้าไม่ละเลยการปฏิบัติในคำสอน แต่ไทยเราละเลยไม่สนใจ ศาสนิกชนไทยเราไม่เก่ง รักษาพระพุทธศาสนากันอย่างไร ภัยทางศาสนาอื่นไม่รักษาปฏิบัติในภาระหน้าที่ ศรีลังกา พม่า จีน มหายาน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นเกณฑ์ นำหลักๆ มีการแลกเปลี่ยนในจีน นอกจากนี้มีเวียดนามและมาเลเซีย ปีนัง กะลันตัน คาเมลอน เกาหลี่ ญี่ปุ่น มิติการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ทัวร์จีน บังคับเราไปกับทัวร์ แต่ทัวร์จีนไม่พามาวัด จัดครั้งละ สามหมื่นคน ขายโชว์ทัวร์เกินราคา เวลามาวัดพระแก้วค่าบัตร ๕๐๐ วัดโพธิ์ ๑๐๐ วัดอรุณ ๕๐ เค้ามาร่วมในมิติสำคัญๆ คณะที่จัดทัวร์กำไลมหาศาล เราเป็นจุดด้อย ไม่พาทัวร์มาวัด มาเยอะคนทำทัวร์ต้องเข้าใจงาน

^{๓๒} สัมภาษณ์ Mr. Zaw Lin Tun Golden Land of Myanmar Co., Ltd., Myanmar, เป็น CEO ของบริษัทโกลด์แลนด์ออฟเมียนมาร์ จำกัด อยู่ที่เมืองย่างกุ้ง, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริวิหารการ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระศรีสุทธิเวที ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเลขานุการ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

๔.๒ การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา

ปัญหาด้านความปลอดภัย

การบริหารวัด ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารวัดที่ขึ้นทะเบียน จะขาดความคล่องตัว เช่น วัดหลวงพ่โต งานบวช ได้เงินหลายร้อยล้าน ดูพื้นที่ในการจัด ไม่มี Organize มาจัดให้ วัดพระธรรมการจัดได้ สายมหายานแบ่งกันเป็นเจ้าอาวาส ๕ ปี จัด packet ท่องเที่ยว ได้งบประมาณจากรัฐบาล มาช่วยบูรณะวัดแต่ก็ยังไม่เพียงพอ เมื่อเปิดอาเซียนเราต้องเตรียมคนในภาษาอาเซียน^{๓๕} เพื่อการสื่อสารกันได้ ภาษาลาว ภาษาเมียนมาร์ ภาษาเวียดนาม เราแพ้เค้าในเรื่องภาษา เราต้องส่งเสริมสายพระมาเรียนที่ ไทยเยอะ ที่เอแบค และ มหาลัษณัง ชเมร ลาว อินเดีย เนปาล ส่งเสริมบุคลากรภาครัฐทำอยู่ สิ่งที่เราขาดคือ ขาดความสามัคคีกัน ไม่ให้ความร่วมมือกัน

ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในโลกที่คนอยากมาเที่ยวมาก มิติด้านพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ขอนแก่นเข้มแข็งมาก มิติในด้านพัฒนาต้องเขียนเข้าไปอยู่ในแผนเพื่อลงนามร่วมกัน ภาคประชาชน สร้างมัคคุเทศก์ท้องถิ่น สร้างพวงจิตอาสาซึ่งเราน้อย พระสงฆ์ไทยเก่ง ต้องหาเงินในการพัฒนาเพราะภาคประชาชนเราอ่อนแอ การท่องเที่ยวเราต้องผสมผสานกันในด้านประเพณีวัฒนธรรม^{๓๖} และพุทธศาสนา การสวดมนต์ข้ามชาติ ๔ ประเทศ ทำในไทยก่อน ไปเมียนมาร์ ลาว ศรีลังกา สลับกัน ปัญหาแก้ได้ด้วยศาสนา นิมนต์พระพิธีธรรมไปสวด แต่ต้องให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วม ต้องเขียนแผนมาเสนอ ท่านเขียนแผนมิติเป็นชาตียาก แต่มิติในทางศาสนามันง่าย สายรามัณธรรมยุตินิกาย มาตั้งแต่รัชกาลที่ ๔ เฉลิมฉลองสามเณร ๑๐๐ รูป ที่เกาะละแมลงจัดฉลองร่วมกัน เข้าทางแม่สอด ก็ได้ นี่คือนี่ที่ใช้ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกัน ภาคเอกชนเข้มแข็งมากในไทย

การส่งเสริมด้านศาสนวัตถุ ที่เชื่อมโยงกันกับท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนิสยคนไทย ยิ้มแย้ม ความเป็นมิตรไมตรี อุปนิสัยคนไทยที่ซึมซับกันมา มีความเมตตาเอื้อเฟื่อง เช่นขอทานเราไม่รังเกียจ มีความเอื้อเฟื่องแบ่งปันกัน มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของกันในชุมชน มาแต่ดั้งเดิม

ปัญหาที่ได้พบเห็นจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในประเทศไทยนั้น ขาดการส่งเสริมด้านภาษา^{๓๗} ต่างๆ เมียนมาร์อยากมาเมืองไทยมาก มาวัดพระแก้ว ภาคเอกชนเชื่อมโยงกับภาครัฐได้ดี ภาคประชาชนต้องสนใจให้ความรู้สื่อคนบริโภคข่าวสารเยอะเชื้อสื่อมากกว่า ต้องสร้างให้เค้าเข้าใจ เกี่ยวกับค่าใช้จ่าย พระพุทธศาสนาวัฒนธรรมรวมกับพระศาสนา มองผ่านวัด พิธีกรรมไม่ควรมากเกินไปแต่ให้คงไว้เป็นการสืบทอด

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระมหามังกร สิทธิเมธี เลขานุการแผนกทัศนศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระศรีสุทธิเวที ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเลขานุการ วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล อาจารย์สอนพิเศษอภิธรรมโศติกะวิทยาลัยวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ยุทธศาสตร์ไทยกับเมียนมาร์ ใกล้เคียงกัน การท่องเที่ยวจัดกลุ่มท่องเที่ยวไปทอดกฐินไปวัด ให้เมียนมาร์มาเที่ยวเราบ้างให้เค้าเข้าใจ ทำโปรแกรมท่องเที่ยว ใช้ล่ามไทยใหญ่เราไม่มี เราเสียเปรียบเค้ามาก เป็นปัจจัยให้เมียนมาร์มาเที่ยวไทยน้อย วันหยุดชาวเมียนมาร์ จะไปวัดทำบุญกันเยอะ ปลุกฝังตั้งแต่เด็ก ต่างกับเราไม่หว่านเมล็ดพันธุ์ไว้เลย ความตั้งใจต่างกันเยอะมาก ชาวเมียนมาร์เค้ามีความแน่นแฟ้นเพราะตั้งแต่เด็กให้สวดมนต์แล้วทุกคนสวดมนต์เก่งมากเป็นปกติวิสัยของชาวเมียนมาร์ในการให้ความเคารพบูชาพระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศเมียนมาร์เค้าแข็งแรงมากกว่าเรามากนัก^{๓๘}

ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน กฎหมายต้องระวังวัดอรุณถูกเสนอการขึ้นทะเบียนเข้าสู่มรดกโลก ภาคประชาชน สำคัญ ภาคของสงฆ์ เคยถามความรู้สึกของพระสงฆ์ บ้างไหมหรือถ้าท่านมาหนักเต็มทีก็จะหลุดได้ เราไม่มุ่งเน้นด้านโลกสู่มหายาน ไม่ได้ชิงเค้าไม่เคร่งครัด แต่ไม่ทิ้งความเป็นชนชาติของบรรพบุรุษ ภาครัฐ สนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวให้เยอะ ในปัจจุบันเป็นเรื่องของโลกก็เสียส่วนใหญ่ เรามีสายน้ำควรพัฒนาด้านท่องเที่ยวทางชลมารค เพื่อส่งเสริมวิถีไทยกับสายน้ำที่อยู่คู่กันมาไม่แยกจากกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเดินทางน้ำในสมัยก่อนสถาบันกษัตริย์กับพระพุทธศาสนาเดินร่วมมาด้วย

ท่านพระมหามังกร สิทธิเมธี เลขานุการแผนกทัศนศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ได้ให้ความคิดเห็นในการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ในประเทศไทยว่า ปัญหาและอุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่พบเห็น ประเด็นแรกคืออยากให้มีการจัดการด้านความปลอดภัย^{๓๙} ของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแล้วสบายใจ ถือว่าสำคัญเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ประการต่อไปคือ การจัดระเบียบทัศนียภาพโดยรอบของวัดไม่ใช่ภายในวัดเพราะภายในวัดพระภิกษุสงฆ์ท่านดูแลอยู่แล้วภายนอกวัดที่เป็นปัญหาคือความรับผิดชอบของทางราชการที่บางอย่างก็ไม่ค่อยได้ดูแล ในการจัดทัศนียภาพสักเท่าไร บ้างดูไม่สวยงาม ไม่เป็นระเบียบมีความสกปรกให้เห็น เช่นมีขยะกองกันอยู่ ด้านห้องน้ำ ๘๐ % มีพอและมีความสะอาดเรียบร้อย อีกประเด็นคือการบริหารการเงินควรมีมาตรการในการตรวจสอบ และแนะนำพระสงฆ์ที่เป็นผู้บริหารในการนำเงินไปใช้ ใช้อย่างไรให้คุ้มค่าให้เกิดผลตอบแทนที่มีประโยชน์มากที่สุด เช่นการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ แจกจ่ายให้กับวัดต่าง ให้กับสถานสงเคราะห์คนชราต่าง สิ่งนี้ถือเป็นภาพพจน์ที่ดีในพระพุทธศาสนาอีกด้วย

กลุ่มนักท่องเที่ยวมาวัดโพธิ์ด้วยความหลากหลาย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณเป็นมหาวิทยาลัยเปิดตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ จึงมีการกล่าวถึงให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ วัดโพธิ์เด่นด้านนวดแผนโบราณทั้งผู้ใหญ่และชาวต่างชาติ และด้านกิจกรรมผาผนังมีพระนอนเป็นไฮไลน์ของวัดโพธิ์ คนไทยไม่ค่อยได้รู้จักให้ความสนใจ แต่ส่วนใหญ่ก็เข้ามาที่โบสถ์ ที่ทุกคนมาแล้วประทับใจ เช่นพระพุทธปฏิมากร

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล อาจารย์สอนพิเศษอภิธรรมโชติกะวิทยาลัยวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระมหามังกร สิทธิเมธี เลขานุการแผนกทัศนศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ปัญหาด้านการสื่อสารให้เข้าใจ การใช้ภาษาสื่อสาร ภาษาอาเซียน สร้างวัฒนธรรมองค์กร สร้างสโลแกนเป็นสัญลักษณ์ทางภาษาของวัดว่ามาแล้วปลอดภัยหายห่วง ด้านความปลอดภัยด้านทรัพย์สิน ส่งเจ้าหน้าที่ไปอบรม ท่านเจ้าคุณเทียบท่านทำมานานแล้วในเรื่องของความปลอดภัยเรื่องมารยาท สร้างกฎระเบียบที่ควรไม่ควรทำเมื่อเข้ามาในวัด สร้างสื่อประชาสัมพันธ์ ให้ทราบถึงสิ่งที่มีคุณค่าอนุรักษไว้และการให้พระนำเที่ยว ดีกว่าให้ทำแบบ เรดิโอแทค เพราะถามตอบไม่ได้ ดุติที่มีพระเดินนำหน้าเมื่อมาวัด ให้มีพระเดินนำหน้าชาวต่างชาติเค้าจะชอบมากและเค้าก็จะดีใจมาก

การบริหารวัด ควรมีการจัดการ ให้เป็นระบบ นักท่องเที่ยวที่มา มี สองกลุ่ม คือกลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา และคนทั่วไป การจัดการวัด นักท่องเที่ยวที่มาทั่วไปมาอยู่กับทัวร์กับลักษณะระดับพิเศษแบบแขกบ้านแขกเมืองเราจะใช้วิทยากรจากแผนกทัศนศึกษาไปต้อนรับ มีหนังสือรับรองมาชัดเจนว่ามาศึกษาวัดเราด้วย เราจะต้อนรับให้สิทธิพิเศษ มาเรียนรู้เรื่องวัด การมาศึกษาเราจะให้เกียรติอย่างมากถ้าเค้ามาเรียนรู้

ปัญหาด้านงบประมาณจากภาครัฐที่จัดสรรมาไม่เพียงพอในการบูรณะซ่อมแซมวัด

ปัญหาแผนพัฒนาเศรษฐกิจต่างชาติดัดโครงการ สำนักพุทธมิ่งบให้พระภิกษุที่พุทธคยาได้ ๓๐๐ คน

ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ ต้องชัดเจนมีคุณภาพ บอกต่อๆ กันมาให้เกิดพุทธบริษัทที่สำคัญเกิดขึ้น

ปัญหาด้านพิธีกรรม ในวันสำคัญต่างๆ ทางพุทธศาสนาพิธี ทางประเพณี วัฒนธรรม

ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ไว้ว่า ภาครัฐ ต้องมีการส่งเสริม มีงบประมาณหลงในการบูรณะจากสำนักพุทธ วัดสระเกศให้การช่วยเหลือแก่วัดเยอะมากงบประมาณไม่พอเพียง โยงมาที่การบริหารจัดการ อาจมีการทัศนศึกษาต่างๆ ที่ราชบุรี แสดงหนังใหญ่เชิญวิทยากรมาให้ความรู้พระ ให้ความรู้ศาสนสถานและโยงมาศาสนาธรรม จัดอบรมมีขบวนการให้ความรู้สร้างเด็กรุ่นใหม่ มาอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยให้เกิดได้มีขึ้นกับเด็ก นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้มาศึกษาประวัติศาสตร์ เชื่อมโยงกับศาสนพิธี และศาสนาธรรมเพื่อให้เข้าใจในหลักธรรมคำสอน มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนรอบๆ ภูเขาทอง ชุมชนบ้านบาตร และชุมชนสระเกศ ชุมชนรักษาวัดวัฒนธรรม ดั่งเดิมไว้ รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมมีการเชื่อมโยงกันช่วยเรื่องปัญหาเสพติด ทำเรื่องการเล่นกีฬา การวาดภาพให้เกิดกิจกรรม เพื่อตึงเด็กออกจากอบาย กลุ่มดินน้ำมัน นอกจากชุมชนมีโรงเรียนกับวัด สอนธรรมะศึกษา จัดกิจกรรมสอนภาษาให้เด็กเป็นต้น

ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ไว้ว่า ตัวอย่างวัดพระแก้วควรเปิดกลางคืน ความสวยงาม ในเวลากลางคืนแสงไฟ ไทยมีความพร้อม ควรเปิดให้เข้าเพื่อเป็นการปิดอบาย ประเทศพม่าเจดีย์ชเวดากองเปิดถึง ๔ ทุ่ม เราต้องเปิดเยอะๆ ให้คนเข้าไปตอนกลางคืนเปิดเราปิดอบาย คนกำลังหาทางออก เราเปิดให้คนมา ด้านภาษาแปลให้นักท่องเที่ยวหลักธรรม ก็ให้ผู้รู้ตรวจสอบความถูกต้องตามพระไตรปิฎก เสนอภาครัฐให้ทำให้เกิดประโยชน์ ชาวต่างชาติคนจีนเยอะ ไม่ใช่ชาวพุทธ ไม่ใช่ใจหลักพุทธ อย่าเอนเอียงตามคำเสนอของเค้า การห้ามถ่ายภาพพระแก้วมรกต เหมือนการถอดรองเท้าในพม่า ทำให้เกิด ความศักดิ์ เกิด ศรัทธา ในพระ

ศาสนา เข้าใจหลักพุทธสร้างให้เกิดมวลชน มีความสะอาด สวยงาม ห้องน้ำบริการดี มีความปลอดภัย พระวิทยากรมีน้อย มักคุเทศก์ไม่รู้จริง ต้องเข้าใจให้ถูกต้อง ต้องทั้งซบและแซ่ให้เข้าใจตรงกัน องค์การพุทธไม่ทำหน้าที่ของตน ต้องมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาให้ศาสนิกชนตลอดปี มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวว่าชาวพุทธทำอะไรกันบ้างดูแต่วัด โบสถ์ไม่ได้ ต้องทำให้ชัดเจน

ภาคเอกชนเชื่อมโยงกับภาครัฐได้ดี ภาคประชาชนต้องสนใจให้ความรู้สื่อ คนบริโภคข่าวสารเยอะเชื่อถือมากกว่า ต้องสร้างให้เค้าเข้าใจ เกี่ยวกับค่าใช้จ่าย พระพุทธศาสนาวัฒนธรรมรวมกับพระศาสนา มองผ่านวัด พิธีกรรมไม่ควรมากเกินไปแต่ให้คงไว้เป็นการสืบทอด ยุทธศาสตร์ไทยกับเมียนมาร์ ใกล้เคียงกัน การท่องเที่ยวจัดกลุ่มท่องเที่ยวไปทอดกฐินไปวัด ให้เมียนมาร์มาเที่ยวเราบ้าง ให้เค้าเข้าใจ ทำโปรแกรมท่องเที่ยว ใช้ล่ามไทยใหญ่ เราไม่มีเราเสียเปรียบเค้ามาก

เป็นปัจจัยให้เมียนมาร์มาเที่ยวไทยน้อย วันหยุดเมียนมาร์จะไปวัดทำบุญกันเยอะมาก ปลุกฝังตั้งแต่เด็ก ต่างกับเราไม่หว่านเมล็ดไว้เลย ความตั้งใจต่างกันเยอะมาก ชาวเมียนมาร์มีสรีรภาพที่เน้นเฟ้นเพราะตั้งแต่เด็กให้สวดมนต์กันแล้ว และพระพุทธศาสนาเค้าแข็งแรงมากกว่าเรา

๓. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

การวิเคราะห์รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ใช้วิธีการวิเคราะห์ “SWOT Analysis” เป็นการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของรูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ว่ามีความเป็นมาเป็นอย่างไรร

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ “SWOT ANALYSIS” รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

SWOT ANALYSIS

จุดแข็ง (Strengths)

๑. ประเทศไทยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมาก และให้ความสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว ในหลายมิติ เพื่อจะได้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบ ในการพัฒนาเพราะทำรายได้ให้ประเทศด้วยเม็ดเงินมหาศาล ได้ประกาศให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ คือวาระเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการทันที โดยนำเข้าไปในแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติในฉบับปัจจุบัน ๒๕๕๔-๒๕๕๘

๒. ประเทศไทยได้เปรียบในทางภูมิศาสตร์เป็นจุดศูนย์กลางของอาเซียน ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวไปยังประเทศภูมิภาค สะดวกใช้เวลาในการเดินทางน้อย และมีต้นทุนต่ำ

๓. ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมการเดินทางท่องเที่ยว ในอาเซียน เพราะมีความงดงาม ทางด้านสถาปัตยกรรม วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร ฯลฯ ที่วิจิตรงดงาม โดยไม่ต้องลงทุน เพราะมีต้นทุนด้านพระพุทธศาสนาสถานที่น่าสนใจมากมาย มีโบราณสถาน ต่างๆ สิ่งเหล่านี้มีอยู่แล้วแทบทุกเมือง ไม่ต้องลงทุน ลงแรง ไม่มีต้นทุน ในการดำเนินการในการจัดทัวร์ท่องเที่ยวเยี่ยมชม

๔. ด้วยวัฒนธรรมของไทย คนไทยมีจิตใจดี ไม่มีปัญหาการกีดกันด้านเชื้อชาติ ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว นักลงทุนชาวต่างชาติให้เข้ามาในประเทศไทย

๕. มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง มีการร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนารูปแบบในการท่องเที่ยวอย่างหลากหลายในชุมชน

๖. ประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายทั้งดงาม มีความสะดวกสบายในการเดินทาง และมีความหลากหลายในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างมหาศาล

๗. มีบริษัท มีสถาบัน องค์กร ให้การสนับสนุนผู้ประกอบการ เช่น สถาบันการเงินปล่อยให้กู้ยืมเงินสนับสนุนการลงทุนในวิสาหกิจชุมชนด้วย

๘. มีความสามารถในการจัดภูมิทัศน์ที่สวยงาม ให้นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม เช่น ตลาดน้ำจาลอง ตลาดน้ำสีภาค

๙. มีบุคลากรชำนาญในการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยวเช่นมีคฤเทศก์ในแต่ละภาษา

จุดอ่อน (Weaknesses)

๑. ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเน้นการแข่งขันด้านราคา ไม่ให้ความสำคัญกับงานวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพและเพิ่มมูลค่าในการท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยว

๒. สถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งได้กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เพราะขาดการรักษาดูแล

๓. วัฒวอาราม ยังขาดการบริหารการจัดการที่ดี ทำให้เกิดปัญหา ในเรื่องความปลอดภัยและความสะอาด

๔. ขาดการจัดทำโบชัวร์ การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ ในการท่องเที่ยว และยังขาดองค์ความรู้ในการบรรยายให้ข้อมูลแก่ลูกค้า

๕. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านพระพุทธศาสนา ต้องมีการฝึกอบรมให้เกิดขบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเอง

๖. ผู้ประกอบการขาดความรู้ในการบริหารจัดการ และความรู้ทางด้านการเงิน

๗. ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่น่าสนใจในโปรแกรมการท่องเที่ยว ขาดองค์ความรู้ในการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว

๘. ขาดการสนับสนุนในการค้นคว้าวิจัย ทำให้ข้อมูลล้าสมัย ไม่มีความถูกต้องแม่นยำ

๙. ขาดผู้บริหารที่มีความรู้ ด้านเทคโนโลยี ขาดแรงงาน

๑๐. ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขาดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว

๑๑. ผู้ประกอบการเคยชินกับการจัดการท่องเที่ยวแบบเดิมๆ ไม่มีวิสัยทัศน์ในการวิจัยและพัฒนาในการสร้างการท่องเที่ยวเส้นทางใหม่ๆ

๑๒. ประเทศไทยมีขบวนการของการจัดทำโปรแกรมที่หลากหลาย

โอกาส (Opportunities)

๑. ภาครัฐ มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและได้จัดการท่องเที่ยวเข้าไปเป็นวาระแห่งชาติ
๒. ภาคเอกชนตื่นตัวในการท่องเที่ยว รับรู้ในการแข่งขันด้านราคาที่ยพยายามจะปรับให้สูงขึ้นเพื่อความเหมาะสม
๓. ภาคประชาชนให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือการท่องเที่ยวแบบจิตอาสาเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่จะมีและควรปลูกจิตสำนึกฝึกมัคคุเทศก์น้อยมาช่วยในชุมชน ก่อให้เกิดรายได้ในชุมชน
๔. กรมทะเบียนธุรกิจนำเที่ยว มีการจัดตั้งหลักประกันเพิ่มขึ้น เพื่อความปลอดภัยในการเดินทาง เมื่อเกิดความเสียหายก็จะมีค่าชดเชย
๕. ประเทศไทยเป็นประเทศที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี มีอัยาศัยไมตรี ฉายาสยามเมืองยิ้มยังคงปรากฏอยู่
๖. ภาคเอกชนมีการรวมตัวกัน ช่วยเหลือท่องเที่ยวที่มีปัญหาในการเดินทาง

อุปสรรค (Threats)

๑. การเพิ่มขึ้นของบริษัททัวร์ที่มีมากขึ้น ก่อให้เกิดการแข่งขันด้านการตลาด ด้านราคา
๒. ภายใต้ระเบียบการค้าโลก โดยเฉพาะภายใต้ กติกาการค้าโลก (WTO) การแข่งขันในตลาดโลก จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีสมาชิกใหม่ เช่น ประเทศจีน ซึ่งมีกำลังประชากรกว่า ๑.๓ พันล้านบาท การเข้าเป็นสมาชิกของ WTO ทำให้จีนต้องลดข้อจำกัด ด้านการลงทุนจากต่างประเทศลง ส่งผลให้จีนกลายเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนอันมหาศาล เข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการในยุคดิจิทัล
๓. กระแสความตื่นตัวทางด้านสิทธิของผู้ประกอบการ อาจจะเป็นผลให้ รัฐบาลออกกฎหมายหรือมาตรการคุ้มครองต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความ เข้มงวดต่อระบบควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน ในการท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าเดิม
๔. แนวโน้มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต ต้องการไกด์ที่มีความรู้ มีคุณภาพ มีความสามารถมากขึ้น สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนไกด์ได้
๕. โครงสร้างภาษีการท่องเที่ยว VAT มีการปรับลดหย่อนภาษี ทำให้คนไทยมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดในประเทศและต่างประเทศ

ผลการวิเคราะห์ภาพรวม “SWOT ANALYSIS” รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับประเทศเมียนมาร์

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำเอาผลการวิเคราะห์ SWOT ANALYSIS ไปจัดทำยุทธศาสตร์เรียกว่า การจัดทำ TOWS MATRIX การนำจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของ

รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ และสังเคราะห์ สามารถนำมาจัดทำแผนยุทธศาสตร์ดังนี้

การใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุก ใช้จุดแข็งเป็นโอกาส (SO) คือ

๑) ยุทธศาสตร์ การรวมกลุ่มผู้ประกอบการผลิตโปรแกรมที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธที่หลากหลาย

๒) ยุทธศาสตร์ การเชิญชวน ผู้ประกอบการร่วมทุน Join Venture ในบ้านเราที่ได้เปรียบทางภูมิศาสตร์

การใช้ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข ใช้จุดอ่อนเป็นโอกาส (WO) คือ

๑) ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรและทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการท่องเที่ยว

๒) ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบการบริหารจัดการของผู้ประกอบการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน

การใช้ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน ใช้จุดแข็งลดอุปสรรค (ST) คือ

๑) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมโดยภาครัฐในการจัดทำระบบมาตรฐานบริหารคุณภาพ เพื่อป้องกันมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี

๒) ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาให้ตรงตามการขยายตัวของการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่หลากหลายเหมาะสมกับสถานการณ์

การใช้ยุทธศาสตร์เชิงรับ ใช้จุดอ่อนหลีกเลี่ยงเป็นโอกาส (WT) คือ

๑) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการใช้ บริการด้านการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ภาษาต่างๆ ที่พักรถบัส

๒) ยุทธศาสตร์ การพัฒนางวิจัย ภายใต้การแข่งขันรูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับประเทศพม่า

๔. จัดเสนอแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนาสถานไว้ว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในไทย พม่าพระ อายุ ๑๘ ปีเก่งมาก พระสงฆ์เราเก่งๆ แต่พระสงฆ์ของพม่า ท่านไม่เคร่งมากเหมือนพระไทย แต่ญาติโยมเค้าเข้มแข็งมาก พระพม่าที่สอนปฏิบัติธรรม ชยาดอเมียนมาร์ เป็นยุทธศาสตร์ เชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนา ที่มีการเชื่อมโยงที่ลึกซึ้งมาก สร้างโบสถ์ สิมอีสานที่วัดสว่างหัวนาคำ ใช้ไม้ตะเคียนสองต้นใหญ่ เราไม่เอาวิถีชีวิตเราไปทำเพราะสู้เค้าไม่ได้เอามาเป็นตัวตั้งและเชื่อมโยงให้เกิดกิจกรรม โครงการที่ไม่เกิดประโยชน์โดยตรงกับเค้าจะไม่ค่อยเกิด เชื่อม

ความสัมพันธ์ระดับโลกซึ่งมจร. เก่งที่สุด งานเทศฯ แอนด์ ทอคส์ สร้างความเข้มแข็งเชื่อมโยงให้เกิดมิติเชื่อมโยงมิติทางพุทธจะดีกว่ามาก

ได้ให้ความคิดเห็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในประเทศไทยว่า ยุทธศาสตร์เราหลากหลายต้อนรับได้มากกว่าพม่าเคร่งครัดกว่าเราแต่เรามีความหลากหลายมากกว่าไทยไปเมียนมาร์ เมียนมาร์มาไทย เชื่อมโยงกัน พม่ามาเยอะมาส่วนใหญ่มาทำบุญ มีการเทศน์มหาชาติอยู่เราให้เข้าร่วมเค้าจะยินดีมากที่จะได้เข้ามาทำบุญ ตอนยังไม่เปิดอาเซียนเค้าไม่กล้ามา นอกจากทำงานแล้วก็ต้องเข้าวัดทำบุญ คิดว่าน่าจะเซ็น MOU สร้างวัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้มีมาตรฐานเป็นเอกลักษณ์ของในอาเซียน One Vision One Community One Identity

ได้ให้ความคิดเห็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในประเทศไทยว่า กลยุทธ์นั้น เราต้องปรับ เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย ต้องเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เมียนมาร์มีความศรัทธา ถอดรองเท้าเดินเข้าวัด ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ใช้การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ ในวารสารต่างๆ แต่งกายอย่างไรเมื่อเข้าวัด ต้องเรียนรู้ วัดต้องระมัดระวังในเรื่องละเอียดอ่อนเหล่านี้ เมียนมาร์ คนเข้าวัดเกิดความงามทั้งสองฝ่ายเรามองก็เห็นว่าดี ต้องตระหนักเข้าใจในวัฒนธรรมนั้นๆ มีวิถีพุทธเดียวกัน มิฉะนั้นจะเกิด ความแตกต่างและเป็นข้อด้อยของเรา โยงไป ที่ศาสนธรรมถ้าขายเรื่อง ศาสนวัตถุมากๆ จะกระทบ กับศาสนธรรม และศาสนบุคคล เราขายความเก่ง ความสวยงามได้แต่ทางทุนนิยม ไม่โยงศาสนธรรมให้ด้วยกลายเป็นพุทธพาณิชย์ไป คือมุ่งหวังแต่เหตุปัจจัยมากเกินไป ต้องให้เกิดศรัทธา ออกบวชมาอยู่เรือน เกิดหลักคิดหลักธรรมเดิมที่มีอยู่ เราต้องรักษาไว้ มิฉะนั้นจะเป็นเรื่องการค้าขายไป

สรุปการวิจัยในราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

๑. ด้านท่องเที่ยวเชิงพุทธให้ครบทั้ง ๔ มิติ คือ

ศาสนบุคคล คือ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี พุทธบริษัท ๔

ศาสนธรรม คือ หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พุทธพจน์ เนติปกรณ์ คติธรรม พุทธภาษิต คำสอน คำคม ภาษาบาลี ที่เป็นแก่น ของพระพุทธศาสนา ยาวนานกว่า ๒๖๐๐ ปี

ศาสนวัตถุ หรือ ศาสนสถาน ได้แก่ วัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป พุทธศาสนาคัมภีร์ภาพ จิตรกรรมฝาผนัง

ศาสนพิธี ด้านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี องค์ประกอบของพระพุทธศาสนา ๔ มิติ จะบริหารจัดการอย่างไร

สรุป รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ได้องค์ความรู้จากการวิจัยดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีการเติบโตที่สมดุลและยั่งยืน (BALANCE & SUSTAINABLE)

๒. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีคุณภาพและปลอดภัย (SAFETY)

๓. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธด้านพัฒนาคุณภาพวิถีชีวิต ให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิต (HAPPYNESS)

๔. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับการพัฒนาจิตใจ (MIDFULNESS)

๕. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับสิ่งแวดล้อม (ENVIRONMENT)

๖. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับการบริหารจัดการ (MANAGEMENT)

๗. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา (STABILITY)

ได้องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย B S H M E M S = BALANCE TOURISM MODEL

B alance

S afty

H appy

M indfulness

E nvironment

M anagement

S tability

๔.๓ หลักธรรมที่นำมาบูรณาการยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

ศาสนสถานและศาสนวัตถุที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บริโกศเจดีย์” กล่าวคือ สถานที่สำคัญ ๔ แห่ง เป็นสถานที่เคยเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธองค์เมื่อครั้งยังมีพระชนม์ชีพอยู่ซึ่งทรงอนุญาตให้ใช้เป็นสังเวชนียสถานสำหรับพุทธศาสนิกชนใช้เป็นรำลึกถึง พระองค์ได้แก่

๑) สถานที่ประสูติ ณ ป่าลุมพินีวัน เมืองกบิลพัสดุ์

๒) สถานที่ตรัสรู้ ณ ต้นโพธิ์ ตำบลพุทธคยา

๓) สถานที่ปฐมเทศนา ณ อสิปัตตนะมฤคทายวัน เมืองพาราณสี

๔) สถานที่เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ สาลวโนทยาน เมืองกุสินารา

๔.๓.๑ วิเคราะห์หลักคำสอนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธหรือ ในสังเขปสถาน ๔ ในทางโลกุตระนั้นการเกิดปัญหา คือทุกข์ ฉะนั้นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้คือ อริยสัจ ๔ หลักความจริงอันประเสริฐนั้นคือหลักความจริงที่ต้องเข้าไปแก้ไขปัญหา ปัญหาที่เกิดขึ้น คือทุกข์ทำอย่างไรให้ดับทุกข์ได้ เมื่อดับทุกข์ได้คือแก้ไขปัญหาก็เพราะมีทางออกของอริยมรรค มีองค์แปด ๑. อริยสัจ ๔ คือความจริงอันประเสริฐประกอบไปด้วย ก) ทุกข์ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นทางกายและทางใจทุกสรรพ

สัตว์ ข) สมุทัย คือเหตุแห่งปัญหาพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็เพื่อให้ทราบว่าทุกข์ทั้งหมดซึ่งเป็นปัญหาของชีวิตล้วนมีเหตุให้เกิดเหตุคือ ตัณหา ได้แก่ความอยากได้อะไรเป็นต้น) นิโรธ คือ การแก้ปัญหาได้พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ก็เพื่อให้ทราบว่า ทุกข์คือปัญหาของชีวิตนิโรธ คือ ความดับทุกข์อย่างแท้จริงคือ ดับความกำหนัดอย่างสิ้นเชิงไม่ให้ตัณหา (ความอยาก) เหลืออยู่สละตัณหาปล่อยวางตัณหาข้ามพ้นจากตัณหาไม่มีเยื่อใยในตัณหาทั้งหมดสามารถแก้ไขได้ต้องแก้ไขตาม (มรรค ๘) ทางหรือวิธีแก้ ๘ ประการคือ มรรคแปดปฏิบัติ ๖) มรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์อย่างแท้จริง คือ อริยมรรคมีองค์ ๘

๒. ทางสายกลาง ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา เมื่อผู้ปฏิบัติธรรมหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่สุดโต่งทั้ง๒ สายนี้แล้ว เป็นผลให้พระองค์เกิดความสงบจิตจากกิเลสและการตรัสรู้ ดังพระพุทธพจน์แสดงในคัมภีร์ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตได้ตรัสรู้ทางสายกลางโดยไม่เข้าถึงการปฏิบัติที่สุดโต่ง ๒ อย่างนั้นอันทำให้เกิดทุกข์ ทำให้เกิดปัญหา ย่อมเป็นไปเพื่อสงบกิเลสเพื่อความรู้อย่างยิ่งเพื่อความรู้อย่างแจ่มแจ้งและเพื่อความดับทุกข์”

๓. อริยมรรค คือทางอันประเสริฐอันเป็นทางแห่งความหลุดพ้นหรือทางดำเนินของพระอริยมองค์ ๘ สรุปความได้เป็น ๓ หมวด

๑) สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จัดเข้าในหมวดศีล (Precepts)

๒) สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ จัดเข้าในหมวดสมาธิ (Meditation)

๓) สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ จัดเข้าในหมวดปัญญา (Wisdom) ครั้นเมื่อพระพุทธองค์ตรัสพระธรรมเทศนานี้จบลง ดวงตาเห็นธรรม ได้ปรากฏแก่ท่านโกณฑัญญะ ได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคลระดับพระโสดาบัน คือกระแสแห่งการบรรลุขั้นสูง ๆ ขึ้นไป ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้เป็นปฐมสาวกของพระพุทธเจ้า

๓. หลักธรรมสอนในเรื่องความไม่ประมาท คือการมีสติระลึกได้อยู่เสมอทั้ง ขณะทำขณะพูดและขณะคิด สติคือการระลึกได้ ในภาคปฏิบัติเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน หมายถึง การระลึกรู้ทันการเคลื่อนไหว ของอริยาบถ ๔ คือ เดิน ยืน นั่ง นอน

๔.๔ วิเคราะห์ยุทธศาสตร์กับคำสอนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน

พบว่า จากการได้วิเคราะห์ยุทธศาสตร์ Thomas L. Wheelen ,J.David Hunger ประกอบด้วย การบริหารจัดการยุทธศาสตร์ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ยุทธศาสตร์ด้านการวางแผน ๒). ยุทธศาสตร์การนำแผนไปปฏิบัติ ๓). ยุทธศาสตร์ด้านควบคุมและการประเมินผล แต่ก่อนจะวางแผนต้องมีการทำ SWOT โดยการศึกษาจากสภาพแวดล้อมก่อน(Environmental) ในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Environmental)

การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ใช้ SWOT วิเคราะห์ ทั้ง สิ่งแวดล้อมภายนอก (External) : คือ โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม (Threats) ซึ่งเป็น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เราไม่สามารถควบคุมได้ คือ ๑). เศรษฐศาสตร์, ๒). การ เมือง, ๓). สังคม ๔). เทคโนโลยี หรือ คือ PEST Analysis และสิ่งแวดล้อมภายใน (Internal) : คือ จุดแข็ง

(Strengths) และ จุดอ่อน (Weakness): ซึ่งเป็นสิ่งที่เราสามารถควบคุมได้ กำหนดได้ คือ ๑). โครงสร้างในการบริหาร ๒). วัฒนธรรมด้านศรัทธา ความเชื่อ ประสบการณ์ และค่านิยม ๓). แหล่งข้อมูล ด้าน ทรัพยากร การมีทักษะ การแข่งขัน และองค์ความรู้ (KM) คือ การใช้ SWOT วิเคราะห์ เพื่อ หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ ภัยคุกคาม ให้ได้ข้อมูลมากที่สุด เพื่อนำการวิเคราะห์ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ และประโยชน์สูงสุดในความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ในการจาริกแสวงบุญของพุทธศาสนิกชน คือ การเดินทางไปกราบนมัสการสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา มีความสำคัญด้าน ศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม ในพุทธศาสนา สถานอันสำคัญที่ของชาวพุทธต้องเดินทางมากราบสักการะเพื่อตามรอยพระพุทธบาท เป็นการอนุรักษพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดการอนุรักษมรดกทางด้านพุทธศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติและการรักษามรดกทางพุทธศาสนา วัฒนธรรม คือ การรักษาชาติ ถ้าเราสูญเสียพระพุทธศาสนา ก็เท่ากับเราสูญเสียชาติตัวเอง และ “ พุทธศาสนา ” คือ เอกลักษณ์ของความเป็นชาติ เป็นรากฐานการสร้างสรรค์ความสามัคคี และความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี เกียรติยศและความภาคภูมิใจร่วมกัน ฉะนั้นจำเป็นจะต้องส่งเสริมให้พุทธศาสนา และวัฒนธรรม มีความเจริญก้าวหน้า เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตคนไทย การรักษา ทำนุบำรุง และป้องกันพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม คือ การรักษาจิตวิญญาณของความเป็นชนชาติไทยให้ยั่งยืนตลอดไป

๑) Strategy Formulation ยุทธศาสตร์ด้านการวางแผน

วิเคราะห์ ยุทธศาสตร์ที่นำมาใช้ ให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่สัมพันธ์กับคำสอน และหลักธรรมให้มากที่สุด โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ ๑)การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ๒)การกำหนดภารกิจ (Mission) ๓) การกำหนดเป้าหมายหรือเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) ๔)การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) ๕) การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy) ๖) การกำหนดนโยบาย (Policy) ไปตามขั้นตอนต่างๆ

ในสมัยที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วนั้น พระองค์ทรงพิจารณาเลือกว่าเมื่อได้หลักธรรมแล้ว จะนำไปสอนใคร คนแรก หรือจะไปแสดงธรรมที่ไหน แสดงให้ใครฟัง แสดงเมื่อใด ทำไมแสดง แสดงอะไร ซึ่งตรงกับหลักการวางแผนยุทธศาสตร์ เรื่อง ของ ๕ W (Who Why What Where When) ๑ H (How) เช่น เมื่อจะไปสอนลูกชายเศรษฐี พระยส ให้บวชหลังจากนั้น เพื่อนของพระยส ก็ตามมาบวช และเรื่องไปแสดงธรรมสอน ชฎิล ซึ่งชฎิลสองพี่น้องเป็นหัวหน้าพราหมณ์ มีสมาชิกผู้ปฏิบัติธรรม ๕๐๐ กว่าคน เมื่อชฎิล บวชก็ ทำให้ พราหมณ์ที่อยู่กับชฎิล ตามมาบวชด้วย และพระพุทธเจ้าก็เลือกธรรมที่จะมาสอนไม่เหมือนกัน เลือกที่จะหยิบยกธรรมที่เหมาะสมมาสอนแต่ละคน เพื่อให้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ เป็นต้น

๒) Strategy Implementation ยุทธศาสตร์การนำแผนไปปฏิบัติ

จะนำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากที่สุด โดยการสร้างกิจกรรม ต่างขึ้นมาสนับสนุน เพื่อให้การปฏิบัติตามแผนประสบความสำเร็จ เป็นไปตามแผน

ที่วางไว้ ก็ต้องมีขั้นตอนวิธีปฏิบัติในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์แล้ว เพื่อให้สำเร็จผลตามต้องการ

๑. การสร้างให้เกิดงาน เพื่อให้เกิดเม็ดเงินจากการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน เพื่อช่วยเพิ่มรายได้ให้กับคนในพื้นที่ ชุมชน เพื่อลดปัญหาความยากจนการพัฒนาการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน อย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ จะต้องอาศัยยุทธศาสตร์ทางการตลาดและส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการ ทั้งนี้ การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้นมีความแตกต่างด้านการบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ หรือไม่สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้

๒. สร้างให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาส่วนมากเน้นที่ต้องการความสงบด้านจิตใจ การปฏิบัติธรรม ความรู้ด้านพุทธศาสนา ความประทับใจในคำสอน ความสุนทรีย์การสวดมนต์ ประสพการณ์ที่ได้มาจาริกแสวงบุญ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนาควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งจากการโฆษณาปากต่อปากและการกลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ การสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชม

๓. การสร้างความสัมพันธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวในด้านพุทธศาสนสถาน การส่งเสริมการตลาดเป็นยุทธศาสตร์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น ความสัมพันธ์ของยุทธศาสตร์และคำสอนที่จะทำการการตลาดนั้น เป็นการให้ข้อมูลข่าวสาร การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือการพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน แบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน หรือการจัดนิทรรศการประวัติพุทธศาสนา การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน และแนวความคิดอนุรักษ์มรดกทางพระพุทธศาสนา ให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไป ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานตลอดจนวิธีในการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย และสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างการรับรู้และสัมผัสประสบการณ์ จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน

๓) Evaluation and Control ยุทธศาสตร์ด้านการควบคุมและประเมินผล

การควบคุมการปฏิบัติงานเพื่อให้งานทั้งหมดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มความสามารถในการดำเนินงานต้องมีการประเมินผล

การควบคุมพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการประเมินผลที่มีเป้าหมายชัดเจน เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นบางอย่างของแต่ละบุคคลทางด้านการท่องเที่ยว การควบคุมพฤติกรรมให้สอดคล้องตามเป้าหมายนี้จะต้องมีแรงจูงใจเป็นตัวผลักดันรวมอยู่ด้วยจึงส่งเสริมเร่งเร้าให้บุคคลเดินทางมากขึ้นและยังมีอิทธิพลที่ทำให้แต่ละบุคคลมีพฤติกรรมกระทำที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านพฤติกรรมการบริโภคสินค้าและการบริการการท่องเที่ยว และพฤติกรรมทางสังคมที่ผู้ให้บริการต้อนรับสนใจศึกษา และมุ่งหวังที่จะตอบสนองความต้องการจำเป็น เพื่อสร้างความพอใจสูงสุดให้แก่นักท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ให้มีความพร้อมและ ความประทับใจที่จะกลับมาเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานแหล่งเดิมอีกครั้งหนึ่ง

สิ่งที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวออกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของตนเอง การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้นั้น นักท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งบันดาลใจเช่น การไปเที่ยวจาริกแสวงบุญในต่างประเทศ ก็จะพิจารณาการท่องเที่ยวอย่างอื่นประกอบด้วยเช่น การชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่และภาษาของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ตามปกตินักท่องเที่ยวจะเดินทางหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ ที่สำคัญ ๔ ประการคือ

๑. แรงจูงใจทางกายภาพ ได้แก่ เพื่อการพักผ่อน สนุกสนานรื่นเริง เปลี่ยนบรรยากาศ เล่นกีฬา นันทนาการ หรือเพื่อรักษาสุขภาพ พักฟื้น เป็นต้น

๒. แรงจูงใจทางพุทธศาสนา ศรัทธา ความเชื่อ วัฒนธรรม ได้แก่ เพื่อการศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ในสิ่งที่ตนสนใจ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ และศาสนา เป็นต้น

๓. แรงจูงใจระหว่างบุคคล ได้แก่ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อกิจกรรมบางอย่าง ซึ่งเกิดจากการชักจูง ชักชวนหรือโน้มน้าวจิตใจ ความปรารถนาที่จะได้รู้จักคนใหม่ ๆ

๔. แรงจูงใจทางด้านสถานภาพและเกียรติภูมิ หมายถึง ความต้องการยกระดับฐานะของตนเองให้สูงขึ้น เช่น การไปทำธุรกิจ การศึกษา หรือ ทำกิจกรรมต่างๆ มูลเหตุจูงใจเหล่านี้เป็นสิ่งผลักดันในจิตใจของบุคคลทุกคนและเป็นตัวกระตุ้นเร้าให้เกิดพฤติกรรม ตามที่มีการคาดหวังไว้ ซึ่งในเรื่องของการท่องเที่ยว การคาดหวังดังกล่าว คือ ความพึงพอใจที่ได้รับจากกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น การประชุม การอบรม การศึกษาดูงาน อาสาสมัคร เป็นต้น

ควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณในการเดินทางไปจาริกแสวงบุญให้กับพุทธศาสนิกชนชาวไทยทุกคนได้มีโอกาสเพื่อไปปฏิบัติธรรมตามรอยองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระศาสดาของโลกที่สังเวชนียสถาน ๔ ในประเทศอินเดียและเนปาล ที่เมืองพุทธคยา เป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เหมือนกับที่ชาวมุสลิมเขาเดินทางไปเข้าพิธี ฮัจจ์ ที่ประเทศ ซาอุดีอาระเบีย

เปี้ยที่ เมืองเมกกะ เพื่อปฏิบัติธรรมทุกปี เพื่อเป็นการรักษาและปฏิบัติธรรมตามรอยของพระพุทธเจ้า ที่ได้กล่าวไว้ในพระมหาปรินิพพานสูตร ให้ไปกราบสักการบูชา ณ.ที่แห่งนี้ไว้สืบไปชั่วกาลนาน

ได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานไว้ว่า การท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน วัดวาอารามในประเทศไทยเป็นหลักสำคัญ^{๔๐} ชาวต่างชาติมาเที่ยวไทย จะไปวัดที่มีชื่อเสียง เช่นวัดพระแก้ว วัดโพธิ์ วัดสระเกศ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เค้าจะมาชมมาดู ปัจจุบันเมียนมาร์เข้ามามาก และ ศรีลังกาก็เข้ามา ต้องจัดเรื่องนี้เข้าไปในโปรแกรม พุทธศาสนสถาน กลายเป็นเส้นทางบุญ เป็นมิติ สำคัญที่ละเลยไม่ได้ต่างชาติดียากมาสัมผัสเรียนรู้ความเป็นวิถีไทย เช่นในลพบุรี ถือกำเนิดมหายานก่อน ล้านนานิมนต์พระสงฆ์ จากใต้ขึ้นไป นางจามเทวี

ในอาเซียนมาชมสถานที่มากกว่าความเข้าใจพระพุทธศาสนา ต้องการขึ้นไปชมทิวทัศน์ เห็นโค้งน้ำสวยงามมาก คนมาไหว้มากราบมาบูชา มาทำบุญกันเค้านั้นเงินส่วนหนึ่งไว้ทำบุญ หลวงพ่อสมเด็จจรรยาองค์ที่ ๕ เมื่อตัดออกไปแล้วคนไม่รู้หน้าที่ ไม่รู้ศีลธรรม สมัยนั้นผู้นำที่จะเข้ามาดูแล เราจะออกไปแสดงสัญลักษณ์แบบนั้นไม่ได้ ต้องมีวิธีการปกป้องรักษา อิสลามรุกรานในการสร้างมัสยิด ที่จังหวัดน่านคงรักษา ถิ่นกาขาว รักษาความดีงามรักษผลประโยชน์มากกว่า เมียนมาร์ไหว้พระอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็นจีน และศรีลังกา เจ้าอาวาสเก่า วัดอรุณ ไปทำพิธีอุปสมบทบวชให้พระที่ศรีลังกาในสายสยามวงศ์ ตั้งเดิม หนึ่งในสาม การสวดมนต์สายการบิณศรีลังการ กรุงโคลัมโบเราเห็นว่าเจ้าหน้าที่สายการบิณเค้านั้นเข้มแข็งเค้านั้นได้หมดในบทกรรมเมตตาสูตร ชาวพุทธเค้าไม่ละเลยการปฏิบัติในคำสอน แต่ไทยเราละเลยไม่สนใจ ศาสนิกชนไทยเราไม่เก่ง รักษาพุทธศาสนาได้ไง ภัยทางศาสนาอื่นไม่รักษาปฏิบัติในภาระหน้าที่ ศรีลังกา พม่า จีนมหายาน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นเกณฑ์ นำหลักๆ มีการแลกเปลี่ยนในจีน นอกจากนี้มีเวียดนามและมาเลเซีย ปีนัง กะลันตัน คาเมลอน เกาหลี ญี่ปุ่น มิติการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ทัววจิน บังคับเราไปกับทัวร์ แต่ทัวร์เงินไม่พามาวัด จัดครั้งละ สามหมื่นคน ขายทัวร์ทัวร์เกินราคา เวลามาวัดพระแก้วค่าบัตร ๕๐๐ วัดโพธิ์ ๑๐๐ วัดอรุณ ๕๐ เค้านำร่วมในมิติสำคัญๆ คณะที่จัดทัวร์ กำไลมหาศาล เราเป็นจุดด้อย ไม่พาทัวร์มาวัด มาเยอะคนทำทัวร์ต้องเข้าใจงาน

การท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานนั้นถือเป็นเอกลักษณ์ หรือสัญลักษณ์ของประเทศไทย และประเทศไทยในสายตาของเพื่อนบ้าน เรามีอารยธรรมเก่าแก่ที่มาพร้อมกับพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาก็เป็นพื้นฐานทำให้เกิดเอกลักษณ์ มากมาย เช่น รอยยิ้มต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยมิตรไมตรี มีวัดวาอารามที่นอกจากจะได้ให้ความวิจิตรสวยงามทางกายภาพแล้ว ยังได้ให้คุณค่าทางด้านจิตใจ เข้าถึงอารมณ์ ที่ศิลปินได้ถ่ายทอดไว้ในจิตรกรรมฝาผนัง และยังเป็นสะพานให้ผู้ที่จะเข้าศึกษาได้ค้นคว้าหาความรู้ในหลักพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า^{๔๑}ว่าเป็นมาเช่นไรทำไมเกิดงานเช่นนี้ขึ้นมา และในส่วนของการประเพณีวัฒนธรรม ในวันธรรมสวนะ หรือในวันที่สำคัญต่างๆ ที่มีสังฆกรรมเกิดขึ้นในวัดนักท่องเที่ยวดูมาเจอสงสัยและอยากรู้ ถือเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางอ้อม

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระศรีสุทิวาณี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเลขานุการ วัดอรุณราชวราราม

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาหมิงกร สิทธิเมธี เลขานุการแผนกทัตตะศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

อีกทางหนึ่ง การท่องเที่ยวในลักษณะแบบนี้ถือเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางจิตใจอย่างยิ่ง ไม่ใช่แค่มาพบแล้วผ่านไปแต่สามารถดึงดูดใจให้เข้าถึงพระธรรมคำสั่งสอนได้อีกด้วย

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานนั้นเป็นเรื่องที่ได้อยู่แล้ว เพราะมีอยู่แล้วไม่ต้องลงทุนสร้างชิ้นใหม่ แต่ต้องสอดคล้องเกิดความงาม ความดี ด้านพุทธศาสนาสถานให้ความรู้ที่ชัดเจนในพระพุทธศาสนา ต้องให้ข้อมูลด้านศาสนวัตถุ เชื่อมโยงถึงศาสนธรรม คำสอนเพื่อให้ครบทั้งศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนวัตถุศาสนสถานและศาสนพิธีให้ครบทั้ง ๔ มิติ^{๔๒} บารมี ๑๐ ขาติ ศาสนวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม หลักการหลักธรรม สร้างเพื่ออะไร บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๒๕๐๐ ปี ที่ดับขันธปรินิพพาน กระจกมีความ ยกจิตใจไปสู่ความดี เป็นกำลังใจให้โยมทำดีคนออกจากเรือนมาอยู่มา ก็นับแต่คนศรัทธาสร้างที่อยู่ให้ คนสละความสุขมาปฏิบัติในศาสนาแสดงศรัทธาให้ญาติโยมบูชา ความดี ศาสนบุคคลมาที่ศาสนธรรม มาที่ศาสนวัตถุ และศาสนพิธีเป็นพิธีกรรม เชื่อมโยงไปที่ศาสนธรรมธรรม และวินัยน้อมสู่ใจให้เกิดปัญญา ได้เจริญ พุทธานุสติ เชื่อมโยงศาสนพิธี สู่ศาสนธรรม ศาสนธรรมคือ แก่นของพระพุทธศาสนาโยงเรื่องที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เพื่ออะไร อริยสัจ ๔ เพื่อความพ้นทุกข์ความดับทุกข์ เราเป็นเชิงวัฒนธรรมและประเพณี พุทธศาสนาแบบวัฒนธรรมประเพณี

การส่งเสริมด้านศาสนวัตถุ ที่เชื่อมโยงกัน ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนิสสัยคนไทย ยิ้มแย้ม ความเป็นมิตรไมตรี อุบิสัยคนไทยที่ซึมซับกันมา มีความเมตตาเอื้อเฟื่อง เช่นขอทานเราไม่รังเกียจ มีความเอื้อเฟื่องแบ่งปันกัน มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของกันในชุมชน มาแต่ดั้งเดิม

ได้ให้ความคิดเห็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในประเทศไทยว่า การส่งเสริมด้านภาษาต่างๆ พม่าอยากมาเมืองไทยมาก มาวัดพระแก้ว

ภาคเอกชนเชื่อมโยงกับภาครัฐได้ดี ภาคประชาชนต้องสนใจให้ความรู้สื่อ คนบริโภคข่าวสารเยอะเชื่อสื่อมากกว่า ต้องสร้างให้เค้าเข้าใจ เกี่ยวกับค่าใช้จ่าย พระพุทธศาสนาวัฒนธรรมรวมกับพระศาสนา มองผ่านวัด พิธีกรรมไม่ควรมากเกินไปแต่ให้คงไว้เป็นการสืบทอด

ยุทธศาสตร์ไทยกับเมียนมาร์ ใกล้เคียงกัน การท่องเที่ยวจัดกลุ่มท่องเที่ยวไปทอดกฐินไปวัด ให้เมียนมาร์มาเที่ยวเราบ้างให้เค้าเข้าใจ ทำโปรแกรมท่องเที่ยว ใช้ล่ามไทยใหญ่ เราไม่มีเราเสียเปรียบเคามาก เป็นปัจจัยให้เมียนมาร์มาเที่ยวไทยน้อย วันหยุดชาวเมียนมาร์ จะไปวัดทำบุญกันเยอะ ปลุกฝังตั้งแต่เด็ก ต่างกับเราไม่หว่านเมล็ดพันธุ์ไว้เลย ความตั้งใจต่างกันเยอะ ชาวเมียนมาร์เค้ามีความแน่นแฟ้นเพราะตั้งแต่เด็กให้สวดมนต์แล้วทุกคนสวดมนต์เก่งมากเป็นปกติวิสัยของชาวเมียนมาร์ในการให้ความเคารพบูชาพระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศเมียนมาร์เค้าแข็งแรงมากกว่าเรามากนัก

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เป็นจุดเชื่อมระหว่างภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานและค่าแรงต่ำ ถึงแม้มีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก เช่น พลังงาน แร่ธาตุ ป่าไม้ พื้นที่การเพาะปลูก รวมทั้งทรัพยากรทาง

^{๔๒} พระครูสิริวิหการการ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘.

ทะเล แต่ยังคงจัดเป็นประเทศในกลุ่มประเทศที่ยากจนที่สุด (Least Developed Country) จึงได้รับการยกเว้นภาษี และสิทธิพิเศษทางการค้าจากหลายประเทศ ปัจจุบันเมียนมาร์ได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยและเปิดประเทศให้ผู้สนใจเข้าไปลงทุนได้เสรีมากขึ้น โดยผ่านนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศของเมียนมาร์ การพัฒนาภาคการเงิน การเดินทางปฏิรูป และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและแรงงาน การสร้างบรรยากาศการลงทุน รวมทั้ง การพัฒนาโครงข่ายคมนาคมในประเทศเชิงรุกทั้งทางถนน รถไฟ และท่าเรือ ทำให้เมียนมาร์มีการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ คิดเป็นร้อยละ ๖.๓ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของ ๕ ปีที่ผ่านมาที่อยู่ร้อยละ ๕.๔ อย่างไรก็ตามระบบการเมืองและนโยบายของเมียนมาร์ยังไม่แน่นอน ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานยังขาดแคลนและมีราคาสูง รวมถึงเครือข่ายคมนาคมยังไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ เมียนมาร์มีข้อจำกัดทางด้านเงินทุนและระบบการเงินที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี ประกอบกับในอดีตที่ผ่านมาเมียนมาร์ได้รับผลกระทบจาก มาตรการคว่ำบาตรของประชาคมโลก จึงทำให้ค่าใช้จ่ายในการลงทุนของภาครัฐและภาคเอกชนมีต้นทุนเฉลี่ยสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค ดังนั้น เมียนมาร์จึงได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งรัฐบาลจะเดินทางไปสู่การปฏิรูประยะที่ ๒ โดยจะให้ความสำคัญต่อประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑. การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๗๔) (National Comprehensive Development Plan- NCDP)

๒. ให้ความสำคัญต่อภาคการค้าและการลงทุน รวมถึงการระดมการลงทุนระหว่างประเทศ

๓. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง

๔. การบริหารจัดการความช่วยเหลือจากต่างชาติให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศในการปฏิรูประยะที่ ๒ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวเมียนมาร์ ให้ดีขึ้น

สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวข้างต้น เมียนมาร์มีเป้าหมาย

ยึดหลักประชาชนระดับรากหญ้า (Bottom up) ได้รับประโยชน์สูงสุด (People-centered Approach) จากการบริหารจัดการของรัฐ และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และกระบวนการในการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สภาพความเป็นอยู่ภายในชุมชน เป็นต้น ซึ่งตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (The Framework on Economic and Social Reform: FESR) จะมีโครงการเร่งด่วนเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๑) ปฏิรูปภาษีและการเงิน

๒) ปฏิรูปภาคการคลังและการเงิน รวมถึงธนาคารกลาง

- ๓) เปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน
- ๔) พัฒนาธุรกิจภาคเอกชน โดยปฏิรูปกฎหมายและระเบียบที่สำคัญสำหรับภาคการ
ท่องเที่ยว
- ๕) พัฒนาระบบโทรคมนาคมและการสื่อสารให้ทันสมัย
- ๖) พัฒนาสาธารณสุขและการศึกษา
- ๗) สร้างความมั่นคงด้านอาหารและความเจริญเติบโตภาคการเกษตร
- ๘) สร้างระบบบริหารจัดการให้มีความโปร่งใส โดยเน้นความโปร่งใสในการจัดทำและ
ดำเนินงานที่ใช้จ่ายจาก เงินงบประมาณภาครัฐ
- ๙) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งสาธารณะและพลังงาน
รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างงานและการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ
- ๑๐) สร้างความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการดำเนินงานของรัฐ
- นอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๗๔) ตาม
กรอบดังกล่าวข้างต้น เมียนมาร์ยังได้กำหนดเป้าหมายที่สำคัญไว้ ดังนี้
- (๑) ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวเมียนมาร์
 - (๒) เพิ่มรายได้ประชากร
 - (๓) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสาธารณสุขูปโภค เช่น การ
คมนาคม แหล่งน้ำและสุขาภิบาล พลังงานไฟฟ้า การศึกษา การสาธารณสุข และระบบประกันสังคม
เป็นต้น
 - (๔) จัดให้มีการจ้างงานเพิ่มมากขึ้น
 - (๕) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
 - (๖) บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ตามวัตถุประสงค์ของสหประชาชาติ และประชาคมอาเซียน

วิสัยทัศน์การท่องเที่ยวอาเซียนสามารถแบ่งกลุ่มได้ดังต่อไปนี้

ทิศทางยุทธศาสตร์ที่ ๑: การยกระดับการแข่งขันของอาเซียนให้เป็นจุดหมายปลายทางเดียวกันด้านการท่องเที่ยว (Single Tourism Destination)		
ลำดับ	การดำเนินการเชิงกลยุทธ์	แนวทางการดำเนินการ
๑.๑	การเพิ่มความเข้มข้นของ การส่งเสริม และการทำการตลาด	๑.๑.๑ ยกระดับกรอบการดำเนินงานเกี่ยวกับสถิติด้านการท่องเที่ยวอาเซียน ๑.๑.๒ ขยายโครงการทำการตลาดจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียน
๑.๒	การเพิ่มความหลากหลายของสินค้าด้านการท่องเที่ยว	๑.๒.๑ ต่อยอดการพัฒนาสินค้าและการทำการตลาดที่ดำเนินการอยู่ให้เสร็จ ลู่ทาง ตลอดจนค้นหาและพัฒนาสินค้า และใช้วิธีการด้านการตลาด รูปแบบใหม่ ๑.๒.๒ ส่งเสริมการพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวและเส้นทางระดับอนุภูมิภาคของอาเซียนเพื่อการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม
๑.๓	การดึงดูดการลงทุนด้าน การท่องเที่ยว	๑.๓.๑ จัดเตรียมแผนการลงทุนด้านการท่องเที่ยวอาเซียน ซึ่งระบุถึงเส้นทางการลงทุนที่จะมีการกระตุ้นการลงทุนในด้านโครงสร้างพื้นฐานและสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวอย่างผสมผสาน และเป็นหนึ่งเดียว ๑.๓.๒ ส่งเสริมการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่มีความเป็นเสรีมากขึ้น
๑.๔	การเพิ่มศักยภาพและความสามารถของทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว(Tourism Human Capital)	๑.๔.๑ ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อนำข้อตกลงยอมรับร่วมในคุณสมบัติของบุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยวแห่งอาเซียน (MRA-TP) มาปฏิบัติ ๑.๔.๒ จัดเตรียมและดำเนินการตามแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวอาเซียนโดยประสานงานกับเครือข่ายการจัดการและพัฒนาบุคลากรอาเซียน (ATRM)
๑.๕	การบังคับใช้และเพิ่มเติมมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวอาเซียนสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวก บริการและจุดหมายปลายทาง	๑.๕.๑ ส่งเสริมการรับและบังคับใช้ระบบการรับรองมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวอาเซียนในนโยบายและการกำกับดูแล ตลอดจนในแผนการพัฒนาบุคลากรของรัฐสมาชิก ๑.๕.๒ กำหนดและบังคับใช้มาตรฐานด้านการท่องเที่ยวอาเซียนใหม่ๆ ๑.๕.๓ พัฒนาแนวทางในการคุ้มครองนักท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourist Protection Guidelines)
๑.๖	การส่งเสริมและขยายขอบเขตความเชื่อมโยงและโครงสร้างพื้นฐานในจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว	๑.๖.๑ ยกระดับความเชื่อมโยงของการคมนาคมทางอากาศ โดยการส่งเสริมให้เกิดตลาดการบินร่วมอาเซียน (ASAM) ๑.๖.๒ ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเรือสำราญและการท่องเที่ยวแม่น้ำรวมถึงโครงสร้างพื้นฐานสำหรับเรือสำราญในพื้นที่ทะเลและแม่น้ำ ๑.๖.๓ ปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยการยอมรับใบอนุญาตขับ

		ชียรณต์ในประเทศที่ออกโดยประเทศในกลุ่มอาเซียนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการขับเคลื่อนพาหนะและการท่องเที่ยวทางบกข้ามประเทศภายในภูมิภาค ๑.๖.๔ ส่งเสริมการพัฒนาความเชื่อมโยงทางถนนตามเส้นทางท่องเที่ยวหลักของกลุ่มประเทศอาเซียน
๑.๗	การยกระดับการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง	๑.๗.๑ จัดเตรียมเอกสาร (White Paper) ว่าด้วยการปฏิบัติตามข้อกำหนดการอำนวยความสะดวกในการเดินทางภายในอาเซียนและการเดินทางระหว่างประเทศ (ตามข้อ ๒ ความตกลงด้านการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน พ.ศ. ๒๕๔๕)
แผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๘ (ASEAN Tourism Strategic Plan) ทิศทางยุทธศาสตร์ที่ ๒: การส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียนที่ยั่งยืนและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม		
ลำดับ	การดำเนินการเชิงกลยุทธ์	แนวทางการดำเนินการ
๒.๑	การยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นภาครัฐและเอกชนในห่วงโซ่คุณค่าของการท่องเที่ยว (Tourism Value Chain)	๒.๑.๑ พัฒนาและดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและภาคเอกชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว
๒.๒	การสร้างความปลอดภัยและส่งเสริมการรักษาความปลอดภัย ตลอดจนการให้ความสำคัญในการดูแลและบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวมรดก (Heritage Sites)	๒.๒.๑ ร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนด้านความปลอดภัย การรักษาความปลอดภัย และการคุ้มครองจุดหมายปลายทางหลักของอาเซียน ๒.๒.๒ ร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการคุ้มครองและบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวมรดก
๒.๓	การเตรียมความพร้อมสำหรับรักษาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)	๒.๓.๑ ร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและรับมือกับสถานะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๒.๓.๒ จัดเตรียมคู่มือที่รวบรวมแนวทางการบรรเทา การปรับตัว และการรับมือกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ในด้านการกำกับดูแลการวางแผน การดำเนินงาน การควบคุมดูแลตลอดจนการประเมินผลแผนงานและโครงการด้านการท่องเที่ยวต่างๆ ของอาเซียนนั้นจะยังคงมีการดำเนินการต่อไปในระดับภูมิภาค กล่าวคือ รัฐมนตรีท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Ministers) จะเป็นผู้นำกำหนดกรอบนโยบายและทิศทาง การพัฒนา ส่วนองค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน (ASEAN NTOs) จะเป็นหน่วยงานปฏิบัติการในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๘

ทิศทางยุทธศาสตร์	ยุทธศาสตร์ที่ ๑		ยุทธศาสตร์ที่ ๒	
การดำเนินการเชิงกลยุทธ์	การยกระดับการแข่งขันของอาเซียนให้เป็นจุดหมายปลายทางเดียวกันด้านการท่องเที่ยว		การส่งเสริมการท่องเที่ยวอาเซียนที่ยั่งยืนและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม	
	๑.๑	การเพิ่มความเข้มข้นของการส่งเสริมและการทำการตลาด	๒.๑	การยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและภาครัฐและเอกชนในห่วงโซ่คุณค่าของการท่องเที่ยว (Tourism Value Chain)
	๑.๒	การเพิ่มความหลากหลายของสินค้าด้านการท่องเที่ยว	๒.๒	การสร้างความปลอดภัยและส่งเสริมการรักษาความปลอดภัยตลอดจนการให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกในการคุ้มครองและบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวมรดก (Heritage Sites)
	๑.๓	การดึงดูดการลงทุนด้านการท่องเที่ยว	๒.๓	การตอบสนองต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)
	๑.๔	การเพิ่มศักยภาพและความสามารถของทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Human Capital)		
	๑.๕	การบังคับใช้และเพิ่มเติมมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวอาเซียนสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวก		

		สะดวกบริการและจุดหมายปลายทาง		
	๑.๖	การส่งเสริมและขยายขอบเขตความเชื่อมโยงและโครงสร้างพื้นฐานในจุดหมายปลายทาง		
	๑.๗	การยกระดับการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง		

หากแผนการดำเนินงานและโครงการตามแผนกลยุทธ์ทั้งหมดได้รับการสนับสนุนทางทรัพยากรอย่างเต็มที่และสามารถดำเนินการลุล่วงไป ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ คาดว่า

- อัตราส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) จะเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๒ – ๑๕

- อัตราส่วนการจ้างงานในภาคการท่องเที่ยวต่อการจ้างงานทั้งหมดจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓.๗ เป็นร้อยละ ๗

- มูลค่าการใช้จ่ายต่อคนของนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะเพิ่มขึ้นจาก ๘๗๗ ดอลลาร์สหรัฐ เป็น ๑,๕๐๐ ดอลลาร์สหรัฐ

- ระยะเวลาพำนักระหว่างนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะเพิ่มขึ้นจาก ๖.๓ คืน เป็น ๘ คืน

- อัตราส่วนจำนวนหน่วยที่พัก (Accommodation Unit) ต่อประชากรในอาเซียนจะเพิ่มขึ้นจาก ๐.๕๑ หน่วยต่อประชากร ๑๐๐ คน เป็น ๐.๖๐ หน่วยต่อประชากร ๑๐๐ คน

- จำนวนผู้ได้รับการรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Standards) เพิ่มขึ้นจาก ๘๖ ราย เป็น ๓๐๐ ราย

- จำนวนโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) ในรูปแบบการเจาะจงพัฒนาเฉพาะห่วงโซ่คุณค่าเพิ่มขึ้นจาก ๔๓ โครงการ เป็นกว่า ๓๐๐ โครงการ

ตารางที่ ๔ ตารางคาดการณ์จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๓ พ.ศ. ๒๕๖๘ และ พ.ศ. ๒๕๗๓**

ภูมิภาค	ตัวเลขคาดการณ์การเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยว (ร้อยละ)		จำนวนนักท่องเที่ยวจริง(ล้านคน)		จำนวนนักท่องเที่ยวที่คาดการณ์ (ล้านคน)	
(ปี พ.ศ.)	๒๕๕๓ -๕๖๓	๒๕๖๓ -๒๕๗๓	๒๕๕๖	๒๕๖๓	๒๕๖๘	๒๕๗๓
ทั่วโลก	๓.๘	๒.๙	๑,๐๘๗	๑๓๖๐	๑๕๖๙	๑๘๐๙
เอ เอ ซี ย แปซิฟิก	๕.๗	๔.๒	๒๔๘	๓๕๕	๔๓๖	๕๓๕
เอ เอ ซี ย ตะวันออก เฉียงใต้	๕.๘	๔.๓	๑๐๒*	๑๒๓	๑๕๒	๑๘๗

จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวระดับอนุภูมิภาค

จากข้อมูลเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังกลุ่มอนุภูมิภาคต่างๆ ในอาเซียนทั้ง ๓ กลุ่ม ได้แก่ กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) อนุภูมิภาคเขตพัฒนาเศรษฐกิจอาเซียน ด้านตะวันออก ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ พบว่า กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) เป็นกลุ่มที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงที่สุดจากกลุ่มอนุภูมิภาคในอาเซียนทั้ง ๓ กลุ่ม โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙ ของจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังอาเซียนทั้งหมด สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวแก่ภูมิภาคได้มากถึง พันล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของทุกประเทศในอนุภาครวมกัน (หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ ๓๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของการท่องเที่ยวอาเซียน) และก่อให้เกิด การจ้างงานโดยตรงถึง ๓.๓๑ ล้านคน

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนปีพ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๖๘

การต่อยอดความสำเร็จของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนปี พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘ เพื่อให้การรวมกลุ่มการท่องเที่ยวเป็นไปดังเป้าหมายที่ผู้นำ ประเทศกลุ่มอาเซียนตั้งเอาไว้ รัฐมนตรีท่องเที่ยวอาเซียนได้อนุมัติแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘ ที่จะเป็นการต่อยอดจากความสำเร็จของการท่องเที่ยวอาเซียนใน ๑๙ มาตรการที่กำหนดในแผนการรวมกลุ่ม (Roadmap for Integration) มาตรการเหล่านี้สอดคล้องกับความตกลงด้านการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน (ATA) ซึ่งได้รับการยอมรับจากผู้นำ ประเทศกลุ่มอาเซียนในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ ๘ เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ณ กรุงพนมเปญ ราชอาณาจักรกัมพูชา แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘ เป็นแผนงานที่มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายครอบคลุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อันหมายถึงการมุ่งพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้สูงที่สุดตามเป้าหมายการรวมตัวกันในภูมิภาคอาเซียน โดยการแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการรวมตัวกันในสาขานี้ ได้แก่ ความไม่ต่อเนื่องและไม่เป็นเอกเทศของการทำตลาดใน

ภูมิภาค การพัฒนาสินค้าและจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว การลงทุน ทรัพยากรมนุษย์ มาตรฐานคุณภาพการอำนวยความสะดวกและความเชื่อมโยงในการเดินทาง ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย และการติดต่อสื่อสารกิจกรรมหลักของคณะทำงานแต่ละคณะ ตลอดจนขอบเขตความรับผิดชอบตามแผนยุทธศาสตร์ และสถานะปัจจุบันของการดำเนินการและความสำเร็จของแต่ละคณะทำงาน โดยคณะกรรมการด้านบูรณาการและงบประมาณการท่องเที่ยวอาเซียน (TIBC) จะพบว่าร้อยละ ๙๑ ของกิจกรรมทั้งหมดภายใต้แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนนั้นได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วหรือกำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการจากการทบทวนผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนปี พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘ และสถานการณ์ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอาเซียนในภาพรวมในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๘ ตลอดจนผลการหารือของคณะทำงานแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน (ATSP Task Force) ในการประชุมที่สาธารณรัฐสิงคโปร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๗ พบว่าความท้าทายหลักในการพัฒนาคุณภาพของการท่องเที่ยวและการรวมตัวด้านการท่องเที่ยวในระบบเศรษฐกิจอาเซียน ได้แก่

๑) การสร้างความสมดุลในการจัดสรรผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวระหว่างประเทศสมาชิกที่ดีขึ้น

๒) การลดความกังวลในความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย

๓) การทำให้พิธีการข้ามพรมแดนมีความสะดวกยิ่งขึ้นและมีต้นทุนที่ต่ำลง

๔) การแก้ปัญหาการจราจรติดขัดและการกระจุกตัวของโครงสร้างพื้นฐานที่จุดหมายปลายทาง การท่องเที่ยว

๕) การลดต้นทุนการให้บริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของภูมิภาค

๖) การยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ของภูมิภาคที่ยังไม่ได้รับการพัฒนามากนัก แต่อุดมไปด้วยทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์

๗) การลดความเปราะบางของสถานที่ท่องเที่ยวมรดก (Heritage) ของพื้นที่และประชาชนที่เกี่ยวข้องต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๘) การพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวให้ทุกภาคส่วนสามารถมีส่วนร่วม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและอาศัยองค์ความรู้ในการพัฒนาความท้าทายข้างต้นทุกประการล้วนเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูงและเป็นตลาดที่ทุกภาคส่วนสามารถมีส่วนร่วมได้ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของวาระในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน และหากพิจารณาถึงสาเหตุหลักของประเด็นความท้าทายข้างต้นจะพบว่ามีอยู่หลายประการ ได้แก่

๙) นโยบายการลงทุนในสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวที่ไม่มีประสิทธิภาพและนโยบายด้านการเดินทางข้ามพรมแดนและความเชื่อมโยงที่จำกัด ตลอดจนการขาดแคลนทรัพยากรด้านการรักษาความปลอดภัยในจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว และการมีโครงสร้าง

พื้นฐานและระบบของการสื่อสารที่ไม่ครอบคลุมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณพื้นที่ของภูมิภาคที่ยังไม่ได้รับ การพัฒนามากนัก

๑๐) การขาดนโยบายที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนาจุดหมายปลายทางและผลิตภัณฑ์ของ อนุภูมิภาคที่ให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และอาศัยองค์ความรู้ในการพัฒนา

๑๑) การไม่ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอต่อการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะเพื่อ การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางบกและทางอากาศ โครงสร้างพื้นฐานในจุดหมาย ปลายทาง การท่องเที่ยว (การยกระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ของภูมิภาคที่ยังไม่ได้รับการพัฒนามากนัก แต่อุดมไปด้วยทรัพยากรด้าน การท่องเที่ยวที่สมบูรณ์

๑๒) การลดความเปราะบางของสถานที่ท่องเที่ยวมรดก (Heritage) ของพื้นที่และ ประชาชนที่เกี่ยวข้องต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๑๓) การพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวให้ทุกภาคส่วนสามารถมีส่วนร่วม เป็น มิตรต่อสิ่งแวดล้อมและอาศัยองค์ความรู้ในการพัฒนาความท้าทายข้างต้นทุกประการล้วนเป็น ประเด็นสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูงขึ้นและเป็นตลาดที่ทุกภาคส่วน สามารถมีส่วนร่วมได้ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของวาระในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน และหากพิจารณาถึงสาเหตุหลักของประเด็นความท้าทายข้างต้นจะพบว่ามียุทธศาสตร์ได้แก่

๑๔) นโยบายการลงทุนในสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านการท่องเที่ยวที่ไม่มี ประสิทธิภาพและนโยบายด้านการเดินทางข้ามพรมแดนและความเชื่อมโยงที่จำกัด ตลอดจนการขาด แคลนทรัพยากรด้านการรักษาความปลอดภัยใน จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว และการมี โครงสร้างพื้นฐานและระบบของการสื่อสารที่ไม่ครอบคลุมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณพื้นที่ของ ภูมิภาคที่ยังไม่ได้รับ การพัฒนามากนัก

๑๕) การขาดนโยบายที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนาจุดหมายปลายทางและผลิตภัณฑ์ของ อนุภูมิภาคที่ให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และอาศัยองค์ความรู้ในการพัฒนา

๑๖) การไม่ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอต่อการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะเพื่อ การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทางบกและทางอากาศ โครงสร้างพื้นฐานในจุดหมาย ปลายทางการท่องเที่ยวและโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

๑๗) อ่อนแอของกรอบนโยบายในการบูรณาการหลักการและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนา ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ และการรักษาทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมผ่านการพัฒนา ระบบ การบริหารจัดการและควบคุมสถานที่ที่ดี

๑๘) ความไม่ชัดเจนของกรอบการวัดผลการปฏิบัติงานและระบบการควบคุมดูแลและ ประเมินผลที่เกี่ยวข้องโดยรวมแล้ว ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาประเด็นด้านการตลาด การพัฒนาสินค้า และ

การกำหนดมาตรฐานคุณภาพนั้นจะพัฒนาไปแล้วเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังคงมีประเด็นอื่นๆ ที่จำเป็นต้องมีการดำเนินการต่อไป ได้แก่

๑. การสานต่อโครงการด้านการตลาด การพัฒนาสินค้าและการท่องเที่ยวคุณภาพที่กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่อง

๒. การกระตุ้นให้เกิดการลงทุน การเพิ่มความสะดวกสบายในการเดินทางและความเชื่อมโยง การสร้างความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย และการยกระดับการสื่อสาร

๓. การดำเนินการเพื่อกำจัดจุดอ่อนเชิงนโยบาย

นอกจากนี้แล้วการจัดทำและการนำกรอบวัดผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนระบบควบคุมดูแลและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพมาใช้งานก็ถือเป็นสิ่งสำคัญในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในตลาดการท่องเที่ยวของอาเซียน ด้วยเหตุนี้ประเด็นข้างต้นจึงควรเป็นประเด็นหลักใน แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๘ ด้วยในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนปี พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๘ นั้น กรมการท่องเที่ยวของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (Department of Tourism) ทำหน้าที่เป็นองค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติ (NTO) ซึ่งรับผิดชอบการประสานงานในการจัดทำแผนงานร่วมกับสำ นักเลขาธิการอาเซียน อีกทั้งยังมีคณะทำงานจากโครงการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่องค์กรเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเป็นพันธมิตรร่วม (USAID Advancing Philippine Competitiveness Project) ที่มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคแก่กรมการท่องเที่ยวของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์และ สำ นักเลขาธิการอาเซียนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วย โครงสร้างของรายงาน (Report Roadmap) กล่าวถึงแผนดำเนินการ ๑๐ ประการของแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ.๒๕๕๙ – ๒๕๖๘ ซึ่งได้รับการอนุมัติโดยรัฐมนตรีการท่องเที่ยวอาเซียน ณ เมืองเนเปคอร์ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เมื่อวันที่ ๒๕มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา ประเด็นหลักเหล่านี้มีที่มาจากกรณีวิเคราะห์ความท้าทายหลักที่จะต้องเผชิญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอาเซียนให้มีความยั่งยืน ที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๘

ตารางที่ ๕ ประเด็นหลักในแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๘

ประเด็นที่อยู่ภายใต้ขอบเขตความรับผิดชอบขององค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน	ประเด็นที่อยู่นอกเหนือขอบเขตความรับผิดชอบขององค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียน
การส่งเสริมและการทำการตลาด	การอำนวยความสะดวกในการเดินทาง
การพัฒนาสินค้าและมาตรฐานสินค้า	ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	ความเชื่อมโยงและโครงสร้างพื้นฐาน
การลงทุนด้านการท่องเที่ยว	การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
การท่องเที่ยวคุณภาพ	

การพัฒนาและการเติบโตอย่างยั่งยืน (รวมไปถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม)	
--	--

ประเด็นหลักข้างต้นนี้เป็นรากฐานของการกำหนดแผนปฏิบัติการตามยุทธศาสตร์ (Strategic Action Program) ๑๐ ประการ ตลอดจนกิจกรรมหลักภายใต้ยุทธศาสตร์และการวางแผนแนวทางการดำเนินงานที่จะนำเสนอต่อไป

ยกระดับกรอบการดำเนินงานเกี่ยวกับสถิติด้านการท่องเที่ยวอาเซียน

หน่วยงานผู้ดำเนินงาน	คณะกรรมการด้านการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Competitiveness Committee)
ความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน	สูง
ข้อคิดเห็น	ตัวอย่างของการดำเนินการ เช่น (ก) การประเมินผลการรวบรวมรูปแบบ การเดินทางในอาเซียนและการประเมินผลคำถามที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวที่คาบเกี่ยวกับประเทศหลายประเทศในการดำเนินการเกี่ยวกับข้อมูล (ข) การพัฒนาแม่แบบข้อมูลสถิติสำหรับผลิตภัณฑ์ใหม่ที่จะพัฒนาและนำมา ทำตลาด (ค) ปรับปรุงให้ข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวอาเซียนทันสมัยและสอดคล้องกับชุดข้อมูลที่เก็บมา (ง) จัดการฝึกอบรมการใช้งานแม่แบบด้านข้อมูลสถิติ (จ) ปรับปรุงให้ข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ การท่องเที่ยวเรือสำราญ การท่องเที่ยวเส้นทางมรดกทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความทันสมัย ตลอดจนการควบคุมดูแลระบบข้อมูลสถิติด้วย (ฉ) รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลสถิติการลงทุน

การเพิ่มศักยภาพและความสามารถและสมรรถภาพของทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว (Tourism Human Capital)

สนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักเลขาธิการอาเซียนในการนำเอาข้อตกลงยอมรับร่วมในคุณสมบัติของบุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยวแห่งอาเซียน (MRA-TP) มาปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงการใช้ประโยชน์และการบำรุงรักษาระบบลงทะเบียนวิชาชีพท่องเที่ยวแห่งอาเซียน (ASEAN Tourism Professionals Registration System)

หน่วยงานผู้ดำเนินงาน	คณะกรรมการติดตามตรวจสอบบุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Professional Monitoring Committee)
ความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน	สูง
ข้อคิดเห็น	ดูตามโครงสร้างของสำนักเลขาธิการระดับภูมิภาคและแผนงานข้อตกลงยอมรับร่วม

การบังคับใช้และเพิ่มเติมมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวอาเซียนสำหรับ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและจุดหมายปลายทาง

ส่งเสริมการรับและบังคับใช้ระบบการรับรองมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวอาเซียน ในนโยบายและการกำกับดูแลตลอดจนในแผนการพัฒนาบุคลากรของรัฐสมาชิก

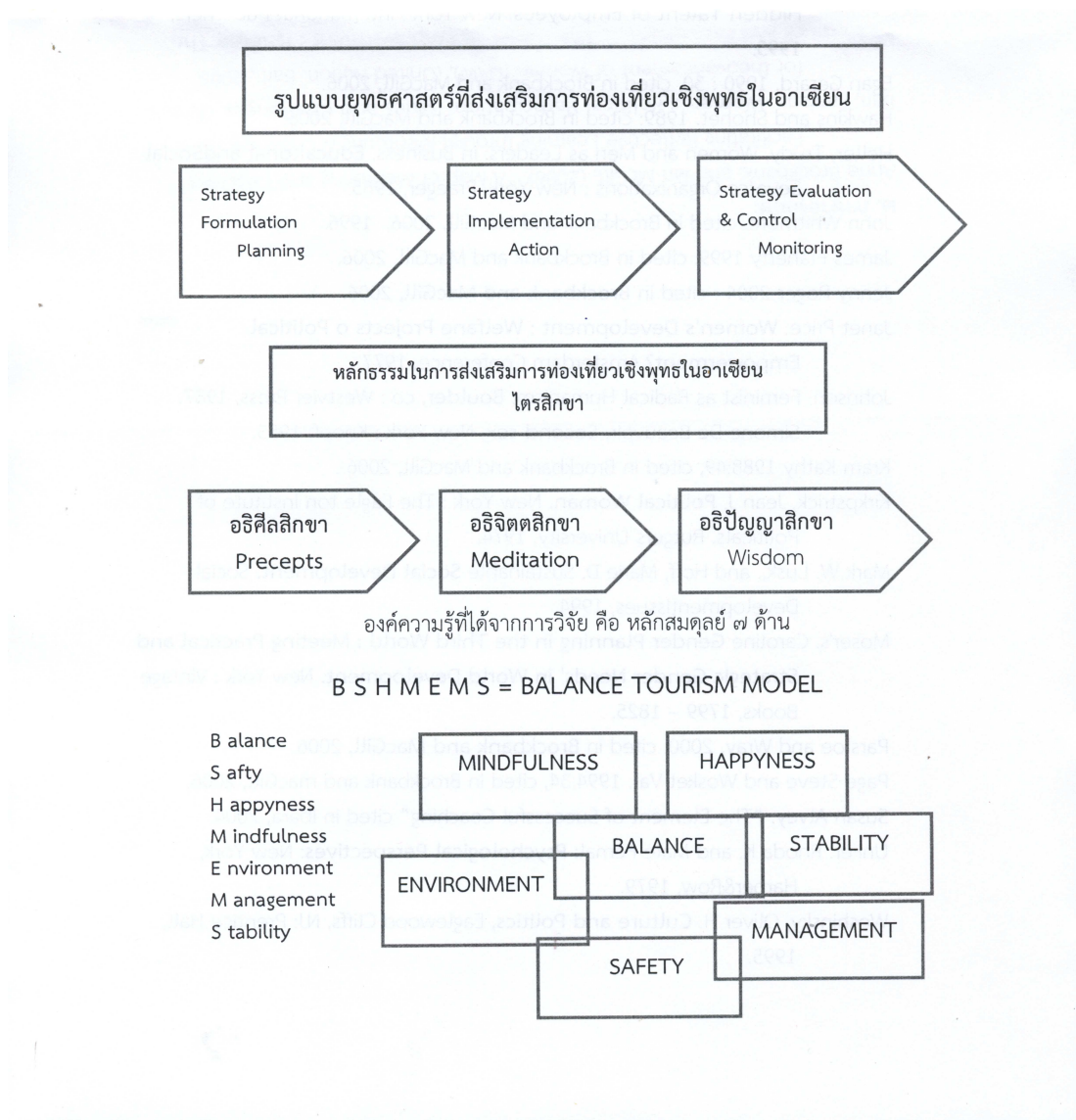
หน่วยงานผู้ดำเนินงาน	คณะกรรมการด้านการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourism Competitiveness Committee)
ความเป็นไปได้ในการดำเนินการ	สูง
ข้อคิดเห็น	

กำหนดและบังคับใช้มาตรฐานด้านการท่องเที่ยวอาเซียนใหม่ๆ

พัฒนาแนวทางในการคุ้มครองนักท่องเที่ยวอาเซียน (ASEAN Tourist Protection Guidelines)

การเก็บข้อมูล เพิ่มเติมเครื่องมือการประเมินผลใหม่ๆ แก้ไขแนวทางการดำเนินงาน และตอบสนองต่อโครงการหรือกิจกรรมใหม่ๆ ที่อาจเพิ่มเติมเข้ามา ในระหว่างการดำเนินงาน

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ดุชนินิพนธ์ เรื่อง “ รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” มีวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน (๒) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับนโยบายยุทธศาสตร์ปัญหาและอุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (๓) เพื่อเสนอรูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ จำนวน ๓๖ รูป/คน การค้นคว้าข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และเอกสารต่างๆ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัยและสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีรูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ทำให้พบประเด็นคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

๕.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มี ๔ ด้าน

สรุป เมื่อมีการเกิดการเดินทางท่องเที่ยว จากภูมิภาคหนึ่งไปยังอีกภูมิภาคหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนต่างประเทศก็ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้น ที่จะได้ช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท ภัตตาคาร ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ด้านโครงสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ (Infrastructure) ถนนหนทาง การคมนาคมขนส่ง ซึ่งก็จะต้องมีผู้ที่สนใจมาร่วมลงทุนในหลาย ๆ ลักษณะเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นเหล่านั้น จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นมาตรการที่ช่วยส่งเสริมความปลอดภัยและความมั่นคงให้แก่พื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปทีใดจะต้องมั่นใจว่าจะมีความปลอดภัย ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ฉะนั้น แหล่งใดที่นักท่องเที่ยวเข้าไปได้ แหล่งนั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติภาพสัมพันธ์ไมตรีอันดีงาม และความเข้าใจซึ่งกันและ

กันในวิถีถิ่น วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นหนทางที่มนุษย์ต่างสังคม ได้มาพบปะทำความรู้จักและเข้าใจกัน เมื่อประชากรในประเทศเดียวกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยการเดินทางไปมาหาสู่กันแล้ว ผลก็คือ ความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติ ในทำนองเดียวกัน การท่องเที่ยวระหว่างประเทศก็จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลก ที่จะช่วยกันรักษาสัมพันธไมตรีอันดีงามให้มั่นคงเป็นการช่วยจรรโลงสันติภาพแก่โลกเพื่อความยั่งยืนตลอดไป

๕.๑.๒ หลักนโยบายยุทธศาสตร์ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน จากงานวิจัย

๑. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ จะกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงาน และการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่มีค่าวาระยะทางจะใกล้หรือไกล และการเดินทางเพื่อจะเป็นการค้างแรมหรือไม่ก็ตาม สรุป การท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์

๒. กนกวรรณ ดุจศรีแก้ว ได้ให้ความหมายแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทาง พระพุทธศาสนาซึ่งมีองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ ด้านเกจิอาจารย์ ด้านรูปเคารพและวัตถุมงคล ด้าน สถาปัตยกรรมและจิตรกรรม และด้านสถานที่ปฏิบัติธรรม วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากร ทางกายภาพ ทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพียงแต่จะถ่ายทอดออกไปได้อย่างไร

สรุป ถ้าเราไปแยกส่วน ไม่ได้มองอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล เราก็จะทำได้เพียงแค่มาวัดเพื่อถ่ายรูป สวยงาม ชาวต่างชาติจำนวนมากที่มีพื้นฐานศาสนาและวัฒนธรรมต่างก็มาเพียงแค่อายุรูป บางครั้งก็มาทำกริยาที่ไม่เหมาะสม คนไทยบางกลุ่มมาก็ไม่ได้สร้างเสริมปัญญา ส่วนหนึ่งอาจจะ เป็นเพราะวัดไม่ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่าจะพัฒนาสังคม ทั้งที่บทบาทของวัดสามารถสนองคุณประโยชน์ได้ทั้ง ๒ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมและด้านการนำรายได้เพื่อเข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น จังหวัดและประเทศโดยรวม ขณะเดียวกันวัดก็เป็นแหล่งที่สามารถให้ความรู้ความคิด ที่กว้างขวางขึ้น ให้ความสงบ ความร่มเย็นกับผู้มาเยือน ทำให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจพระพุทธศาสนาได้ ดีขึ้น วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ของสังคมไม่ว่าที่ใดในโลกไม่มีอะไรเป็นหลักความมั่นคงเท่ากับพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนาเป็น รากเหง้าเก่าแก่ดั้งเดิมของการก่อตั้งชุมชน และสังคมคนเมืองจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

๓. คอทแมน (Coltman,1989, p.3) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง ความสัมพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นจากเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้จัดบริการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานของรัฐบาลในท้องถิ่น และประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง ๔ ประการ ดังกล่าวแล้ว ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ในความหมายดังกล่าวแล้ว สรุปการท่องเที่ยว เป็นผลรวมของกิจกรรมที่เกิดจากการผสมผสานใน การให้บริการต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวอันเกิดจากหน่วยงานของรัฐบาล เช่น ระบบการคมนาคม การสื่อสาร ระบบความปลอดภัย ฯลฯ การบริการของภาคเอกชน เช่น การจัดที่พัก ร้านค้าอาคาร ร้านขายของที่ระลึก การ

จัดนาเที่ยว หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ และประการสุดท้าย คือ การต้อนรับด้วยไมตรีจิตของประชาชนในท้องถิ่นอันเป็นแหล่งท่องเที่ยว

๔. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึงหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนาส่งเสริม ทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้น คือ ภาวนา ๔ ประการคือ (๑) กายภาวนา หมายถึงการพัฒนาการให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ และปฏิบัติไปในทางที่เป็นคุณ ให้เกิดกุศลธรรมทั้งองกาม (๒) สีลภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนเสียหาย (๓) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญองกามด้วยคุณธรรม เช่น เมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตทน มีสมาธิ (๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและหลุดพ้นจากความทุกข์ สรุปหลักคำสอน นำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาการส่งเสริมพัฒนาทางพระพุทธศาสนา นั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่าบุคคลที่อยู่ในสังคมควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาเป็นอันดับแรกทั้ง ๓ ด้าน คือ ทางด้านกาย ทางด้านศีล ทางด้านจิตใจ และทางด้านปัญญา เมื่อบุคคลพัฒนาแล้วจึงจะส่งผลต่อไปยังการพัฒนาสังคม

สรุปแนวคิดการส่งเสริมตามแนวพระพุทธศาสนา กล่าวถึงการส่งเสริมในส่วนของสังคมและมนุษย์ เน้นการพัฒนาส่งเสริมคนทางร่างกายและจิตใจ เป้าหมายของการพัฒนา คือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจ อันเกิดจากความมีอิสรภาพ พึ่งตนเองได้ แนวคิดดังกล่าวข้างต้นได้กล่าวว่าการส่งเสริมการพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่การกระทำที่เกิดขึ้นหรือวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า และการพัฒนาส่งเสริมมิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นของปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชากรเท่านั้น แต่หมายถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชากรด้วย ซึ่งการพัฒนาหากนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ก็ทำให้การพัฒนานั้นดีมากขึ้นและส่งผลไปยังการพัฒนาสังคมและประเทศชาติสืบไป

๕. พระพุทธเจ้าทรงมองเห็นว่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสุขนั้น เราไม่จำเป็นต้องพึ่งปัจจัย ๔ หลังจากที่พระสิทธัตถะศึกษาความรู้จากสำนักต่างๆ ไม่ทรงพบหนทางที่จะดับทุกข์ได้ พระองค์จึงคิดที่จะศึกษาหาทางพ้นทุกข์ด้วยพระองค์เอง พระสิทธัตถะทรงเริ่มความเพียรทางจิต โดยทรงเจริญสมถภาวนาทำจิตให้เป็นสมาธิก่อนแล้วจึงเจริญวิปัสสนาภาวนาจนถึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้นั้น ก็ด้วยหลักธรรมที่มีชื่อว่า อริยสัจ ๔ ประการแล้วต่อจากนั้นจึงได้ทรงเทศนาสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้รู้ยิ่งเห็นจริงตามที่พระองค์ได้ตรัสรู้นั้น ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมชื่อ อัมมจักกัปปวัตตนสูตร แก่ปัญจวัคคีย์ การแสดงธรรมครั้งนี้เรียกว่าปฐมเทศนา ผลของการแสดงปฐมเทศนาส่งผลให้โกณฑัญญะเกิดดวงตาเห็นธรรมและบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๓ ปีถัดมาหลังจากพระพุทธเจ้า

ตรัสรู้ขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่พระเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ พระสงฆ์สาวกของพระพุทธองค์ที่ออกไปเผยแผ่พระธรรมยังที่ต่างๆ ได้กลับมาเฝ้าพระพุทธองค์อย่างพร้อมเพรียงกันโดยมีได้นัดหมายจำนวน ๑,๒๕๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงเห็นเป็นโอกาสเหมาะ จึงทรงให้จัดประชุมพระสาวกขึ้น

ในวันนั้น และทรงแสดงธรรมที่เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” ซึ่งเป็นธรรมที่ถือว่าเป็นหลักการของพระพุทธศาสนา

สรุปธรรมะของพระพุทธเจ้า คือสอนให้ละเว้นการทำความชั่ว ให้กระทำความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส พระพุทธเจ้าทรงได้กำลังจากพระสงฆ์สาวกเผยแผ่พระศาสนาไปยังเมืองและแคว้นต่างๆ ทั้งแคว้นเล็กแคว้นใหญ่พระพุทธศาสนาเริ่มเป็นปึกแผ่นมั่นคง โดยมีบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญ ๔ กลุ่ม ที่เรียนกันว่า พุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา วัดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ปฐมโพธิกาล โดยการถวายอุทยานเวฬุวันของพระเจ้าพิมพิสาร ด้วยพระราชดำริว่า “หม่อมฉันขอถวายอุทยานเวฬุวันนั้นแด่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขพระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธองค์ทรงรับอารามแล้วทรงแสดงธรรมมีกถาให้พระเจ้าพิมพิสารสมาทานอาภายาหารขึ้นเรียงต่อมาพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมมีกถารับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม” ตั้งแต่นั้นมาจึงได้มีวัดเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบัน

๕.๑.๓ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนแบบบูรณาการ

ในด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวไทย พฤติกรรมการท่องเที่ยว และการพยากรณ์แนวโน้มของการท่องเที่ยว พบว่ารายได้จากการท่องเที่ยวของทั้งสามประเทศ มีมูลค่าสูง เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งของประเทศ การท่องเที่ยวของทั้งสามประเทศพึ่งพานักท่องเที่ยวจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชายแดน แนวโน้มของ จำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคตพบว่า นักท่องเที่ยวโดยรวมจะมีจำนวนเพิ่มมากยิ่งขึ้น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่จะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นคือนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน การวิเคราะห์ความสามารถใน การแข่งขันด้านการท่องเที่ยว ประเทศไทยมีความได้เปรียบในเกือบทุกตลาด ยกเว้นนักท่องเที่ยว จากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศบรูไน ประเทศสิงคโปร์ และประเทศนิวซีแลนด์ ส่วนสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์นั้นมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก คือ เจดีย์ชเวดากอง จึงความได้เปรียบในกลุ่มของนักท่องเที่ยวที่มีความ

สรุป พบว่า สนใจด้านวัฒนธรรม และพระพุทธศาสนา คือ นักท่องเที่ยวจากประเทศยุโรป โดยรวม ประเทศญี่ปุ่น และประเทศออสเตรเลีย สำหรับ สปป.ลาว นั้นมีความได้เปรียบในตลาดประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่ คือ ไทย กัมพูชา เวียดนาม และ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกแล้ว ประเทศไทย ยังคงเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบในการท่องเที่ยวอยู่มาก ในขณะที่ สปป.ลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ยังไม่ใช้แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ส่วนการวิเคราะห์ผลกระทบของโรคซาร์ส (SARS) ที่มีต่อการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจโดยรวม พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว ลดลงอุตสาหกรรมที่ได้รับสรุปผลกระทบ จากวิกฤตการณ์ครั้งนี้ มากที่สุด คือ อุตสาหกรรมของที่ระลึก อุตสาหกรรมที่พัก และอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สรุปพบว่า ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์และ สปป.ลาว มีการวางแผนอย่างรัดกุม เนื่องจากหน่วยงานจากต่างประเทศได้ เข้ามาให้ความร่วมมือด้านวิชาการและสนับสนุนเงินทุน

สมควรที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สปป.ลาว และประเทศไทยจะได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนรู้วิธีการจัดการการท่องเที่ยวต่าง ๆ อาทิ การป้องกันปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ การอนุรักษ์ธรรมชาติ การนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น การนำเสนอภูมิปัญญาชาวบ้าน การกระจายรายได้ในชุมชน ตลอดจนการบันทึกสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน เพื่อการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวที่ดีในอนาคต ส่วนผลการศึกษาของการท่องเที่ยวกับการกระจายรายได้ในชุมชนของไทย

สรุปพบว่า รายได้ที่เพิ่มขึ้น ยังไม่สูงและไม่เพียงพอที่จะเป็นรายได้หลัก และเกิดความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน

การท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาหรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการศึกษา พระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม สรุปการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนา ด้านสติปัญญา ภูมิปัญญาในทางสร้างสรรค์ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ช่วยกันรักษาขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนไว้ ตามแบบวิถีชุมชนและเคารพในความเชื่อด้านพิธีกรรมทางศาสนา

๔.๑ ด้านการวางแผน

ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในอาเซียนนั้นกระบวนการเรียนรู้ ในการบริหารจัดการนั้นจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการ ว่าจะอย่างไร ให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นการวางแผนเป็นการเตรียมตัวเผชิญกับสิ่งที่เกิดขึ้นล่วงหน้าเพื่อให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ การวางแผน

จำเป็นต้องคำนึงถึงนโยบาย เพื่อให้แผนงานที่กำหนดนั้น มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน มีความครอบคลุมทั้งระบบ ที่สำคัญต้องมีความสามัคคีในการวางแผนงานร่วมกันของทุกฝ่าย โดยในส่วนของท่องเที่ยววิถีพุทธในอาเซียนนี้ มีผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายราชการ ฝ่ายคณะสงฆ์ และฝ่ายภาคประชาคม ภาครัฐ มีภาระหน้าที่ทางการตลาด และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในอาเซียนในศาสนสถานหรือในเชิงพุทธ

สรุปผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยตรง ดังนั้นทุกฝ่ายจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน หรือจัดทำแผนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในชุมชนหรือในวัด โดยพระสงฆ์ผู้เป็นเจ้าของสถานที่ ควรเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมร่วมกันระหว่าง คณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคประชาชน ในการวางแผนเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ให้เกิดมิติใหม่ในวงการท่องเที่ยวที่น่าสนใจโดยมีการปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม สวดมนต์ เข้าร่วมในการวิปัสสนากรรมฐานเพื่อจะได้นำไปเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวที่สนใจทราบข่าวและพากันมาปฏิบัติธรรมที่วัด เพื่อความเป็นสิริมงคล ก่อให้เกิดรายได้เข้าสู่วัดโดยการทำบุญ รายได้เข้าชุมชนโดยการซื้อของทำบุญ ใส่บาตร เกิดการรวมตัวกันทำวิสาhekajummun เกิดความเป็นอยู่ที่ดี เกิดความรัก ความสามัคคี สร้างให้การท่องเที่ยววิถีพุทธเกิดความยั่งยืน และเกิดสันติสุขในชุมชน นั้นการร่วมกันทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในวัด หรือในชุมชนจึงมีความสำคัญยิ่ง ที่ต้องทำแผนนำเสนอเรื่องราวของประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา วัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ร่วมกัน ไม่ใช่การนำเสนอเรื่องราวในลักษณะอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งถือเป็นการท่องเที่ยวที่ผิดรูปแบบออกไป

๔.๒ ด้านการดำเนินกิจกรรม

ในการดำเนินกิจกรรม หรือดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงาน เป็นการลงพื้นที่ทำงานในภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากการวางแผนซึ่งเป็นภาคทฤษฎี โดยปกติทั่วไป

สรุปการดำเนินงาน หรือการทำกิจกรรมทุกประเภทจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบ หรือทรัพยากรทางการจัดการเป็นปัจจัยนำเข้า ซึ่งในส่วนของกรดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในวัด จะต้องมึสิ่งดึงดูดใจ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางคมนาคมที่เข้าถึงง่าย และสามารถติดต่อเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียงได้ด้วย ในส่วนของวัดและพระสงฆ์ ต้องมีกิจกรรมในการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นกิจกรรมหลัก พัฒนาวัดให้สะอาด ร่มรื่น น่าอยู่ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และพระสงฆ์ ต้องสามารถเชื่อมโยง รูปแบบการทำงาน ที่จะสามารถเชื่อมต่อกับคนในชุมชน และหน่วยงานราชการให้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อการอนุรักษ์บำรุงพระพุทธศาสนา

ร่วมกันได้ แต่มหาเถรสมาคมก็มีกฎและคำสั่งห้ามพระสงฆ์ ไม่ให้ดำเนินกิจกรรมบางประเภทเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้ อาทิ การปฏิบัติหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์พานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมศาสนสถาน ศาสนวัตถุภายในวัดฉะนั้น ในการดำเนินกิจกรรมของพระสงฆ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว จึงต้องพิจารณาองค์ประกอบความจำกัดของข้อกฎหมายด้วย ในประเด็นนี้พระสงฆ์ ควรส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชน ได้เข้าอบรมและเข้าร่วมกิจกรรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และการเป็นมัคคุเทศก์น้อย ในการทำหน้าที่นำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมศาสนสถาน ศาสนวัตถุภายในวัด โดยต้องพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้มีความรู้ทางศาสนา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และฝึกพูด เล่าเรื่องราวร้อยเรียงกันให้น่าสนใจไม่ใช่ท่องจำมาพูดเท่านั้น และต้องสามารถสื่อถึงเรื่องราวความเป็นมาวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นที่ตั้ง อาทิ การตักบาตรทางน้ำ ที่แสดงถึงวัฒนธรรมประจำถิ่นของชุมชนให้แก่ักท่องเที่ยวได้เข้าใจในเนื้อหาเรื่องราวความเป็นมาได้อย่างมีอรรถาธิ

๔.๓ ด้านการติดตามประเมินผล

การติดตามประเมินผลเป็นการทำงานเกี่ยวกับการตรวจสอบและเปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับ มาตรฐานที่กำหนดขึ้น เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานโครงการสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด

สรุปการติดตามประเมินผล ของการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ มีประโยชน์ในการใช้เป็นสารสนเทศข้อมูลเพื่อวางแผนงานในคราวต่อไป ในการประเมินผลที่ถูกต้องนั้นจะมีองค์ประกอบหลักคือ การกำหนดวัตถุประสงค์และตัวชี้วัด ที่ชัดเจนเพื่อ สามารถประเมินคุณค่าของสิ่งที่จะประเมินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมถึงมาตรฐานส่วนบุคคลของผู้ประเมินที่ต้องมีดุลยพินิจในการพิจารณาคุณค่าของคุณลักษณะที่ต้องการประเมิน เปรียบเทียบกับการประเมินที่ต้องทำการประเมินอย่างยุติธรรมเป็นกลาง ไม่มีอคติ ปราศจากการบิดเบือน เพื่อให้การประเมินมีคุณภาพ มีความน่าเชื่อถือ ในปัจจุบันการประเมินผลเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ฝ่ายราชการ คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ยังไม่มีข้อมูลที่วัดได้ การประเมินผลปฏิบัติงาน

การวิจัยเป็นไปเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นรูปธรรม จึงควรมีการกำหนดรูปแบบการประเมินร่วมกัน ระหว่าง หน่วยงานภาครัฐ คณะสงฆ์ และคนในชุมชน โดยอาจทำเป็นตู้รับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวโดยตรง

๕.๑.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เพื่อศึกษาแนวคิด (Conceptual Framework) ที่เกี่ยวกับ “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์” รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามลำดับดังนี้

๑. วิเคราะห์แนวคิดสถานการณ์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

๒. วิเคราะห์นโยบายยุทธศาสตร์ ปัญหาและอุปสรรคการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

๓. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม

๔. จัดเสนอแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ในความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ให้ความคิดเห็นไว้ว่า การท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานในประเทศไทยเป็นหลักสำคัญ ชาวต่างชาติมาเที่ยวไทยจะไปวัดที่มีชื่อเสียง เช่นวัดพระแก้ว วัดโพธิ์ วัดสระเกศ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เค้ามามาชมมาดู ปัจจุบันพม่าเข้ามามาก และ คริสต์มาสก็เข้ามา ต้องจัดเรื่องนี้เข้าไปในโปรแกรม พุทธศาสนสถานกลายเป็นเส้นทางบุญ เป็นมิติ สำคัญที่ละเลยไม่ได้ต่างชาติอยากมาสัมผัสเรียนรู้ความเป็นวิถีความเป็นไทย เช่นในลพบุรีถือกำเนิดมหายานก่อน ล้านนาในมนต์พระสงฆ์ จากใต้ขึ้นไป เรื่อง นางจามเทวี การส่งเสริมสนับสนุน สำคัญ ต้องทำร่วมกับภาครัฐ ต้องมีนโยบายทำกันอย่างจริงจัง พุทธเถรวาทจะสู้มหายานไม่ได้เลย เค้าวช่วยเหลือโลก แหล่งท่องเที่ยวเค้าจัดอิสระมากกว่า นอกจากภาครัฐ มีภาคประชาชน ต้องมาร่วมมือกันในทางปฏิบัติเรื่องกฎหมายต้องระวัง วัดอรุณถูกเสนอการขึ้นทะเบียนเข้าสู่มรดกโลก ภาคประชาชน สำคัญ ส่วนภาคของสงฆ์ เคยถามความรู้สึกของพระสงฆ์ บ้างไหมหรือถ้าท่านมาหนักเต็มทีก็จะหลุดได้ เราไม่มุ่งเน้นด้านโลกสู่มหายานไม่ได้ซึ่งเค้าไม่เคร่งครัด แต่ไม่ทิ้งความเป็นชาติ ถ้ามีกฎหมายมารองรับชัดเจนก็มีจุดแข็งเค้า ไม่ทิ้งความเป็นชาติ ขอบรรพบุรุษ

การวิเคราะห์รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ใช้วิธีการวิเคราะห์ “SWOT Analysis” เป็นการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของรูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าเป็นอย่างไร

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ “SWOT Analysis” รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

SWOT Analysis

จุดแข็ง (Strengths)

๑. ประเทศไทยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างมาก และให้ความสำคัญในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยว ในหลายมิติ เพื่อจะได้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบ ในการพัฒนาเพราะทำรายได้ให้ประเทศด้วยเม็ดเงินมหาศาล ได้ประกาศให้การท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ คือวาระเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการทันที โดยนำเข้าไปในแผนพัฒนาและสังคมแห่งชาติในฉบับปัจจุบัน ๒๕๕๔-๒๕๕๘

๒. ประเทศไทยได้เปรียบในทางภูมิศาสตร์เป็นจุดศูนย์กลางของอาเซียน ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวไปยังประเทศภูมิภาค สะดวกใช้เวลาในการเดินทางน้อย และมีต้นทุนต่ำ

๓. ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการคมนาคมการเดินทางท่องเที่ยว ในอาเซียน เพราะมีความงดงาม ทางด้านสถาปัตยกรรม วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร ฯลฯ ที่วิจิตรงดงาม โดยไม่ต้องลงทุนด้านพุทธศาสนสถานเพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีอยู่แล้วแทบทุกเมือง ไม่ต้องลงทุนไม่มีต้นทุน ในการดำเนินการในการจัดทัวร์

๔. ด้วยวัฒนธรรมของไทย คนไทยมีจิตใจดี ไม่มีปัญหาการกีดกันด้านเชื้อชาติ ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว นักลงทุนชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย

๕. มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งมีการร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนารูปแบบในการท่องเที่ยวหลากหลายในชุมชน

๖. ประเทศไทยมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายทั้งงดงาม มีความสะดวกสบายในการเดินทาง และมีความหลากหลายในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน

๗. มีบริษัท มีสถาบัน องค์กร ให้การสนับสนุนผู้ประกอบการ เช่น สถาบันการเงินปล่อยกู้ให้กู้ยืม

๘. มีความสามารถในการจัดภูมิทัศน์ที่สวยงามให้นักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม เช่น ตลาดน้ำจำลอง

๙. มีบุคลากรชำนาญการในการท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว เช่นมัคคุเทศก์ในแต่ละภาษา

จุดอ่อน (Weaknesses)

๑. ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเน้นการแข่งขันด้านราคา ไม่ให้ความสำคัญกับงานวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพและเพิ่มมูลค่าในการท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยว

๒. สถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งได้กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เพราะขาดการรักษาดูแล

๓. วัดวาอาราม ยังขาดการบริหารการจัดการที่ดี ทำให้เกิดปัญหา ในเรื่องความปลอดภัย และความสะอาด

๔. ขาดการจัดทำโบชัวร์ การใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ ในการท่องเที่ยว และยังขาดองค์ความรู้ในการบรรยายให้ข้อมูลแก่ลูกค้า

๕. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านพระพุทธศาสนา ต้องมีการฝึกอบรมให้เกิดขบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเอง

๖. ผู้ประกอบการขาดความรู้ในการบริหารจัดการ และความรู้ทางด้านการเงิน

๗. ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่น่าสนใจในโปรแกรมการท่องเที่ยว ขาดองค์ความรู้ในการเป็นมัคคุเทศก์

๘. ขาดการสนับสนุนในการค้นคว้าวิจัย ทำให้ข้อมูลล้าสมัย ไม่มีความถูกต้องแม่นยำ

๙. ขาดผู้บริหารที่มีความรู้ ด้านเทคโนโลยี ขาดแรงงาน

๑๐. ขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขาดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว

๑๑. ผู้ประกอบการเคยชินกับการจัดการท่องเที่ยวแบบเดิมๆ ไม่มีวิสัยทัศน์ในการวิจัย และพัฒนาในการสร้างการท่องเที่ยวเส้นทางใหม่ๆ

๑๒. ประเทศไทยมีขบวนการของการจัดทำโปรแกรมที่หลากหลาย

โอกาส (Opportunities)

๑. ภาครัฐ มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและได้จัดการท่องเที่ยวเข้าไปเป็นวาระแห่งชาติ

๒. ภาคเอกชนตื่นตัวในการท่องเที่ยว รับรู้ในการแข่งขันด้านราคาที่ยพยายามจะปรับให้สูงขึ้นเพื่อความเหมาะสม

๓. ภาคประชาชนให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือการท่องเที่ยวแบบจิตอาสาเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่จะมีและควรปลูกจิตสำนึกฝึกมัคคุเทศก์น้อยมาช่วยในชุมชน ก่อให้เกิดรายได้ในชุมชน

๔. กรมทะเบียนธุรกิจนำเที่ยว มีการจัดตั้งหลักประกันเพิ่มขึ้น เพื่อความปลอดภัยในการเดินทาง เมื่อเกิดความเสียหายก็จะมีค่าชดเชย

๕. ประเทศไทยเป็นประเทศที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี มีอัยาศัยไมตรี ฉายาสยามเมืองยิ้มยังคงปรากฏอยู่

๖. ภาคเอกชนมีการรวมตัวกัน ช่วยเหลือท่องเที่ยวที่มีปัญหาในการเดินทาง

อุปสรรค (Threats)

๑. การเพิ่มขึ้นของบริษัททัวร์ที่มีมากขึ้น ก่อให้เกิดการแข่งขันด้านการตลาด ด้านราคา

๒. ภายใต้ระเบียบการค้าโลก โดยเฉพาะภายใต้ กติกาการค้าโลก (WTO) การแข่งขันในตลาดโลก จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีสมาชิกใหม่ เช่น ประเทศจีน ซึ่งมีกำลังประชากรกว่า ๑.๓ พันล้านบาท การเข้าเป็นสมาชิกของ WTO ทำให้จีนต้องลดข้อจำกัด ด้านการลงทุนจากต่างประเทศลง ส่งผลให้จีนกลายเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนอันมหาศาล เข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการในยุคดิจิทัล

๓. กระแสความตื่นตัวทางด้านสิทธิของผู้ประกอบการ อาจจะเป็นผลให้ รัฐบาลออกกฎหมายหรือมาตรการคุ้มครองต่างๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความ เข้มงวดต่อระบบควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน ในการท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าเดิม

๔. แนวโน้มของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต ต้องการไกด์ที่มีความรู้ มีคุณภาพมีความสามารถมากขึ้น สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนไกด์ได้

๕. โครงสร้างภาษีการท่องเที่ยว VAT มีการปรับลดหย่อนภาษี ทำให้คนไทยมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดในประเทศและต่างประเทศ

ผลการวิเคราะห์ภาพรวม “SWOT ANALYSIS” รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำเอาผลการวิเคราะห์ SWOT ANALYSIS ไปจัดทำยุทธศาสตร์เรียกว่า การจัดทำ TOWS MATRIX การนำจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของรูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ และสังเคราะห์ สามารถนำมาจัดทำแผนยุทธศาสตร์ดังนี้

การใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุก ใช้จุดแข็งเป็นโอกาส (SO) คือ

๑) ยุทธศาสตร์ การรวมกลุ่มผู้ประกอบการผลิตโปรแกรมที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธที่หลากหลาย

๒) ยุทธศาสตร์ การเชิญชวน ผู้ประกอบการร่วมทุน Join Venture ในบ้านเราที่ได้เปรียบทางภูมิศาสตร์

การใช้ยุทธศาสตร์เชิงแก้ไข ใช้จุดอ่อนเป็นโอกาส (WO) คือ

๑) ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรและทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการท่องเที่ยว

๒) ยุทธศาสตร์พัฒนากระบวนการบริหารจัดการของผู้ประกอบการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน

การใช้ยุทธศาสตร์เชิงป้องกัน ใช้จุดแข็งลดอุปสรรค (ST) คือ

- ๑) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมโดยภาครัฐในการจัดทำระบบมาตรฐานบริหารคุณภาพ เพื่อป้องกันมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี
- ๒) ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาให้ตรงตามการขยายตัวของการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่หลากหลายเหมาะสมกับสถานการณ์

การใช้ยุทธศาสตร์เชิงรับ ใช้จุดอ่อนหลีกเลี่ยงเป็นโอกาส (WT) คือ

๑. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการใช้ บริการด้านการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์ หลายภาษา ที่พักรถบัส
๒. ยุทธศาสตร์ การพัฒนาวิจัย ภายใต้การแข่งขันรูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์
๔. จัดเสนอแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

สรุปการวิจัยในประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ด้านท่องเที่ยวเชิงพุทธให้ครบทั้ง ๔ มิติ คือ

๑. ศาสนบุคคล คือ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี
๒. ศาสนธรรม คือ หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พุทธพจน์ เนติปกรณ์ คติธรรม พุทธภาษิต คำสอน คำคม ภาษาบาลี ที่เป็นแก่น ของพระพุทธศาสนา ยาวนานกว่า ๒๖๐๐ปี
๓. ศาสนวัตถุ หรือ ศาสนสถาน ได้แก่ วัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป พุทธศาสนา คัมภีร์ภาพ จิตรกรรมฝาผนัง
๔. ศาสนพิธี ด้านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี องค์ประกอบของพระพุทธศาสนา ๔ มิติ จะบริหารจัดการอย่างไร

สรุป ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวในอาเซียนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

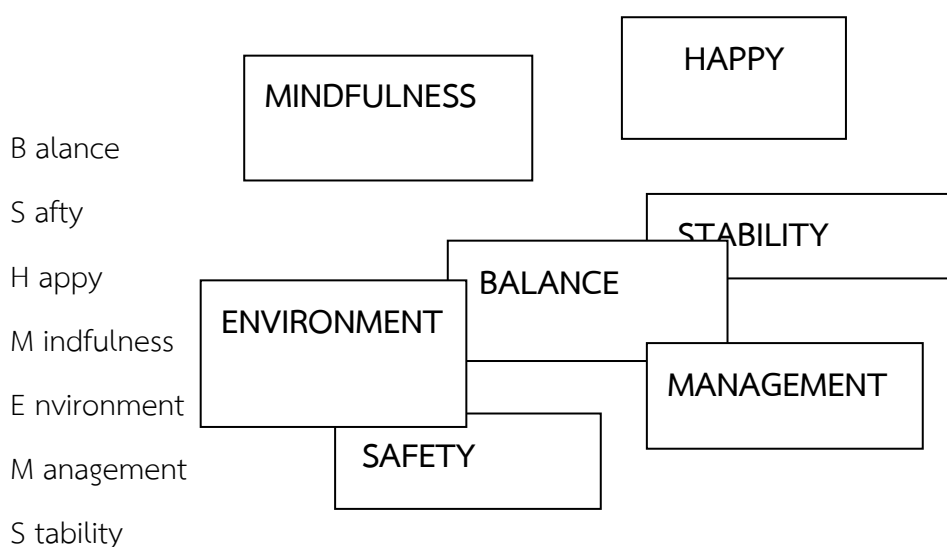
๑. ยุทธศาสตร์ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีการเติบโตที่สมดุลและยั่งยืน
๒. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีคุณภาพและปลอดภัย
๓. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธด้านพัฒนาคุณภาพวิถีชีวิต ให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิต
๔. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับการพัฒนาจิตใจ

๕. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับสิ่งแวดล้อม
 ๖. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับการบริหารจัดการ
 ๗. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา
- ได้กลยุทธ์ ๓ ด้าน คือ ๑. กลยุทธ์การวางแผน Strategy Formulation
๒. กลยุทธ์นำแผนไปปฏิบัติ Strategy Implementation
 ๓. กลยุทธ์การควบคุมแผน Strategy Control and Evaluation

มีการประเมินผลกลยุทธ์ KPI*****

รูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในอาเซียน สรุปจาก ๗ มิติ

๑. ยุทธศาสตร์ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีการเติบโตที่สมดุลและยั่งยืน (Balance & Sustainable)
๒. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านพัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีคุณภาพและปลอดภัย (Quality & Safty)
๓. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธด้านพัฒนาคุณภาพวิถีชีวิต ให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิต (Happy)
๔. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับการพัฒนาจิตใจ (Mindfulness)
๕. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับสิ่งแวดล้อม (Enviroment)
๖. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับการบริหารจัดการ (Management)
๗. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนา (Stability)

นำมาบูรณาการกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้จากการเดินทางจาริกแสวงบุญของผู้มีศรัทธา เพื่อไปนมัสการสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง ซึ่งเป็นสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และที่เสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้าอันเป็นพระพุทธรูปศาสนสถานที่สำคัญ ได้ไปพบเห็นแล้วจะทำให้เกิดความสังเวช เข้าใจในสังขารของชีวิต สังขารของมนุษย์ ที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์และไม่ใช่อัตน

และเกิดความศรัทธาเสมือนได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าหลักธรรมคำสอนที่สำคัญประกอบด้วย (๑) อริยสัจ ๔ คือความจริงอันประเสริฐ (๒) ทางสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” ทางอันประเสริฐอันเป็นทางแห่งความหลุดพ้นหรือทางดำเนินของพระอริยะ มรรค มีองค์ ๘ (๓) หลักธรรมเรื่องความไม่ประมาท คือการมีสติ สติคือการระลึกได้ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันโดยผู้วิจัยใช้ยุทธศาสตร์ของโทมัส แอล วินสตัน , เจ เดวิด ฮันเกอร์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในการพัฒนาการศึกษา พัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติธรรมในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในหลักการของการบริหารจัดการและหลักธรรมเรื่อง ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

๕.๒ การอภิปรายผล

จากการอภิปรายผลการวิจัยนี้ มีการสนทนากลุ่ม ได้มา ๔ มิติ คือ มิติด้านศาสนบุคคล คือ พระภิกษุสงฆ์ สามเณร แม่ชี มิติด้านศาสนธรรม คือคำสอนพระพุทธเจ้า คติธรรม พุทธภาษิต คำสอน คำคม ภาษาบาลีที่เป็นแก่นของพระพุทธศาสนายาวนานกว่า ๒,๖๐๐ ปี มิติด้านศาสนวัตถุ คือ วัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ โบราณสถาน พระพุทธรูป คัมภีร์ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และมิตินานพิธี คือ พิธีกรรมต่างๆ องค์ประกอบของพระพุทธศาสนา และการสร้างรูปแบบที่ได้จากการวิจัย ๗ รูปแบบ โดยใช้หลักธรรมของไตรสิกขา

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำองค์ความรู้ไปใช้

งานวิจัยเรื่อง เรื่อง รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ทำให้ทราบถึงหลักการยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ที่จะนำยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการกับหลักธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนได้อย่างดีเพื่อให้เกิดผลสำเร็จนั้นจะต้องมีหลักการบริหารจัดการดังต่อไปนี้ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนานโยบาย

๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานราชการ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานการศึกษา และสำนักงานพระพุทธศาสนา ควรนำหลักธรรมและคำสอนที่สัมพันธ์กับพุทธศาสนสถาน มาประยุกต์ใช้ในพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลทั่วไป เพื่อการใช้ชีวิตรประจำวันอย่างมีสติ มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อส่งเสริม และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อสถาบันครอบครัว องค์กรต่าง ๆ ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณในการเดินทางไปจาริกแสวงบุญให้กับพุทธศาสนิกชนชาวไทยทุกคนได้มีโอกาสเพื่อไปปฏิบัติธรรมตามรอยองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระศาสดาของโลกที่สังเวชนียสถาน ๔ ในประเทศอินเดียและเนปาล ที่เมืองพุทธคยา เป็นประจำทุกปี อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เหมือนกับที่ชาวมุสลิมเขาเดินทางไปเข้าพิธี ฮัจจ์ ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ที่เมืองเมกกะ เพื่อปฏิบัติธรรมทุกปี เพื่อเป็นการรักษาและปฏิบัติธรรมตามรอยของพระพุทธเจ้าที่ได้กล่าวไว้ในพระมหาปรินิพพานสูตร ให้ไปกราบสักการบูชา ณ.ที่แห่งนี้ไว้สืบไปชั่วกาลนาน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษา ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในอาเซียน การทำการวิจัยอาจจะยังไม่ได้ครอบคลุมครบทุกด้าน ควรทำการวิจัยต่อในเรื่อง

๑. ศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้บริโภค ในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบบูรณาการให้มากขึ้น

๒. ศึกษารูปแบบการบริหารการจัดการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ

๓. ศึกษาวิเคราะห์ผลการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง

๔. ศึกษาวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานต่างที่น่าสนใจเพื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย

๕. ศึกษาเรื่องศาสนา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเผ่าพันธุ์ชาติพันธุ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนในหลากหลายมิติเพื่อความยั่งยืน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓-๒๕๓๔.

(๑) หนังสือ:

กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว. การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

กรุณา กุศลาสัย. พระพุทธเจ้าในทัศนะสามรัตนบุรุษของอินเดีย. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท. ๒๕๔๙.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. คือถิ่นฐาน คือบ้านเรา อบต.กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: แพลน โมทิฟ, ๒๕๔๓.

เคล้าเซวิทซ์ (Carl Philipp Gottlieb von Clausewitz ๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๓๒๓ – ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๓๔๗ สงครามนโปเลียน Napoleonic Wars :พ.ศ.๒๓๔๙-๒๓๕๘) ในเบอร์ลิน ในปี พ.ศ.๒๓๔๔.

คอลิน เอส เกรย์ (Colin S. Gray) นักยุทธศาสตร์ชาวอเมริกันเชื้อสายอังกฤษเป็นศาสตราจารย์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและยุทธศาสตร์ศึกษาที่มหาวิทยาลัยรีดิง (University of Reading) จากมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์และมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงให้กับรัฐบาลอังกฤษและรัฐบาลสหรัฐฯ, ๒๐๐๘

โฌมีนี (Antoine-Henri, baron Jomini) ผลงานที่สำคัญคือ Traité des grandes operations militaires ได้รับการตีพิมพ์ในปี พ.ศ.๒๓๔๗.

ทศพร ศิริสัมพันธ์, ศ.พิเศษ ดร. การศึกษายุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ(ก.พ.ร.), ๒๕๕๗).

นิโคโล มาเคียเวลลี Nicolo Machiavelli ,The Prince(Italy: Nicolo press, 2005.

นิคม จารุมณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิเถระ). มงคล ๓๘ ประการ. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สัมปชัญญะ, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์แพรวแอนดโฮม จำกัด, ๒๕๕๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, ๒๕๕๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **จาริกบุญ-จาริกธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๕. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๕๔.

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). **หลักการบริหารตามแนวพุทธวิธี**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท กราฟิเคอาร์ทพริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๓๑.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) อธิบาย. **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร**. พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, M.A., Ph.D.) ตรวจชำระ. พระคันธसारากว้างศ์ แปลและเรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๑.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**.

วินิจ วีรยางกูร. **การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๒.

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. “การท่องเที่ยว”. ใน **ตำรา-เอกสารวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา พัฒนา ตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์, ๒๕๓๓.

วิสันติ สระศรีดา. **ทฤษฎีทางพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร, (กองศึกษา, กรมพุทธศึกษาทหารบก ๒๕๕๗).

ศุภลักษณ์ อัครางกูร. **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว**. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา, ๒๕๕๑.

เอเดรียน สอนดกราส. **สัญลักษณ์แห่งพระสฤป**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.

(๒) บทความ:

พระมหาสุทิตย อาภากร (อบอู่). “การท่องเที่ยวแนวพุทธ”. **จุลสารการท่องเที่ยว**. ปีที่ ๑๘ เล่มที่ ๑ (ม.ค.-มี.ค. ๒๕๔๒): ๔-๙.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

ดลใจ มณีงาม. “พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๐.

จักขวัชร ศิริวรรณ, ดร. “แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙”. **รายงานการวิจัย**. วิทยาลัยนวัตกรรม: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.

จิรวัตร โชคดีวัฒน์, ดร. “ภาวะผู้นำองค์กรเชิงสร้างสรรค์และยุทธศาสตร์เศรษฐกิจยุคโลกไร้พรมแดน เพื่อการแข่งขันอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยานยนต์ ในจังหวัดภาคกลางและภาคตะวันออก ของประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาภาวะผู้นำยุทธศาสตร์ความเป็นเลิศ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖.

ฉัตรสุตา อุ้งเมือง. “การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานเวียงกุมกาม จังหวัดเชียงใหม่”. **การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

ณัฐพงศ์ ถือดำ และ สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. “ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน”. **งานวิจัยกองทุนสนับสนุน (สวก)**. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๐.

นำชัย ทนผล, รศ. ดร. และคณะ. “การพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานผลการวิจัย**. สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๔๔.

พระครูประสิทธิสรคุณ (บุรินทร์ ฐิตธมฺโม). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความไม่ประมาทในพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕

พระมหาธรร สิริมงคล (มาตรา). “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขว (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหา บุญพิเชษฐ์ จันทรเมือง. “การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอก ในเกาะรัตนโกสินทร์”. **ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓,

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน). “รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๒.

พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกุล (ช้างเมือง). “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช, ๒๕๕๔.

พระยุธนา รณนิธมฺโม. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระศักรินทร์ ธมมาโย (เจริญครบุรี). “ศึกษาเปรียบเทียบ การจาริกแสวงบุญ: การนมัสการสังเวชนียสถาน ๔ ตำบลและ การประกอบพิธีอัญญ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

เพ็ญพัชร สุวรรณสนธิ. “ทัศนคติและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

ภัทร์สุภา สีสานภาพรรณ. “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ยศ สันตสมบัติและคณะ. “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและ การจัดการทรัพยากรในจังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **รายงานผลการวิจัยศูนย์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น**. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

สถาพร อรุณวิลาส. “คติความเชื่อพุทธศาสนาแบบลังกาคำกับวิถีชีวิตชุมชนเมืองสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙

อัครชัย ชัยแสง และคณะ. “ศิลปะเจดีย์วัดในจังหวัดเชียงใหม่กับการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว”. **งานวิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร**. สถาบันวิจัยญาณสังวร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

อิทธิวัตร ศรีสมบัติ และคณะ. “สายธารธรรมลุ่มแม่น้ำมูล: ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กลุ่มจังหวัดอีสานใต้”. **รายงานการวิจัย (สกว)**. สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ อย่างยั่งยืน, ๒๕๕๐.

อินทรา นวสัมฤทธิ์. “รูปแบบการปฏิบัติต่อพระพุทธรูปเจ้าตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

อุทัย สติมัน. “การพัฒนาแบบการจัดการความรู้สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. “แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.pdf. [๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘].

แม่ชีกฤษณา รักษาโณม, ดร. และคณะ. “รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:กระบวนการเปลี่ยนแปลง เส้นทางบุญสู่เส้นทางธรรม”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.mcu.ac.th/En/articlecontent_desc.php?article_id=1706&articlegroup_id=253[๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

๒. ภาษาอังกฤษ

Beatrice Heuser. **The Evolution of Strategy: Thinking War from Antiquity to the Present**. Cambridge University Press, 2010.

Colin McIntosh. **Cambridge Learner's Dictionary**. 4th ed. Cambridge University press 2012.

Harper Collins. **Collins cobuild Advanced Learner's Dictionary**. 8th ed. Collinscobuild, 2010.

Henry George Liddell, Robert Scott. “**στρατηγία**”, A Greek-English Lexicon, on Perseus Digital Library, Gregory Crane, Editor in Chief, Tufts University. 2008, แหล่งที่มา: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/searchresult>. 17 July, 2558.

Henry Mintzberg and James Brain Quinn, **The Strategy Process: Concept Contexts Cases**, Toronto: free press, 1991.

J. Boone Bartholomees, Jr., **A Survey of the Theory of Strategy, Theory of War and Strategy: U.S. Army War College Guide to National Security Issues** Volume:117, June, 2012.

Johnson. G., & Schooles, K. 2006, **Exploring Corporate Strategy**, 8th ed, United Kingdom: Pretice-Hall, 2010.

Kaplan, Robert S., Norton D. P. **The Balanced Scorecard**, (Harvard Business School: Free press, 1996

Michael E. Porter. **Competitive Advantage of Nations: Five Forces Model**, (Harvard Business review New York: Free press, 1998.

Thomas L. Wheelen, David J. Hunger, **Strategic Management and Business Policy, Toward Global Sustainability**, International Edition, 13th ed, (University of Virginia Boston, Iowa State University: Pearson Education Inc. 2014.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

คุณภาพเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑. พระราชปรีดีทิโกวี่, รศ. ดร. พธ.บ., Ph.D.
ตำแหน่งหน้าที่การงาน รองอธิการบดีฝ่าย ฝ่ายวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. ศ. ดร. วัชระ งามจิตเจริญ พธ.บ.
ตำแหน่งหน้าที่การงาน คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓. ผศ. ร.ท.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ พธ.บ.
ตำแหน่งหน้าที่การงาน
๔. ผศ. ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน พธ.บ.
ตำแหน่งหน้าที่การงาน

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓, ๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑/๒๓๘

วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคคติวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิตินธ์เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน : กรณีศึกษา ระหว่างประเทศไทยและประเทศเมียนมาร์” ได้มีการออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามจึงเห็นควรให้ทรงผู้คุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยของนิสิตสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัยของนิสิต เพื่อความถูกต้อง ตรงตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์ต่อไป

พระศรีคัมภีร์ญาณ
รศ.ดร.
๙ พ.ย. ๕๘

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประสานงาน :

นางโสทรินทร์ โชคคติวัฒน์ โทร. ๐๙๔-๒๑๖๒๐๑๔

งานสารบรรณ	
กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี	
รับที่.....	๗/๔๑
รับวันที่.....	๓๑ พ.ย. ๕๘
เวลา.....	๑๓.๑๗ น.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๑๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๖ กันยายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ศ.ดร.วิษระ งามจิตรเจริญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ตรวจแล้ว
อ. น.ค. ๕๔

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณนิตินพนธ์
เรื่อง “ รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน : กรณีศึกษาระหว่างประเทศ
ไทยและประเทศเมียนมาร์ ” ได้มีการออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำ
วิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามจึงเห็นควรให้ทรงผู้คุณวุฒิตรวจสอบ
และแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยของนิสิต
สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย
ของนิสิต เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ต่อไป และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ โทร. ๐๙๔-๒๑๖๒๐๑๔

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๑๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๖ กันยายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ผศ. ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคคติวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน : กรณีศึกษาระหว่างประเทศ
ไทยและประเทศเมียนมาร์” ได้มีการออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำ
วิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามจึงเห็นควรให้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
และแก้ไขเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยของนิสิต
สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย
ของนิสิต เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ต่อไป และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติอมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางโสทรินทร์ โชคคติวัฒน์ โทร. ๐๙๔-๒๑๖๒๐๑๔

๐๕๓๐/๑๖

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๑๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๖ กันยายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
 เจริญพร ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเดียน
 สิ่งที่มาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางโสรินทร์ โชคดีวัฒน นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขา
 พระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์
 เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยและ
 ประเทศพม่า” ได้มีการออกแบบเครื่องมือวิจัยขึ้นมาใหม่ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
 ยิ่งขึ้น และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสัมภาษณ์จึงเห็นควรให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไข
 เครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยของ
 นิสิตสามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไข
 เครื่องมือวิจัยของนิสิต เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเจริญพรมหาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ต่อไป และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, email: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางโสรินทร์ โชคดีวัฒน โทร. ๐๙๔-๒๑๖๒๐๑๔

นางสาวอรอนงค์
 น.อ. นิตยา
 ผอ.ร.ร.อ.อ.
 ๑๐๓๓-๕๐

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในประเทศไทย

กับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

๑) กลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย ได้แก่

ก) เจ้าอาวาสวัดหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ๔ คน

๑. วัดอรุณราชวราราม ท่านพระศรีสุทธิเวที ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเลขานุการ

๒. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)

ท่านพระมหามังกร สิทธิเมธี เลขานุการแผนกทัศนศึกษาวัดโพธิ์

๓. วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

ท่านพระครูสิริวิหารการ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ

๔. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

ท่านพระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล อาจารย์สอนพิเศษอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

ข) เจ้าหน้าที่รัฐ ๓ คน

๑. นางพัชรภรณ์ ทวีกสิกรรม หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนากองท่องเที่ยว

๒. ดร. สมพรรัตน์ เดชะรินทร์ นักพัฒนากองท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว

๓. นายดุสิตภาค กรณธ์แสง นักพัฒนากองท่องเที่ยวชำนาญการ กรมการท่องเที่ยว

ค) บริษัทหรือตัวแทนการท่องเที่ยว ๓ คน

๑. นายสุเทพ อารมณรัชช์ สมาคมส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวไทย (สทท)

กรรมการผู้จัดการ บริษัทซิลเวอร์สโตนทัวร์ แอนด์แทรเวล จำกัด

๒. ดร.หลินฟ้า คุรุพิพัฒน์ บริษัทพีบีอาร์ แทรเวล แอนด์ เทรนนิ่ง

ผู้อำนวยการโครงการท่องเที่ยววิถีไทยสู่สากล

๓. นางสาวกฤติยา วโรดม บริษัทหน่อโพธิ์ แทรเวลจำกัด

ง) นักท่องเที่ยว และอื่นๆ ๘ คน

๑. นายวิโรจน์ สิตประเสริฐนันท์ นายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย

๒. นางพัชรภาณุจน์ บุญยวัฒน์ บริษัท ควีน ออกคิด อินเตอร์เนชั่นแนลแอนด์แทรเวล

๓. นายชาติ จันทนประยูร เลขาธิการสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย

๔. นางสาวอรทัย เทิดนามวงศ์ มัคคุเทศก์ภาษาฝรั่งเศส

๕. นายไพศาล ชี้อธนูวงศ์ มัคคุเทศก์มัคคุเทศก์ภาษาจีน

๖. นางขวัญใจ จิรายุส ผู้ประกอบการโรงแรม

๗. นางกัญญวรี ณ.สงขลา ผู้ประกอบการนำเที่ยว

๘. พระครูโพธิสุตาทร (พระมหาอุดม อภิวิฑฒโน) ผู้ประกอบการนำเที่ยว

๒) กลุ่มตัวอย่างในประเทศเมียนมาร์ ได้แก่

ก) เจ้าอาวาส จำนวน ๔ คน

๑. Sule Pagoda, Myanmar Phra Khrajai

๒. Kaba Aya Pagoda, Myanmar Phra U Parwada

๓. Shwedagon Pagoda, Myanmar Phyong mg mg

๔. Botahtaung Pagoda, Myanmar Phra Tu sai

ข) เจ้าหน้าที่รัฐ ๑ คน

๑. Mr. Phyong Mg Mg Museum of Shwedagon Pagoda, Myanmar

ค) บริษัทหรือตัวแทนการท่องเที่ยว ๓ คน

๑. Mrs. Ohn mar Maw, Managing Director

Ancient Golden Angles Co., Ltd Myanmar

๒. Mrs. Hla Hla Yee/Honey Tha Managing Director

Myanmar Mercury Int’L Co.,Ltd., Myanmar

๓. Mr. Sangnoom Krong kaew Director

Siam Tai travel & Tour Co., Ltd., Myanmar

ง) นักท่องเที่ยวและอื่นๆ ๘ คน

๑. Mr. U Tin Nyunt Team Kaba Aya Office, Myanmar

๒. Ashin Saykayda

Teacher teaching Theravadi in Mahagandayone, Myanmar

๓. Ashin Nandiya Teacher of Tipitaka Mahagandayone, Myanmar

๔. Mr.Than Tun General Manager The Wheel Travel Co., Ltd.

Myanmar

๕. Mr. Sai Dao Wide View Travel Co., Ltd. Guide, Myanmar

๖.Mr. Mu Mu Myint Senior Manager

Forever Top travel & Tour Co., Ltd.Myanmar

๗. Mr. Zaw Oo Trainer Navy Future Boom Co., Ltd. Myanmar

๘. Mr. Zaw Lin Tun Golden Land of Myanmar Co., Ltd., Myanmar

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้บันทึกสัมภาษณ์เก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์
 กราบเรียน เจ้าอาวาส วัดอรุณราชวราราม
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณ
 นิพนธ์เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทย
 และประเทศพม่า” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
 ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูล
 และคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงกราบเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์
 ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป
 ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตา
 อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออัญมณฑนาขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกสัมภาษณ์แล้ว
 พ.ร.ศ. ๑๒/๒๕๖
 พ.ศ. ๒๕๖๒

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๒๑๖๒๐๑๔

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล นาย วรวิทย์ วัฒนศิริ

២. វាយ ដំបូល.

๓. อาชีพ..... ทอผ้า.....

๕. ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและเลขานุการ

๕. การศึกษา..... มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตรีศรีเมืองมณฑลราชกุมาร

๖. รายได้.....

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ ๑๑ เดือน มี.ค. ๒๕๕๗.

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคคติวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือสัมภาษณ์เก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์
 กราบเรียน เจ้าอาวาส วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทย
 นิพนธ์เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทย
 และประเทศพม่า” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
 ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูล
 และคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงกราบเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ นางสาวโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์
 ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป
 ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตา
 อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออณุทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

ได้รับทราบจากหลวง

พระมหาวัชร สิริเมธี

ประธานคณะกรรมการบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๒๑๖๒๐๑๔

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล พระเมธา มังกร วิฑูริย์เมธี

๒. อายุ ๕๕ ปี.

๓. อาชีพ.....

๔. ตำแหน่ง..... ประธานคณะกรรมการ ศักมา.

๕. การศึกษา..... วิทยาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๖. รายได้.....

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่..... ๒/..... เดือน..... พ.ค. ๒๕๕๘

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุมัติครุฑให้ผลิตสัมภาระเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์
 กราบเรียน เจ้าอาวาส วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาระ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาควิชา เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
 นิพนธ์เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทย
 และประเทศพม่า” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
 ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูล
 และคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงกราบเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์
 ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป
 ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตา
 อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออุมิทนาขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

ให้ดำเนินการสัมภาษณ์
 พระภิกษุสงฆ์
 ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ
 ๒๑ พ.ย. ๕๘

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิโกโร, ดร.)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมฺโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๒๑๖๒๐๑๔

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล พวศร์ สิริวัณนาร
๒. อายุ 45 ปี.
๓. อาชีพ.....
๔. ตำแหน่ง..... ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด
๕. การศึกษา..... มธ.๒๐๓, ปริญญาธรรม ๕ ปี, ปวช., ปริญญาตรี พท. (ศาสด)
๖. รายได้.....
๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ ๒๗ เดือน พค พ.ศ. ๒๕๕๘

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๕๔

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่หนังสือสัมภาษณ์เก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์
กราบเรียน เจ้าอาวาส วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำดุข
นิพนธ์เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทย
และประเทศพม่า” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูล
และคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงกราบเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้ นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์
ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป
ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตา
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงขอปิดการสัมภาษณ์แล้ว

กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง

พระมหาไพโรจน์ วัฒนกุล
๐๓/๑๑/๒๕๖๐ (๒๕๖๐) (๒๕๖๐)
๒๒ พ.ค. ๕๘

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๒๑๖๒๐๑๔

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล พรมเทพไพโรจน์ เกตุคุณได้ มริณ ภัท

๒. อายุ ปี.

๓. อาชีพ..... พนักงา

๔. ตำแหน่ง..... อาจารย์สอนวิชา ม.ธรรม วิชาภาษาอังกฤษ

๕. การศึกษา..... ม.ศ.ศ. ๑๐๗

๖. รายได้.....

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่..... ๖๕ เดือน..... พ.ค. พ.ศ. ๒๕๕๖

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล หงษ์ไพฑูริย์ ทวีศักดิ์

๒. อายุ ๕๙ ปี.

๓. อาชีพ ไร่สวน

๔. ตำแหน่ง นายก อบจ. อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี

๕. การศึกษา ปริญญาตรี

๖. รายได้ ๕๔,๖๓๐ บาท

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ ๑๑ เดือน ๖.๑ พ.ศ. ๕๘

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

๑๒ สิงหาคม

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล ดร. ประสงค์ เดชะรินทร์

๒. อายุ 41 ปี.

๓. อาชีพ บริหาร

๔. ตำแหน่ง นักงนบริหารทั่วไป

๕. การศึกษา ป.เอก

๖. รายได้.....

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ 22 เดือน ธค. พ.ศ. 58

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ดร. ประสงค์ เดชะรินทร์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล ทนายอรรณพ อรรณพ

๒. อายุ 41 ปี.

๓. อาชีพ รับราชการ

๔. ตำแหน่ง นักพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ กรมการท้องถิ่น

๕. การศึกษา ศาสตราจารย์และเอกอภิปริญญาตรี

๖. รายได้ 24,000 บาท

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ 22 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2558

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๑๕๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือสัมภาษณ์เก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร คุณสุเทพ อารมณรัชช์ บริษัทซิลเวอร์ สโตน ทัวร์ แอนด์ แทรเวล จำกัด
 สิ่งที่มาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎี
 นิพนธ์เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทย
 และประเทศพม่า” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมา
 ประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูล
 และคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ นางสาวโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ ได้
 ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป
 ส่วนวัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์แล้วแต่ท่านจะกำหนด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความเมตตา
 อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสมปอน์ จุฑกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๙๔-๒๑๖๒๐๑๔

๒๓ ต.ค. ๕๘
 To: He...
 Dear Sir

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล ช.เทพ อรณพรัตน์
๒. อายุ ๔๘ ปี
๓. อาชีพ ผู้อำนวยการโรงเรียน
๔. ตำแหน่ง เกษมราษฎร์
๕. การศึกษา ปริญญาโท ครุศาสตร์ ๑๐๑ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
๖. รายได้ ๑๐๐,๐๐๐ / เดือน
๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ ๒๓ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้
 โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาพระพุทธศาสนา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 (ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล (อ. นวาท หินเหล็ก) (ผู้วิจัย) C 090-991-2545

๒. อายุ 39 ปี.

๓. อาชีพ นักวิชาการอิสระ (ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว)

๔. ตำแหน่ง ที่ปรึกษาวิชาการ สภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (หน่วยงาน
คณะกรรมการ สภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี)

๕. การศึกษา (มีปริญญาโทสาขาบริหาร)

๖. รายได้ 100600/เดือน

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ 24 เดือน 6.6 พ.ศ. 2558

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล อ.ส. ทักษิณ วิโรดม
๒. อายุ ๔๔ ปี.
๓. อาชีพ อีพีระ บริษัทท่องเที่ยว
๔. ตำแหน่ง ผู้บริหาร
๕. การศึกษา ป.โท (เศรษฐศาสตร์) / ศึกษาศาสตร์ ป.โท
๖. รายได้
๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ ๑๖ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

Paul Smith

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้
 โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาพระพุทธศาสนา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 (ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล พงษ์โรจน์ นิลประเสริฐ

๒. อายุ 61 ปี.

๓. อาชีพ รับจ้าง

๔. ตำแหน่ง ผู้จัดการ

๕. การศึกษา ปริญญาโท สาขาบริหารธุรกิจ

๖. รายได้ 20,000 บาท

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ 24 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2558

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล นาย นริศพร เตมียะกุล
๒. อายุ 60 ปี.
๓. อาชีพ..... วิศวกรเครื่องจักร ๐๕๔๐๐๓๖๖ วิศวกรเครื่องจักร การรถไฟ จำกัด
๔. ตำแหน่ง..... กรรมการผู้จัดการ
๕. การศึกษา..... ปริญญาโท
๖. รายได้.....
๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ 23 เดือน ๑๑ พ.ศ. 2558

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

M

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล น.ว. อัครพรประเสริฐ

๒. อายุ ๒๕ ปี.

๓. อาชีพ นักศึกษาอิสระ

๔. ตำแหน่ง เลขที่ ๑๓๖ มณฑล น.ว. อัครพรประเสริฐ อำเภอเมือง

๕. การศึกษา ปริญญาตรี

๖. รายได้.....

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ ๒๔ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล พ.ศ. ๒๕๖๒ เกจิหลวง...

๒. อายุ ปี

๓. อาชีพ วิศวกร...

๔. ตำแหน่ง นายก อบจ....

๕. การศึกษา ศึกษาศาสตรบัณฑิต...

๖. รายได้ -

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ เดือน พ.ศ.

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล ไพฑูริย์ ใจอาบวดี

๒. อายุ 40 ปี

๓. อาชีพ นักดนตรี

๔. ตำแหน่ง.....

๕. การศึกษา..... ป.ตรี

๖. รายได้.....

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่..... 24 เดือน 12 พ.ศ. 2558

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ไพฑูริย์ ใจอาบวดี

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล รวิญญ์ อภิบาล

๒. อายุ ๕๕ ปี.

๓. อาชีพ เจ้าอาวาสวัดบ้านเอกราช

๔. ตำแหน่ง.....

๕. การศึกษา.....

๖. รายได้.....

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ 1 เดือน ๘๐ พ.ศ. ๒๕๕๘

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

รวิญญ์ อภิบาล
1 ๘๐ ๕๘

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล ทง. กัลยาณวณิช พว.สงขลา

๒. อายุ ๕๕ ปี.

๓. อาชีพ ประกอบอาชีพ : ปักสิวนหัว

๔. ตำแหน่ง เจ้าของกิจการ

๕. การศึกษา ปรกษา ๓๕

๖. รายได้ ๑๐๐,๐๐๐ ต่อเดือน

๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ ๕ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

นางเน่ง วัฒนธำรงกิจสงฆ์

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้

๑. ชื่อ - นามสกุล พ.ร.ด. โสทรินทร์ (พ.ม.ศ.ด.ม. อภิปริญญาโท)
๒. อายุ 57 ปี.
๓. อาชีพ พ.ร.ด. โสทรินทร์.
๔. ตำแหน่ง ผู้รับเจ้าอาวาส วัด.
๕. การศึกษา ปริญญาเอก สาขาพุทธศาสนา.
๖. รายได้.....
๗. ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ 1 เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒558

หมายเหตุ : ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์

ได้ให้สัมภาษณ์แล้ว
 ผ.ร.ด. โสทรินทร์
 ผู้รับเจ้าอาวาส วัด
 9 ค.ค. ๒๕๕๘

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่เมตตาอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลครั้งนี้

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

๒) กลุ่มตัวอย่างในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ได้แก่

ก) เจ้าอาวาส จำนวน ๔ คน

๑. Sule Pagoda, Myanmar Phra Khrajai
๒. Kaba Aya Pagoda, Myanmar Phra U Parwada
๓. Shwedagon Pagoda, Myanmar Phyo mg mg
๔. Botahtaung Pagoda, Myanmar Phra Tu sai

ข) เจ้าหน้าที่รัฐ ๑ คน

๑. Mr. Phyo Mg Mg Museum of Shwedagon Pagoda, Myanmar
๒. Mr.Than Tun General Manager Department of Tourism Myanmar

ค) บริษัทหรือตัวแทนการท่องเที่ยว ๓ คน

๑. Mrs. Ohn mar Maw, Managing Director
Ancient Golden Angles Co.,Ltd Myanmar
๒. Mrs. Hla Hla Yee/Honey Tha Managing Director
Myanmar Mercury Int'L Co.,Ltd., Myanmar
๓. Mr. Sangnoom Krong kaew Director
Siam Tai travel & Tour Co., Ltd., Myanm

ง) นักท่องเที่ยวและอื่นๆ ๘ คน

๑. Mr. U Tin Nyunt Team Kaba Aya Office, Myanmar
๒. Ashin Saykayda
Teacher teaching Theravadi in Mahagandayone, Myanmar
๓. Ashin Nandiya Teacher of Tipitaka Mahagandayone, Myanmar
๔. Mr. Sai Dao Wide View Travel Co., Ltd. Guide, Myanmar
๕. Mr. Mu Mu Myint Senior Manager
Forever Top travel & Tour Co., Ltd.Myanmar
๖. Mr. Zaw Oo Trainer View Travel & Tours Co., Ltd. Myanmar
๗. Mr. Zaw Lin Tun The Wheel travel and Tours Co., Ltd., Myanmar

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

Ref.no. MCU 6101/ว 154

Phra Khrajai

Sule pagoda, Myanmar.

11 November 2015

Dear Venerable,

I am writing to you to certify that Mrs. Sotaritra Chokkatiwat is studying a Doctoral Degree in Buddhist Studies, Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. She has an approval to do the Ph.D. dissertation entitled "The Strategy of Buddhist Tourism Models in Asean between The Kingdom of Thailand and Republic of The Union of Myanmar". As this research is an Qualitative/ Field Research, the means of In-depth Interview to key informants is a partial fulfillment of her research study.

In this regard, Graduated School has considered that you are an experienced person in field of Buddhist Tourism. Therefore I would like to request you for having an interview with her. To complete this research, your relative information is necessary for further analytical process.

On behalf of Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, I do hope sincerely that you will give opportunity to have an In-depth interview for this case.

Sincerely Yours,

(Dr. Phramaha Somboon Vudhikaro)

Dean of Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

The office of Dean of Graduated School. E-mail : grads@mcu.ac.th, Tel : 0222220680.

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name..... Tu Sai
2. Age... 26year
3. Career..... Teaching
4. Position..... Co-organizer of Tai Association of
5. Eduation..... Second year of Buddhist University initiatives
6. Income..... -
7. Interview on date... 14month November year... 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you
for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Docteral Program of Buddhist philosophy of
Mahachulalongkomrajdiyalaya University.

Handwritten signature and date:
12.9.15
14.11.2015

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

Ref.no. MCU 6101/7 154

Kaba Aya pagoda, Myanmar.

11 November 2015

Dear Venerable,

I am writing to you to certify that Mrs. Sotarindra Chokkatiwat is studying a Doctoral Degree in Buddhist Studies, Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. She has an approval to do the Ph.D. dissertation entitled "The Strategy of Buddhist Tourism Models in Asean between The Kingdom of Thailand and Republic of The Union of Myanmar". As this research is an Qualitative/ Field Research, the means of In-depth Interview to key informants is a partial fulfillment of her research study.

In this regard, Graduated School has considered that you are an experienced person in field of Buddhist Tourism. Therefore I would like to request you for having an interview with her. To complete this research, your relative information is necessary for further analytical process.

On behalf of Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, I do hope sincerely that you will give opportunity to have an In-depth interview for this case.

Sincerely Yours,

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Somboon Vudhikaro'.

(Dr. Phramaha Somboon Vudhikaro)

Dean of Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

The office of Dean of Graduated School. E-mail : grads@mcu.ac.th, Tel : 0222220680.

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name... U. Tina Nyant
2. Age... 69year
3. Career... Team Kaba Aye. office
4. Position... General Manager
5. Eduation... BA (Eco)
6. Income.....
7. Interview on date... 15month Novyear 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you
for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of

Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

29/11/15

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

Ref.no. MCU 6101/3 154

Botahtaung pagoda, Myanmar.

11 November 2015

Dear Venerable,

I am writing to you to certify that Mrs. Sotarindra Chokkatiwat is studying a Doctoral Degree in Buddhist Studies, Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. She has an approval to do the Ph.D. dissertation entitled "The Strategy of Buddhist Tourism Models in Asean between The Kingdom of Thailand and Republic of The Union of Myanmar". As this research is an Qualitative/ Field Research, the means of In-depth Interview to key informants is a partial fulfillment of her research study.

In this regard, Graduated School has considered that you are an experienced person in field of Buddhist Tourism. Therefore I would like to request you for having an interview with her. To complete this research, your relative information is necessary for further analytical process.

On behalf of Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, I do hope sincerely that you will give opportunity to have an In-depth interview for this case.

Sincerely Yours,

(Dr. Phramaha Somboon Vudhikaro)

Dean of Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

The office of Dean of Graduated School. E-mail : grads@mcu.ac.th, Tel : 0222220680.

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name U. Burwada
2. Age 35 year
3. Career Monk
4. Position
5. Education Thamma Suciyan
6. Income
7. Interview on date 15 month Nov year 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of
Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

S. S.
15-11-15

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

Ref.no. MCU 6101/๓ 154

Shwedagon pagoda, Myanmar.

11 November 2015

Dear Venerable,

I am writing to you to certify that Mrs. Sotarindra Chokkatiwat is studying a Doctoral Degree in Buddhist Studies, Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. She has an approval to do the Ph.D. dissertation entitled "The Strategy of Buddhist Tourism Models in Asean between The Kingdom of Thailand and Republic of The Union of Myanmar". As this research is an Qualitative/ Field Research, the means of In-depth Interview to key informants is a partial fulfillment of her research study.

In this regard, Graduated School has considered that you are an experienced person in field of Buddhist Tourism. Therefore I would like to request you for having an interview with her. To complete this research, your relative information is necessary for further analytical process.

On behalf of Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, I do hope sincerely that you will give opportunity to have an In-depth interview for this case.

Sincerely Yours,

(Dr. Phramaha Somboon Vudhikaro)

Dean of Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

The office of Dean of Graduated School. E-mail : grads@mcu.ac.th, Tel : 0222220680.

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name..... THAN TUN
2. Age... 51year
3. Career... Team Volunteer company and Students from University
4. Position... GENERAL MANAGER
5. Education... BS (Chem.)
6. Income.....
7. Interview on date... 15month Novyear 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of
Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

Ref.no. MCU 6101/ว 154

Ohn Mar Maw, Managing Director.
Ancient Golden Angles Co., Ltd., Myanmar.

11 November 2015

Dear Venerable,

I am writing to you to certify that Mrs. Sotarindra Chokkatiwat is studying a Doctoral Degree in Buddhist Studies, Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. She has an approval to do the Ph.D. dissertation entitled "The Strategy of Buddhist Tourism Models in Asean between The Kingdom of Thailand and Republic of The Union of Myanmar". As this research is an Qualitative/ Field Research, the means of In-depth Interview to key informants is a partial fulfillment of her research study.

In this regard, Graduated School has considered that you are an experienced person in field of Buddhist Tourism. Therefore I would like to request you for having an interview with her. To complete this research, your relative information is necessary for further analytical process.

On behalf of Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, I do hope sincerely that you will give opportunity to have an In-depth interview for this case.

Sincerely Yours,

(Dr. Phramaha Somboon Vudhikaro)
Dean of Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

The office of Dean of Graduated School. E-mail : grads@mcu.ac.th, Tel : 0222220680

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

Ref.no. MCU 6101/3 154

Hla Hla Yee/Honey Tha Managing Director.
Myanmar Mercury Int'L Co., Ltd., Myanmar.

11 November 2015

Dear Venerable,

I am writing to you to certify that Mrs. Sotaritra Chokkatiwat is studying a Doctoral Degree in Buddhist Studies, Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. She has an approval to do the Ph.D. dissertation entitled "The Strategy of Buddhist Tourism Models in Asean between The Kingdom of Thailand and Republic of The Union of Myanmar". As this research is an Qualitative/ Field Research, the means of In-depth Interview to key informants is a partial fulfillment of her research study.

In this regard, Graduated School has considered that you are an experienced person in field of Buddhist Tourism. Therefore I would like to request you for having an interview with her. To complete this research, your relative information is necessary for further analytical process.

On behalf of Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, I do hope sincerely that you will give opportunity to have an In-depth interview for this case.

Sincerely Yours,

(Dr. Phramaha Somboon Vudhikaro)

Dean of Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

The office of Dean of Graduated School. E-mail : grads@mcu.ac.th, Tel : 0222220680

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
79 Group 1 Lamsai, Wang Noi,
Ayutthaya 13170, THAILAND
Tel. (6635) 248-000-5
Fax (6635) 248-034
URL : www.mcu.ac.th

Ref.no. MCU 6101/ว 154
Sangnoom Director
Siam Tai Travel & Tour Co., Ltd., Myanmar.

11 November 2015

Dear Venerable,

I am writing to you to certify that Mrs. Sotarindra Chokkatiwat is studying a Doctoral Degree in Buddhist Studies, Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. She has an approval to do the Ph.D. dissertation entitled "The Strategy of Buddhist Tourism Models in Asean between The Kingdom of Thailand and Republic of The Union of Myanmar". As this research is an Qualitative/ Field Research, the means of In-depth Interview to key informants is a partial fulfillment of her research study.

In this regard, Graduated School has considered that you are an experienced person in field of Buddhist Tourism. Therefore I would like to request you for having an interview with her. To complete this research, your relative information is necessary for further analytical process.

On behalf of Graduated School of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, I do hope sincerely that you will give opportunity to have an In-depth interview for this case.

Sincerely Yours,

(Dr. Phramaha Somboon Vudhikaro)
Dean of Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

The office of Dean of Graduated School. E-mail : grads@mcu.ac.th, Tel : 0222220680

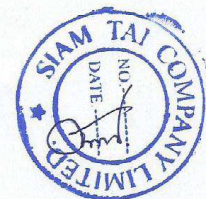
In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name.....Mr. Bang Krongkaew.....
2. Age...45.....year
3. Career.....Travels agency.....
4. Position.....Director Siam Tai.....
5. Eduation.....B.A. Humanity English.....
6. Income.....-
7. Interview on date.....14.....month.....11.....year.....2015.....

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Docteral Program of Buddhist philosophy of
Mahachulalongkornrajdvialaya University.

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name... Ashin Saykayda
2. Age... 29year
3. Career... Monk
4. Position... teaching Theravadi
5. Education... study in Aprdham
6. Income.....
7. Interview on date... 15month Novyear... 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you
for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of
Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

[Signature]
15.11.2015

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name... U. Tina Nyant
2. Age... 69 ...year
3. Career... Team Kaba Aye. office
4. Position... General Manager
5. Eduation... BA (Eco)
6. Income.....
7. Interview on date... 15 ...month Nov ...year 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you
for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of

Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

20/11/15

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name... ASHIN NANDIYA
2. Age... 32... year
3. Career... monk
4. Position... Teacher at Tipitaka Mahagandayane Monastery
5. Education... Sasanadhaja Dhammacariya
6. Income.....
7. Interview on date... 14..... month 11..... year 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of
Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name..... Sai Dao
2. Age..... 48year
3. Career..... wide view Travel
4. Position..... Wide View Travel & Tours Permanent Guide
5. Eduation..... B.A History
6. Income..... 600 ฿ per month
7. Interview on date..... 13month..... Novemberyear..... 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you
for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotaritra Chokkatiwat

Candidate in Docteral Program of Buddhist philosophy of
Mahachulalongkomrajdiviyalaya University.

Sai Dao
13, Nov 2015

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name..... MU MU MYINT
2. Age... 39... year
3. Career... Forever Pop Travel & Tour Co., Ltd
4. Position... Senior Manager (Operation)
5. Education... M.S.C. (Physics) /
6. Income... MMK 10,000,000 /
7. Interview on date... 13... month... Nov... year... 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of

Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Mu Mu Myint
MU MU MYINT

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name..... Zaw Oo
2. Age... 35year
3. Career... Myanmar Leading Tour Operator Training
4. Position... Trainer view travel & Tour
5. Education... Commercial Assistant
6. Income.....
7. Interview on date... 14month Novyear... 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of
Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.

14. Nov. 2015

In-depth Interview for dissertation

1. Name and sure name..... Zaw Lin Tun
2. Age..... 32year
3. Career..... Travel Agent The wheel travel & Tour.
4. Position..... CEO
5. Eduation..... B.A (Eng:)
6. Income.....
7. Interview on date..... 14month Novyear..... 2015

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat

Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of

Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

[Signature]
Zaw Lin Tun
14 NOV 15

ภาคผนวก ค

หนังสือขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการเสวนาทางวิชาการ

(Focus Group Discussion)

รายชื่อการขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการเสวนาทางวิชาการ

๑. พระราชปรีดีทีเกวี่ ศ. ดร. พธ.บ.

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

๒. พระเมธาวันัยรส, ผศ. ดร.

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

๓. พระมหาไพโรจน์ ญาณกุลโส

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

๔. ผศ. ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

๕. ผศ. รท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ

ตำแหน่งหน้าที่การงาน

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓,๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๕๑

วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการเสวนาทักษะวิชาการ (Focus Group Discussion)

กราบเรียน พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการเรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า” ในวันนี้ จะได้ดำเนินการจัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันเสาร์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงกราบเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมประชุมเพื่อ Focus Group Discussion ผลการวิจัยของ นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ ในวันเสาร์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาสันติ ชีรภโท, ดร.)

เลขานุการสำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประสานงาน :

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ โทร. ๐๘๑-๙๒๑๖๐๕๖

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการเสวนาทางวิชาการ (Focus Group Discussion)

เรียน พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
 เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยและ
 ประเทศพม่า” ในการนี้ จะได้ดำเนินการจัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group
 Discussion) ในวันเสาร์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. ณ ห้อง ๒๐๕ อาคาร
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและ
 วิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
 เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมประชุมเพื่อ
 Focus Group Discussion ผลการวิจัยของ นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ ในวันเสาร์ที่ ๒๖ ธันวาคม
 ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัด
 มหาธาตุ กรุงเทพฯ.

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอเชิญมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสันติ ธีรภทฺโท, ดร.)

เลขานุการสำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ โทร. ๐๘๑-๙๒๑๖๐๕๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ ภายใน ๑๑๓๓,๑๑๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๕๑

วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการเสวนาทางวิชาการ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ผศ.ดร.แม่กฤษณา รักษาโณม

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการ เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า” ในการนี้ จะได้ดำเนินการจัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันเสาร์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงขอเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมประชุมเพื่อ Focus Group Discussion ผลการวิจัยของ นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ ในวันเสาร์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาสันติ ชีรภัทโท, ดร.)

เลขานุการสำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประสานงาน :

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ โทร. ๐๘๑-๙๒๑๖๐๕๖

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๒๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการเสวนาทางวิชาการ (Focus Group Discussion)

เจริญพร ผศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

ด้วย นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๑ ภาคปกติ เลขประจำตัวนิต ๕๖๐๑๕๐๕๒๓๖ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า” ในการนี้ จะได้ดำเนินการจัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันเสาร์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ เพื่อจะได้นำข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงขอเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมประชุมเพื่อ Focus Group Discussion ผลการวิจัยของ นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ ในวันเสาร์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๘.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. ณ ห้อง ๒๐๕ อาคารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสันติ อีร์ภาโท, ดร.)

เลขานุการสำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

http://gds.mcu.ac.th, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๑-๕๒๖๑๘๐๙

นางโสทรินทร์ โชคดีวัฒน์ โทร. ๐๘๑-๙๒๑๖๐๕๖

รายนามผู้เข้าร่วมสัมมนาในการเสวนาทางวิชาการ (Focus Group Discussion)

ดัชนีชี้วัด เรื่อง

“รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียน ระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า”

นางโสทรินทร์ โชคดีรัตน์

วันเสาร์ที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘

ที่	ชื่อ / นามสกุล	ตำแหน่ง	เบอร์โทร	E-mail	ลายเซ็น
๑	พระศรีคัมภีร์ญาณ, รศ.ดร.				พระศรีคัมภีร์ญาณ
๒	พระเมธาวิเชียร, ผศ.ดร.				พระเมธาวิเชียร
๓	พระมหาไพโรจน์ ญาณกุลโส				พระมหาไพโรจน์
๔	ผศ.ดร.แม่กฤษณา รักษาโสม				แม่กฤษณา รักษาโสม
๕	ผศ.ร.ท.ดร. บรรจบ บรรจงรุจิ	228			228
๖	ภก.คณ วโรดม	อ.วิทย์	0923751414		
๗	สรีพร เพ็ชรชัย	อ.วิทย์	082-550-8159		สรีพร
๘	จุฬารัตน์ พันธ์โพธิ์	อ.วิทย์	086-5116030		จุฬารัตน์
๙	อ.ดร. กิ่งแก้ว	อ.วิทย์	081-7975379		อ.ดร. กิ่งแก้ว
๑๐	โสมพร นันทวงษ์	อ.วิทย์	081-2081716		โสมพร
๑๑	ดร.กมลกร สมบุญ	อ.วิทย์	081 9040781	bodytutuk@yahoo.com	Subnabhorn
๑๒	อ.ดร.กมลกร แก้ววิวัฒน์	อ.วิทย์	081-4103821		อ.ดร.กมลกร
๑๓	อ.ดร. นนทิยาธิยา	อ.วิทย์	081-8756899		อ.ดร. นนทิยาธิยา
๑๔	เพชร นนทิยา	อ.วิทย์	081 938226		เพชร
๑๕	จิรวิทย์ โชคดีรัตน์	อ.วิทย์	081-8769073		C. Jirawet
๑๖	พรวิมลรัตน์	อ.วิทย์			พรวิมลรัตน์
๑๗	อ.ดร.สามารถ ทวีชัย	อ.วิทย์			อ.ดร.สามารถ
๑๘					
๑๙					
๒๐					
๒๑					
๒๒					
๒๓					
๒๔					
๒๕					
๒๖					
๒๗					
๒๘					

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

The strategy of Buddhist Tourism Model between The Kingdom of Thailand and Republic of The Union of Myanmar.

Question for in-depth interview for Agency Tour

1. Would please let me know about your idea for Buddhist Tourism in Myanmar?
2. On the behalf of your business in Travel agency. Do have any idea for key success model on Buddhist Tourism in Myanmar?
3. In your opinion have any problem in Buddhist Tourism during tourist visit or stay in Myanmar? Over stay or work permit.
4. Buddhist Tourism in Myanmar will growing up this year how many percentage and if when we open Asean have any subsidy from Myanmar Government.
5. In your opinion the next 3- 5 years have any change in Buddhist Tourism in Myanmar?
6. Please conclusion That what you thinking about Buddhist Tourism between Thai and Myanmar will be happen in the future. Closer partner or competitive business.

Thank you very much for your nice details that is very important for me and Thank you for your kind cooperation, we very appreciated.

Mrs. Sotarindra Chokkatiwat Candidate in Doctoral Program of Buddhist philosophy of Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง “รูปแบบยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธในอาเซียนระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า”

คำถามเพื่อการวิจัย

๑. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในประเทศไทย อย่างไร?
๒. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับมุมมองที่จะสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนสถานในประเทศไทย อย่างไร?
๓. กลุ่มท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานเพื่อไหว้พระทำบุญประเทศไทย เป็นกลุ่มไหน?
๔. วัดมีวิธีบริหารจัดการ การท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถาน ในประเทศไทย มีการบริหารจัดการอย่างไร?
๕. แนวโน้มหรือทิศทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานประเทศไทย เมื่อเปิดอาเซียนมีการส่งเสริมด้านไหน? อย่างไร?
๖. ภาครัฐของประเทศไทย มีการเตรียมความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในอาเซียนมากน้อยอย่างไร?
๗. ภาคเอกชนผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานในประเทศไทย มีการวางแผนในการเตรียมความพร้อมกันอย่างไร?
๘. ภาคประชาชนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวประเทศไทย หรือ Stakeholder จะมีการพัฒนาส่งเสริมให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเกี่ยวกับพุทธศาสนสถานเติบโตอย่างไร?
๙. ท่านมีความคิดเห็นในการท่องเที่ยวในพุทธศาสนสถานประเทศไทย ว่าเป็นแบบประเพณี แบบวัฒนธรรมหรือแบบพุทธศาสนา เพราะเหตุใด?
๑๐. ท่านมียุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับพุทธศาสนสถานหรือพระพุทธรูป ระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่า อย่างไร?

โสทรินทร์ โชคดีวัฒน์

นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์
สัมภาษณ์บริษัททัวร์ผู้ประกอบการท่องเที่ยว

Mr. Sai Dao

Wide View Travel & Tour Co., Ltd.

November 13rd, 2015

สัมภาษณ์บริษัททัวร์ผู้ประกอบการท่องเที่ยว

Mrs. Mu Mu
Forever Top Travel & Tour Co., Ltd.
November 13rd, 2015

สัมภาษณ์บริษัททัวร์ผู้ประกอบการท่องเที่ยว

Mr. Zaw Lin Tun :The Wheel Travel & Tour
November 14th , 2015

Mr. Zaw OoView : Travel & Tours
November 14th , 2015

Mr. Sang : Siam Tai Travel & Tours

November 14th, 2015

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน

Monk Ashin Saykayda : Mahagandayone Monastery
November 14th , 2015.

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Monk Ashin Nandiya, Mahagandayone Monastery
November 14th , 2015.

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถาน

Phra Tu sai : Sule Pagoda, Myanmar

November 14th

2015

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Phra U Parwada, Kaba Aya pagoda

November 14th, 2015

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Phra U Parwada, Kaba Aya pagoda

November 14th, 2015

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Phra Khrajai, Botahtaung pagoda

November 15th, 2015

สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
Mr. Phyo mg mg , Shwedagon pagoda

November 15th,
2015

สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Mr. U Tin Nyunt, Kaba Aya pagoda

November 15th, 2015

สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและผู้มีจิตอาสาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Mr. Than Tun and team work, Kaba Aya pagoda

November 15th, 2015

สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและผู้มีจิตอาสาเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Mr. Than Tun and team work, Kaba Aya pagoda

November 15th, 2015

ในประเทศไทย
สัมภาษณ์ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
Mrs. Ohn Mar Maw, Magaing Director
Ancient Golden Angles Co., Ltd. Myanmar
October 25th, 2015

Mrs.Hla Hla yee, Managing Director

Myanmar Mercury Int'L Co., Ltd.

October 25th, 2015

Seminar for Asean Trade between Thailand and Myanmar Entrepreneur @
Sukhumvit 31, Bangkok.

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานในประเทศไทย
ท่านพระศรีสุทธิเวที, ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดอรุณราชวราราม
๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานในประเทศไทย
ท่านพระหามังกร สิทธิเมธี, เลขานุการแผนกทศศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานในประเทศไทย
ท่านพระครูสิริวิহারการ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร
๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานในประเทศไทย
ท่านพระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล อาจารย์สอนอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

๒๒ พุทธกิจจาน ๒๕๕๘

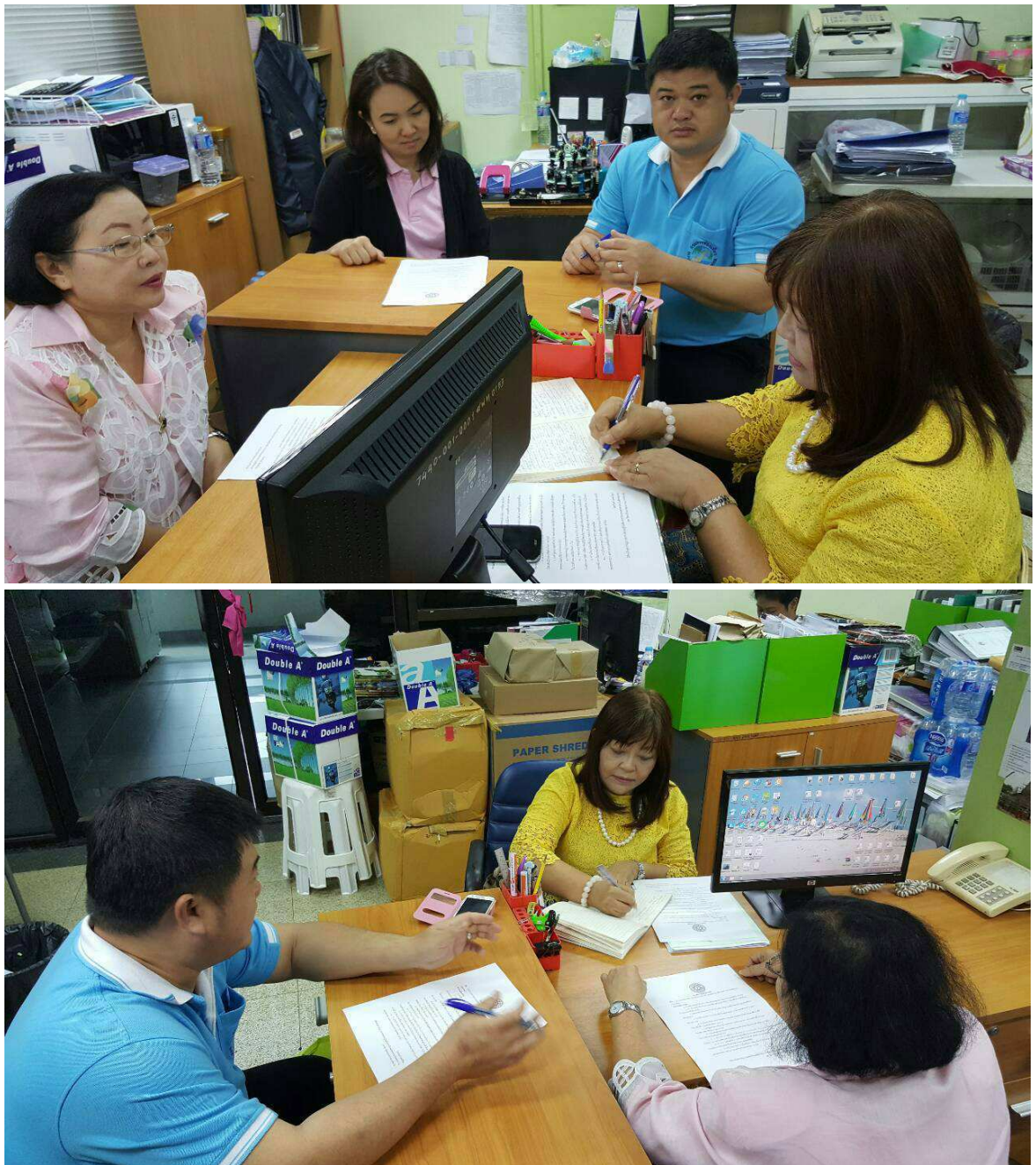
สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กรมการส่งเสริมและพัฒนากิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย

๑. ท่านหัวหน้า นางพัชราภรณ์ ทวีกสิกรรม

๒. ดร.ศมรัตน์ เดชะรินทร์

๓. นายดุสิตภาค กรณธ์แสง

๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

สัมภาษณ์ท่านนายกสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย
ท่านดร.หลิณฟ้า คุร์พิพัฒน์ และท่านมัคคุเทศก์ไทยหลายภาษา
๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๘

สัมภาษณ์พระคุณเจ้าเรื่องการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานในประเทศไทย
ท่านพระครูโพธิสุตาทธ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพุทธสยาม (วัดสีกัน)

๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

สัมภาษณ์นางกัญญวีร์ ณ.สงขลา เรื่องการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานในประเทศไทย

๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

สัมภาษณ์นางพัชรกาญจน์ บุญยวัฒน์ เรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทย

๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๘

สัมภาษณ์นางสาวกฤติยา วโรดม เรื่องการท่องเที่ยวพุทธศาสนสถานในประเทศไทย

๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในการเสวนาทางวิชาการ (Focus Group Discussion)

ห้อง ๒๐๕บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นางโสทรินทร์ โชคคติวัฒน์
วันเดือนปีเกิด	วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๐๐
สถานที่เกิด	อำเภอเบตง จังหวัดยะลา
ที่อยู่ปัจจุบัน	๒๕๒/๑๙๒ ซอยพหลโยธิน ๓๒ ถนน พหลโยธิน แขวง จันทระเกษม เขต จตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
การศึกษา	ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๒๔ ปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๔๙ ปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การบริหารการจัดการ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม) MBA SME พ.ศ. ๒๕๕๕ กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอสเอ็มซีอินเทอร์เน็ตดีคอง ซัลท์ติ้งแอนด์แทรเวล จำกัด ผู้ช่วยประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายกสมาคมส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวไทย ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ พี่เลี้ยงดูแลหลักสูตรนักบริหารระดับสูงสร้างชาติ สถาบันการสร้าง ชาติ ของศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
ตำแหน่งหน้าที่	
การทำงานปัจจุบัน	CEO และที่ปรึกษา บริษัท เอสเอ็มซีอินเทอร์เน็ตดีคองซัลท์ติ้ง แอนด์แทรเวล จำกัด ผู้ช่วยประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นายกสมาคมส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวไทย ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ